

**KAYSERİ İLİNİN EĞİTİM TARİHİ AÇISINDAN
İNCELENMESİ (1923-1980)**

Meral METİN GÖKSU

**Doktora Tezi
Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı
Prof. Dr. Betül ASLAN
2017
(Her Hakkı Saklıdır)**

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
SOSYAL BİLİMLER ve TÜRKÇE EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TARİH EĞİTİMİ ANABİLİM DALI

KAYSERİ İLİNİN EĞİTİM TARİHİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

(1923-1980)

(A Research on History of Education in Kayseri (1923-1980))

DOKTORA TEZİ

Meral METİN GÖKSU

Danışman: Prof. Dr. Betül ASLAN

ERZURUM
Mart, 2017

KABUL VE ONAY

Prof. Dr. Betül ASLAN danışmanlığında, Meral Metin GÖKSU tarafından hazırlanan “Kayseri İlinin Eğitim Tarihi Açısından İncelenmesi (1923-1980)” başlıklı çalışma 21/02/2017 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından. Tarih Eğitimi Anabilim Dalı’nda Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Murat KÜÇÜKUĞURLU

İmza: .....

Danışman : Prof. Dr. Betül ASLAN

İmza: .....

Jüri Üyesi : Prof. Dr. İhsan Sabri BALKAYA

İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÖZDEMİR

İmza: .....

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Nebahat ARSLAN

İmza: .....

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

3 / 3 / 2017

Prof. Dr. Mustafa SÖZBİLİR
Enstitü Müdürü

TEZ ETİK ve BİLDİRİM SAYFASI

Doktora tezi olarak sunduğum Kayseri İlinin Eğitim Tarihi Açısından İncelenmesi (1923-1980) başlıklı çalışmanın, tarafımdan, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserin kaynakçada gösterilenlerden olduğunu, bunlara atıf yaparak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla doğrularım.

Tezimin kâğıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım.

Lisansüstü eğitim-öğretim yönetmelerinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

- Tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.
- Tezimin 3 yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin tamamı her yerden erişime açılabilir.

21.02.2017

Meral METİN GÖKSU

ÖZET

DOKTORA TEZİ

KAYSERİ İLİNİN EĞİTİM TARİHİ AÇISINDAN İNCELENMESİ

Meral Metin GÖKSU

2017, 318 sayfa

Eğitim, toplumların bilgi ve kültürel birikimlerini gelecek nesillere aktarmada önemli bir araçtır. Bundan dolayıdır ki eğitim tarihi çalışmaları da bu birikimlerin oluşumundaki etkenleri, bu süreçte geçirilen evreleri ve ulaşılabilecek hedefleri anlamada ve yapılan çalışmalardaki eksik veya yanlışları toplumların daha iyi algılamalarını sağlamada önemli bir yoldur. Bu çalışmada, Türk Eğitim Tarihi içerisinde Kayseri eğitim tarihinin yeri ve önemi incelenmiştir.

Cumhuriyetin ilan edilmesinin ardından eğitim alanında bir dizi reformlar yapılmış ve bu doğrultuda halka okuma yazma öğretmek için Millet Mektepleri, sosyal ve kültürel açıdan gelişmeyi sağlamak için Halkevleri açılmıştır. Anadolu'nun her yerinde ilkokul açılmış ve bu okulların öğretmen ihtiyacını karşılamak için de Köy Enstitüleri kurulmuştur. Kayseri'de de Zincidere Köy Muallim Mektebi ve Pazarören Köy Enstitüsü açılmıştır. Eğitim seferberliği kapsamında halkın eğitime desteği ve hayırseverlerin de katkısıyla il genelinde ilkokul, ortaokul ve liseler açılıp çağın şartlarına uygun eğitim verilmeye başlanmıştır. Özellikle sanayi ve okulların işbirliği içerisinde hareket etmesiyle sanayi alanında nitelikli eleman ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştır. Bunlara ek olarak, sanayi ve ticaret kenti olan Kayseri'de bir üniversitenin açılması da şehrin bilim ve kültürel açıdan gelişmesine öncülük etmiştir.

Bu çalışma nitel bir çalışma olup doküman analizi kullanılmıştır. Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi, Milli Eğitim Bakanlığı arşivi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü arşivi, salnameler, seyahatnameler, Cumhuriyet döneminde Kayseri'de çıkan vilayet gazetesi, Halkevinin çıkardığı Erciyes Dergisi, TBMM Zabıt Cerideleri, şehirle ilgili yazılan kitaplar incelenerek bu çalışma ortaya çıkarılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kayseri, Pazarören Köy Enstitüsü, Zincidere Köy Muallim Mektebi, Millet Mektebi, Halkevi, Hayırseverler

ABSTRACT

Ph. D. DISSERTATION

A RESEARCH ON HISTORY OF EDUCATION IN KAYSERI

Meral Metin GÖKSU

2017, 318 Pages

Education is an important medium in transferring accumulation of knowledge and culture of societies to next generation. Thus, researches on history of education is an important method to understand factors which create these background information and process and targets of these kinds of researches, furthermore, to provide the societies to realize mistakes or insufficiencies. In this study, it is studied that the importance and place of history of education in Kayseri in terms of Turkish Education History.

Following the proclamation of the Republic, a series of reforms were made in the field of education. National Schools in order to teach literacy to the public, and community centers to provide social and cultural development were founded. Primary schools were opened in all of the villages of Anatolia and Village Institutes were established to meet the teacher needs of these schools. Zincidere Village Teaching School, and Pazarören Village Institute was founded in Kayseri. Within the scope of this training mobilization, primary schools, secondary schools and high schools were opened in the whole of the province with the support of the public to the education and with the contribution of the benefactors, education was started to be provided according to the conditions of the time. In particular, the need for qualified personnel in the industry has been met by industry and schools' acting in cooperation with each other. In addition, establishing a university in Kayseri, which is an industrial and commercial city, pioneered the development of the city in terms of science and culture.

This study is a qualitative work and document analyzing is used as a method. Archives of the Republic, the ministry of national education and the ministry of education in Kayseri, annuals, travel books, newspaper of Kayseri province during the period of republic, Journal of Erciyes that was published by public house, TBMM archive, books written in Turkish and any foreign languages had been examined, furthermore, oral history was also used to compose this study.

Key Words: Kayseri, Pazarören Village Institute, Zincidere Village Teacher School, Public School, Public House, Benefactors.

ÖN SÖZ

Türk milletinin tarihsel varlığının en önemli unsurlarından birisi de eğitimidir. Türklerin tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren eğitim alanında yaptıkları faaliyetler yüzyıllar içinde gelişerek günümüze kadar gelmiştir. Geçmişten beri kültür ve ticaret merkezi olan Kayseri'nin eğitim tarihi, Müslüman Türklerin bölgeye yerleşmesinden sonra yani Danişmendoğullarına kadar uzanmıştır. Selçuklular zamanında Türk orduları savaşa Kayseri'de hazırlandıkları için bu şehre “*fetih kapısı*” anlamında gelen “*dârü'l-feth*”, ilme verdikleri önem ve birçok âlimin yetiştiği bir yer olması sebebiyle “*makarr-ı ulema*” yani “*bilginler yurdu*” denilmiştir.

Kayseri eğitim tarihiyle ilgili yapılan bu çalışma yüzyılların birikimi olarak günümüze intikal eden eğitim hayatını, devlet-halk işbirliğiyle gerçekleştirilen eğitim faaliyetlerini, sanayi-okul işbirliğinde yapılan çalışmaları ve hayırseverlerin eğitime katkılarıyla Kayseri'nin eğitim açısından kat ettiği mesafeyi her yönüyle ortaya koymayı amaçlaması bakımında önem taşımaktadır.

Çalışma beş ana bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm giriş bölümü, problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, varsayımlar, sınırlılıklar ve tanımları kapsayan alt başlıklardan oluşmaktadır. İkinci bölümde, kuramsal çerçeve ile ilgili araştırmalar yer almaktadır. Üçüncü bölüm materyal ve yöntem ile ilgili bilgilerin yer aldığı bölümdür. Dördüncü bölümü, verilerin analiz edildiği bulgular kısmı oluşturmaktadır. Beşinci bölümde araştırmanın sonunda elde edilen sonuçlara ve bu sonuçlara bağlı olarak geliştirilen önerilere yer verilmiştir.

Bu çalışmanın hazırlanmasında bütün süreç boyunca desteğini esirgemeyen gösterdiği sabır, paylaştığı deneyim ve bilgileri için değerli hocam ve tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Betül ASLAN'a, çalışma boyunca benden gerekli yardım ve ilgisini esirgemeyen değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Yavuz ÖZDEMİR'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim. Sürecin başından sonuna kadar göstermiş olduğu anlayış ve her türlü destek için eşim Abidin'e, kızım Elif Su'ya sonsuz teşekkürler... Ayrıca eğitim hayatım süresince bana olan inanç ve sevgilerini her zaman hissettiğim annem İkbâl METİN, babam İsa METİN'e ve eşimin ailesine, her zaman yanımda olan ablam İlknur METİN KILIÇ ve kardeşim Çağlar METİN'e ve tezimde emeği geçen herkese teşekkür ederim.

Erzurum-2017

Meral METİN GÖKSU

İÇİNDEKİLER

KABUL ve ONAY.....	i
TEZ ETİK ve BİLDİRİM SAYFASI.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖN SÖZ	v
TABLolar DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ.....	xiv

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	4
1.1.1. Problem durumu	4
1.2. Araştırmanın Önemi.....	5
1.3. Sınırlılıklar	6
1.4. Tanımlar	6

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR.....	9
2.1. Çalışılan Konu İle İlgili Kuramsal Çerçeve	9
2.1.1. Kayseri'nin tarihi, coğrafyası, nüfusu ve sosyo-ekonomik yapısı.....	9
2.1.1.1. Kayseri tarihine genel bir bakış	9
2.1.1.2. Kayseri'nin coğrafyası.....	12
2.1.1.3. Kayseri'nin nüfusu ve sosyo-ekonomik yapısı.....	14
2.1.2. Osmanlı dönemi Kayseri'de eğitim	15
2.1.2.1. Sıbyan mektepleri	16
2.1.2.2. Medreseler	17
2.1.2.2.1. Avgunlu Medresesi.....	19
2.1.2.2.2. Gevher Nesibe Daru's-Şifası ve Medresesi.....	19
2.1.2.2.3. Güçük Medresesi.....	20
2.1.2.2.4. Hacı İbrahim Medresesi.....	20
2.1.2.2.5. Hacı Kılıç Medresesi	20

2.1.2.2.6. Hacı Ömer Medresesi	21
2.1.2.2.7. Hatuniye Medresesi	21
2.1.2.2.8. Hoca Hasan Medresesi	21
2.1.2.2.9. Hunat Hatun Medresesi	21
2.1.2.2.10. Lala Paşa Medresesi	22
2.1.2.2.11. Kocabey Medresesi.....	22
2.1.2.2.12. Köşk Medresesi	22
2.1.2.2.13. Kurşunlu Cami Medresesi	22
2.1.2.2.14. Külük Medresesi.....	23
2.1.2.2.15. Mahmut Bey Medresesi.....	23
2.1.2.2.16. Melikgazi Medresesi.....	23
2.1.2.2.17. Nassırye Medresesi.....	24
2.1.2.2.18. Pervane medresesi	24
2.1.2.2.19. Sahabiye Medresesi	24
2.1.2.2.20. Saray Medresesi.....	24
2.1.2.2.21. Seraceddin Medresesi	24
2.1.2.2.22. Şıhlı Hamidiye Medresesi.....	25
2.1.2.2.23. Diğer Medreseler	25
2.1.2.3. İptidailer.....	26
2.1.2.3.1. Ahmet Paşa Mektebi İptidaisi.....	26
2.1.2.3.2. Feyz-ül Hamid İnas Mektebi İptidai.....	26
2.1.2.3.3. Terakki Mektebi.....	26
2.1.2.3.4. Darülirfan Mekteb-i İptidai.....	26
2.1.2.4. Rüştüyeler	27
2.1.2.4.1. Kayseri Mekteb-i Rüştüyesi	27
2.1.2.4.2. Develi Kazası Mektebi Rüştüyesi	27
2.1.2.4.3. Talas Rüştüye Mektebi	28
2.1.2.4.4. Diğer Rüştüyeler.....	29
2.1.2.5. İdadiler.....	29
2.1.2.5.1. Kayseri İdadi Mektebi	29
2.1.2.6. Kayseri’de açılan yabancı ve azınlık okulları.....	32
2.1.2.6.1. Yabancı okullar.....	32

2.1.2.6.1.1. Kayseri (Erciyes) Erkek Protestan Lisesi	33
2.1.2.6.1.2. Cizvit Papaz Okulu	33
2.1.2.6.1.3. Talas Amerikan Kız Okulu (1871-1915).....	33
2.1.2.6.1.4. Talas Amerikan Erkek Okulu	34
2.1.2.6.1.5. Yabancılar tarafından açılan diğer okullar	36
2.1.2.6.2. Gayrimüslim okulları.....	36
2.1.2.6.2.1. Çalıkyan Mektebi.....	36
2.1.2.6.2.2. Agobyan Mektebi	37
2.1.2.6.2.3. Serkisyan Mektebi	37
2.1.2.6.2.4. Aramyan Mektebi	37
2.1.2.6.2.5. Katolik Mektebi	37
2.1.2.6.2.6. Erciyes Mektebi	37
2.1.2.6.2.7. Rum –Ermeni Mektebi	38
2.1.2.6.2.8. Protestan İncil Vaizi Mektebi	38
2.1.2.6.2.9. Varj Mektebi	38
2.1.2.6.2.10. Arşakgünyan Mektebi.....	39
2.1.2.6.2.11. Bartoyan Mektebi	40
2.1.2.6.2.12. Raratgavaris Mektebi.....	40
2.1.2.6.2.13. Surphaç Mektebi.....	40
2.2. İlgili Araştırmalar	41

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM.....	44
3.1. Araştırma Modeli	44
3.2. Veri Toplama Yöntemleri	45
3.3. Veri Analizi	46

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUM.....	47
4.1. Milli Mücadele Dönemi Kayseri’de Eğitim.....	47
4.2. Cumhuriyet Dönemi Kayseri’de Eğitim	52
4.2.1. Cumhuriyet Dönemi eğitim sistemine genel bir bakış	52

4.2.1.1. Anaokulları	59
4.2.1.2. İlköğretim	61
4.2.1.3. Ortaöğretim.....	62
4.2.1.4. Yükseköğretim.....	65
4.2.2. Kayseri’de eğitim ve eğitim kurumları.....	68
4.2.2.1. Anaokulları	68
4.2.2.2. Kayseri merkezde ilköğretim.....	69
4.2.2.2.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Ulaşan Bazı İlkokullar.....	87
4.2.2.2.1.1. Ahmet Paşa İlkokulu	87
4.2.2.2.1.2. Gazipaşa İlköğretim Okulu.....	87
4.2.2.2.1.3. Develi İstiklal İlkokulu	89
4.2.2.2.1.4. İstiklal İlkokulu.....	90
4.2.2.2.1.5. Safa İlkokulu.....	90
4.2.2.2.1.6. Sümer İlkokulu	91
4.2.2.2.1.7. Nazmi Toker İlkokulu.....	92
4.2.2.3. Kayseri’de Ortaöğretim	93
4.2.2.3.1. Kayseri Lisesi	102
4.2.2.3.2. Kız Enstitüsü.....	111
4.2.2.3.3. Erkek Sanat Enstitüsü	117
4.2.2.3.4. Kayseri Ticaret Lisesi	121
4.2.2.3.5. Yapı Sanat Enstitüsü.....	124
4.2.2.3.6. Kayseri İmam-Hatip Lisesi.....	125
4.2.2.3.7. Behice Yazgan Kız Lisesi.....	127
4.2.2.3.8. TED Koleji.....	128
4.2.2.3.9. Teknik ve Mesleki Alanda Açılan Diğer Okullar.....	130
4.2.2.3.9.1. Kayseri Örnek Şoför ve Traktör Makinist Mektebi.....	130
4.2.2.3.9.2. Kayseri Sütçülük Mektebi	130
4.2.2.3.9.3. Dokumacılık İhtisas Mektebi.....	131
4.2.2.3.9.4. Köy Ebe Okulu	131
4.2.2.3.9.5. Kayseri Polis Okulu.....	131
4.2.2.3.10. Akşam Okulları.....	132
4.2.2.3.10.1. Akşam Sanat Okulları.....	132

4.2.2.3.10.2. Akşam Okulları.....	135
4.2.4. İlçelerde Eğitim	135
4.2.4.1. Bünyan İlçesi	135
4.2.4.2. Develi İlçesi	139
4.2.4.3. Felahiye İlçesi.....	145
4.2.4.4. İncesu İlçesi	147
4.2.4.5. Pınarbaşı İlçesi.....	151
4.2.4.6. Sarıoğlan İlçesi	154
4.2.4.7. Sarız İlçesi	155
4.2.4.8. Tomarza İlçesi	157
4.2.4.9. Yahyalı İlçesi	159
4.2.4.10. Yeşilhisar İlçesi	161
4.2.5. Halk Eğitimi Merkezi	163
4.2.6. Kayseri’de Millet Mektebi, Halkevi, Muallim Mektepleri ve Zincidere Köy Muallim Mektebi, Pazarören Köy Eğitmen Kursu ve Pazarören Köy Enstitüsü.....	166
4.2.6.1. Millet Mektebi	166
4.2.6.2. Halkevi.....	172
4.2.6.2.1. Kayseri’de açılan muallim mektepleri.....	178
4.2.6.2.1.1. Zincidere Köy Muallim Mektebi	179
4.2.6.4. Köy Eğitmen Köy Eğitmen Kursu ve Pazarören Köy Eğitmen Kursu...	183
4.2.6.5. Pazarören Köy Enstitüsü.....	187
4.2.7. Kayseri Rehberlik ve Araştırma Merkezi	194
4.2.8. Kayseri’de Yükseköğretim	195
4.2.8.1. Erciyes Üniversitesi	195
4.2.8.1.1. Fakülteler	196
4.2.8.1.2. Tıp Fakültesi	197
4.2.8.1.3. İktisadi İdari Bilimler Fakültesi.....	197
4.2.8.1.4. Mühendislik Fakültesi	197
4.2.8.1.5. İlahiyat Fakültesi	198
4.2.8.1.2. Kayseri Meslek Yüksekokulu.....	198
4.2.9. Kayseri’de eğitim ve öğretimle ilgili diğer faaliyetler	199

4.2.9.1. Kayseri milletvekillerinin Kayseri'nin eğitim öğretimi ile ilgili çalışmaları.....	199
4.2.9.2. Kayseri'de basın-yayın ve eğitimli ilgili çıkan dergiler	210
4.2.9.3. Vakıflar ve dernekler	213
4.2.10. Kütüphaneler.....	215
4.2.10.1. Kadı Mahmut Efendi Kütüphanesi	217
4.2.10.2. Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi.....	218
4.2.10.3. Hacı Halil Efendi Kütüphanesi	218
4.2.10.4. Kara Mustafa Paşa Kütüphanesi	218
4.2.10.5. Raşit Efendi Kütüphanesi	219
4.2.10.6. Kayseri 75. Yıl İl Halk Kütüphanesi	219
4.2.10.7. Kayseri İlçelerinde Bulunan Kütüphaneler	220
4.2.11. Kayserili Hayırseverlerin Eğitimle İlgili Faaliyetler	220
4.2.12. İl Milli Eğitim Müdürleri.....	237

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	239
5.1. Sonuç.....	239
5.2. Öneriler	243
KAYNAKÇA	244
EKLER.....	279
EK 1. 1961 Yılına Ait İlkokul Diploması.....	279
EK 2. 1966 yılına ait ortaokul diploması.....	280
EK 3. Develi Halkevi Açılışı	281
EK 4. Kayseri Lisesi	282
EK 5. Kayseri Halkevi	286
EK 6. Akşam Kız Sanat Okulu Dikiş Kursu Görseli.....	290
EK 7. M. Kemal Atatürk ve İhtiyat Zabitan Cemiyeti Azaları.....	290
EK 8. 1929 yılında yayınlanan Kayseri Gazetesi.	291
EK 9. Kayseri'de İlkokullar.....	292
EK 10. Kayseri Kız Sanat Enstitüsü	294

EK 11. Pazarören Lisesi.	295
EK 12. Kayseri Ticaret Lisesi.....	296
EK 13. Talas Amerikan Erkek Okulu.....	297
EK 14. 1869 Yılında Mekteb-İ Rüşdi Olarak Açılan 1894 Yılında İptidai Olan Ahmet Paşa Mektebi.....	297
EK 15. 23 Nisan Kutlamaları	298
EK 16. Kayseri Kültür Direktörü Hüsnü Savaşçın (28.09.1937-13.10.1938).....	300
EK 17. İzin Belgesi.....	301
ÖZGEÇMİŞ.....	302

TABLolar DİZİNİ

Tablo 2.1.	1888-89 Öğretim Yılı Kayseri Mektebi İdadisinde Sınıf Geçme Defterine Göre Öğrencilerin Aldıkları Dersler ve Notları.....	30
Tablo 2.2.	1895-96 Öğretim Yılında Kayseri Mektebi İdadisinde Okutulan Dersler ve Hocaların İsimleri.	31
Tablo 2.3.	1896-97 Öğretim Yılında Kayseri Mektebi İdadisinde Okutulan Dersler, Hocalar ve Hademe İsimleri.	31
Tablo 2.4.	1898-1901 Öğretim Yılında Varj Mektebi'nin Mensup Olduğu Cemaat ve Talebe Sayısı.	39
Tablo 2.5.	1898-1901 Öğretim Yılında Bartoyan Mektebi'nin Talebe Sayısı.....	40
Tablo 4.1.	1920'lı Yıllarda Kayseri Merkezde Bulunan Okul Adları, Sınıf, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.	69
Tablo 4.2.	1953-60 Yılları Arasında Dışarıdan Resmi İlkokullarda Bitirme İmtihanları Kazanıp Diploma Alanlar	84
Tablo 4.3.	22 Mart-1 Nisan 1937 Tarihinde Lisede Yapılacak Olan Sınavların Tarihleri ve İsimleri	97
Tablo 4.4.	7 Temmuz 1934 Tarihinde Kayseri Halkevi Şube Adı, Şube Başkanları ve Üyelerin İsimleri	174
Tablo 4.5.	Zincidere Köy Muallim Mektebinde 1926-1932 Yılları Arasında Görev Yapan Memurların Listesi	181
Tablo 4.6.	Hisarcık Köy Okulu İçin Yardım Yapan Kişilerin İsimleri ve Yardım Miktarları.	221
Tablo 4.7.	Kayseri Himaye Koluna Yardımda Bulunan Hayırseverlerin İsimleri ve Yaptıkları Yardım Miktarı	227
Tablo 4.8.	1980 Yılına Kadar Kayserili Hayırseverlerin Adları ve Açtığı Okullar...235	

KISALTMALAR DİZİNİ

BCA	: Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi
BUİM	: Başbakanlık Umumi İstatistik Müdürlüğü
BİGD	: Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü
ERÜ	: Erciyes Üniversitesi
H.	: Hicri
KTO	: Kayseri Ticaret Odası
M.	: Miladi
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
TED	: Türk Eğitim Derneği
YÖK	: Yüksek Öğretim Kurulu

BİRİNCİ BÖLÜM

1. GİRİŞ

Eğitim tarihi bir ülkenin, bir toplumun, bir kurumun veya kişilerin geçmişte yaşamış fakat gelecek nesiller için değerli olabilecek fikir ve uygulamalarının bütünüdür. Bu nedenle her toplumun eğitim faaliyetlerindeki başarısı geçmişte yaşadıklarını doğru bilmesiyle ve yaşadıklarından faydalanarak içinde yaşadığı toplumu sağlıklı değerlendirip geleceğe dair sağlam planlar yapmasıyla mümkündür. Eğitim tarihi incelemek, tarihi süreç içerisinde yaşanan olaylardan ve geçmiş tecrübelerden ders alınarak bunlara çözüm üretebilmek için önemlidir.

Eğitim- öğretim devletlerin vazgeçemeyeceği bir faaliyet alanıdır. Her devlet veya toplum kendi şartları ve ihtiyaçları doğrultusunda bu faaliyetleri yürütmektedir. Türklerin tarih sahnesine çıkışmasıyla başlayan ve günümüzde de devam eden Türk eğitim tarihi, Türkiye'yi, köklü eğitim geleneği olan bir ülke yapmıştır (Çınar, 2005).

Türk toplumu diğer toplumlar gibi birçok dönemden geçmiş ve bu dönemlerde eğitim sistemi de değişmiştir. Türk eğitim tarihi de bu değişimler sonucu içinde bulunduğu koşulların ortaya çıkardığı kültürlerin etkileşimi sonucu zenginleşmiştir. Bu zenginliğin en güzel örneği göçebe hayattan yerleşik hayata geçilmesi ve sözlü kültürden yazılı kültüre geçilmesiyle olmuştur (Güven, 2014). Türklerin İslamiyeti benimsemeleriyle de eğitim sisteminde düzenli ve planlı eğitim-öğretim kurumu olan medreseler ortaya çıkmış ve Osmanlı dönemi eğitim sisteminde de devam etmiştir. Bu kurumlar İslami temellere dayanarak kendi içerisinde sistemli bir bütünlük sağlamıştır (Okur, 2005). Eğitim diğer İslam ülkelerinde olduğu gibi, çoğunlukla dini eğitime dayanan medreselerde yapılmıştır. Bu doğrultuda Osmanlı Devleti'nde medreselerde ve sıbyan mekteplerinde dini eğitim yanında günlük yaşamda ihtiyaç duyulan bilgilere yer veriliyorsa da devletin eğitim felsefesini din olgusu biçimlendirmiştir (Koçer, 1970). Osmanlı Devleti'nde eğitim kurumlarının başında medreselerin yanı sıra sıbyan mektepleri gelmiştir. Ayrıca saray ve ordunun eğitimi için Enderun Mektebi ve Acemioğlanlar Mektepleri açılmıştır. Mektep, medrese ve Enderun'dan oluşan Osmanlı

eğitim örgütlenmesi 18. yüzyıla kadar değişmemiş ve bu yüzyıldan itibaren eski okulların yanında batı tarzında askeri okullar açılmıştı. (Kazan, 2009). Tanzimatla beraber mesleki ve teknik okulların temelleri atılmaya başlanmıştı. İlk kez öğretmen yetiştiren meslek okulları ve ilk defa kızlar için orta dereceli okullar açılmıştı (Akyüz, 2013).

Devletin halka götürmekle mükellef olduğu hizmetlerden bazıları Osmanlı Devleti'nde vakıflar vasıtasıyla karşılanmıştı. Osmanlı Devleti zamanında vakıflar vasıtasıyla hayat bulan kuruluşların en önemlilerinden birisi de medreselerdi. Medreselerin öğretmen kadrosu, görevlilerin maaşları, öğrencilerin kalması yemek giderleri ve eğitimle ilgili araç ve gereçler vakıf gelirlerinden karşılanmıştı (Ulusoy, 2007). Her mahallede, camilerin yanında veya içinde bulunan mektepler ile çeşitli derecelerde ülkenin her tarafına yayılmış olan medreseler Osmanlı Devleti'nde eğitimin temelini oluşturmuştu.

Medreselerin sosyal özelliklerinden birisi de eğitimde fırsat eşitliği sağlamasıydı. Devletin gözetimi altında olan medreselerde, fakir ve yoksul talebelere ilim tahsil etme fırsatı verilmiş ve talebelerin bütün ihtiyaçları vakıflar tarafından karşılanmıştı (Akyüz, 2013; Anadol ve Abbasova, 2002). Medreselerde ders veren müderrislerin ücretleri rütbelerine göre verilmiştir. Medreselerde dini ilimlerin yanında beşeri bilimler de okutulmuştu (Kızılabdullah, 2012).

Örgün eğitim kurumlarının ilk basamağını oluşturan ve kuruluş devrinden beri varlığını devam ettiren sıbyan mektepleri ise Osmanlı eğitim sisteminde ayrı bir yer tutmuştu. Mahalle mektepleri ve taş mektep olarakta anılan Sıbyan mektepleri formel bir bilgi aktarımı ve geliştirme alanı olmaktan ziyade İslami kurallara bağlı olarak geleneksel değerler taşıyan bireyler yetiştirip topluma hazırlamıştı (Yolalıcı, 1999; Akyüz, 2013).

Osmanlı Devleti'ni küçük bir beylikten kısa bir zamanda cihan devleti haline getiren politikalarından birisi de eğitimdi. Osmanlı Devleti'nin batı karşısındaki üstünlüğü XVII. yüzyıla kadar devam etmiş ve devlette meydana gelen çözümler eğitim sistemini de doğrudan etkilemişti. Çünkü XVII. yüzyıla kadar eğitimin her kademesinde nitelikli insan ihtiyacını karşılayan eğitim kurumları, devletin diğer kurumlarında meydana gelen bozulmalara paralel olarak bu ihtiyacını karşılayamaz olmuştu (Yolalıcı,

1999). Fakat Tanzimat dönemine kadar eğitim sisteminde önemli bir değişiklik olmamıştı. Tanzimat döneminden sonra açılmaya başlayan yeni okullar ile eski okulların aynı anda eğitim vermesi birbirinden farklı düşüncelerin oluşmasına ve zıt görüşlü nesiller yetişmesinde sebep olmuştu. Eğitim sisteminde devam eden bu ikilik Cumhuriyetin ilk yıllarına kadar devam etmişti (Kazan, 2009).

Milli Mücadele döneminde ise her kurumda olduğu gibi eğitim-öğretimin bütün kademeleri de savaştan etkilenmişti. Bazı okullar öğrenci olmaması nedeniyle kapatılmış, bazı okullardaki eğitim öğretim kadrosu da cephede ve cephe gerisinde Milli Mücadele'ye destek vermişti (Akyüz, 2013). Milli Mücadele döneminde Kayseri Lisesi son sınıf öğrencilerinin cepheye gitmesiyle o dönem lisenin hiç mezun vermemesi Milli Mücadele ruhunun en güçlü kanıtı olmuştu (Özmerdivenli, 2000).

Milli Mücadele'nin kazanılmasından sonra her alanda olduğu gibi eğitim sisteminde de köklü değişiklik yapılmıştı. 1924 yılında çıkarılan "Tevhid-i Tedrisat" kanunuyla tüm öğretim kurumları Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmış; eğitim müfredatları ve okul programları üzerinde bir dizi reformlar yapılmıştı.

Tevhid-i Tedrisat kanunu ile eğitim ve öğretimin birleştirilmesi, Latin alfabesinin kabul edilmesi, Millet Mekteplerinin açılması, özel idare bütçelerinden %10'luk bir kısmın eğitime ayrılması ve öğretmen okullarının sayısının artırılması Cumhuriyet dönemi eğitiminin gelişmesi için atılan adımlardan bazılarıydı (Can, 2006).

Kayseri eğitim tarihi de bu süreç içerisinde yerini almış ve Kayseri'nin coğrafi konumu nedeniyle ilkçağlardan günümüze kadar yaşanan gelişmeler, sosyal ve kültürel etkileşimler neticesinde şekillenmişti. Eğitim tarihi çok eskilere dayanan Kayseri şehrine "*Makarr-ı Ulema*" yani "*bilginler yurdu*" denilmiştir. Bilginler yurdu olan bu şehir bir ilim merkezi olmuştu. Kayseri sınırları içinde kurulan medreseler sadece merkezin nüfusunu değil civarındaki il ve kazaların nüfusunu da ilmi yönden besleyebilecek kapasiteye ulaşmıştır (Demir, 2000).

Kayseri'nin eğitime verdiği önem Cumhuriyetin ilk yılları ve sonrasında da devam etmişti. Anadolu'nun tamamında olduğu gibi Kayseri'de de okulsuz köy kalmaması için çalışmalar yapılmış ve bütün köylere okul açılmış, okullardaki öğretmen ihtiyacını karşılamak için de köy enstitüleri kurulmuştu. Köy enstitüleriyle Kayseri ili ve civar illerin öğretmen ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştı. Halka okuma yazma öğretmek

amacıyla Millet Mektepleri, halkın sosyal ve kültürel açıdan gelişmesini sağlamak için Halkevleri açılmıştı. 1931 yılında açılan Tayyare Fabrikası ve 1935 yılında açılan Sümerbez Fabrikası ile Kayseri ili sanayileşmeye başlamıştı. Sanat enstitüsü ve ticaret lisesinin açılmasıyla da gelişmekte olan sanayi için ara eleman yetişmesi sağlanmıştı. Türk kadınının eğitim seviyesini yükseltmek, kültürel ve sosyal hayat şartlarını iyileştirmek amacıyla da kız enstitüsü açılmıştı. 1950'li yıllardan sonra Türkiye'de ilk defa "Sanayi Sitesi" kurulmuş, Şeker Fabrikası ve bunun yanı sıra özel teşebbüs sayesinde birçok fabrika açılmıştı. Devlet ve halkın işbirliğiyle İç Anadolu'nun en önemli sanayi kentlerinden biri olan Kayseri'de eğitimin her kademesinde özel ve devlet okullarının yanı sıra sanayinin gelişmesine paralel olarak birçok meslek okulları açılmıştı.

1.1. Araştırmanın Amacı

Eğitim tarihi; bir ülkenin, bir toplumun, bir kurumun veya kişilerin geçmişte yaşamış fakat gelecek nesiller için değerli olabilecek fikir ve uygulamalardır. Bu açıdan Türk eğitim tarihi geçmişten günümüze Türk milletinin eğitim ve kültür alanında kat ettiği mesafeleri ortaya koymasıyla beraber geçmişten bir takım dersler çıkartıp günümüz eğitimine yön vermesi bakımından önem taşımaktadır. Bu çalışmada eğitim tarihinin genel amaçları göz önünde bulundurularak Kayseri'nin eğitim tarihi eleştirel bir gözle ele alınıp tarihi süreklilik ve bir bütünlük içerisinde incelenmesi amaçlanmıştır.

Kayseri ilinin eğitim tarihi açıdan incelenmesi isimli çalışma ile Cumhuriyet dönemi Kayseri eğitim tarihi bir bütünlük içerisinde incelenmiş, gelişmeler açıklanmış, yorumlanmış ve günümüzle ilişkilerinin kurulması hedeflenmiştir. Dahası Kayseri eğitim tarihini bir başlık altında toplayarak, bilimsel veriler ışığında incelemeye çalışmak amaçlanmıştır. Elde edilen veriler ışığında hem Kayseri Eğitim Tarihi ile ilgili eksiklikler giderilmeye çalışılmış hem de bu alanda yapılacak çalışmalara katkı sağlaması hedeflenmiştir.

1.1.1. Problem durumu

Eğitim toplumların bilgi ve kültürel birikimlerini gelecek nesillere aktarmada önemli bir araçtır. Eğitim tarihi çalışmaları da bu birikimlerin oluşumundaki etkenleri,

yapılan çalışmalardaki eksik veya yanlışları toplumların daha iyi algılamalarını, bu süreçte geçirilen evreleri ve ulaşılabilecek hedefleri daha iyi anlamada önemli bir yoldur.

Bu çalışmayla Türk eğitim tarihi ve bu tarih içerisinde Kayseri eğitim tarihinin yeri ve önemi incelenmiştir. Kayseri’de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren gelişmeye başlayan eğitim-öğretim faaliyetleri günümüz eğitim araştırmalarına ışık tutacak şekilde Kayseri eğitim tarihi derinlemesine ele alınmıştır.

Ele alınan dönem itibarıyla eğitim alanında yapısal ve sayısal değişimler; Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının Kayseri eğitimine etkisi, Kayseri’de halk eğitimine yönelik kurumlar ve faaliyetler; eğitimin gelişmesinde halkın katkısı ve hayırseverelerin Kayseri eğitiminin kalkınmasındaki rolü belirlenerek çalışma yönlendirilmiştir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türk milletinin tarihsel varlığının en önemli unsurlarından birisi de eğitimidir. Türklerin tarih sahnesine çıkışmasıyla başlayan ve günümüzde de devam eden Türk eğitim tarihi, Türkiye’yi köklü eğitim geleneği olan bir ülke yapmıştır. Kayseri eğitim tarihi de Türklerin Anadolu’ya girmesiyle başlayan eğitim faaliyetlerini ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu çalışmayla Kayseri’de bulunan eğitim kurumları, bu kurumların süreç içerisinde meydana gelen değişimlerini ve etkileşimlerini ortaya çıkartıp Kayseri’nin eğitim ilgili yapılmış derli toplu bir çalışma olması bakımından önem taşımaktadır.

Kayseri ilinin eğitim tarihi açısından incelenmesi adı altında hazırlanan bu çalışmada öncelikle Kayseri’nin genel özellikleri; coğrafyası ve tarihi ana başlıkları altında verilerek şehrin ilkçağlardan günümüze kadar geçirdiği gelişim süreci ve bu sürece etki eden faktörler ele alınmıştır. Ardından Osmanlı Devleti zamanında Kayseri’de faaliyette bulunan eğitim kurumları ve Cumhuriyet dönemi eğitim politikalarının temel özellikleri, yenilik ve gelişmeleri hakkında bilgi verilmiştir.

Kayseri’nin incelenen dönemiyle ilgili olarak salnameler, meclis zabıtları, hatıralar, seyahatnameler, süreli yayınlar, şehir üzerine yapılmış birçok yerli ve yabancı araştırmalar ve incelemeler, şehirle ilgili birçok bilgiye ulaşmada bize yardımcı olmuştur.

1.3. Sınırlılıklar

Bu çalışma özellikle 1923-1980 yılları arasını kapsamakla beraber Kayseri eğitim tarihini daha iyi anlamak açısından Osmanlı dönemi ve Milli Mücadele dönemi eğitim tarihine de yer verilmiştir.

Şehir tarihi çalışmalarında yerel kaynakların kullanılması büyük önem taşımaktadır. Çalışılan dönem itibariyle yerel kaynaklara ulaşmada çeşitli güçlüklerle karşılaşmıştır. Çünkü kamu kurumlarının düzenli arşiv oluşturma konusundaki eksiklikleri ve oluşturulanlara ulaşmadaki zorluklar çalışmanın istenen düzeyde kaynaklarla desteklenmesini olumsuz etkilemiştir. Özellikle 1950 sonrası Kayseri eğitimiyle ilgili verilerin kısıtlı olması kaynaklara ulaşmada sıkıntılar yaşatmıştır. Ayrıca Cumhuriyet döneminde çıkan gazetelerindeki bazı nüshaların eksik ya da yırtık olması çalışmada kullanılan kaynağa ulaşılmasını engellemiştir.

1.4. Tanımlar

Ameli: Uygulamalı ve pratik olarak yapılan iş (Devellioğlu, 2008).

Bakalorya: Darülfununa girmek için lise mezunlarının vermeleri gereken sınav (1913), bu sınava mülazemet ruusu da denilmiştir. Ayrıca Lise mezunu sayılabilmek için 1926-1935 yılları arasında uygulanan üniversiteye girme hakkını veren ve lisenin tüm sınıflarının konularını kapsayan yazılı ve sözlü sınavlardır (Akyüz, 2013).

Bevvab: Kapıcı, çocukları evlerine getirip götüren okul hademesi (Devellioğlu, 2008, 93).

Darüleytam: Kelime anlamı olarak yetimler yurdu, yetimlerin barındırıldığı kurum anlamındadır. Genel anlamda yetimlere özgü kurumları, özel anlamda ise Birinci Dünya Savaşı sırasında kurulan müesseseleri karşılamaktadır (Devellioğlu, 2008).

Eğitim: Bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla, istenilen değişiklikleri meydana getirme sürecidir (Ertürk, 1975,12).

İdadi: Arapça *idad* kökünden türetilen ve hazırlamaya mahsus yer, hazırlama yeri anlamına gelen idadi, 1869'a kadar orta ve yüksek dereceli mekteplere talebe hazırlayan kurumlar veya sınıflar için kullanılan bir tabirdir (Develioğlu, 2008, 409; Ergin, 1977).

İnas: Kızlar, kadınlar anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2008).

İptidai: Osmanlı Devletinde İlkokullar. Tanzimat dönemi içinde rüştiyelere öğrenci yetiştirmek üzere sıbyan mekteplerinin ıslah edilerek tekrar organize bir kurum haline dönüştürülmesi ve aynı zamanda iptidai adıyla modern ilkokulların açılmasıdır (Cihan, 2007).

Kültür Bakanlığı: Eğitim Bakanlığı'nın, 1935-1941 yılları arasında kullandığı addır (Dinç, 2008; URL-55, 2017).

Leyli: Geceleyin kalan, yatılı anlamındadır (Devellioğlu, 2008).

Maarif Vekâleti: Eğitim Bakanlığı'nın, 1923-1935 yılları arasında ve 1950-1960 yılları arasında kullandığı addır (URL-55, 2017).

Maarif Vekilliği: Eğitim Bakanlığı'nın, 1941-1946 yılları arasında kullandığı addır (Dinç, 2008; URL-55, 2017).

Meccani: Parasız, bedava anlamında ücretsiz eğitim alanlar için kullanılan tabirdir (Devellioğlu, 2008).

Mubassır: Okullarda öğrencilerin durum ve davranışlarını denetlemekle görevli memura verilen addır (Akyüz, 2013).

Öğretim: İçsel bir süreç olan öğrenmeyi destekleyen ve sağlayan dışsal olayların planlanması, uygulanması ve değerlendirilmesi sürecidir (Senemoğlu, 2009, 123).

Rüştiye mektepleri: Osmanlı devleti zamanında iptidai ile idadi arasında üçü ilk, üçü orta olmak üzere altı sınıflı bugünkü ortaokullara denk gelen mekteplerdir (Öztürk, 2006).

Sıbyan Mektebi: Osmanlı Devleti'nin ilköğretim seviyesindeki okullarına genel olarak Sıbyan mektepleri denilmiş ve bu okullarda okuma-yazma, bazı dinî bilgiler ve basit hesap işlemleri öğretilmişti (Akyüz, 2003).

Taş Mektep: Tanzimat döneminde gösterişli binalarda açılan ilkokullara halkın verdiği addır (Akyüz, 2013).

TBMM Tutanak Dergisi: Eski adı Zabıt Ceridesi olan Tutanak Dergisi, Türkiye Büyük Millet Meclisinde yapılan Genel Kurul görüşmelerinin tutanaklarını ve

bu görüşmelere dayanak teşkil eden metinleri, özellikle kanun teklif ve tasarılarını, komisyon raporlarını vs. içeren belgelerdir (Gözler, 1999).

Tevhid-i Tedrisat: Çeşitli öğretimlerin birleştirilmesi anlamında 3 Mart 1924 tarih ve 430 sayılı Kanunun ve uygulamanın adıdır (Akyüz, 2013).

Zukur: Erkek, erkeklere ait anlamına gelmektedir (Devellioğlu, 2008)

İKİNCİ BÖLÜM

2. KURAMSAL ÇERÇEVE ve İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

2.1. Çalışılan Konu İle İlgili Kuramsal Çerçeve

2.1.1. Kayseri'nin tarihi, coğrafyası, nüfusu ve sosyo-ekonomik yapısı

2.1.1.1. Kayseri tarihine genel bir bakış

Antik kaynaklara göre şehrin en eski adı Mazaka'dır. Fakat şehirde bulunan sikkelerde *Mazaka* adı geçmemiştir. Sikke basımı şehrin Eusebeia adını kullandıktan sonra başlamıştır. Roma imparatoru Augustus şerefine, Kapadokya Kralı tarafından bu şehre *Kaisareia* adı verilmiş ve şehir bu ismi bir süre kullanmıştır. Türklerin "eski şehir", Ermenilerin ise "Zorzot" adını verdikleri Mazaka şehrinde Bizans İmparatorluğu'na ait değerli yapılar bulunmaktadır (Eskioğlu, 1973). Selçuklular ve bazı beylikler döneminde coğrafi mevki ve ortaçağ geleneği itibarıyla *Darülmülk*, sefere çıkış merkezi olması dolayısıyla da *Dar'ül-fetih* unvanı verilmiştir (Keskin ve Hülagu, 2006).

Kayseri şehri kuzeyde Yozgat, kuzeydoğuda Sivas, güneyde Adana, güneydoğuda Kahramanmaraş, batıda Nevşehir ve güneybatıda Niğde illeri ile çevrilidir. Kayseri şehri dünyanın en eski üretim ve ticaret merkezlerinden birisidir. Bölgenin önemli bir ticaret merkezi olmasının nedenleri arasında ulaşımın kolay olması ve her türlü ticari münasebet imkânlarının o bölgede yer alması olmuştur (Ramsay, 1970). Anadolu'nun en eski yerleşme yerlerinden biri olan Kayseri, Anadolu coğrafyasında daha ziyade güneye bakan Hindistan-Akdeniz tarihi ticaret yollarının kesiştiği coğrafi bölgede yer almıştır (Baydur, 1970).

Kuruluşu milattan önce çok eski tarihe dayandığı tahmin edilen Kayseri şehrinin bugün üzerinde kurulduğu bölgeye hangi tarihte yerleştiği ihtilaflıdır. Kaynaklarda Kayseri'nin tarihte ilk kurulduğu yer, bugünkü şehir merkezinin 2 kilometre güneybatısında yer alan ve günümüzde "*Eski şehir*" veya "*Eski Kayseri*" olarak bilinen alandır (Kayseri Valiliği, 1998b). Ancak Kayseri'ye geldiği bilinen ilk seyyahlardan

olan Strabon (M.Ö.64-M.S.21), Kayseri şehrinden “*Mazaka*” adıyla bahsetmişti. Kentin Argaios (Erciyes) eteklerinde kurulduğunu ancak yerleşim yeri olarak uygun bir alan olmadığını dile getirmişti (Strabon, 2000).

Kültepe kazılarında yapılan çalışmalarda şehrin kurulduğu yerleşim bölgesi İlk Tunç Çağı'nın izlerini taşımaktadır. Ayrıca Eğriköy Höyüğü, Fraktin, Şimşekkaya, Erkilet, Taşçı, Yağmurluköy ve Hanyeri'nde yapılan kazılarda, buradaki insanlık tarihinin çok eskilere dayandığı ve M.Ö. 2725 yılında Mezopotamyalılar bu bölgeye geldiği ifade edilmişti (Subaşı, 1991).

Kayseri ve çevresindeki yazılı tarih ise, Asur Ticaret Kolonileri'nin bu çevreye gelişiyle başlamıştı. “Kültepe tabletleri” adı verilen ve Asurlu tüccarların diğer şehirlerdeki Asurlu tüccarlara yazdıkları mektupları ve borç senetlerini ifade eden vesikaların içerisinde tüccarların özel hayatlarına ait evlenme, boşanma, evlatlık alma gibi sosyal münasebetleriyle ilgili belgelerde vardır. Kültepe tabletleri Asurlu tüccarlara ait vesikalar olduğundan Eski Asur Lehçesi ve Çivi yazısı ile yazılmıştır. Ticaretle uğraşan Asurlu tüccarlar, düzenledikleri vesikalarda kendilerini ilgilendirmeyen Anadolu'nun siyasi tarihi ve sosyo-ekonomik konularına değinmemiş ve yazılı belgelerde bu konulardan bahsedilmemişti (Kayseri İl Yıllığı, 1968; Sever, 1991; Akkurgal, 1997).

M.Ö. 2500 yıllarına doğru Hititlerin bölgeye yerleşmesiyle *Kanişti* adıyla şehirler kurulmuştu. Hititlerin bölgedeki faaliyetleri M.Ö. 900 yıllarına doğru Tabal Krallığı'nın kurulmasıyla yeni bir döneme girmiş, çevrenin etkisi de artmıştır. Bölge Ege, Suriye ve batıdan gelen ticaret kervanlarının önemli uğrak yerlerinden birisi olmuştu. Geç Hitit dönemi diye adlandırılan bu devirde, söz sahipliği Asurluların eline geçmişti. M.Ö. 612'de Med'ler Asurluların bölgedeki etkinliklerine son vermiş ve bölgede Kilikya Devleti kurulmuş; fakat bu devlet uzun ömürlü olmamıştı. M.Ö. 550'de Pers'ler Med yönetimine son vermişti (Subaşı, 1991).

Persler bu bölgeyi hâkimiyetleri altına aldıktan sonra L.Dareios döneminde bu bölgede Kapadokya Krallığı'nın etkinliği uzun ömürlü olmamıştı. M.Ö. 334'te Makedonyalılar Persleri yenerek bölgeye yerleşmiş ve İskender'in ölümünden sonra bölge tekrar el değiştirmişti. M.Ö. 280'de Persler tekrar Kapadokya Krallığını kurmuştu. Bu dönemde çeşitli kavimlerin istilasına açık bir bölge haline gelen Kayseri

M.Ö. 77'de Ermeni Kralı Dikran'ın şehri yağma etmeye başlaması üzerine M.Ö. 66'da Romalı Pompeius kendine bağlı bir devlet kurmuş ve M.S. 17'de Kayseri ve çevresi tamamen Romalıların denetimine geçmişti (Subaşı, 1991).

251 yılında Sasani hükümdarı Şapur bölgeyi istila etmişti. Aynı dönemde Hristiyanlarla Putperestlerin dini çatışmaları başlamıştı. Şehir, 608 yılında Sasani hükümdarı II. Hüsrev'in hâkimiyetine geçmiş ve 647 yılında Emevilerin hâkimiyetine geçen şehir tekrar Bizans egemenliğine girmişti. Bizans egemenliğinde iken Arap kumandanları tarafından zapt edilen şehir, XI. yüzyılın ortalarında Anadolu'ya yapılan Türkmen akınlarıyla Türklerin hâkimiyetine girmişti (Subaşı, 1991).

1127 yılında Danişmentliler'den Emir (Melik) Gazi'nin eline geçen ve önemli bir merkez haline gelen Kayseri, Selçuklu Sultanı II. Kılıç Arslan tarafından 1176 yılında Selçuklu topraklarına dahil edilmişti. Sultan Alaaddin Keykubad zamanında şehir çok önem kazanmış ve Konya'dan sonra Selçukluların ikinci başkentleri olmuştu. 1243 Köseadağ savaşından sonra şehirde Moğol hâkimiyeti başlamış ve gönderdikleri valilerle Anadolu'yu denetleyen Moğallar, yüz elli yıllık hâkimiyetleri boyunca şehri yağma etmişti (Kayseri il yıllığı, 1968).

1343 yılında Kayseri'de dahil olmak üzere Amasya, Tokat, Çorum, Erzincan, Niğde ve Aksaray Emir Eratna'nın eline geçmişti. Daha sonra şehir Kadı Burhanettin'in hâkimiyetine girmişti. Kadı Burhaneddin'in ölümünün ardından şehir Yıldırım Bayezid tarafından 1398'de Osmanlı topraklarına katılmıştı (Kayseri İl Yıllığı, 1968). Ankara bozgunundan sonra Karamanoğlu Emir Şeyh Çelebi şehre hakim olmuştu (İpşirli, 2002). XV. yüzyılda Dulkadiroğulları, Ramazanoğulları, Karamanoğulları ve Akkoyunluların hâkimiyet arayışlarına sahne olan Kayseri, Gedik Ahmet Paşa tarafından Osmanlı Devleti idaresi girmiş ve Karaman Eyaleti'ne bağlı bir sancak merkezi haline gelmiştir.

1474'de Osmanlı Devleti'ne dâhil edilen Kayseri (Sezer, 2003), 1856-1857 tarihlerinde Karaman eyaletinden ayrılarak Bozok eyaletine bağlı bir sancak haline gelmişti. 1864 tarihli Vilayet Nizamnamesi ile Anadolu'da çeşitli vilayetler kurulmuş; sancaklar ve kazalar da vilayetlere bağlanmıştı. Bu idari düzenlemeye uygun olarak, Kayseri sancağında Ankara vilayeti idari teşkilatında yerini almış ve 1867'de Ankara vilayetine bağlı bir sancak olmuştu (Tönük, 1945). Zaman içerisinde Ankara

Vilayetinden ayrılmışsa da 1908’de II. Meşrutiyetin ilanından sonra tekrar Ankara’ya bağlanması uygun görülmüştü (İnbaşı, 1992).

1913 tarihli İdare-i Umumiye-i Vilayet Kanunu’na göre ülkenin vilayet, liva, kaza ve nahiyelere ayrılmış ve Milli Mücadele döneminde de idari taksimat aynı şekilde devam etmişti (Erdeha, 1975). 23 Nisan 1920’de İlk Büyük Millet Meclisi açıldığında Kayseri müstakil liva statüsünde idari taksimatta yerini almış ve 11 Ekim 1920 tarihinde Kayseri gibi müstakil sancaklara vilayet statüsü verilmesi gündeme gelmişti. 20 Ocak 1921 tarih ve 85 sayılı “Teşkilat-ı Esasiye Kanununu” ile devletin idari taksimatında da düzenlemeler yapılmış, 23 Temmuz 1923 senesinde Kayseri vilayet statüsüne kavuşmuştu (Sanal, 1998; Akpınar, 2013).

Ticari ve ekonomik yönden gelişmeye başlayan şehir, nüfus artış hızı bakımından da Anadolu’daki birçok şehri geride bırakmıştı. 1988 yılında büyükşehir statüsü kazanan ve bugün itibariyle bir milyonun üzerindeki nüfusuyla Türkiye’nin önemli ticaret merkezlerinden biri konumuna gelmişti.

2.1.1.2. Kayseri’nin coğrafyası

Kayseri şehrinin kurulduğu bölge ticaret yollarının düğüm noktasında yer alması, çeşitli bölgeleri birbirine bağlaması ve komşu şehirleri kendine tabi kılması nedeniyle şehir büyük bir gelişme kaydetmiştir.

Bugünde Türkiye’nin önemli bir sanayi ve ticaret merkezi olarak, İç Anadolu’nun Orta Kızılırmak bölümünde yer alan Kayseri, kuzeydoğuda Sivas, güneydoğuda Maraş, güneyde Adana, batıda Niğde ve Nevşehir, kuzeyde Yozgat illeriyle komşudur. Şehir, Erciyes Dağı’nın kuzey eteklerinde kurulmuş, etrafı bakımlı güzel bağ, bahçe ve yazlık evleriyle bayındır bir haldedir. Yerli halk yazın yazlıkta, kışın kışlakta yaşama geleneğini hala sürdürmektedir (Palamutoğlu,1987).

Kayseri ili arazisi, İç Anadolu’nun güney bölümü ile Toros Dağları’nın birbirine yaklaştığı bir yerdedir. Kayseri ilinin sembolü 3916 metre yüksekliğindeki Erciyes Dağı, İç Anadolu’nun en yüksek dağıdır. Bu ad çeşitli kaynaklarda Erciyes, Erciyaş, Erciyeş ve hatta Erciş diye geçmişse de günümüzde kullanılan Erciyes adı kalmıştır. Erciyes Dağı, göğsünde ve eteklerinde birçok volkan tepelerinin bulunduğu sönmüş küme volkandır (İzbrakır, 1973). Erciyes Dağı, bugün Kayseri’nin çevresinde bulunan

taş ocaklarının teşekkülüne ve Göreme çevresindeki Peri Bacalarının oluşmasına ve özellikle de Bimis denilen krater küllerinin çevrede büyük kütleler halinde bulunması sebep olmuştur. Tomarza ve Develi bölgesindeki Bimis yatakları, Cırgalan, Güzelyurt, Gesi çevresindeki taş ocakları, Ürgüp- Göreme'deki rüzgârların aşındırarak oluşturduğu peri bacaları Erciyes dağının bu dönemde püskürttüğü lav ve küllerin sonucu meydana gelmiştir (Subaşı, 1991).

Erciyes Dağı'nın meydana gelmesinden sonra, bu defa da yerkabuğunda hareketlenmeler başlayarak kırılmalar, yükselmeler ve çökmeler oluşmuştur. Bunun sonucu Lifos Dağı, Karasivri, Beşparmak, Alıdağ ve Yılanlı Dağ meydana gelmiştir. İlin diğer dağlarında sıradağlar biçiminde kıvrımlı ve kırılmalara uğrayarak Uzunyayla, Korumaz Dağ, Çekserat Dağı, Hınzır Dağı oluşmuştur. Ayrıca Süvegen Dağı, Aygörmez Dağı, Köşkerli, Kepekli, Tahtalı, Şirvan, Soğanlı, Kızılgöl, Binboğa ve Bakır dağları gibi irili ufaklı birçok dağ bulunuyordu (İzbrakır, 1973).

Kayseri'de büyük ovalar vardır. Bu ovalar, binlerce yıldan beri önemli şehir kuruluşlarına ve işlek ticaret yollarına yer vermiş olup, günümüzde de kalabalık nüfusa sahip alanlardır. Ayrıca ırmaklara akıntısı olmayan ve kapalı havza durumunda olan Develi Ovasının büyük bir kısmı Sultan Sazlığı adıyla bataklık-sazlık yerler olarak kalmıştır (İzbrakır, 1973). Ayrıca Kayseri'de birçok plato bulunmaktadır. Bu platoların yükseklikleri düzlüklere göre değişmektedir. Kayseri ovasının kuzeyindeki Erkilet ile Kızılırmak vadisi arasında uzanan lav ve tuf örtülü platolar ve yine bu ovanın doğu kenarında ve Develi ovasının batı ve doğu yanlarında uzanan platolardır (İzbrakır, 1973).

Yarı dağlık ve yüksek platolar halindeki Kayseri arazisinde derin vadi ve boğazlar bulunmaktadır. Kızılırmak vadisi bunların başlıcasıdır. Derin ve çoğu yerinde dar olan vadi Sultan sekisi güneyinden obruk köyü önlerine kadar dar ve derin bir boğaz biçiminde uzanır. Obruk köyünün kuzeyinde biraz genişledikten sonra Mollahacı ve Kuşçu köyleri kesiminde tekrar boğaz biçimi belirginleşmiştir (İzbrakır, 1973). Kayseri ili İç Anadolu bölgesi sınırları içerisinde olmasından dolayı bozkır iklim hâkimdir ve yazları sıcak ve kurak, kışları soğuk ve kar yağışlı geçer. Ancak ilde dağlık yerler ve bunlar arasında kalmış ovalarda birtakım iklim özellikleri vardır (TUİK, 2013).

Kayseri ilinin toplam yüzölçümü 1.691.700 hektar olup, toplam alanın %39,66'sı tarım arazisi, %39,54'ü mera, %6,38'i orman ve %14,42'si diğer arazi türlerinden oluşmaktadır. İl ve ilçelerin yerleşim yerlerinin toplam alanının, İl'in yüzölçümü içindeki payının % 14,42'sini oluşturmaktadır (Kayseri ili gayrimenkul sektörü değerlendirme ve öngörülere [GYODER], 2014).

2.1.1.3. Kayseri'nin nüfusu ve sosyo-ekonomik yapısı

H. 1320 (1902) nüfus yazımına kadar nüfus verileri hakkında ciddi bir çalışma olmadığı ve bu yazım sonucu tasniflere dayanan rakamlar elde edilemediği için Cumhuriyet öncesi döneme ait nüfus hareketleri hakkında ayrıntılı bilgi mevcut değildir (Kayseri il yıllığı, 1968).

Cumhuriyetin ilanından sonra ilki 1927 yılında olmak üzere, 1935 yılından itibaren her beş yılda bir genel nüfus sayımı yapılmıştır (Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü [BDİE], 1983). 1990 yılına kadar her beş yılda bir düzenli yapılan nüfus sayımı 1990 yılından itibaren de on yılda bir yapılmaya başlanmıştır.

1927 yılında Türkiye'nin nüfusu 13.648.270 iken Kayseri ilinin nüfusu 250.490 olarak tespit edilmiştir. Bu dönemde Kayseri ili nüfus büyüklüğü açısından 63 il arasında 19. sırada yer almıştır. İç Anadolu bölgesinde yer alan 17.043 km² yüzölçümüne sahip Kayseri'de 1927 yılında kilometre kareye düşen kişi sayısı yaklaşık 18 iken, 2000 yılında 62'ye yükselmiştir (BDİE, 2000). Kayseri'de yapılan nüfus sayımlarının verilerine göre şehir nüfusu 1927 yılında 251.370 iken 2016 yılında ilde 1.358.980 kişi ikamet etmektedir (BDİE, 1979; TÜİK, 2017).

Kayseri'nin sosyo-ekonomik yapısına baktığımız zaman daha çok bitkisel üretim, hayvancılık, ormancılık ve su ürünleri gibi tarımsal faaliyetler yer almıştır. Tarım alanlarının % 12,7'sinde sulu tarım yapılmıştır ve sulu tarım genellikle Develi ve Sarımsaklı ovalarında, yeraltı ve baraj sulaması şeklindedir. Kuru tarım daha çok dağ yamaçları ve engebeli alanlarda yapılmaktadır. İlde üretilen en önemli tahıl buğday ve arpadır. Baklagiller olarak fasulye, fiğ, yeşil mercimek ve nohut; yumru bitkiler ve yem bitkileri grubunda korunga, patates, sarımsak, soğan ve yonca yetiştirilmektedir. Endüstriyel baklagiller grubunda şeker pancarı en yüksek paya sahiptir. Yağlı tohumlar grubunda ise, büyük ölçekte olmasa da ayçiçeği üretilmektedir. İldeki bitkisel üretim

genel olarak değerlendirildiğinde; şeker pancarı, buğday, arpa, yonca ve patatesin en yüksek üretim payına sahip ürünlerdir (Erdem, 2010).

Kayseri’de hayvancılığın hemen hemen her türü yapıyordu. Genel olarak büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık ile kanatlı hayvan üretimi yanında tesislerde alabalık yetiştirilmektedir.

İmalat sanayide Kayseri, Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren dönemin ağır sanayi kuruluşlarına ev sahipliği yapmıştır. Kayseri’den ağırlıklı olarak makine halısı, pamuklu ham bez, denim kumaşı, elektrik kablosu, alüminyum profil, çelik ve galvanizli borular, muhtelif gıda maddeleri, kadife, yatak ve yorgan, havlu, saksı, elektrikli fırın, ocak, oto iç ve dış lastiği, akü, büro mobilyaları, meyve konsantreleri, kuru bakliyat, pamuk ipliği, mobilya, elektrik süpürgesi, fiberoptik kablo, margarin, şeker, bisküvi, piliç vb. Avrupa ülkelerine, Ortadoğu ve Afrika ülkelerine ihraç edilmektedir. Yine üretime yönelik olarak A.B.D. Avrupa ve Uzakdoğu ülkelerinden akü aksam ve parçaları, kimyevi maddeler, polyester ve viskos elyafı, radyan soba aksam ve parçaları, tekstil makinesi ve aksamı, dokunmuş mensucat, kumaş, yapağı, çeşitli hammaddeler, yatırım malı teçhizat ve makineleri ithalatı yapılmaktadır (TÜİK, 2013). Maden olarak şehirde jips, kiremit ve tuğla hammaddesi, krom, bakır, alüminyum, kurşun, pirit, çinko, demir, pomzataşı, kaolin, diyatomit, sanayi kili ve linyit içeren yataklar mevcuttur. Şehir hizmet sektöründe özellikle inşaat, bankacılık, haberleşme, ulaştırma ve turizm hizmetleri gelişme göstermiştir.

Şehir doğa, tarih, kültür ve dini turizm bakımından oldukça zengindir. Fakat turizm açısından bölgenin yeteri kadar geliştiği söylenemez. Erciyes Master Planı çerçevesinde çeşitli yatırımlar yapılmaktadır.

2.1.2. Osmanlı dönemi Kayseri’de eğitim

Osmanlı Devleti zamanında Anadolu’nun her yerinde olduğu gibi Kayseri’de de eğitime önem verilmişti. Halkının eğitim seviyesini yükseltmek için sıbyan mektepleri, medreseler, iptidailer, rüştiyeler ve idadiler açılmıştı. Ayrıca şehirde yaşayan gayrimüslim halkın eğitim alması içinde yabancı okullar açılmıştı. Kayseri’de açılan okullar şunlardır:

2.1.2.1. Sıbyan mektepleri

İlköğretim düzeyinde eğitim veren ve darüttalim, mektephane, muallimhane, darülim ve taş mektep isimleriyle anılan mekteplere halk arasında mahalle mektebi veya sıbyan mektepleri deniliyordu ve mektepler her mahallede genellikle cami bitişiğinde yer almıştı. Devlet adamları yada varlıklı kişiler tarafından kurulan bu okulların giderleri vakıf gelirleriyle karşılanmıştı. Bazı mahalle ve köylerde ise halkın işbirliğiyle mektep kurulmuş fakat bu mekteplerde görev yapan öğretmenlerin ücretlerini veliler tarafından karşılanmıştı (Akyüz, 2013). Mekteplere 5-6 yaşlarındaki kız ve erkek çocuklar alınmış, 3-4 yıl okuma-yazma, dini bilgiler ve basit hesap işlemleri öğretilmişti. Okulda sadece okuma yazma değil aynı zamanda ahlaki terbiye de verilmişti (Demirtaş, 2007)

Kayseri’de ilk sıbyan mektebi 1494 yılında Bedesten yanında, ikinci olarak 1576 yılında Kurşunlu Cami avlusunda Darüttalim adıyla açılmıştı. 1900-1901 Ankara Vilayet Salnamesine göre Kayseri’de 58 sıbyan mektebi mevcuttu. Ancak yine aynı salnamede Kayseri kasabası dâhilinde Müslüman ahaliye ait 62 sıbyan mektebinin varlığından ve bunların 3’ü erkek, 1’i kız kalanlarının ise kız ve erkek öğrencilerden oluştuğu belirtilmişti. 1902-1903 yıllarına gelindiğinde Kayseri şehrinde sıbyan mektebinin sayısı 92’ye çıkmıştı. Bu mekteplerin 3’ü erkek, 1’i kız diğerleri de karışık olarak eğitim verilmişti (Ankara Vilayet Salnamesi [AVS], 1902-1903). Kayseri’de kurulan sıbyan mekteplerinden isimleri tespit edilenler şunlardır (Özdamarlar, 2010):

Alaca Mescit Mahallesi İslam Mektebi, Bozatlı Kilercioğlu Bölgesi İslam Mektebi, Bozatlı Paşa Mahallesi İlsem Mektebi, Bozatlı Sokakındaki İslam Mektebi, Büyük Bahçe Mahallesi İslam Mektebi, Cafer Bey Mahallesi Köy Yıkan Bölgesi İslam Mektebi, Camikebir Mahallesi İslam Mektebi, Çakaloz Mahallesi İslam Mektebi, Deliklitaş Mahallesi İslam Mektebi, Dilaverpaşa Mahallesi İslam Mektebi, Emir Sulatan Mahallesi İslam Mektebi, Eski Bedesten Mahallesi İslam Mektebi, Gavramzade Mahallesi Mektebi, Gebe İlyas Tahir Ağa Mahallesi İslam Mektebi, Güçük Mahallesi İslam Mektebi, Hacı Arap Ekici Yahya Mahallesi Mektebi, Hacı Kasım Mahallesi İslam Mektebi, Hacı Mansur Mahallesi İslam Mektebi, Hacı Veled Mahallesi İslam Mektebi, Halaçoğlu Mahallesi İslam Mektebi, Hamurcu Gubaroğlu Bölgesi İslam Mektebi, Harput Mahallesi İslam Mektebi, Hasan Fakı Emir Ağa Mahallesi İslam Mektebi,

Hasanlı Mahallesi İslam Mektebi, Hasbek Mahallesi Hoca Hasan Bölgesi İslam Mektebi, Hatıroğlu Mahallesi İslam Mektebi, Hunat Mahallesi Mektebi, Kalenderhane Şeyh Bölgesi İslam Mektebi, Kalpaklıoğlu Mahallesi Mektebi, Kapan Mahallesi İslam Mektebi, Karakürkçü Mahallesi İslam Mektebi, Kazgancılar Mahallesi İslam Mektebi, Konuklar Mahallesi İslam Mektebi, Kurşunlu Mahallesi İslam Mektebi, Kürtler Seyfullah Bölgesi Mektebi, Kürtler Fetullah Bölgesi Mektebi, Lala Paşa Mahallesi Mektebi, Musagazi Mahallesi Mektebi, Mükremin Mahallesi İslam Mektebi, Oduncu Süleyman Mahallesi İslam Mektebi, Seyitgazi Mahallesi İslam Mektebi, Şeyh Cami Mahallesi İslam Mektebi, Şeyh Taceddin Mahallesi İslam Mektebi, Tac-I Kızıll Mahallesi İslam Mektebi, Taşkıncık Pamuk Atan Bölgesi İslam Mektebi, Tus Mahallesi İslam Mektebi, Tus Mahallesi Emin Bey Sokağı İslam Mektebi, Yalman Mahallesi İslam Mektebi, Yeni Cami Mahallesi İslam Mektebi, Yenice Hacı Ekiz Mahallesi Ahi Nasuh Mektebi, Yenice İsmail Efendi Mahallesi İslam Mektebi'dir.

Ayrıca Birinci Dünya Savaşı'nın isimsiz kahramanlarından biri olan Kayserili yedek subay Ragıp Bey'in hatıratında 1895 yılında Kayseri merkezde bulunan Cami Kebir Cami'nin batı yönünde uzun minareye bitişik bir mahalle mektebinin bulunduğu ve isminin Pişekâr Mektebi olduğunu ifade edilmişti. Pişekar Mektebini uzun yıllar Pişekar-zadelerden Hoca Efendiler yönettiği için mektebe bu ismi verilmişti (Güven, 2003).

2.1.2.2. Medreseler

Türklerin Anadolu'ya gelmesiyle Türkmen beyleri yerleştikleri bölgelerde faaliyetlere başlamıştı. Kayseri'de bu faaliyetlerden nasibini almış; yüzyıllar boyunca Orta Anadolu'nun eğitim, bilim, sanat ve kültür merkezi olmuştu (Eskioğlu, 1973).

Bilginler Yurdu olarak ifade edilen Kayseri, Selçuklu Devleti ve beylikler zamanında ilim merkezi olmuştu. Remzi Oguz Arık'a (1983) göre Hz. Muhammed'in "kendi dost ve sahabelerine burayı ilim merkezi gibi taktim ettiği" bir rivayet olsa dahi günümüze kadar gelmişti. İlk Osmanlı medresesini İznik'te kuran Davud El Kayseri¹ bu şehirde yetişmişti.

¹ İslami eserlerde Dâvûd b. Mahmûd b. Muhammed er-Rûmî el- Kayseri es-Sâvî ismiyle geçmektedir. Kayseri'de doğduğundan el-Kayseri, asıllarının Azerbaycan coğrafyasındaki Sâve kenti olmasından

Anadolu Türk Beylikleri'nin beyleri, bizzat kendileri bilim adamı veya mesih yani bilim adamı koruyucularıydı. Mesela 14.yüzyıl Anadolu Türk beylikleri arasında, Çandaroğlu Beyi Muzafferüddin Yavlak b. Arslan, Sivas Beyi İsa Bey, Saruhanoğlu İshak Bey ilmi kişilikleri olan beylerdi. Kayseri ve Sivas'a hakim olan Alaaddin Ertana Bey bilimsel toplantılara eşiyile beraber katılmıştı (Çantay, 2002).

Kayseri'deki mimari yapılara bakıldığı zaman bu şehirde bilim yönünden gelişmiş bir topluluğun olduğu görülmektedir. Tüm yağma, talan ve yıkımlara rağmen sanat ve bilginin burada nasıl kök saldığı, bu önemli yapıların geçici bir akımın eseri değil, Anadolu'da kökleşmiş bir milletin yeni bir anlayışla kurduğu ilim ve sanat merkezi olduğu göze çarpmaktadır (Arık, 1983).

Türklerin, Türk-İslam eğitim ve öğretimine yaptıkları en önemli katkılardan birisi medreseler olmuştur. Medreseler, örgün eğitim kurumları olup İslam dininin esaslarına göre eğitim verilmiştir. Medreseler vakıflarca yönetilmiş, her türlü giderleri bu vakıflar tarafından karşılanmıştır. Selçuklular zamanında kurulan medreseler beylikler döneminde de gelişmeye devam etmiştir. Anadolu Selçuklu devrinde açılan medreseler ilk örgün eğitim kurumlarını oluşturmuştur.

Beylikler gibi Osmanlı Devleti de medreseye büyük önem vermiştir. Ülkenin en ücra köşelerine kadar medreseler kurup; bu medreselerde devlet yönetimi için gerekli âlimler, hâkimler, müftüler, imam-hatipler, müderris ve muallimler, tabipler, vezirler, diğer memur ve bürokratlar yetişmiştir (Sarıkaya, 1997).

Kayseri sınırları içinde kurulan medreseler yalnız merkezin nüfusunu değil civarındaki il ve kazaların nüfusunu dahi ilmi yönden besleyebilecek kapasitedeydi (Demir, 2000). M.1902-1903 tarihli Ankara Vilayet Salnamesi ve Ahmet Nazif Efendi tarafından kaleme alınan *Mirat-ı Kayseriyye* adlı eserde Kayseri'deki medreseleri sayısı 39 olarak verilmiştir (Nazif, 1987).

---

dolayı es-Sâvî ,Anadolu'da müderrislik yapması dolayısıyla da er-Rûmî nisbesini almıştır (Karadaş, 2006, 2). Davûd el-Kayserî, Save asıllı olmakla birlikte Kayseri'de dünyaya gelmiş, ilk eğitimi orada aldıktan sonra dönemin ilim merkezleri olan Karaman'a ardından Mısır'a gitmiştir. Mısır'da temel dini bilimleri öğrenen Kayserî, İran'a geçmiş ve ölünceye kadar yanında kalacağı hocası Kaşanî ile karşılaşmıştır. Kaşanî'nin ölümü sonrası Osmanlı Sultanı Orhan'ın daveti ile İznik'e gelmiş ve yeni yapılan medreseye hoca tayin edilmiştir. Tasavvuf, kelim ve felsefe alanında iyi yetişmiş olan Kayserî, hocası Kaşanî gibi İbn Arabî'nin takipçilerindedir. Başta Fusûs'ü'l-hikem şerhi olmak üzere İbn Arabî düşüncesi çerçevesinde verdiği eserler yıllardır önemini korumuş ve insanları etkilemiştir.

Salnamelerde Kayseri’de kurulan medreselerde görev yapan müderris ve talebe sayıları hakkında bilgi verilmemiş sadece medreselerin sayısı verilmiştir. Çayırdağ (2000)’ına göre 1900-1901 tarihinde Kayseri’de 39 medresede eğitim verilmiştir. 1907 yılında bu sayı 44’e çıkmış ve 1910 yılında ise medrese sayısı azalarak 30’a düşmüş ve 30 medresede 2000 öğrenci eğitim almıştı (Kars, 2000).

Tespit edilen medreselerin hemen hemen tamamı XX. yüzyıldan önce yapılmış ve bu medreselerin pek çoğunun yapıldığı dönemden beri varlığını sürdürmüştü. Kayseri’de merkezde kurulan medreselerden bazıları bina ve çeşitli mekân olarak varlığını sürdürmektedir. Bu medreselerin isimlerini kitabelerinden öğrenmek mümkündür. Kayseri’de kurulan medreseler şunlardır:

2.1.2.2.1. Avgunlu Medresesi

XIII. yüzyılda Selçuklular tarafından inşa edilmişti. 1990 yılında yapılan yenileme çalışması sonucunda yapının bütün eksik bölümleri tamamlanmıştı (Özdamarlar, 2010).

2.1.2.2.2. Gevher Nesibe Daru’s-Şifası ve Medresesi

1205 tarihinde, II. Kılıçaslan’ın kızı Gevher Nesibe Hatun’un vasiyeti üzerine kardeşi Gıyaseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılmıştı. Bu iki binadan medreseyi yaptırmış olan Selçuklu Sultanı’nın adından dolayı halk arasında *Gıyasiye* diğerine de *Şifaiye* medresesi denilmiş ve her ikisine birden de *Çifteler* ismi verilmişti (Demircan, 1992; Akok, 1969). Selçuklular döneminde Anadolu’da tıp eğitimi vermek amacıyla kurulan ilk medresedir. Gevher Nesibe Hatun’un türbesi medresenin içerisinde yer almıştı. Darü’s Şifaya ait olan vakıflar ise Talas köyünün malikânesi, Erkilet köyünün malikânesi, Yozgat köyü malikânesinin üçte bir hissesi, Acı Kuyu mezarası, Saslu mezarasının malikânesi, Sultan Hamamı’dır (Yinanç,1985).

Kayseri Gevher Nesibe Darüşşifası ve Tıp Medresesi Selçuklu döneminden günümüze ulaşan en erken tarihli hastanesi ve tıp medresesidir. Hastanenin ilk kadrosunda biri başhekim olan 2 hekim, 1 cerrah, 1 göz doktoru, 1 eczacı ve 1 idarecinin olduğu, hastanenin yapıldığı yıllarda Konyalı Hekim Ebubekir Kayseri’de görev almış ve başhekimlik yapmıştı. Bu sırada Konya’da başhekimlik yapan

Ekmelüddin Müeyyed ile Kayseri’de çalışan hekim Ebubekir’in iletişim içinde oldukları, sağlık kuruluşlarının başkent Konya’dan idare edildiğini de göstermektedir (İnan, 1969; Gürkan, 1972; Kâhya, 1990).

Bu medresenin dünya çapında üne ulaşmasını sebeplerinden biri de ruh hastaları için yapılmış ayrı bir bölümünün olmasıdır. 18 odadan meydana gelen bu kısmın adı da tımarhanedir. Medrese Osmanlı döneminin son yıllarına kadar hizmet etmiş ve 1960’lı yıllarda bugünkü halini almıştı (Karadurmuş, 2006). Tıp Tarihi Enstitüsü olarak, Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi’ne devredilmiş ve Tıp Müzesi olarak hizmet vermektedir.

2.1.2.2.3. Gülük Medresesi

Gülük Camii bitişiğinde küçük bir medresedir. 1210 tarihinde Mahmud bin Yağıbasan kızı Adsız Elti Hatun tarafından onarılan Gülük Medresesi 1334 tarihinde depremde zarar gördüğü için Gülük Şemseddin tarafından tamir edilmiş, bu sebeple de bu adı almıştır. Son müderrisleri Hacı Osman ve Yahyalızade Hacı Mehmed Efendi’dir (Özdamarlar, 2010).

2.1.2.2.4. Hacı İbrahim Medresesi

Hasan Fakih mahallesinde 1784 yılında Hacı İbrahim adında bir hayırsever tarafından yapılmıştır (Gündüz, 1998).

2.1.2.2.5. Hacı Kılıç Medresesi

1249 tarihinde Sultan II. Keykavus zamanında Ebul Kasım İbn Ali Eltusî tarafından yaptırılan Hacı Kılıç Külliyesi Kayseri şehir merkezinde istasyon caddesindedir. Bir başka kaynakta ise Hacı Kılıç Medresesi’nin yapılış tarihi 1249–1250 yıllarıdır (Erkiletlioğlu, 2001). Hacı Mustafa Nuri Efendi son müderrisidir (Özdamarlar, 2010). Medrese 19. yy sonlarına kadar kullanılmıştır. Yapı günümüzde varlığını devam ettirmektedir.

2.1.2.2.6. Hacı Ömer Medresesi

Kalenderhâne Mahallesi'nde Serçeoğlu ve Sur-ı Atik Camii yakınında yer almıştı. Erkiletli Hacı Ömer tarafından yaptırılmıştı (Gündüz, 1998).

2.1.2.2.7. Hatuniye Medresesi

Hatuniye Medresesi, 1431–1432 yılları arasında yapılmıştı (Erkiletlioğlu, 2001). Dulkadiroğlularından Nasreddin Mehmet Bey tarafından yaptırılmış ve Koca Bey Camii civarındadır (Nazif, 1987). Dulkadiroğulları'nın Suriye'yi ellerinde bulduran Memlûklular taraftarı olduğu dönemde yapıldığı için bu medreseye aynı zamanda “Şamiler Medresesi” de denilmiştir. Kayseri'de ikamet eden ve aynı zamanda idarecilik yapan Nasreddin Mehmed Bey'in hanımı Hatice Hatun'dan dolayı da “Hatuniye Medresesi” adını almıştır. Son müderrisi Sarı Abdullahzade'dir (Özdamarlar, 2010). Bu medreselerde devrin önemli şahsiyetleri binlerce öğrenci yetiştirmişti (Kayseri İl Yıllığı, 1968).

2.1.2.2.8. Hoca Hasan Medresesi

1193 yılında II. Kılıç Arslan'ın oğlu Kayseri Meliki Nureddin Sultan Şah zamanında yaptırılmıştır. Banisi Vezir Ebubekir oğlu Hoca Hasan'dır. Son müderrisi Külekçizade Hacı Ali Efendi'dir (Karadurmuş, 2006).

2.1.2.2.9. Hunat Hatun Medresesi

1238'de Sultan I. Alâeddin Keykubat'ın eşi Mahperi Hatun tarafından kendi adına yaptırılmıştı. Bu külliyedeki eserlerin tamamının Hunat Hatun tarafından yaptırıldığı bilirse de eser üzerindeki araştırmalar, külliye dâhilindeki binalardan bazılarının medrese ve hamamı mimari özellikleri ile Hunat Hatun'a ait olamayacağını ortaya çıkarmıştı. Bu binaların Hunat Hatun'un yaptırdığı camiden daha evvel yaptırılmış olduğunu bunları yaptıranda muhtemelen Hunat Hatun'un kocası Sultan I. Alâeddin Keykubat olduğu ileri sürülmüştü (Çayırdağ, 1998). Bu medreseye büyüklüğü dolayısıyla “Hunat-ı Kebir Medresesi” de denilmiştir. Seyyid Burhaneddin'in burada müderrislik yaptığı ve Şeyh İbrahim Tennûrî, Seyyid Mustafa Nisari de burada görev

almıştı. Son müderrisleri ise Muhaddiszade Mustafa, Hacı Said, Vahdi, Vehbi, Âlim Efendiler'dir (Özdamarlar, 2010). Küçük Hunat Medresesi: Medresesi yanında bulunması ve ondan daha küçük olması sebebiyle "Hunat-ı Sagir" Medresesi de denir. 1238'de Gıyâseddin Keyhüsrev tarafından yaptırılmıştır. Küçük Hunat Medresesi'nin son müderrisleri Hisarcıklıazade İzzet ve Cündibeyzade Salih Efendi'lerdir (Özdamarlar, 2010).

Hunad Medresesi cami, türbe, hamamla birlikte bir külliye oluşturmuştur. Medresesi çarşı olarak kullanılırken cami ve hamamı Selçuklu zamanındaki işlevini devam ettirmişti.

2.1.2.2.10. Lala Paşa Medresesi

XIII. yüzyıl'da Lala Muslihiddin tarafından yaptırılmıştı (Özdamarlar, 2010). Lala Camii yanındaydı. Bazı kaynaklara göre 324 akçe geliri vardı (Erkiletlioğlu, 1996).

2.1.2.2.11. Kocabey Medresesi

Kayseri'nin Boyacı Kapısı Semtinde ve Gürcü Mahallesi'nde bulunmaktadır. Kadı Mahmut Efendi 1548 de gelirlerinin bir kısmının cami ve medrese için vakıf olarak ayırmıştı (Nazif, 1987).

2.1.2.2.12. Köşk Medresesi

1338–1340 yılları arasında yapılan eski Kayseri şehri ikamet alanları dışında ve şehrin merkezine bir kilometre kadar uzak yerde kurulmuş olan bir medresedir (Akok, 1970). Eratnaoğulları Devleti'nin kurucusu Emir Eratna'nın hanımı adına yaptırılmıştı. 1339 'da Eratna Emîri Gıyâseddin Mehmed tarafından Şeyh Evhadüddin-i Kirmanî'ye hürmeten hangâh olarak yapılmış fakat sonradan medrese olarak kullanılmıştı. Molla Zahid bilinen son müderrisidir (Özdamarlar, 2010).

2.1.2.2.13. Kurşunlu Cami Medresesi

10 Ağustos 1833 yılında Kayseri mutasarrıflığına Osman Nuri Paşa tayin edilmiş, Osman Nuri Paşa'nın mutasarrıflığı sırasında Kurşunlu Cami'inin tamirati

yaptırılmış ve caminin batı tarafına yeni bir medrese inşa edilmişti. Müderrisliğine de Sadık Efendi tayin edilmişti (Erkiletlioğlu, 1996).

2.1.2.2.14. Külük Medresesi

Gülük Mahallesi'nde hamam, medrese ve cami ile birlikte külliye olarak yapılmıştır. Medresesi küçük bir medresedir. Kitabesinden anlaşıldığı kadarıyla, Yağıbasan'ın torunu Atsız Elti Hatun, 1212 yılında yaptırmıştı. Kitabesi cami giriş kapısının üzerindedir ve şu cümleler yazmaktadır.

“Fetihlerin babası, din ve dünyanın izzeti, müminlerin emirinin kasiymi, Keyhüsrev'in oğlu büyük sultan, efendimiz Keykavus'un devleti zamanında, Allah'ın kullarının en zayıfı, Masum Hanım Yağıbasan'ın oğlu Mahmut'un kızı Atsız Elti Hatun tarafından âlemlerin rabbinin yolunda altı yüz dokuz senesinde imar edilmiştir (Karadurmuş, 2006).”

2.1.2.2.15. Mahmut Bey Medresesi

Mahmut Bey Medresesi hakkında çok fazla bilgili bulunmamasıyla beraber Cafer Bey Mahallesi'nde kurulmuştu (Karadurmuş, 2006).

2.1.2.2.16. Melikgazi Medresesi

Kayseri'de bilinen ilk medrese Danişmendoğullarından Mehmet Melikgazi'nin yaptırdığı Melikgazi Medresesi (1135) olmuştu. Zamanla Melikgazi Medresesi'nin bütün bölümleri açılmıştır. Melikgazi Medresesi, bazı kaynaklarda Cami-i Kebir yanında kurulmuş olması dolayısıyla “Cami-i Kebir Medresesi”de denilmişti. Kurucusu Danişmend Gümüştekin Ahmet Gazi'dir. Son müderrisleri Hacı Salih Efendi, Eynihanzade Âlim Efendi, Hasan Efendi Hocalar'dır (Özdamarlar, 2010). Adı geçen medresede on iki oda mevcuttu (Nazif, 1987). 1922 yılında bu medresede bir sınıfta on beş talebe eğitim almıştı (Nuri, 1922).

2.1.2.2.17. Nassırye Medresesi

Dulkadiroğulları hükümdarlarından Nasıreddin Mehmet tarafından yaptırılmıştır. Bazı kaynaklara göre bu medrese Hatuniyye medresesiyle aynı medrese olduğu söylenmişti. Aynı medrese olmasa dahi Nasırye Medresesi'nin de şehrin Dulkadiroğulları'nın elinde kaldığı yıllarda Nasıreddin Mehmet'in 1442'de ölümünden önce yapılmış olması muhtemeldir (Karadurmuş, 2006).

2.1.2.2.18. Pervane medresesi

Medrese Selçuklu veziri Pervane Muineddin Süleyman tarafından yaptırılmıştı (Erkiletlioğlu, 1996). Yapı bugün ayakta olmadığından yapılış tarihiyle alakalı bir bilgi mevcut değildir. Bilinen müderrisleri Ali Ferdi Mehmet (1710), Sadık (1845), Kuşçulu Hacı Mehmet, Karakimseli Hacı Mehmed, Küçük Hoca Efendilerdi (Özdamarlar, 2010)

2.1.2.2.19. Sahabiye Medresesi

Serçeoğlu Camii karşısındadır. III. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında vezirlerden Sahip Ata Fahrettin Ali tarafından 1267–1268 yıllarında yaptırılmıştır. Son müderrisleri Hacı Abdullah Efendi, Ahmed Efendi ve Abdurrahman Efendi'lerdir (Nazif, 1987). Uzun yıllar medrese olarak kullanılan bu yapı günümüzde kitapçılar çarşısı olarak kullanılmaktadır.

2.1.2.2.20. Saray Medresesi

Osman Paşa tarafından Saray Camii ve Medresesi şeklinde yaptırılmıştır. 18. yy'ın sonlarında medrese faal durumdaydı ve talebeler eğitim görüyordu (Gündüz, 1998).

2.1.2.2.21. Seraceddin Medresesi

1238 'de Kayseri Emîri Lala Seraceddin Bedr tarafından yaptırılmıştı. 1646 yılında Müftü Ahmed Efendi bu medresede müderrislik yapmıştı (Özdamarlar, 2010).

2.1.2.2.22. Şihli Hamidiye Medresesi

1891–1892 yıllarında II. Abdülhamit zamanında yaptırılmış ve medresenin yapılmasına vesile olan Şihli Kılıç Ali Efendi aynı zamanda medresenin de ilk müderrisi olmuştur. Medresenin bütün masrafları padişah tarafından karşılanmıştır (Çayırdağ, 2000).

2.1.2.2.23. Diğer Medreseler

Kayseri’de bulunan diğer medreselere gelince, Mahmut Gazi Medresesi (Atmaca, 1999), Kibar Medresesi (Ünal, 1999) bu medreseler Osmanlı Devleti’nden önceki dönemlerde yapılan medreselerdir (Sezer, 1990). Gürcü Osman Paşa Camii Şerifin bitişiğinde iki adet medrese vardı. Caminin batı tarafında yer alan medreseye Yeni Saray Medresesi adı verilmişti. Ayrıca Güllük Cami’nin bitişiğinde küçük bir medrese vardı (Nazif, 1987).

Birinci Dünya Savaşı ve sonrasında Milli Mücadele’nin başlamasıyla eğitim büyük oranda azalmıştı. 1922 yılına gelindiğinde talebeler, 15 öğrencili bir sınıflı Melikgazi Medresesi, 2 sınıflı 30 öğrencili Zekeriya Efendi Medresesi, 3 sınıf 36 öğrencisi olan Karafa Medresesi, 4 sınıf 25 öğrencili Hasanlı Medresesi ve sekiz sınıf 98 öğrenciye sahip İmehani medresesinde eğitim almıştı (Kars, 2000).

1914-1924 yılları arası öğrenci sayısı 2000’den 200’e düşen medreselerin isimleri şunlardır: Kürtler Mahallesi Medresesi, Yeni Daire, Küçük Hunat, Büyük Hunat, İmam Sultan, Eskisaray, Serçeoğlu, Sahabiye, Gözübüyük, Kozanoğlu, Akçakoyunlu, Hacıatlı, Yağmuroğlu, Hoca Hüseyin, Hacı Kılıç, Şifaiye, Nuriye, Kazgancılar, Kocabey, Dörtürak, Boğazlıyanlı ve Künbet medreseleridir (Kars, 2000).

Kayseri’nin İncesu ilçesinde iki (AVS, 1902–1903), Develi İlçesinde ise üç adet medrese bulunuyordu (AVS, 1902–1903). Bu medreselerden başka Osmanlı sadrazamlarından Erkilet doğumlu Mehmet Paşa’nın Erkilet köyünde yaptırdığı medrese, Gesi nahiyesi, Bünyan, İncesu ve ona bağlı Yeşilhisar nahiyesinde birer medrese vardı (Kars, 2000).

2.1.2.3. İptidailer

Osmanlılarda sıbyân mektepleri, Tanzimat Dönemi sonlarına kadar temel eğitim kurumu olma özelliğini korumuş ancak zamanın şartlarına uygun olmadığı ve sıbyân mekteplerinin ıslah edilmesindeki zorlukları gördükleri için bu kurumların yerine “usûl-i cedîd” modern temel eğitim kurumları olan iptidai mektepleri açılmıştı. Osmanlı hâkimiyetinde açılan iptidai mektepleri Kayseri’de de açılmış ve Kayseri’de açılan İptidai Mektepleri şunlardır:

2.1.2.3.1. Ahmet Paşa Mektebi İptidaisi

Bahriye Nazırı Kayserili Ahmet Paşa, Kayseri’de Mekteb-i Rüştî binasını yaptırmıştı. Mekteb-i rüştî, idadi ile birleşerek Ahmet Paşa Mektebi İptidaisi adını almıştı (Erkiletlioğlu, 1996). 1900-01 Ankara Vilayet Salnamesine göre Ahmet Paşa Mekteb-i İptidaisinde Remzi Efendi, Hacı Ali Efendi, Sait Efendi ve Şaban Efendi ders vermişti (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

2.1.2.3.2. Feyz-ül Hamid İnas Mektebi İptidai

Feyz-ül Hamid İnas Mekteb-i İptidaisi 1896-97 yılında İnas mektebi olarak açılmış ve muallimesi Ayşe Hanım’dır. Bu mektepte dört yüze yakın talebe eğitim görmüş ve her yıl elli-altmış çocuk mezun edilerek idadiye gönderilmişti (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

2.1.2.3.3. Terakki Mektebi

1891 yılında dış kale surlarına bitişik olarak ve Sivas kapısının dış tarafına bir bina yapılmıştı. Bu bina sonradan Mimar Sinan İlkokulu adını alarak eğitime devam etmişti (Erkiletlioğlu, 1996).

2.1.2.3.4. Darülrifan Mekteb-i İptidai

1897-98 yılında Karakürkçü Mahallesi etrafında darülrifan adıyla bir mektebi iptidai açılmış ve 1898-99 yılında tamirat yapılmıştı (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998)

2.1.2.4. Rüştiyeler

Kayseri’de Kayseri Mektebi Rüştiyesi, Talas Rüştiyesi ve Develi Kazası Mektebi Rüştiyesi dışında kaynaklardan öğrendiğimiz kadarıyla 1907’de 3 erkek rüştiyesi, 1910’da da 1 kız rüştiyesi açılmıştı. Ayrıca Aziziye (Pınarbaşı), Bünyan, İncesu ve Yeşilhisar’da da birer rüştiye açılmıştı (Özdamarlar, 2010).

2.1.2.4.1. Kayseri Mekteb-i Rüştiyesi

1881-82 Ankara Vilayet Salnamesine göre Kayseri’de, Kayseri Mekatib-i Rüştiye adında bir mektep vardı (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998). Kayseri merkezde bulunan ve Esbak Bahriye Nazırı Kayserili Ahmet Paşa tarafından inşa ettirilmiş olan Mektebi Rüştiye 1893-94 tarihine kadar rüştiye mektebi olarak faaliyet göstermiş ve 85 talebe eğitim görmüştü. Daha sonra bu mektep iptidaiye çevrilmiş ve Ahmet Paşa Mekteb-i İptidaiye adını almıştı. 1881-82 yılında Mektepte Ömer Efendi, Ahmet Şakir Efendi, Nafiz Efendi ve Ali Efendi ders vermişti (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998). 1889-90 öğretim yılında muallimi evvel Ömer Efendi, muallimi sani Ahmet Efendi, Rika muallimi Nazif Efendi ve bevvab yani hizmetli İbrahim Ağa olmuştu. 1893-94 öğretim yılında mektebi rüştiye de hocalarda değişiklik olmamış aynı hocalar ders vermeye devam etmişti. 1900-1901 öğretim yılında Remzi Efendi, Hacı Ali Efendi, Sait Efendi, Şaban Efendi ders vermişti (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

2.1.2.4.2. Develi Kazası Mektebi Rüştiyesi

Kayseri sancağına bağlı Develi kazasında Develi Mekteb-i Rüştiye adlı bir rüştiye mektebi eğitim vermişti. 1882-83 yılına gelinceye kadar Talas ve Develi Mektebi Rüştiyesinden 800’e yakın talebe mezun olmuştu. 1889-90 öğretim yılında mektepte muallimi evvel Rüştü Efendi, muallimi sani Hakkı Efendi ders verirken bevvab Mustafa Efendi’dir (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

Mezun olan bu talebeler yüksek mekteplerde, askeri ve resmi dairelerde görev almıştı. 1893-94 öğretim yılında mektepte ders veren hocalarda bir değişiklik olmamıştı (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

1895-96 öğretim yılında Develi mektebi rüştiyesinde 72 öğrenci ders görmüştü. Muallim-i evvel Süleyman Efendi, muallim-i sani Hakkı Efendi ve hüsn-ü hat muallimi Süleyman Efendi'dir (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

1896-1898 yılları arasında rüştiyede 77 öğrenci eğitim alırken, 1898-99 yılında öğrenci sayısı 75'e düşmüştü. 1896-1900 yılları arası Develi Mektebi Rüştiyesinde ders alan öğrenci sayıları yıllar içerisinde değişiklik göstermişti. Bazı yıllarda öğrenci sayıları artarken bazı yıllarda azalmalar olmuştu. (Salname-i Nezareti Maarifi Umumiye [SNMU], 1899-1900/1900-01/1901-02).

1900-1901 ders yılına gelindiğinde ise önceki yıllara göre muallimler değişmiş ve muallimi evvel Hafız Salih Efendi, Hüsn-i Hat Muallimi İbrahim Efendi, muallimi sani İsmail Hakkı Efendi iken hademe Mustafa Efendi olmuştu (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

2.1.2.4.3. Talas Rüştiye Mektebi

Kayseri Talas doğumlu olan Ali Saip Paşa tarafından 1869 yılında Abdülaziz Han'ın emriyle Talas'ta, Talas Rüştiye Mektebi kurulmuştu. 1876 tarihli Ankara Vilayet Salnamesine göre 1876 tarihli öğretim yılında Talas Rüştiye Mektebinde muallimi evvel Mustafa Efendi, muallimi sani Ahmet Esat Efendi, muallimi rika Mustafa Efendi'dir (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998). 1891-92 ders yılında muallimi evvel hocası değişmemiş; fakat muallimi sani Mustafa Efendi, rika muallimi İsmail Efendi iken bevvab Osman Efendi olmuştu (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998)

1896-97 ders yılında ise rüştiyede 3 öğretmen, 45 öğrenci ve 1 hademe vardı (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998). 1898-99 öğretim yılında muallimi evvel ve muallimi sani hocalarında değişiklik olmazken hüsn-i hat muallimi Ahmet Derviş Efendi olmuştu. Öğrenci sayısı ise 8'di (SNMU, 1901-1902). 1900-01 öğretim yılında, muallimi evvel Mustafa Efendi, muallimi sani Mustafa Efendi (müderres), Feyz-ül Hamid İnas Mekteb-i İptidaisi Muallimesi Ayşe Hanım'dı (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

1901-02 öğretim yılına göre rüştiyede 3 öğretmen, 48 talebe ve 1 hademe vardı. 1902-03 öğretim yılında öğrenci sayısı ile ilgili bilgi bulunmazken rüştiyede ders veren hocalarda herhangi bir değişiklik olmamıştı (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

2.1.2.4.4. Diğer Rüştiyeler

Kayseri’i merkez, Talas ve Develi’de açılan rüştiyelerden başka 1907’de 3 erkek rüştiyesi, 1910’da da 1 kız rüştiyesi açılmıştı. Aziziye (Pınarbaşı), Bünyan, İncesu ve Yeşilhisar’da da birer rüştiye açılmıştı. XX. yüzyılın başına kadar bu rüştiyelerden 800’ün üzerinde talebe mezun olmuştu. Bu talebeler devlette askeri ve idari görevlerde yer almışlardı (Özdamarlar, 2010).

2.1.2.5. İdadiler

Tanzimat dönemi eğitim kurumlarından olan idadiler, ortaöğretim kurumu olma özelliğini 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesiyle elde etmişti. İdadi kelimesi daha önce harp okullarıyla askeri tıbbiye’ye girmek isteyen gençlerin eksik bilgilerini tamamlamak amacıyla açılan hazırlık sınıfları için kullanılmıştı (Işıksalan,1997). İdadiler, 1869 Maarif-i Umumiye Nizamnamesiyle orta öğretimin bir kademesi olarak ele alınmış ve yaşları 10-15 arası İptidai Mektebi mezunu çocuklarla, yaşları 13-18 arasında bulunan rüştiye mezunu çocukların eğitimini kapsamıştı. İlk başlarda sancaklarda açılan idadiler daha sonra ülke geneline yayılmıştı. 1867 yılında Ankara’ya bağlı olan Kayseri’de de Kayseri idadi mektebi açılmıştı.

2.1.2.5.1. Kayseri İdadi Mektebi

13 Eylül 1893 yılında Seyfullah Efendi konağında Derece-i Ula Mekteb-i Mülkiye İdadisi adıyla açılmış ve kurucu müdürü Memduh Bey’dir (Özdamarlar, 2010). 1888-89 öğretim yılında Kayseri mektebi idadisinde 6 öğrenci ders almış ve bu öğrencilerin hangi dersi aldıkları ve bu derslerden alınan puanlar aşağıdaki tabloda gösterilmişti (Özmerdivenli, 1997).

Tablo 2.1.

1888-89 Öğretim Yılı Kayseri Mektebi İdadisinde Sınıf Geçme Defterine Göre Öğrencilerin Aldıkları Dersler ve Notları.

Numara	Öğrencinin Adı	Umumi Diniye		Türkçe	Fransızca	Tarihi Umumi	Coğrafya	Hesap	Cebir-İ Adi	Hendese	Usul Defteri	Malumat-İ Nafi	Hüsn-ü Hat	Resim	Ahlak Notu	Derecesi	Cinsi Mülkafat
		Arabi															
18	Abdülşabir Efendi	10	10	10	10	10	10	10	10	9	10	10	9	9	10	1	11 kitap
20	Fazıl Efendi	6	7	7	4	5	8	8	6	4	9	6	10	10	10	5	2 kitap
21	Ahmet Efendi	7	6	8	3	8	9	9	8	4	9	8	10	7	9	4	-
26	Emin Efendi	7	5			8	9	7	2	8	5	6	8	8	8	6	-
30	Avni Efendi	10	10	10	6	10	10	10	10	10	10	10	9	8	10	2	2 kitap
35	Halis Efendi	9	7	6	10	10	10	9	8	2	9	8	8	8	10	3	1 kitap

Kaynak: Özmerdivenli, 1997, 153

1893-95 yılları arasında Kayseri Mektebi İdadisinde 55 Müslüman, 3 gayrimüslim talebe eğitim görmüş ve aynı yıl içerisinde idadiye 63 müslüman öğrenci kayıt yaptıırken 34 müslüman öğrenci de mektebi terk etmişti. 1894-96 yıllarına gelindiğinde 84 Müslüman, 3 gayrimüslim öğrenci eğitime devam etmişti (Karadurmuş, 2006).

1895-96 öğretim yılında Kayseri Mektebi İdadisi'nde 3 hademe, 8 öğretmen görev yaparken 75 müslüman, 3 gayrimüslim öğrenci de eğitim görmüştü. 1895-96 öğretim yılında Kayseri İdadisi'nde hocalar ve okuttukları dersler tabloda gösterilmiştir (SNMU,1898-99).

Tablo 2.2.

1895-96 Öğretim Yılında Kayseri Mektebi İdadisinde Okutulan Dersler ve Hocaların İsimleri.

Memuriyet	Esami	Rütbe
Müdür	Memduh Bey	-
Fransızca, Tarih, Malumat-ı Fenniye Muallimi	Memduh Bey	-
Hüsn-i Hat Muallimi	Nazif Bey	Rabia
Ulum-I Diniye ve Türkçe Muallimi	Ömer Lütfü Efendi	-
Arapça, Farişi, Türkçe ve Usul-İ Defteri Muallimi	Ömer Fevzi Efendi	-
Coğrafya- Hesap- Cebir Muallimi	Ananyadi Efendi	-
Resim Muallimi	Ali Rıza Efendi	-
Türkçe Muallimi	Ömer Lütfü Efendi	-
Mubassır	Sıtkı Efendi	-

Kaynak: SNMU, 1898-99, 851-873.

1896-97 öğretim yılında önceki öğretim yılına göre 75 olan müslüman öğrenci sayısı 76 olmuş ve bir önceki yıl 3 olan gayrimüslim öğrenci sayısı da 1'e düşmüştü. Okulda görev yapan hademe sayısı 3'e çıkmıştı. Memduh Bey yerine okul müdürü Rasih Efendi olmuştu ve bu ders döneminde okutulan dersler ve hocaların isimleri şunlardı (SNMU, 1899-1900):

Tablo 2.3.

1896-97 Öğretim Yılında Kayseri Mektebi İdadisinde Okutulan Dersler, Hocalar ve Hademe İsimleri.

Memuriyet	Esami
Müdür	Rasih Efendi
Fransızca, Tarih, Malumat-I Fenniye Muallimi	Rasih Efendi
Arabi ve Ulum-İ Diniye ve Hendese ve Türkçe Muallimi	Ömer Lütfü Efendi
Farişi, Arabi, Usul-İ Defteri ve Türkçe Muallimi	Ömer Fevzi Efendi
Coğrafya, Hesap, Cebir Muallimi	Ananya Efendi
Hüsn-i Hat Muallimi	Nazif Efendi
Resim Muallimi	Rıza Efendi
Mubassır	Hafız Mehmet Efendi

Kaynak: SNMU, 1899-1900, 948-969.

1897-98 öğretim yılında Kayseri Mektebi İdadisinde müslüman ve gayrimüslim öğrenci sayısında artış olmuş; 85 Müslüman, 2 gayrimüslim öğrenci eğitim almıştı. Hademe sayısında değişiklik olmamıştı.

1901-1902 yılında Kayseri İdadi Mektebinde sadece 87 Müslüman öğrenci eğitim almış ve okulda görevli hademe bulunmamıştı (SNMU, 1901-02). 1903-1904 öğretim yılında Kayseri Mektebi İdadisinde Müslüman öğrenci sayısında oldukça artış yaşanmış öğrenci sayısı 114'e çıkmıştı. Bu dönem 1 gayrimüslim öğrenci de idadiye kayıt yaptırmıştı (SNMU, 1903-1904).

2.1.2.6. Kayseri'de açılan yabancı ve azınlık okulları

2.1.2.6.1. Yabancı okullar

Osmanlı Devleti zamanında yabancı okulların açılması Fatih Sultan Mehmet'in 1453 yılında İstanbul'u fethetmesiyle başlamıştı. İstanbul'da yaşayan Latin ve Rumların ibadetlerini gerçekleştirmelerine yardımcı olacak din adamlarını yetiştirmek için önce kiliselerin içinde yada yakınlarında sınıf açılmış; daha sonra okul açmaya ve bağımsız binalarda eğitim yapılmaya başlamıştı. Osmanlı içerisinde yaşayan azınlık grupları ise zamanla kendilerini kullanmayı amaçlayan yabancı devletler tarafından himaye altına alınmışlardı. Azınlık grupları üzerinde söz sahibi olmaya başlayan yabancı devletler, kendi devletlerinin adlarını azınlık okullarının üzerine ekleyerek kendi okullarını da açmışlardı (Haydaroğlu, 2006; Kılıç, 2005). Fransız Ermeni Okulu, Amerikan-Ermeni Okulu, Fransız Yahudi Okulu gibi bir isim karmaşası yanında Fransız Okulu, Amerikan Okulu, İngiliz Okulu, Alman Okulu, Rus Okulu, Avusturya Okulu, İtalyan Okulu, Bulgar Okulu gibi kendilerini himaye eden devletin adını taşıyan okullar başlamıştı (Haydaroğlu, 2006).

Osmanlı Devleti zamanında Kayseri şehrinde hem yabancı okullar hemde cemaat okulları faaliyet göstermişti. Kayseri'de açılan yabancı okullar Amerikan ve Fransızlar tarafından açılmıştı. Özellikle Amerikalılar ile Osmanlı Devleti arasındaki ilk ilişkiler ticaretle başlamış, daha sonra bölgeye gelen Amerikalılar ise değişik bölgelerde eğitim faaliyetlerinde bulunmak için okullar açmışlardı. Okullar açarken de en çok azınlıkların olduğu bölgeleri tercih etmişlerdi. Kayseri şehrinde de Ermeni nüfusu çok olduğu için Amerikalılar bu bölgede faaliyetlerini yoğunlaştırmıştı. Kayseri'de açılan yabancı okullar şunlardır:

2.1.2.6.1.1. Kayseri (Erciyes) Erkek Protestan Lisesi

Kayseri (Erciyes) Erkek Protestan Lisesi 1883 yılında açılmıştı. Açıldığı dönemde 22 öğrenci eğitim görmüş ve bu lise sadece şehirdeki öğrenciler için değil, şehir dışından gelen öğrenciler içinde yatılı okul olarak eğitim vermişti (Demir, 2008).

1889-90 öğretim yılında okulda 35 öğrenci ders almıştır. 1892-93 öğretim yılında öğrenci sayısı 36 olmuştu ve 7 Temmuz 1893 yılında okuldan 6 öğrenci mezun olmuştu. Okulun kuruluşundan 1899 tarihine kadar okuldan 60 öğrenci mezun olmuştu. Bu okulun kaç yılında eğitime ara verildiğine dair belge bulunmamaktadır. Ancak Amerikalıların bu okulun idaresini yerli Protestan halka bıraktığı bilinmektedir (Demir, 2008).

2.1.2.6.1.2. Cizvit Papaz Okulu

Fransız Cizvit papazlarının Kayseri'ye gelişiyle beraber Kayseri'de hemen mabet ve okullarını açıp faaliyetlerine başlamıştı. Öğretmenler ve hangi derslerin okutulduğuna dair bilginin olmamasına rağmen okullarında 600 yakın öğrenci eğitim almıştı (Özdamarlar, 2010). 10 Haziran 1943 Kayseri Vilayet Gazetesinde "Eski Fransız mektebinin kilisesi en sert çelikleri bile peynirleştiren modern bir torna atölyesine dönüştürdüğü" ifadesi yer almıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 10 Haziran 1943).

2.1.2.6.1.3. Talas Amerikan Kız Okulu (1871-1915)

Talas Amerikan Kız Okulu 1871 yılında Aşağı Talas bölgesinde yatılı olarak açılmıştı. 1872-73 öğretim yılında 20 öğrenciyle ders başı yapan okulunun yöneticisi olan Mrs. Bartlett'tir. Mrs. Bartlett okulun gelişmesi için büyük çaba sarf etmişti. 1873 yılında okul Aşağı Talas bölgesinden başka binaya taşınmış ve 1874 yılında kolejde eğitim gören öğrencilerin sayısı artmıştı. Öğrencilerin yarısını Ermeni milleti oluştururken diğer yarısını da Rum öğrenciler oluşturmuştu (Demir, 2008).

İlkokulu tamamladıktan sonra yedi yıl daha eğitim süresi olan Talas Amerikan Kız Okulunda aritmetik, coğrafya, Ermenice gramer ve tercüme, Rumca gramer, alfabe, Osmanlıca gramer, psikoloji eğitimi ve enstrümantal müzik dersleri verilmiştir. Okulda eğitim dili olarak Türkçe kullanılmıştı. Okulda başarılı olan kızlar başka yerlere

öğretmen olarak gönderilmişti (Demir, 2008). Okulda alınan derslerin yanında İncil dersleri, İngilizce, biçki- nakış kursları ve güzel konuşma dersleri verilerek öğrenciler yetiştirilmişti. Okuldan tam donanımlı olarak mezun olan öğrenciler kendi bölgelerinde ya da başka bölgelere misyoner olarak gönderilmişti. Genç kızlar kültür derslerinin yanı sıra iyi bir ev hanımı ve iyi bir annenin nasıl olması gerektiği konularında eğitim aldıktan sonra Amerikan Board okullarından mezun olan erkeklerle evlenmeleri sağlanmıştı. Sonuç olarak bu okullarda kızlara verilen eğitim toplumda bir bireyin eğitilmesine yönelik değil tüm topluma nüfuz ederek kendi kültürlerini ve düşüncelerini yaymaya yönelik olmuştu (Alan, 2007).

2.1.2.6.1.4. Talas Amerikan Erkek Okulu

1889 yılında ilk ve orta dereceli eğitim veren bir kurum olarak faaliyetlerine başlamıştı. 1893 yılında Herny K. Wingate, Merzifon'dan Talas'a tayin edilmişti. Mr. Wingate Talas Amerikan okulunun gelişmesi için oldukça çaba harcamış ve bunda da başarılı olmuştu. Okulda eğitim gören öğrencilerin çoğunluğu Rum ve Ermenilerden oluşmuştu. Okul binasının yapılmasında bölgede bulunan gayrimüslimlerin yardımları fazla olmuştu. Okul da eğitim ücretli olup, okulun harcama kaleminde en büyük payı öğretmenlere ödenen ücretler oluşturmuştu. 1899-1900 öğretim yılında yatılı öğrenciler için 146 lira 69 kuruş harcama yapılmış bunun 134 lira 45 kuruşu eğitim harcamaları olarak öğrencilerden geri alınmıştı. (Özsoy, 1996b; Kocabaşoğlu, 2000). Talas Amerikan Erkek Okulu'nun orta dereceli kısmında verilen eğitim yedi yıldız ve öğrencilere İngilizce, Ermenice, Rumca, Türkçe, aritmetik, müzik, İncil, basit muhasebe, coğrafya, resim, cebir, Fransızca, tarih, geometri, psikoloji, İncil, fizik ve fiziki coğrafya dersleri verilmiştir. 1903-1904 öğretim yılında botanik, trigonometri, yüksek cebir veya fizik ve konuşma sanatı gibi seçmeli dersler verilmişti (Demir, 2008).

Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle Osmanlı sınırları içerisinde eğitim faaliyetleride durma noktasına gelmişti. Amerikan Board'ın kurduğu okullarda bundan nasibini almış ve Kayseri'de Talas Amerikan erkek okulunda da eğitim faaliyetleri durmuştu. Okul binası Osmanlı'nın yaralı askerlerini tedavi amaçlı hastane olarak kullanılmıştı. 1919-1923 yılları arasında yaşanan savaşlar sonucunda birçok çocuk yetim kalmış ve yetimlerin barınması için Talas Amerikan kız ve erkek okulları binaları yetimhane olarak kullanılmıştı (Özsoy, 1996b).

Amerikan Board Teşkilatı, 1 Mayıs 1925 tarihinde okulun tekrar açılması için müracaatta bulunmuştu. 1925 yılının sonlarına doğru Poul E. Nilson'un girişimleriyle Talas Amerikan Erkek Okulu'nun binasında orta dereceli bir okul açılması kararlaştırılmıştı. Milli Eğitim Bakanlığı yabancıların okul açmak için gerekli şartları sağlamaları ve ticaret- sanat ağırlıklı derslerin verilmesi şartıyla okulun açılmasını kabul etmişti (Turan, 2002; Kocabaşoğlu, 2013). Mart 1927'de talep yenilenmiş fakat Maarif Şurası ve Hariciye Vekâleti'nden herhangi bir itiraz olmamasına rağmen Maarif Vekâleti'nden herhangi bir karar gelmemişti (Turan, 2002).

Okul 1928 yılında 25 öğrenciyle ilkokuldan sonra beş yıl eğitim veren bir ortaokul olmak üzere ikinci defa öğretime açılmıştı. 1937 yılında Talas Amerikan Erkek Kolejine ticari alanda yetiştirilmek üzere 50 köy çocuğu kayıt olmuştu (Turan, 2002; Kocabaşoğlu, 2013). Ayrıca 1937 yılında Köy eğitim projesi kapsamında bu okulda iki yıllık demirci kursu açılmıştı. 1939 yılında buradaki öğrenciler Pazarören'e nakledilince Talas Amerikan Mektebi mesleki eğitimini sona erdirmişti (Özsoy, 1996b). 1950-51 öğretim yılında Talas Amerikan Ortaokulunda hazırlık sınıfında 51, 1.sınıfta 35, 2. sınıfta 21 ve 3. sınıfta 29 öğrenci eğitim almıştı. Sene sonunda okuldan 21 öğrenci mezun olmuştu (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1951).

Okul 1928–1967 yılları arasında Amerikalı müdürler tarafından yönetilmiş; fakat yönetim sürekli değişmişti. 105 Amerikalı, 65 Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğretmen ve personel hizmet vermişti. Amerikalı öğretmenlere, erkek ise “Sir”, kadınsa “Ma’am” diye hitap edilirken Türk hocalara “Muallim Bey” denilirdi. Okulda Türk muallime yada muallim hanım yoktu. Ayrıca okulda öğretmen ya da hoca ifadeleri kullanılmazdı. Okulda eğitim veren Türk muallimler, Kayseri'deki ortaokul, lise ya da enstitülerde ders veren hocalardı ve bu hocalar derslere geldiklerinde bir gece okulda kalırlardı. Amerikalılar ise kendi ülkelerinde dört yıl Kolej eğitimi almış, ABCFM tarafından seçilerek tayin edilmiş kişilerdi. Türk muallimler ezbere dayalı eğitim verirken, Amerikalı muallimler çözümlenmeye yönelik eğitim vermişti (Kocabaşoğlu, 2013).

Kocabaşoğlu (2013)'e göre Türk hocaların İngilizce bilgisi iyi değildi okuldaki Amerikan hocalar Türkçeyi iyi bildikleri için anlaşabilmişlerdi. Mesela Kayseri'den getirdiği pekmezi, kahvaltıda Amerikalı hocalara ikram eden coğrafya muallimi, “My

pekmez, your jam'e (reçel) nazaran how are you?"; ya da "Şifreli langur lungur, may I have the key?" türünden konuşmalar yaptığı dile getirilmişti. 1967 yılında çeşitli sebeplerden dolayı, Talas Amerikan okulu kapanarak programını Tarsus Amerikan Lisesi'ne taşımıştı (Öztürk ve Yıldız, 2007)

Talas Amerikan Okulu kapatıldıktan belirli bir süre sonra Kayseri Gençlik ve Spor İl Müdürlüğü Talas Kamp ve Eğitim Tesisleri olarak kullanılmıştı. Bina günümüzde Erciyes Üniversitesi Sosyal tesisleri olarak hizmet vermektedir.

2.1.2.6.1.5. Yabancılar tarafından açılan diğer okullar

1902-03 tarihli Ankara Vilayet Salnamesi'nde Ermeniler tarafından kurulan 4 ibtidai okul mevcuttu. Ayrıca 3 Rum Mektebi ve Talas'ta Protestanlara ait yatılı gündüz okulu ve Katoliklere ait ilkokul vardı. Develi, Efkere ve İncesu'da da yabancılar tarafından açılmış birer okul mevcuttu (Özdamarlar, 2010).

2.1.2.6.2. Gayrimüslim okulları

Kayseri'de Müslüman okullarının yanında azınlıklar ve yabancılar tarafından açılan okullarda şehirde önemli bir yer tutmuştu. Şehirde Ermeni nüfusunun çoğunlukta olması burada onlara ait okulların olmasına da neden olmuştu. Ermeni okulları genelde kiliselerin içerisinde ya da manastırlarda eğitim faaliyetlerini sürdürmüştür. Ermeni okullarının yanı sıra Rum okulları da bölgede eğitim vermiştir. Kayseri'de açılan yabancı okullar şunlardır:

2.1.2.6.2.1. Çalıkyan Mektebi

Çalıkyan Mektebi Ermeniler tarafından açılan idadi derecesinde bir mekteptir. Okulda eğitim veren hocalar ve dersler hakkında bilgi mevcut değildir. 1894-95 yılında ruhsat alan mektebe sadece erkek öğrenciler kaydolmuş ve 1898-1901 yılları arasında mektepte 200 öğrenci eğitim almıştı (SNMU, 1898-99/1899-1900/1900-01; Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.1.2.6.2.2. Agopyan Mektebi

Agopyan mektebi Ermeni cemaati tarafından 1894-95 tarihinde açılan idadi derecesinde bir mekteptir. Agopyan mektebinde 1898-1901 yılları arasında 200 erkek öğrenci eğitim almıştı (SNMU,1898-99/1899-1900/1900-01;Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.1.2.6.2.3. Serkisyan Mektebi

Serkisyan mektebi 1894-95 senesinde Ermeni cemaati tarafından idadi derecesinde kurulan bir mekteptir. 1898-1901 yılları arasında 400 erkek öğrenci eğitim almıştı (SNMU, 1898-99/1899-1900/1900-01; Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.1.2.6.2.4. Aramyan Mektebi

Aramyan Mektebi 1894-95 tarihinde ruhsat alan Ermeni cemaatine ait bir okuldur. Okul idadi derecesindedir ve sadece kız öğrenciler eğitim görmüşü. Aramyan Mektebinde 1898-1901yılları arasında 400 kız öğrenci eğitim almıştı (SNMU, 1898-99/1899-1900/1900-01; Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.1.2.6.2.5. Katolik Mektebi

Katolik cemaati tarafından açılan ve Murahhasa Bogos Efendi adına ruhsat verilen mektebin hangi tarihte açıldığına dair bilgi yoktur. Okulda karma eğitim yapılmış, 1898-1901 yılları arasında 110 erkek, 110 kız öğrenci eğitim almıştı (SNMU, 1898-99/1899-1900/1900-01; Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.1.2.6.2.6. Erciyes Mektebi

Erciyes mektebinin kaç yılında eğitime açıldığına dair bilgi yoktur. Protestan cemaatine ait idadi derecesinde okuldu ve okul Kerope Efendi adına ruhsat verilerek açılmıştı. 1898-99 yılında okulda sadece 130 erkek eğitim alırken 1899-1900 yılında 130 erkek, 71 kız öğrenci eğitim almıştı. 1900-1901 yılında ise sadece 130 erkek öğrenci eğitim almıştı (SNMU,1898-99/1899-1900/1900-01;Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.1.2.6.2.7. Rum –Ermeni Mektebi

Rum- Ermeni Mektebi, Protestan cemaatine ait bir mekteptir. Mektebin kaç yılında açıldığına dair bilgi mevcut değildir. Kerope Efendi adına ruhsat verilmiş idadi derecesinde bir okuldur. 71 kız öğrenci eğitim görmüştü. (Kocabaş ve Uluğtürk, 1998). Daha sonraki salnamelerde Rum Ermeni mektebiyle ilgili bilgi mevcut değildir.

2.1.2.6.2.8. Protestan İncil Vaizi Mektebi

Protestan İncili Vaizi Mektebi, Protestan cemaatine ait Avadis Efendi adına 1894-95 yılında ruhsat verilmişti. Sadece kız öğrencilerin eğitim aldığı bu okulda 1898-1901 yılları arasında 65 kız öğrenci eğitim almıştı (SNMU, 1898-99/1899-1900/1900-01; Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.1.2.6.2.9. Varj Mektebi

Ermeni cemaatine mensup olan bu mektebin ismi Karadurmuş (2006)'a göre Vazos, Özdamarlar (2010)'ın çalışmasında Varış olarak geçmişti. Salmelere bakıldığında zaman zaman bu isimde üç mektepte eğitim verilmişti. Fakat Varj mektebinde bazı yıl kız bazı yıl erkek öğrenciler eğitim almıştı. Kız ve erkek öğrenciler beraber öğrenim görmemişti. Mektep idadi derecede eğitim veriyordu. Yani dört yıllık rüştiyelerin üstünde, öğretim süresi üç yıl olan kendinden üst mektebe öğrenci hazırlayan mektepti (Gökmen, 2008).

Tablo 2.4.

1898-1901 Öğretim Yılında Varj Mektebi'nin Mensup Olduğu Cemaat ve Talebe Sayısı.

Yıllar	Liva	Mektebin İsmi	Mektebin Mensup Olduğu Cemaat	Namına Ruhsat Verilmiş Olan Müdür-İ Mesul	Mektebin Derecesi	Aded-İ Talebe (Zükür ²)	Aded-İ Talebe (İnas ³)	Ruhsatname Tarihi
1898-1899	Kayseri	Varj	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	-	400	1894-95
	Kayseri	Varj	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	250	-	1894-95
	Kayseri	Varj	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	-	150	1894-95
1899-1900	Kayseri	Varj	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	-	400	1894-95
	Kayseri	Varj	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	250	-	1894-95
1900-1901	Kayseri	Varj	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	-	400	1894-95
	Kayseri	Varj	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	250	-	1894-95

Kaynak: Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998; SNMU, 1898-99/1899-1900/1900-01.

Tablodan da anlaşılacağı üzere varj mektebinde 1898-1901 yılları arasında 750 erkek ve 1350 kız öğrenci eğitim almıştı.

2.1.2.6.2.10. Arşakgünyan Mektebi

Arşakgünyan mektebi 1894-95 senesinde Ermeni murahhasası adına ruhsat verilen Ermeni cemaatine ait idadi derecesinde bir mektepti. 1898-99 yılında mektep de 5 kız, 120 erkek öğrenci öğrenim görmüştü (Kocabaş ve Uluğtürk, 1998).

² Erkek

³ Kız

2.1.2.6.2.11. Bartoyan Mektebi

Bartoyan Mektebi Ermeni cemaatine ait olup 1894-95 senesinde Ermeni Murahhasası adına ruhsat alan ve idadi derecede eğitim veren mekteptir. Mektepte karma eğitim yapılmıştı.

Tablo 2.5.

1898-1901 Öğretim Yılında Bartoyan Mektebi'nin Talebe Sayısı.

Yıllar	Kaza	Mektebin İsmi	Mektebin Mensup Olduğu Cemaat	Namına Ruhsat Verilmiş Olan Müdür-İ Mesul	Mektebin Derecesi	Aded-İ Talebe (Zükür)	Aded-İ Talebe (İnas)	Ruhsatname Tarihi
1898-1899	Kayseri	Bartoyan	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	120	7	1894-95
1899-1900	Kayseri	Bartoyan	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	120	5	1894-95
1900-1901	Kayseri	Bartoyan	Ermeni	Ermeni Murahhasası	İdadi	120	5	1894-95

Kaynak: Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998, 246-247/250-251/254-255; SNMU, 1898-99/1899-1900/1900-01.

Tabloya bakıldığında 1898-99 yılında mektepte 120 erkek 7 kız öğrencinin eğitim almıştı. 1899-1901 yıllarında ise erkek öğrenci sayısının aynı olduğu ve kız öğrenci sayısında azalmalar olmuştu.

2.1.2.6.2.12. Raratgavaris Mektebi

1894-95 yılında Ermeni murahhasası adına idadi derecesine ruhsat alan bu mektepte hem kız hem de erkek öğrenci eğitim almıştı. 1898-1899 yılında sadece erkek öğrenci varken 1899-1901 yıllarında 120 erkek, 7 kız öğrenci eğitim almıştı (SNMU, 1898-99/1899-1900/1900-01; Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.1.2.6.2.13. Surphaç Mektebi

Surphaç mektebi idadi derecede eğitim veren, Ermeni Murahhasası adına 1894-95 tarihinde ruhsat alan bir mekteptir. 1898-99 yılında 52 erkek, 16 kız öğrenciye eğitim

veren mektep 1899-1900 yılında 52, 1900-01 yılında ise 55 erkek öğrenciye eğitim vermişti (1898-99/1899-1900/1900-01; Kocabaşoğlu ve Uluğtürk, 1998).

2.2. İlgili Araştırmalar

Türkiye’de eğitim tarihiyle ilgili çalışmalar yapılmıştır. Kayseri Eğitim Tarihi ve gelişimiyle ilgili yapılan çalışmalara bakıldığında çoğunluğu Beylikler Dönemi medreseleri ve Osmanlı Dönemi eğitimi kurumları oluşturmuştur. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle eğitimde yapılan yeniliklerden Kayseri’de nasibini almış ve il genelinde birçok okul açılmıştı. Fakat yapılan çalışmalarda Cumhuriyetin ilk yılları ve sonrasında Kayseri eğitimiyle ilgili çok fazla çalışmaya rastlanmamıştı. Kayseri eğitimiyle ilgili yapılan çalışmaların bazıları şu şekilde tespit edilmiştir:

“Cumhuriyetimizin 75. Yılında Kayseri Eğitim Belgeseli (1998)” adlı çalışmada Osmanlı Devleti’nin son döneminde Kayseri’de faaliyette bulunan sıbyan mektepleri, medreseler, iptidailer, rüştiyeler ve idadi mektepler hakkında bilgi verildikten sonra 1998 yılına kadar Kayseri’de eğitim veren okullar hakkında kısa bilgi verilmiştir.

Rasim Pehlivanoglu’nun “Türkiye’de Köy Enstitüleri ve Pazarören Köy Enstitüsü” adlı biyografi çalışmasında köy enstitüsünün yapısı, işleyişi ve köy enstitüsünde yaşadıkları ile ilgili bilgi verilmiştir.

Özdamarlar (2007)’ın “Develi Eğitim Tarihi I” adlı kitabında Kayseri’nin ilçesi olan Develi’nin Osmanlı’dan günümüze eğitim durum hakkında bilgi bulunmaktadır.

Özbek, Y ve Arslan, C. (2008) tarafından hazırlanan “Kayseri Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri” adlı çalışmayla Roma Dönemi’nden günümüze kalan yapılardan 439’u incelenmiştir.

Karagöz (2005)’ün “Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi (1926-1932)’nin Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Tarihi İçindeki Yeri” isimli yüksek lisans tezinde Zincidere Köy Muallim mektebinin yönetim yapısı, bina, öğretmen ve öğrencileri hakkında bilgi verilerek Türkiye tarihi içerisindeki öneminden bahsedilmiştir.

Karadurmuş (2006) tarafından hazırlanan “20. Yüzyıl Başlarında Kayseri’de Eğitim” adlı yüksek lisans çalışmasında Osmanlı Devleti zamanında Kayseri’de bulunan sıbyan mektepleri, medreseler, rüştiyeler, idadiler, iptidailer ve sultaniler,

Kayseri’de yabancı ve gayrimüslimler tarafından açılan okullar ve kütüphaneler hakkında bilgi verilmiştir.

Işık (2010)’ın hazırladığı “Kayseri’de Erken Cumhuriyet Dönemi Eğitim Yapıları” adlı yüksek lisans tezinde Cumhuriyetin önemli kentlerinden biri olan Kayseri’ye yapılan yatırımlarla nitelikli iş gücünü yetiştirmede önemli katkısı olan eğitim yapılarının mimari özellikleri hakkında bilgi verilmiştir.

Kanalga (2010) tarafından hazırlanan “Kayseri’de Yeni Harfler Geçiş, Eğitim ve Kültür (1928-1938)” adlı yüksek lisans tezinde eğitim hayatını etkileyen en önemli inkılaplardan biri olan Harf İnkılabının Kayseri eğitimine etkileri incelenmiş ve 1928-1938 yılları arasında Kayseri’de yapılan eğitim çalışmalarının sosyal ve kültürel hayata yansımaları hakkında bilgi verilmiştir.

Şanal (2004)’ın “Türk Kültür Tarihi İçerisinde Kayseri Halkevleri ve Faaliyetleri (1932-1950)” adlı makalesinde halkevlerinin kuruluşu ve Halkevlerinin Kayseri’de yaptığı faaliyetleri hakkında bilgi verilmiştir. Ayrıca Şanal (2010)’ın “Kayseri-Pazarören Köy Eğitim Kursu” adlı makalesinde ve yine Şanal (2011)’ın “Atatürk Döneminde Kayseri Halkevi Tarafından Düzenlenen Köy Gezileri” adlı makalede Halkevi tarafından köy gezileri organize edilerek köylüye Cumhuriyet rejimi anlatılmış, o dönemde yapılan yeniliklerin ve inkılapların neler olduğu konusunda bilgiler verilmiştir. Şanal ve Karagöz (2006)’ün “Kayseri Eğitim Tarihi İçerisinde Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi ve Faaliyetleri” adlı makalesinde 1926-1932 yılları arasında faaliyette bulunan Zincidere Köy Muallim Mektebinin yönetim, bina, öğretmen ve öğrencileriyle ilgili bilgilere ulaşılmıştır.

Özbek (2013a) tarafından “Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1945) Kayseri’de Okul Yapıları” adlı makalede Osmanlıdan günümüze Kayseri’de tarihi okul yapılarının mimari özellikleri hakkında bilgi vermektedir.

Akpınar ve Kanalga (2014)’ın hazırladığı “Kayseri Millet Mektepleri” adlı makale, 1 Ocak 1929 yılında faaliyete geçen millet mektepleri, halkın yeni harfleri öğrenmesi ve günlük hayata dair genel bilgiler verilmiş; dahası Kayseri’de inkılâpların halka yayılması, halkın sosyal, kültürel ve iktisadi olarak gelişmesinde Millet Mekteplerinin öneminden bahsetmiştir.

Yukarıda tez konusuyla ilgili bilgi verilen kaynakların dışında sıralayabileceğimiz daha birçok eser bulunmaktadır. Bu eserler yeri geldiğinde metin içerisinde kullanılmıştır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, veri toplama yöntemleri, veriler toplama araçları ve verilerin analizi hakkında bilgi verilmiştir.

3.1. Araştırma Modeli

“Kayseri İlinin Eğitim Tarihi Açısından İncelenmesi” isimli çalışma Türk eğitim tarihiyle ilgili bir araştırmadır. Kayseri eğitim tarihi ile ilgili yapılan çalışmada tarihsel yöntem kullanılmıştır.

“Geçmiş zaman içinde meydana gelmiş olay ve olguların araştırılmasında yada bir problemin geçmişle olan ilişkisi yönünden incelenmesinde kullanılan yöntemdir. Tarihi yöntem gerçeği bulmak, başka bir deyişle bilgi üretmek için geçmişin, tenkidi bir gözle incelenmesi, analizi, sentezi ve rapor edilmesi sürecidir (Kaptan, 1989, 31).”

Eğitim araştırmalarında tarihsel yöntemin en önemli yararı günümüzde uygulanan eğitim sistemlerinin oluşum süreci hakkında bilgi vermesidir. Bu yolla eğitimin her boyutunun tarihi temelleri tespit edilerek bundan sonra yapılacak çalışmalarda bu tarihi temeller ışığında ortaya konulmuştur (Çepni,2009).

Tarihsel modelde yapılacak olan çalışmada ilk olarak problem durumu oluşturulmuş ve oluşturulan problem durumu üzerinden araştırılabilecek problemler belirlenmiştir. Problem durumu belirlendikten sonra hipotezler kurularak veriler toplanmış ve hipotezler bu veriler ışığında test edilir (Çepni, 2009). Eğitim tarihi ile ilgili çalışma yapılırken öncelikle ayrıntılı bir literatür taraması yapılmıştır. Literatür taraması yapılırken yazılı kaynaklar (I. Elden kaynaklar, kitaplar, dergiler vb.) ve sözlü kaynaklar (çalışma alanına bizzat katılmış olan kişiler vb.) kullanılmıştır. Tarama sonucunda elde edilen kaynaklar analiz edilerek bilgiler sistematik bir şekilde düzenlenmiştir. Daha sonra araştırmacının elde ettiği bulgular ile literatürdeki bulgular

karşılaştırılarak benzerlik ve farklılıklar bir sistem içinde bütünleştirerek yorumlanır (Karasar, 2010; Çepni, 2009). Elde edilen bulgular sonucunda benzerlik ve farklılık açısından alana yeni bir bakış açısı sunulmaya çalışılmıştır.

3.2. Veri Toplama Yöntemleri

Yapılan araştırmada ana kaynak olarak yazılı eserler kullanıldığı için veri toplama yöntemi olarak doküman incelemesi yapılmıştır. Doküman incelemesi araştırılması hedeflenen olgu veya olgularla ilgili yazılı materyallerin analizini kapsamaktadır. Nitel araştırmalarda görüşme ve gözlem olanağının olmadığı veya bu olanağın sınırlı olduğu durumlarda araştırmacının geçerliğini artırmak amacıyla da doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan dokümanların türü araştırma problemine uygun olarak belirlenmiştir (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Dokümanlar, nitel araştırmalarda önemli bir yer tutar. Doküman incelemesi, araştırılması hedeflenen olgu/olaylar hakkında bilgi içeren yazılı materyallerin yanı sıra film, video gibi görsel materyalleri de kapsamaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Rummel(1968)'in doküman metodu olarak tanımladığı yöntemi Merriam (2013) dokümanları araştırılmak istenen konu hakkında bilgi içeren mevcut yazılı ve görsel materyallerin tamamı olarak tanımlamıştır. Bu materyallerin çalışma sürecince kullanılması doküman incelemesi olarak ifade edilmiştir. Doküman incelemesi, kişilerin veya ait oldukları toplumun bir üyesi olarak yaşantı ve tecrübelerini keşfetmelerine yardımcı olur. Doküman analizi yapılırken, çalışmanın problemi ve amacı dikkate alınarak hangi dokümanın kullanılacağı belirtilmiştir (Maykut & Morehouse, 2005).

Doküman incelemesinde dokümanlara ulaşıldıktan sonra elde edilen dokümanların özgünlüğünü kontrol edilerek dokümanları anlamlandırılmıştır. Dokümanlar kendi içerisinde anlamlandırıldıktan sonra veriler analiz edilerek verilerin kullanılmasına geçilir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

Bu geçmişe dönük bir araştırma olduğu için birincil elden kaynaklara ulaşılmaya çalışılmıştır. Çalışmada Cumhuriyet Arşivi, İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivi, Salnameler, Seyahatnameler, Cumhuriyet döneminde Kayseri'de çıkan Vilayet Gazetesi, Halkevi tarafından çıkarılan Erciyes Dergisi, TBMM Zabıt cerideleri, şehirle ilgili yazılan yerli ve yabancı kitaplar incelenerek dönemin eğitimi ile ilgili bilgilere

ulaşılmaya çalışılmıştır. Ulaşılan kaynaklardan konuyla ilgili olanlar fişlenmiş, fişleme sonucunda veriler analiz edilerek, çalışma bu veriler ışığında şekillendirilmiştir. Bu çalışma geçmişe dönük bir araştırma olduğu için çoğu zaman birinci elden kaynaklara ulaşma ve ulaşılan kaynakları tarafsız bir şekilde kullanma yönünde bazı güçlükler yaşanmıştır.

3.3. Veri Analizi

Doküman incelemesi sonucu elde edilen veriler içerik analizi yöntemiyle analiz edilmiştir. İçerik analizinde temelde yapılan işlem, birbirine benzeyen verileri belirli kavramlar ve temalar çerçevesinde bir araya getirmek ve bunları okuyucunun anlayabileceği bir biçimde organize ederek yorumlamaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2011). Yapılan içerik analizinde elde edilen kaynakların her biri incelenmiş ve disiplin alanı, konusu, yöntemi, veri toplama araçları, örnekleme ve veri analiz yöntemleri gibi kategoriler altında tasnif edildikten sonra bu başlıklara uygun veriler birleştirilerek bir bütünlük oluşturulmuştur. Kayseri Eğitim Tarihi ile arşiv ve kütüphanelerden toplanan kaynaklar bir sıra halinde düzenlendikten sonra çeşitli kaynaklar ve bulgularla karşılaştırılarak yazım aşamasına geçilmiştir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

4. BULGULAR ve YORUM

4.1. Milli Mücadele Dönemi Kayseri’de Eğitim

Osmanlı Devleti’nin gerilemesinin nedenlerinden birisi de eğitim sistemindeki bozulmalar ve eğitim sisteminin çağın şartlarına ayak uyduramayarak geri kalmasıydı. Devletin güçlü olduğu zamanlarda uygulanan eğitim politikası devletin gerileme döneminde işlevini yitirmişti. Eğitim sistemindeki gerilemeyi durdurmak için devlet bir dizi reformlar yapmaya çalışsa da istenilen neticeye ulaşamamış hatta eğitimde ikili sistem ortaya çıkmıştı.

Balkan Savaşları ve hemen akabinde Birinci Dünya Savaşı’nın başlaması ülkeyi kaos ortamına sürüklemişti. Bu durum ülkenin eğitimini de etkilemiş ve savaş koşulları altında eğitime devam edilmişse de işgaller nedeniyle eğitim iyice gerilemişti. Genel bütçeden ayrılan paranın çoğu savunma giderleri için harcanmıştır Bütçeden eğitime yeteri kadar para ayrılmamasının yanı sıra öğretmen ve öğrencilerin çoğu askere alınmıştı. Hatta Birinci Dünya Savaşı’nda birçok öğretmen ve öğrencinin savaşa katılması sebebiyle çoğu okul kapatılmıştı. Savaşın sonunda başlayan Milli Mücadele hareketi bu olumsuz durumun devam etmesine neden olmuşsa da eğitimin ve eğitimcilerin Milli Mücadele’ye katkısı olumlu olmuştu (Akyüz, 2013; Kaplıhan,2012; Uslu, 2014). Çünkü Milli Mücadele sırasında okullar en etkili propaganda yapılan yerler olmuştu. Kongrelerde alınan kararlar okullarda tartışılmış, basılmış ve halka dağıtılmıştı. Öğretmenler ise bazen cephe gerisinde bazen de cephelerde mücadele ederek Milli Mücadele’ye destek vermiş; hatta cephede savaşan öğretmenlerin çoğu cepheye gönüllü olarak gitmişti. Anadolu’nun tamamında özellikle kırsal bölgelerde açılan Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri’nin güçlenmesinde öğretmenler konferans, miting ve temsiller düzenleyerek halkın örgütlenmesini sağlamıştı. Dahası bazı yerlerde öğretmenler asayişin sağlamak için gece nöbet tutarken gündüz okullarda eğitime devam etmişti (Akyüz,2013).

Diğer yandan okulların Milli Mücadele’ de kararların alındığı ve tartışmaların yapıldığı yer olarak kullanılması, öğretmenlerin cephede savaşması eğitimi durma noktasına getirmişti. Bu durum karşısında Büyük Millet Meclis tedbir almak istemiş ve Karesi mebusu Vehbi Bey, “memlekette düşmanla nasıl mücadele ediyorsak cehaletle de öyle mücadele etmeliyiz” dedikten sonra Bursa Mebusu Muhittin Bey, öğretmen sayısının az olduğu ve ülkenin eğitim durumunun kötü olduğunu belirttikten sonra öğretmen okulu öğrencilerinin ihtiyaç oluncaya kadar askerlikten muaf tutulmalarını istemişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 25.11.1336(1920)). Alınan karar neticesinde öğretmenler, öğrenci ve medrese mensupları askerlikten muaf tutulmuştu (Akyüz, 2013; Kapluhan, 2012). Bu durum ülkenin içinde bulunduğu zor şartlarda bile eğitime ne kadar önem verdiğinin kanıtı olmuştu.

Mustafa Kemal Paşa, 25 Mayıs 1919’da Havza’ya gittiğinde ildeki mülki amirler ve komutanlara bildiri göndererek işgallerin protesto edip dünya kamuoyunun bilgilendirilmesini istemişti. Ordu Müfettişi Mustafa Kemal Paşa’nın imzasıyla Kayseri’ye gelen telgrafla da işgallerin protesto edilmesini istemişti. Fakat dönemin Kayseri mutasarrıfı gösterilere izin vermek istememesine rağmen Kayseri halkı Kızılkapı semtinde bulunan Aynalı Gazino’da bir toplantı yapmıştı (Kalaç, 1960; Ecer, 1987; Göde, 1994). Hatta sadece erkekler değil kadınlar da Milli Mücadele’de üzerlerine düşen görevleri ifa etmiş ve 16 Mart 1920 yılında İstanbul’un işgal edilmesiyle Anadolu’nun her yerinde yapılan mitinglerde kadınlarda işgalleri protesto etmişti. Başta eğitimci kadınlar olmak üzere 20 Mart 1920 tarihinde Kayseri’de de protestolar düzenlemişti (Çolak, 2010).

Mustafa Kemal Paşa tarafından 22 Haziran 1919’da yayınlanan Amasya Tamimi’nde bütün illerden üç delege seçilerek Sivas’a gönderilmesi istenmişti. Kayseri ileri gelenlerin de katıldığı kırk elli kişilik bir grup Aşçızade Mehmed Efendi’nin evinde Katipzade Nuh Naci, Taşçızade Osman, Hacılarlı Zade Mustafa, Ağırnaslı Mustafa, Behçetizade Tevfik, Mazhar Karakaya, Yedekçizade Mehmed ve biraderi Hüseyin, Bahçelizade Ahmed, Binbaşı Fehmi Bey, Halaçoğlu Ahmet Hilmi ve birçok Kayserili toplanmıştı. Yapılan toplantı sonunda Sivas Kongresine Katipzade Nuh Naci, İmamzade Ömer ve Ahmet Hilmi Kalaç’ın gitmesi uygun görülmüştü. Fakat Sivas’a gitmede tereddüt yaşanmış ve birkaç gün gecikmeli olarak yola çıkılmıştı. Sivas’a ulaştıklarında Mustafa Kemal Paşa ile görüşen Ahmet Hilmi Kalaç “Kayserililerin önemli bir mesele

hakkında karar verirken herşeyi hesaplayarak harekete geçme karakterinde olduklarını” belirttikten sonra “Bundan böyle Kayseri sizin safınızda ve emrinizde vatani vazifesini yapar” diyerek Milli Mücadele’de Kayseri halkının Mustafa Kemal Paşa ile birlikte olduğunu ifade etmişti (Göde, 1994; Ecer, 1987; Kalaç, 1960).

Kayseri’den giden delegeler Sivas’ta beş gün kaldıktan sonra kongrede alınan kararların neler olduğu ve İrade-i Milliye Gazetesi’nden alınan bazı nüshalarla Kayseri’ye dönmüşlerdi. Kayseri’ye dönen delegeler Kayserili ileri gelenlerle Ahmet Paşa İlkokulu’nda toplantı yaparak Mustafa Kemal Paşa’nın Milli Mücadele hakkındaki fikirleri ve Sivas Kongresinde alınan kararlar okunmuş; Kayseri’de Cumhuriyet Meydanı’nda bugünkü saat kulesinin altında Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti’nin bir şubesi açılmıştı. Açılan cemiyetin idari kuruluna Nuh Naci, Mazhar Karakaya, Ahmet Hilmi, Ahmed Remzi, Uşşaki Osman Bey, Binbaşı Faik Selen ve Mustafa Ağırnaslı seçilmişti (Göde, 1994; Ecer, 1987; Kalaç, 1960). Tüm Anadolu’da olduğu gibi Kayseri’de de Milli Mücadele’nin toplanma yeri okul olmuş ve okulda alınan kararlar tartışılarak milli ruh canlandırılmıştı.

Mustafa Kemal Paşa ve temsil heyeti üyeleri Rauf Orbay, Hakkı Behiç Bey, Refik Saydam, Mazhar Müfit Kansu, Binbaşı Hüsrev Gerede ve Yaver Cevat Abbas Beyler 18 Aralık 1919 günü Sivas’tan Ankara’ya hareket etmiş ve 19 Aralık 1919 akşamı Kayseri’ye gelmişlerdi. Kayseri’de Çifte Kümbetler, Kumarlı ve Kayırhan’a kadar olan yolu çift taraflı olarak arabalı, atlı ve yaya olarak bekleyen halk sevgi gösterileri arasında Mustafa Kemal Paşa’yı karşılamıştı. Karşılayanlar arasında sadece halk yer almamış mektep ve medrese öğrencilerinin yanı sıra Kayseri Lisesi öğrencileri ve öğretmenleri de hazır bulunmuş; Mustafa Kemal Paşa, Çifte Kümbetlere geldiğinde otomobilinden inip halkı selamlamıştı (Göde, 1994; Ecer, 1987; Kalaç, 1960). O gece Mustafa Kemal Paşa, Mazhar Müfit Kansu ve Hüsrev Bey İmamzade Raşit Ağa’nın evinde misafir edilirken Rauf Bey, Nuh Efendi’nin evinde hakkı Behiç Bey, Refik Saydam, Hüsrev Gerede, Cevat Abbas Beyler ise diğer kişilerin evlerinde misafir edilmişti (Kansu, 1968).

20 Aralık 1919 günü Mustafa Kemal Paşa ve beraberinde gelen heyet, hükümet ve belediyeyi ziyaret ederek Kayseri halkı ve özellikle din adamları ile Raşid Efendi Kütüphanesi’nde toplantı yapmıştı. Toplantıya hasta olduğu için katılamayan Kızıklı

Hacı Kasım Efendi'yi ziyaret eden Mustafa Kemal Paşa o geceyi de Kayseri'de geçirmiş ve Kayseri halkına teşekkürlerini ifade eden "Anadolu ve Rumeli Müdafai Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi'nin Kayseri Ahali-i Muhteremesine Beyannamesi"ni hazırlamıştı (Göde, 1994; Ecer, 1987; Kalaç, 1960). Mustafa Kemal Paşa'nın Milli Mücadele'ye başlamasıyla beraber Kayseri halkı bağımsızlık mücadelesini destekleyerek vatanın düşman işgalinden kurtulması için ellerinden geleni yapmıştı.

Anadolu'da Milli Mücadele hareketinin başlamasıyla Maarif Nezareti, öğretmen ve öğrencilerin Milli Mücadele'ye katılmalarını engellemeye çalışmış, fakat İzmir'in işgalinden sonra doğan milli heyecanı ateşlemek ve dile getirmekte öğretmenlerin görev almalarına karşı çıkamamıştır. Baskılara rağmen, İstanbul'da bulunan öğretmenlerin çoğunluğu Anadolu hareketine bağlı kalarak her türlü desteği sağlamıştı (Kaplukan, 2012). Bu durum karşısında işgalci güçler öğretmen ve okullara karşı baskıcı politika uygulamaya başlamıştı.

Kayseri'de Birinci Dünya Savaşı'ndan dönen yedek subaylar tarafından kurulan ve Milli Mücadele'yi destekleyen "İhtiyat Zabitan Teavün Cemiyeti" elliye yakın üyesiyle Turan İlkokulu'nda yaptıkları toplantıda milli birliği ve beraberliği koruyarak, iç ve dış düşmanlara karşı birlikte savaşma kararı almıştı. Dahası Cemiyet, halkın okuma yazma seviyesini yükseltmek için 3 aylık gece kursları açılması, Dar'ül Eytam Mektebi'nin idari, eğitim ve öğretimle ilgili işlerin yürütülmesi ve Kayseri'de Milli Mücadele ruhunun uyanmasına öncülük etmişti (Kars, 1999). Bu cemiyetin üyeleri arasında müderris ve müftülrede yer almıştı. Müderris Mehmet Âlim Efendi ve Müftü Ahmet Remzi Efendi cami kürsülerinde, meydanlarda düzenlenen mitinglerde yaptığı konuşmalarla Kayseri halkının milli hareket lehine bilinçlenmesine yardımcı olmuştu (Sarıkoyuncu, 2000; Akbaş, 2012). Ayrıca Müderris Mehmet Alim Efendi ve Müftü Ahmet Remzi Efendi cami kürsüleri ve meydanlarda yaptıkları konuşmalarla halkı aydınlatıp, Milli Mücadele'nin meşru olduğuna dair hazırlanan fetvayı tasdik ederek Milli Mücadele'nin yanında olduklarını Kayseri halkı ve Türk milletine duyurmuştu (Sarıkoyuncu, 2000).

Kütahya-Eskişehir Muharebesi'nin kaybedilmesiyle Sakarya Savaşı'ndan önce her türlü ihtimali düşünen Ankara Hükümeti, Kütahya- Eskişehir savaşında alınan

yenilgi üzerine Büyük Millet Meclisi'nin Kayseri'ye taşınması gündeme gelmişti. Meclis için en uygun yer olarak Kayseri Lisesi binası görülmüş ve hemen hazırlıklara başlanmıştı. Kayseri Lisesi binasında bir salon oluşturulup bir kürsü konulmuştu (Turan, 1998; Yalçın, 2011). Fakat Sakarya Savaşı'nın kazanılmasıyla Büyük Millet Meclisi'nin Kayseri'ye taşınmasından vazgeçilmişti.

Sakarya Savaşı'na, Kayseri Lisesi son sınıf öğrencileri de gönüllü olarak katılmıştı. Öğrencilerin hepsinin cephede şehit düşmesiyle 1920-21 öğretim yılında Kayseri Lisesi mezun vermemişti (Özmerdivenli, 2000; Kıvanç, 2011-2012). Bu nedenle okulun mezuniyet defterine son sınıfların karşısına “Lise son sınıf talebeleri Sakarya Savaşı için cepheye gidip hepsi cephede şehit düştüğünden bu öğretim yılında okulumuz mezun verememiştir.” cümlesi yer almıştı (Kayseri Lisesi, 1997). Tespit edilebildiği kadarıyla Mustafa oğlu İsmail, Osman oğlu Ahmet, Şükrü oğlu Seyit Ahmet, Ahmet oğlu Mustafa, Numan oğlu Mehmet, Hacı Ahmet oğlu Mustafa, H. Mehmet oğlu Halil, Nuh oğlu Cemal, Emin oğlu H. Mehmet, Derviş oğlu Ahmet Sakarya Savaşı için cephede şehit düşmüştü (Tok, 2007).

1922 yılında Kayseri Lisesine edebiyat öğretmenini olarak atanan ve 1922-1924 yılları arasında edebiyat öğretmenliği yapan şair Faruk Nafiz Çamlıbel şehit olan öğrencilerin anısına Kayseri Lisesi Marşı'nı yazmıştı (URL-14, 2016).

Milli Mücadele kazanıldıktan sonra Mustafa Kemal Paşa, eşi Latife Hanım'la beraber ilke ve inkılâpları halka benimsetmek için Anadolu gezisine çıkmış ve Erzurum dönüşünde Kayseri'ye uğrayarak iki gece kalmıştı. Ayrıca 24 Ekim 1924 yılında Kayseri Lisesi'ni ziyaret etmiş ve Kayseri Lisesine gelişine dair bir tören düzenlenmişti (Çelebi, 1973).

Şehit öğrenciler anısına Kayseri Lisesi bahçesine 2003 yılında bir anıt dikilmişti. Ayrıca 1920-21 yıllarında okulda eğitimini bırakıp cepheye giden ve cephede şehit düşen 63 öğrencinin anlatıldığı bir sinema film çekilmişti (Çolak, 2010; URL-45). Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ortak çalışmaları sonucu 2 Mayıs 2016 tarihinden itibaren Kayseri Lisesi binası Milli Mücadele Müzesi olarak ziyarete açılmıştır.

4.2. Cumhuriyet Dönemi Kayseri’de Eğitim

4.2.1. Cumhuriyet dönemi eğitim sistemine genel bir bakış

Cumhuriyet öncesin dönemde eğitim ve öğretimde birliğin olmaması farklı dünya görüşüne sahip insanların yetişmesine neden olmuştu. Bu durum ülkenin vatandaşları arasında kültür birliği ve ülkü birliğinin olmaması toplumda mevcut kültürel çatışmaları artırmış, milli birlik ve bütünlüğü ciddi bir şekilde zedelenmesine neden olmuştu (Çaycı, 2002)

23 Nisan 1920’de kurulan Büyük Millet Meclisi’nde ilk Bakanlar Kurulu, 2 Mayıs 1920 tarihinde çıkarılan bir kanunla oluşturulmuştu (Türk, 1999). Mayıs 1920’de Maarif Vekilliğine Rıza Nur Bey’in seçilmesiyle Ankara’da “Maarif Vekâleti” oluşmuştu (Ergün, 1997).

Maarif Vekâleti ve TBMM’nin uğraştığı en önemli sorunlardan birisi öğretmenlerin maaşları olmuştu. Öğretmenlerin maaşlarını alamamaları nedeniyle pek çok okul kapanmıştı (Ergün, 1997). Bu konulardaki güçlükleri gidermek için Ankara’da toplanan Heyeti İlmîye (15 Temmuz 1921), Yunan saldırısı karşısında bir şey yapamadan dağılmış ve Vehbi Efendi’nin Eğitim Bakanlığı sırasında toplanan program komisyonu, din derslerinin artırılmasını, müzik derslerinde ilahîler öğretilmesini, resim dersinde canlı hiçbir şeyin resminin yapılmaması kararlaştırılmış ise de, zaferden sonra bu uygulamalardan vazgeçilmişti (Tanilli, 1996).

Mustafa Kemal Paşa, bir yandan Cumhuriyeti kurma çalışmalarına devam ederken, diğer yandan da Türk millî eğitim sisteminin temel esaslarını belirlemeye yönelmişti. Eğitim alanında başlatılan bu çalışmaların planlanmasında ve eğitim sisteminin geliştirilmesinde, I. Maarif Kongresi ile Heyet-i İlmîye çalışmalarının büyük katkısı olmuş ve 1921 yılında Ankara’da toplanan I. Maarif Kongresi’nin eğitim tarihi içinde önemli bir yer tutmuştu. Bu kongre de okul ve öğrenci mevcudu tespit edilmiş, bu konuda yapılması gereken çalışmalar belirlenmiş ve eğitime millî bir yön vermek için toplanmıştı. Kongrede Mustafa Kemal Paşa, eğitim, bilim ve kültür alanındaki düşüncelerini, yapılacak inkılapların esaslarını, öğretmenler için neler düşündüğünü ve onlardan neler beklediğini anlatan tarihî bir konuşma yapmıştı (URL-1, 2015).

Maarif Kongresi'nin ikinci toplantısı Dârülmualimîn binası konferans salonunda Maarif Vekili Hamdullah Suphi Bey'in Başkanlığı'nda yapılmıştı. Kongrede Bakanlık tarafından halk mektepleri hakkında düzenlenen bir proje tartışılmış; bu projede, çocukları hayat içinde başarılı olacak bir kabiliyette yetiştirmek için bir programın hazırlanmasına ihtiyaç olduğu belirtilmiş, dört yıl olan ilköğretimin beş yıla çıkarılması uygun görülmüştü. Ayrıca o zamana kadar uygulanan ilköğretim programlarının yeterli olmadığı, altı yıllık iptidaî okullarında okutulan birçok derse ihtiyaç olmadığı halde okutulduğu, halk eğitimi için yüksek programlara değil halkın ihtiyaç duyduğu ve istediği lisan, din ve hesap gibi derslerin okutulmasıyla halk eğitiminin sağlanabileceği, köylü ve kentlilerin ihtiyaçlarının farklı olması sebebiyle ilkokul programlarının buna göre ayrı ayrı düzenlenmesi gerektiği belirtilmişti Aynı zamanda projede yer alan meslek derslerinin ilkokullarda bütünüyle öğretilmesinin mümkün olmadığı, ancak sanat ve bir iş için kabiliyetlerin esas olduğu ve kız okullarının, kızların ev kadını olabilmeleri için gerekli pratik bilgilerin konulması gerektiği ifade edilmişti (URL-1, 2015).

Maarif Kongresinin üçüncü toplantısında “Ortaöğretim” konusunu ele alınmış ve orta dereceli okul programlarını ve özellikle idadî teşkilatı tartışılmıştı. Kongrenin son toplantısında ilk ve ortaöğretimin hedefi ve programı hakkında yapılan tartışmalar sonucunda görüş birliği sağlanmış, kongreye katılanların tümü eğitimi sadeleştirmek, uygulanabilir hâle getirmek ve mahallîleştirmek konularında hemfikir olmuşlardı (URL-1, 2015).

Milli Mücadele'nin devam etmesiyle Maarif Kongresi, önceden kararlaştırıldığı gibi çalışmamış, gündemindeki konuların tamamı incelenememiş ve incelenen konulara da yüzeysel bakılmıştı. Bu şartlara rağmen, ilk ve ortaöğretime ilişkin bazı önemli konular tartışılmıştı. Maarif Kongresi'nin asıl önemi, bir ölüm kalım savaşı sırasında Ankara'da öğretmenlerin bir araya getirilmesi ve eğitimin amaçlarının tartışılması olmuştu (URL-1, 2015).

Milli Mücadele süreci Anadolu insanına, millet olma fikrini kazandırmıştı. Savaş nedeniyle eğitim sistemi zayıf durumda olsa da, o yılların eğitim faaliyetlerinde, ulus-devlet felsefesine ait eğitim ilkelerinin benimsendiği görülmüştü. Asıl görevi Milli Mücadele'yi başarıya ulaştırmak olan Büyük Millet Meclisi Hükümeti'nin programında

planlanan eğitim faaliyetleri Milli Mücadele yıllarında eğitimin dayandığı felsefe hakkında fikir vermişti (Başar, 2004: 65-66):

- “1. Türk eğitimi bir yandan millî, diğer yandan dini hâle getirilecektir.
2. Eğitim Türk çocuklarını hayat kavgasında başarılı kılacak kuvvetleri, dayanakları kendi varlıklarında bulunduracak güç, girişim, kendine güven gibi nitelikler verecek, onlarda üretici bir düşünce ve bilinç oluşturacaktır.
3. Öğretim, tüm okullarda çağın bilimsel ve sağlık kurallarına uygun olarak yeniden düzenlenecek, buna uygun programlar geliştirecektir.
4. Ders kitapları milletin doğasına, ülkenin coğrafi ve iklim koşullarına, tarihsel ve toplumsal geleneklerine uygun ve bilimsel nitelikte olacak, bu doğrultuda yazdırılacaktır.
5. Halk kitlesinde yasayan Türkçe sözcükler toplanarak dilimizin büyük bir sözlüğü meydana getirilecektir.
6. Millî ruhu geliştirecek tarihsel, toplumsal ve edebî eserler uzmanlarına yazdırılacaktır.
7. Eski eserleri kütüğe geçirmek ve korumak için gerekli önlemler alınacaktır.
8. Özetle milletin hayatını ve varlığını korumak için en gerekli ve önemli etken olan millî eğitim işlerine özel bir çaba gösterilecektir. Günün şartları gereği (o gün için) öncelikle mevcut okulların iyi yönetilmesine çalışılacaktır (Başar, 2004: 65-66)”

Mustafa Kemal Paşa, 16 Temmuz 1921 Ankara Maarif Kongresi açılış konuşmasında Anadolu’daki tüm okullarda eğitim-öğretim birliği sağlaması konusunda görüş birliğine varıldığını, gerilemenin en önemli sebebinin, şimdiye kadar takip edilen eğitim ve öğretim sistemleri olduğunu vurgulamış; bunlardan ve doğu-batı tesirlerinden uzak, millî bir eğitim programının hazırlanmasını istemişti (Aslan, 1989).

Yeni bir devletin kurulmasıyla, birlik ve bütünlüğün sağlanması için öncelikle ele alınan konulardan biri eğitim olmuştu. Ülkelerin kalkınıp, çağdaş, modern bir yapıya kavuşması, kültürel değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında eğitimin ne kadar önemli olduğunu bilen Mustafa Kemal Paşa devleti kurarken ulusal, çağdaş ve laik temellere dayanan bir eğitim politikası belirlemiş ve bunu uygulamaya koymuştu (Kazan, 2009). Çünkü Mustafa Kemal Paşa eğitim sistemini ülkenin ihtiyaçlarına ve

çağın gereklerine uygun olarak yeni baştan kurulması ve bu eğitimin aynı zamanda toplumun bütün kesimlerine yayılmasını istemişti. Bu amaçlar doğrultusunda milleti eğitmeyi, onlara ulusal kimlik kazandırmayı, Atatürk ilke ve inkılâplarını kavratmayı sağlayacak en önemli araçlardan biri olarak eğitim önemli bir yer tutmuştu. Fiziksel çevresi ile birlikte modern Türk toplumunun hızla oluşturulabilmesi, ulusal kimliğin öne çıkartılabilmesi için halkı eğitmeye yönelik tartışmalar ve çalışmalar önem kazanmıştı (Alpagut, 2005).

Eğitim alanında gerçek anlamda ilk teşkilatlanma çalışmalarına 1923 yılında başlamıştı. Bu çalışmalar sonucunda eğitim teşkilatı ilmî ve idari olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Heyet-i İlmiye, Cumhuriyetin ilânından bir kaç ay öncesinden başlamak üzere 1926 yılına kadar üç defa toplanmıştı. Türk eğitim tarihinin ilk sistemli çalışması olarak yer alan I. Heyeti İlmiye, dönemin Vekili İsmail Safa Bey başkanlığında müsteşar, bakanlık genel müdürleri, ilgili bakanlıkların temsilcileri, üniversite öğretim elemanları, yüksekokul müdürleri, çeşitli tür ve derecedeki eğitim kurumlarının temsilcilerinin katılımıyla 15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında toplanmıştı. 1923 yılından 1926'ya kadar üç kez toplanan Heyeti İlmiyeler, Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin eğitim politikalarının belirlendiği, eğitim meselelerinin tanınmış eğitimcilerin fikir, düşünce ve tecrübelerinden yararlanılarak tartışılıp karara bağlandığı ve belli bir uygulama gücü olan bilimsel toplantılardı (URL-1, 2015). Başlangıçtan bugüne kadar gerçekleşen şuralarda eğitim sorunlarına ilişkin çok önemli kararlar alınmış, alınan kararlardan bir kısmı zaman içerisinde uygulamaya konmuş ise de bir kısmı finans ve yasal düzenlemeler gerektirdiğinden daha sonraki yıllara sarkmak zorunda kalmıştı.

Mustafa Kemal Paşa, her konuşmasında kadın erkek ayrımı olmadan herkesin eğitim alması gerektiğini vurgulamıştı. 2 Şubat 1923 tarihinde İzmir'de yaptığı bir konuşma da:

“ ...Medreseler ne olacak? Vakıflar ne olacak? Dediğiniz zaman derhal bir direnmeyle karşılaşacaksınız. Bu direnişi yapanların ne hak ve yetkiyle yaptıklarını sormak gerekir... Milletimizin, memleketimizin irfan yuvaları bir olmalıdır. Bütün memleket evladı kadın ve erkek aynı şekilde oradan çıkmalıdır... (Palazoğlu, 1995).” diyerek eğitimin birliğinden bahsetmiştir.

1923 Milli İktisat kongresinde ise Mustafa Kemal Paşa eğitimin önemini vurgulayarak şunları cümleleri dile getirmiştir:

“Köylü ve çiftçilere ziraatın farklı şubelerini öğretecek kitap ve dergilerin bastırılması, ilkokul ve ortaokullarda ziraatın ve sanayi uygulamalı olarak verilerek birbirine yakın köyler için, yatılı ilkokul açılacak ve bu okullarda derslerle beraber, ziraat dersleri de verilecekti. Ayrıca her livada büyüklüğüne göre bir veya daha fazla uygulamalı ziraat öğretimi yapacak örnek çiftliği niteliğinde okullar kurulacaktır. Köy ilkokullarının bahçesi, ahır, kümesi, yeni usul bir arılığı ve öğretmenler için iki odalı bir evi olacaktı. Bunlar öğretmenlerin denetimi altında öğrenciler tarafından idare edilerek gider ve geliri köy öğretmenlerine ait olacaktı. Bu yolla çocuklara uygulamalı eğitim verilecekti. Yükseköğrenim gören kızlar ve erkekler, en az bir yıl köy okullarında öğretmenlik yapacaktı. Kışla ve askeri alanlarda uygulamalı ziraat öğretimi yapılacaktı. Her livada bir seyyar ziraat okulu açılacak bu yolla köylüye eğitim verilerek ziraat bilgilerinin artırılması sağlanacaktı (Başgöz, 2005, 142-143)”

Mustafa Kemal Paşa, her alanda eğitim ve öğretim önemini vurgulayarak çağdaş ve refah milletler seviyesine çıkmanın eğitimle mümkün olduğunu belirterek tarımda ve ekonomide eğitimin olması gerektiğini vurgulamıştı. Ayrıca Mustafa Kemal Paşa yeni devletin ve hükümetin esaslarını ve bütün programların ekonomi programından çıkması gerektiğine dikkati çekmiş; okullarda eğitim görmekte olan Türk çocuklarının ticaret dünyasında, tarımda, endüstride kısaca bütün üretim araçlarında üretici, verimli, etkin olmalarını sağlayacak biçimde yetişmeleri gerektiğini, bu amaçla okulların programlarında gerekli olan düzenlemelerin yapılmasını istemişti (Başar, 2004).

Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1923 Türkiye Büyük Millet Meclisi açılış konuşmasında eğitim ve öğretimde birliği vurgulayarak şöyle demiştir:

“...Efendiler! Memleket evladının ortak ve eşit olarak almaya zorunlu oldukları ilimler ve fenler vardır. Yüksek meslek ve ihtisas sahiplerinin ayrılacağı öğretim derecelerine kadar, eğitim ve öğretimde birlik, sosyal toplumumuzun ilerleme ve yükselmesi görüşü açısından çok önemlidir. Bu sebeple Din İşleri Bakanlığı ile Milli Eğitim Bakanlığı'nın bu konuda fikir ve çalışma birliğine gitmesi istenmeğe değerdir (Millet Meclisi Tutanak Dergisi, 1 Mart 1923, 2).”

3 Mart 1924 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilen Tevhid-i Tedrisat kanunuyla Türkiye'deki bütün bilim ve öğretim kurumları Milli Eğitim Vekâletine bağlanmıştı. Ayrıca şu kararlar alınmıştı:

“ Şer’iyye ve Evkaf Bakanlığı veya özel vakıflar tarafından idare edilen bütün medreseler ve okullar Milli Eğitim Bakanlığına devredilecek, Şer’iyye Evkaf Bakanlığı bütçesinde okullar ve medreseler için konulan ödenekler Milli Eğitim bütçesine aktarılacaktır. Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı, dini bilgiler konusunda yüksek uzmanlar yetiştirmek üzere üniversitede bir İlahiyat Fakültesi kuracak ve [ayrıca] imamlık ve hatiplik gibi dini hizmetlerin yerine getirilmesiyle görevli memurların yetişmesi içinde ayrı okullar açacaktır. Bu kanunun yayımı tarihinden itibaren, genel eğitim ve öğretim hizmetleri vermekte olup, şimdiye kadar Milli Savunma Bakanlığına bağlı olan askeri rüştiyeler ve idadilerle, Sağlık Bakanlığına bağlı olan Yetim Evleri, bütçeleri ve öğretim kadroları ile birlikte Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmıştır. Anılan rüştiye ve idadilerde bulunan öğretim kadrolarının nereye bağlı olacakları, gelecekte ait olacakları bakanlıklar arasında belirlenip düzenlenecek ve o zamana kadar orduya mensup olan öğretmenler bu statülerini koruyacaklardır (Öztürk, 1986; Genç, 1998).”

Bu kanunla, Türkiye Cumhuriyeti sınırları içindeki bütün okullar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştı. Böylece eğitim kurumları bir çatı altında toplanarak milli bir nitelik kazanılmıştı (Güven, 2014). Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitimde eşitlik sağlanarak yeni bir eğitim sistemi kurulmaya çalışılmıştı.

Cumhuriyet ilan edildiği dönemde ülkede okuma-yazma oranı düşüktü; özellikle köylerde yaşayan halk arasında ve kadınlar arasında okuma yazma bilenlerin oranı yok denecek kadar azdı. Cumhuriyet döneminin en önemli amaçlarından biri, bilgisizliğin ve cehaletin ortadan kaldırarak halkın okuma yazma seviyesini artırmaktı. Bunun için ilk yapılması gereken toplumu oluşturan bireylere okuma-yazma öğretilmesiydi. Yeni bir toplum yaratma düşüncesinin oluşumunda harf devrimi önemli bir yer tutmuştu (Bolay ve İsen, 1996).

Yeni Türk alfabesi ile okuma-yazma bilenlerin sayısı hızla artmış, okuma-yazma bilmek ayrıcalık olmaktan çıkarılmıştı. Köylü-kentli herkesin kolayca okuma yazma öğrenmesine ve halkın kendi dilinin kurallarını kavramasına olanak sağlanmıştı. Yeni

Türk alfabesi, Haziran 1929 tarihinden itibaren, diğer eğitim kurumlarında olduğu gibi tüm ilkokullarda, kullanılmaya başlanmıştı. Eski harflerle basılmış kitaplar öğretimden kaldırılmıştı (Sakaoğlu, 1992). Bunun sonucu olarak yeni Türk alfabesinin kullanılmasının ilk yıllarında okul ve öğrenci sayısı artmış ve yeni harflerin basım tekniğinde sağladığı kolaylığın yanı sıra basılan kitap sayısında da artış olmuştu. 1923-1928 yılları arasında yıllık kitap basım ortalaması 600 ile 800 arasındayken, 1931’de bu sayı 1.000’e yaklaşmıştı (Ortaylı, 2002).

1928 yeni Türk alfabesi kabul edildikten sonra, yeni alfabenin öğretilmesi ve okuma-yazma oranını arttırmak için 24 Kasım 1928’de ilk Millet Mektepleri Talimatnamesi Resmi Gazete’de yayınlanmıştı (Arıbaş ve Koçer, 2008). Böylece ülkede okuma-yazma seferberliği başlatılmıştı. Millet Mektepleri’nin açılmasıyla okuma-yazma hareketi genişlerken, gazeteler eski harflerin yanında yeni harflerle basılmış ve devlet dairelerinde yazışmalar yeni harflerle yazılmaya başlamıştı (Dinçsoy, 1995).

Millet Mektepleri, 16-45 yaş arasında birçok kadın ve erkeği çatısı altına toplamış ve dersler çoğunlukla akşamları yapılmıştı. Sabit ve gezici olarak ikiye ayrılan bu okulların iki sınıfı vardı: A sınıfında daha çok okuma yazma öğretimi üzerinde duruyorken; B sınıfında kiraat, tahrir, hesap, ölçüler, sağlık bilgisi, yurt bilgisi’ne ağırlık verilmişti. Bu okulları bitirenlere Mustafa Kemal Paşa’nın anayasa metnini hediye etmesi, “vatandaşlık eğitimi” bakımından anlamlı olmuştu. Millet Mekteplerinden 1928-1950 arasında 1,5 milyondan fazla yetişkin belge almıştı. Fakat hareketin en yoğun çalışma dönemi ilk yıllar olmuştu. 1927’de halkın % 10,7’si okuryazarken bu oran 1935’de % 19,5’e, 1940’da % 22,4’e yükselmişti. 1928’de Mustafa Kemal Paşa, başöğretmen unvanıyla bizzat kendisi kara tahta başında halka okuma yazma öğretmişti. Böylece kendi kendine yetebilen Türk vatandaşlarının oluşumuna da büyük katkı sağlanmıştı (Akyüz, 2013).

Atatürk devrimlerini benimsetmek, Cumhuriyet’in kültür etkinliklerini, millî eğitimin yanında yürütmek; ulusu aynı ülküye bağlı bir kitle yapmak; kır-kent, köylü-aydın ayrımlarını kaldırmak amacıyla 1931 yılında kapatılan Türk Ocaklarının yerine 19 Şubat 1932 tarihinde Halkevleri açılmıştı (Sakaoğlu, 1992). Kentlerde Halkevleri, köylerde Köy Odaları kurularak sürdürülen bu çalışmalarda tarih, dil, yazım, spor, müzecilik, güzel sanatlar, halkbilim ve köyle ilgili araştırma, inceleme ve uygulama

faaliyetleri sürdürmüş, Halkevleri dergileri yayımlanmıştı (Kili, 2005). Katoğlu (1995) göre halkevleri Cumhuriyet Hükümeti'nin dünya görüşünü aydınlar ve mahalli önderler aracılığıyla halka götürüp, toplumun kültür yapısını canlandırarak bir nevi misyoner düşüncenin ürünü olduğunu ifade etmişti.

4.2.1.1. Anaokulları

Erken çocukluk eğitimi denen okulöncesi eğitimi, çocuğun doğumundan ilköğretime başaldığı güne kadar geçirdiği 0-6 yaşlarını kapsamaktadır. Çocukların tüm gelişimlerini, toplumun kültürel değerleriyle gerçekleştirmeye çalışan, duyguların gelişimi ve algılama gücünü artırıp akıl yürütmde çocuklara yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren; çocukların milli, ahlaki, manevi, kültürel ve insani değerlere bağlılığını sağlayan; kendini ifade etmesine, öz denetimlerini salayabilmesine ve bağımsızlık kazanmasına imkan tanıyan, sistemli bir eğitim sürecidir (Yılmaz, 2003; Başal ve Derman, 2010)

Osmanlı döneminde okulöncesi eğitimin ilk uygulaması, Fatih Sultan Mehmet zamanında vakıflara bağlı olarak kurulan “Sıbyan Mektepleri” gösterilebilir. Sıbyan mekteplerinde, 5-6 yaş çocuklarına yazı yazma, Kur'an okuma, dua okuma gibi eğitimler verilmekteydi (Akyüz, 2013; Başal ve Derman, 2010).

Öksüz ve yetim kimsesiz çocukların yetiştirilmesi için ilk defa 25 Kasım 1914 tarihinde açılan darüleytamlarda 2-7 yaş arasındaki çocukların burada hem barınıp hemde eğitim aldıkları anasınıfı oluşturulmuştu (Akyüz, 2013). Fakat bu kurumlar günümüzdeki okulöncesi eğitiminden ziyade çocukların bakımının yapıldığı yerler olarak belirlenmişti.

Osmanlı Devleti'nde 23 Temmuz 1905'den sonra çeşitli illerde okulöncesi eğitim kurumları açılmaya başlamıştı. Daha sonra özel anaokulları açılmıştı. 1912-1913 yıllarında ise resmi anaokulları açılmaya başlamıştı (Akyüz, 2013). Osmanlı Devleti açılan anaokullarına öğretmen bulmada sıkıntı yaşandığı için eğitim daha çok Yahudi ve Ermeni öğretmenler tarafından vermişti. Fakat verilen eğitimde Avrupa'da uygulanmayan eski yöntemler kullanılmıştı (Çelik ve Gündoğdu, 2007).

Cumhuriyetin ilk yıllarında 38 ilde 80 anaokulu vardı (Başal, 1998). Oktay (1998)'a göre 25 Ekim 1925 ve 29 Ocak 1930 yıllarında çıkarılan iki tamimle,

ilköğretimin geliştirilmesi için anaokulunun bütçesi ilköğretime kaydırılmış ve bu durum anaokullarının kapanmasına neden olmuştu. Fakat İstanbul'da fabrikada çalışan anneler için çocuk yuvaları açılmıştı.

1937-38 öğretim yılında Ankara, İstanbul, İçel ve İzmir'de Türk, azınlık ve yabancıların açtığı özel anaokulları eğitim verilmişti. Özellikle 1949 yılında IV. Milli Eğitim Şurası'nda 0-6 yaş çocuk eğitimi konusu üzerinde durulmuştu (Oktay, 1989).

V. Milli Eğitim Şurası'nda okulöncesi eğitim kurumlarının açılması ile ilgili kararlar alınmıştı. 1961 yılında ilköğretim ve eğitimi kanunuyla okulöncesi eğitim kurumları ilköğretim kurumları içerisinde isteğe bağlı eğitim şekli olarak yerini almıştı (Oğuzkan ve Oral, 2003).

VII. ve VIII. Milli Eğitim Şuralarında okulöncesi eğitime, ilköğretim bünyesinde faaliyet gösteren isteğe bağlı okullar denilmişti (Çelik ve Gündoğdu, 2007). II. Beş yıllık Kalkınma Planında anne eğitiminden yoksun çocuklara okulöncesi eğitim verileceği, ilkokullara bağlı ana sınıfları ve anaokullarının 1968-72 yıllarında kurulacağı ve kız enstitülerinde okulöncesi eğitim veren çocuk yuvalarının açılacağı kararlaştırılmıştı (Levent, 1983).

1973 yılında çıkarılan milli eğitim kanunuyla, her yerde eğitim ilkesiyle okulöncesi eğitim, zorunlu eğitim çağına gelmemiş çocukların eğitimi olarak, görev ve amaçları belirtilmişti (Derman ve Başal, 2010).

1977'de İlköğretim Genel Müdürlüğüne bağlı Okulöncesi Şubesi açılmış, 1980'den sonra anaokulları ve anasınıflarında artış yaşanmıştı. Okulöncesi eğitim kurumları bir süre Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığının Denetimi altında kalmıştı. 1992 yılına kadar, Milli Eğitim Bakanlığı'nda, Okulöncesi Eğitim Hizmetleri; İlköğretim Genel Müdürlüğü, Kız Teknik Öğretim Genel Müdürlüğü, Özel Öğretim Kurumları Genel Müdürlüğü ile Özel Eğitim ve Rehberlik Dairesi Bakanlığınca yürütülmüştür. 1992 yılında Okulöncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü kurulmuştu (Derman ve Başal, 2010).

Günümüzde okulöncesi başta Milli Eğitim Bakanlığı olmak üzere farklı bakanlık ve kuruluşlarca bakım ya da eğitim amaçlı anaokulu, ana sınıfı, uygulama sınıfları ile diğer kurum ve kuruluşlarca açılan kreş, gündüz bakım evi, yuva, çocuk bakım yurdu ve çocuk bakım evinde verilmektedir (Derman ve Başal, 2010).

4.2.1.2. İlköğretim

TBMM kurulduktan sonra ilkokullar üzerine çalışmalar başlamış ve Milli Eğitim işlerini bir programa bağlamak için 16-21 Temmuz 1921 yılında Ankara’da I.Maarif Kongresi yapılmıştı. Bu kongre okul ve öğrenci mevcudunu ortaya çıkarmak, bu konuda yapılması gereken çalışmaları belirlemek ve eğitime millî bir yön vermek için toplanmıştı. Mustafa Kemal Paşa’nın, 1 Mart 1922 yılında yaptığı konuşmada “ülkenin sahibi ve sosyal kuruluşların temel ögesi olan köylülerin eğitimden yoksul bırakıldıkları...” izleyeceğimiz eğitim programının temelini “cahilliği yok etmek, köylülerimize okuma yazma öğretmek, ona, vatanını, milletini, ulusunu, dinini, dünyasını tanıttak kadar coğrafi, tarihi, dini ve ahlakla ilgili bilgiler vermek ve dört işlemleri öğretmek olacaktır” diyerek (Cırıtlı, 1983) köylü kentli ayrımı olmadan herkesin eğitim almasını amaçlamıştı.

15 Temmuz-15 Ağustos 1923 tarihleri arasında gerçekleştirilen I. Heyet-i İlmiye toplantısında ilkokul programında değişiklikler öngörülmüş, 1925 tarihli II. Heyet-i İlmiye toplantısında 6 yıl olan ilkokul süresi 5 yıla indirilmişti (Cırıtlı, 1983).

1926 yılında her düzeydeki ilköğretimden her türlü ücret alınması kaldırılmış; fakat 1948 yılına kadar ilköğretim giderleri ve ilkokul öğretmenlerinin maaşları il özel idare bütçesinden karşılanmıştır. 1948 yılından itibaren öğretmen maaşları devlet bütçesinden ödenmiştir. 17-29 Temmuz 1939 tarihinde I. Milli Eğitim Şurası toplanmış ve 3 sınıflı köy okulları 5 sınıfa çıkarılmıştı (Akyüz, 2013).

5 Ocak 1961 tarihinde kabul edilen 222 sayılı kanun ile ilköğretimin, ilköğretim kurumlarında verileceği, kız-erkek bütün çocuklar için mecburi ve devlet okullarında parasız olduğu ifade edilmiştir (MEB, 1961).

1973 yılında yürürlüğü giren milli eğitim temel kanunuyla, ilköğretim beş yıldan sekiz yıla çıkartılmış, temel eğitim 7-14 yaş arası çocukların eğitimini kapsayan bir süreç olarak değiştirilmişti. Fakat yasaya eklenen geçici maddeyle ilköğretimin yalnız ilkokul kısmı zorunlu hale getirilmişti. 1971-72 öğretim yılında deneme amacıyla on altı il, on sekiz okulda ilköğretim uygulaması yapılmış daha sonra terk edilmişti. 1981-82 öğretim yılında tekrar ilköğretim uygulamasına geçilmişti (Türk ve Katırcı, 2010).

16 Haziran 1983 tarih ve 2842 sayılı kanun ile Milli Eğitim Temel Kanununda bazı düzenlemeler yapılarak temel eğitim terimi, ilköğretim olarak değiştirilmiş ve ortaokullar ilköğretim kurumlarından sayılarak zorunlu ilköğretim yaşı 6-14 yaş arası kız-erkek bütün vatandaşlar için mecburi ve devlet okullarında parasızdır hükmü getirilmiştir.

18 Ağustos 1997 tarihi 4306 sayılı yasayla 222, 1793, 3308 sayılı yasalarda birlikte veya ayrı ayrı geçen ilkokul ve ortaokul ibareleri birleştirilerek ilköğretim okuluna dönüştürülmüş ve sekiz yıllık kesintisiz eğitim yapılarak okulu bitirenlere ilköğretim diplomasının verilmesi kararlaştırılmıştı (MEB, 1997).

30 Mart 2012 tarihli ve 6287 sayılı kanunla zorunlu eğitim 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl lise eğitimi olarak düzenlenmiş, ilgi kanunun 3. maddesinde; "İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar halinde kurulması esastır. Ancak imkân ve şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir." hükmü yer almıştı (MEB, 2012a).

Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde eğitim sürelerini artırılarak nüfusun büyük çoğunluğu lise yada üniversite mezunu olması sağlanmıştır. Türkiye’de nüfusun sadece yüzde 28’inin lise mezunu olduğu dikkate alınırca, yapılan bu değişikliğin ülkenin eğitim seviyesini yükselmesi bakımından önem taşımaktadır. Ayrıca yeni yapıda, esnek program anlayışı ve çocukların gelişim özellikleri dikkate alınmıştır. Çünkü İlk dörtte, çocuk okula alışıarak temel becerileri kazanıyor, ikinci dörtte çocuk yeteneklerini deneyerek geliştiriyor. Üçüncü dörtte ise çocuğun yetenek, gelişim ve tercihleri doğrultusunda genel eğitim veya mesleki ve teknik eğitim alması bakımından önemliydi (MEB, 2012b).

4.2.1.3. Ortaöğretim

Ortaöğretim eğitimi, Osmanlı Devleti zamanında medreselerin orta kısımları, Tanzimat Döneminde açılan okullar, yabancı dilde eğitim veren okullar (azınlık okulları ve kolej)’da verilmiş; fakat bu okullar yapı ve işleyiş bakımından birbirinden farklı olmuştur (Aksu, 2002). 1773 yılından itibaren açılan askeri okullar genellikle sıbyan okulu mezunlarını aldıkları için ortaokula dahil edilmiştir. Fakat Tanzimat dönemine

kadar Osmanlı eğitim sisteminde ilk, orta ve yükseköğrenim gibi bir sınıflama olmamıştı (Dönmez, 2005).

Tanzimat döneminde açılan rüştiyeler, sıbyan okullarının devamı olarak kurulduğu için ilkönce ortaöğretim okulu olarak düşünülmüş daha sonra idadilerin açılmasıyla ilköğretim sınırları içerisinde kalmıştı. 1869 Maarif-i Umumi Nizamnamesi ile ortaöğretim kurumları olarak sultani ve idadiler açılmış ve orta öğretim okulları medreseler, idadiler, sultaniler ve öğretmen okulları olarak düzenlenmiştir. Ayrıca yerel yönetimler tarafından açılan meslek okulları içinde de ortaöğretim sayılabilecek okullar vardı ve Kurtuluş Savaşı döneminde de ortaokul yapısı bu şekilde devam etmişti (Başaran, 1994; Dönmez, 2005).

Eğitim ve öğretimde birliğin sağlanmasının ardından aynı yıl yapılan düzenlemeyle rüştiye ve idadiler üç yıl eğitim veren ortaokul ve üç yıl eğitim veren liselere dönüştürülmüştü. Böylece ortaöğretim kurumu ilkokulun devamı olarak üçer yıllık iki kademe olarak düzenlenmişti (Dönmez, 2005).

Eğitim ve öğretimde birliğin sağlanmasının ardından, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından eğitime yön verip sorunları çözmek amacıyla Heyet-i İlmiye kurulları oluşturulmuştu. Heyet-i İlmiyeler toplantılar yapmış ve yapılan toplantılarda ortaöğretimle ilgili kararlar da alınmıştı. II. Heyeti-i İlmiye'de 6 yıl süreli ilköğretim 5 yıla indirilmiş, ortaöğretim kurumlarını ilkokula dayalı 3 yıl ortaokul ile bunu izleyen 3 yıl lise olarak belirlenmişti. Genel eğitim sistemi 5-3-3 şeklinde oluşturulmuştu. Ortaokul ve liselerin ayrı birer bölüm hâline getirilerek her ikisinin süresi üçer yıl olarak tespit edilmiş ve kız liselerinin de erkek liseleri gibi tam sınıflı hâle getirilmişti (Oğuzkan, 1983).

27 Aralık 1925 tarihinde Ankara'da III. Heyet-i İlmiye toplantısında liseleri yeniden düzenlenerek belirli merkezlerde liseler açılması, gündüzlü ortaokullarda karma eğitim uygulanması kararlaştırılmış ve kız liseleri olmayan yerlerdeki kızların lise eğitimini sağlamak için 1928–1929 öğretim yılında erkek liselerine, kız öğrenciler alınmaya başlanmıştı (Kazan, 2009).

Heyet-i İlmiye çalışmalarıyla eğitim konuları ele alınmış, ilkokul ve ortaöğretim kurumlarının öğretim süreleri, programları, ders kitaplarının hazırlanması gibi konularda yeni düzenlemeler yapılmıştı. Haziran 1933'te 2287 sayılı yasayla oluşturulan

Eğitim Őurularının temelini heyeti ilmiyeler oluşturmuştu. 17-29 Temmuz 1939 yılında toplanan I. Milli Eğitim Şurasında ilin ihtiyacına göre Ortaöğretim kurumlarının planı hazırlanmıştı (I. Milli Eğitim Şurası, 1939). 15-21 Şubat 1943 tarihinde II. Milli Eğitim Şurası ve 2- 10 Aralık 1946 yılında toplanan III. Milli Eğitim Şurası toplanmıştı. III. Milli Eğitim Şurasında ticaret ortaokulları ve liseleri, erkek sanat ortaokulları ve enstitüleri, kız enstitüleri program ve yönetmeliği hakkında konular tartışılmış, karara bağlanmıştı (III. Milli Eğitim Şurası, 1946).

IV. Milli Eğitim Şurası'nda ise lise öğrenimi 1951-52 ğretim yılında dört yıla çıkartılmış, 1954-55 ğretim yılında yeniden üç yıla dnmŐtu (Oğuzkan, 1983). 1973 yılında kabul edilen 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunuyla ilkokul ile ortaokul birleştirilerek 8 yıllık kesintisiz eğitim benimsenmiŐti. 1981-82 ğretim yılında tekrar ilköğretim uygulamasına geçilmişti (Türk ve Katırcı, 2010).

16 Haziran 1983 tarih ve 2842 sayılı kanun ile Milli Eğitim Temel Kanununda bazı düzenlemeler yapılmış temel eğitim terimi, ilköğretim olarak deđiŐtirilmıŐ ve ortaokullar ilköğretim kurumlarından sayılarak zorunlu ilköğretim yaşı 6-14 yaş arası kız-erkek bütün vatandaşlar için mecburi ve devlet okullarında parasızdır hükmü getirilmıŐti.

18 Ağustos 1997 tarihi 4306 sayılı yasayla 222, 1793, 3308 sayılı yasalarda birlikte veya ayrı ayrı geçen ilkokul ve ortaokul ibareleri birleştirilerek ilköğretim okuluna dönüştürülmüş ve sekiz yıllık kesintisiz eğitim yapılarak okulu bitirenlere ilköğretim diplomasının verilmesi kararlaştırılmıştı (MEB, 1997).

30 Mart 2012 tarihli ve 6287 sayılı kanunla zorunlu eğitim 4 yıl ilkokul, 4 yıl ortaokul ve 4 yıl lise eğitimi olarak 1, 2, 3, 4. sınıflar ilkokul, 5, 6, 7, 8. sınıflar ortaokul ve 9, 10, 11, 12. sınıflar ise lise Şeklinde düzenlenmişti. İlđi kanunun 3. maddesinde; "İlköğretim kurumlarının ilkokul ve ortaokul olarak bağımsız okullar halinde kurulması esastır. Ancak imkân ve Şartlara göre ortaokullar, ilkokullarla veya liselerle birlikte de kurulabilir." hükmü yer almıştı (MEB, 2012a).

Ortaöğretim kurumları, ortaokul veya imam-hatip ortaokulu üzerine öğrenim süresi 4 yıl olan yatılı ve/veya gndztl olarak eğitim ve ğretim veren kurumlardır. Fen liseleri, sosyal bilimler liseleri, Anadolu liseleri, güzel sanatlar liseleri ve spor liseleri, Anadolu imam hatip liseleri, mesleki ve teknik Anadolu liseleri, mesleki ve

teknik eğitim merkezleri ile çok programlı Anadolu liselerinden oluşmaktadır (MEB, 2013).

4.2.1.4. Yükseköğretim

Türkiye’de batılı anlamada yükseköğretim kurumlarının kurulması çok eskiye dayanmamaktadır. Dünyanın ilk vakıf üniversitesi olarak kabul edilen Bağdat Nizamiye Medresesi 1067 yılında Selçuklu Sultanı Alparslan tarafından kurulmuştu (Arslan, 1995). Medreselerin başıda Şeyh-ul Ulema bulunmuş; Şeyh-ul Ulemalar müderrisler tarafından seçilmiş, Han veya Bey tarafında atanmıştır. Müderrisleri atamak, müderrislerin toplantılarına başkanlık etmek ve derslerin düzenli yapılmasını sağlamak Şeyh-ul Ulemanın başlıca görevleri arasında yer almıştı (Gürüz, 2003).

Batıda modern anlamada kurulan ilk üniversite ise 1088 yılında kurulan Bologna üniversitesi olmuştur. Bunu Paris Üniversitesi ve Oxford üniversitesi izlemiştir. Ardından Montpellier, Padua, Orleans, ve Cambridge üniversiteleri ile birlikte halen faaliyetlerini sürdürmektedir (Sargın, 2007). Avrupa’da üniversitenin önemi Papalık, imparatorluk, krallık, prenslikler ve şehir yönetimleri tarafından her biri için farklı nedenlerin geçerli olmasına rağmen özellikle İtalya, Fransa ve İspanya’da kısa sürede yayılmış ve 15. yüzyıla gelindiğinde Avrupa’da üniversite sayısı 58’e ulaşmıştı (Sargın, 2007).

Türkiye’de batı tarzında ilk üniversitenin açılmasıyla ilgili farklı tarihler olduğu görülmüş ve batı tarzı kurulan üniversitelerin ilk örnekleri 1773’te kurulan Mühendishane-i Bahri-i Hümayun, 1795’te kurulan Mühendishane-i Berri-i Hümayun olmuştur. Açılan bu okullar önce 1909’da Mühendis Mekteb-i Alisi, son olarak da 1944 yılında İstanbul Teknik Üniversitesi adını almıştı (YÖK, 1999; Gürüz, 2003).

19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başında kurulan, Fransa’daki Grandes Ecoles’e benzer bir şekilde çeşitli bakanlıklara bağlı olarak 1877 yılında kurulan Mülkiye Mektebi, 1878’de kurulan Hukuk Mektebi, 1882’de Ticaret Mekteb-i Âlisi, 1882’de Mekteb-i Sanayi-i Nefise-i Sahane ve 1909’da Mühendis Mekteb-i Âlisi adıyla yeniden düzenlenen Mühendishane ile ara kademe teknik personel yetiştirmek amacıyla 1911’de kurulan Kondüktör Mekteb-i Alisi batı türü yükseköğretim kurumlarının diğer örneklerini teşkil etmiş ve İstanbul Teknik Üniversitesi, Marmara, Mimar Sinan, Yıldız Teknik Üniversitesi gibi üniversitelerin çekirdeğini oluşturmuştu. 1863 yılında kurulan

ve 1912 yılında mühendislik bölümleri açılan Robert Koleji ise ilk Anglo-Amerikan türü yükseköğretim kurumu olup bugünkü Boğaziçi Üniversitesi'nin çekirdeğini oluşturmuştu (YÖK, 1999; Gürüz, 2003).

Gülhane Hattı Hümayununun ilan edilmesinin ardından ülkede 1846 yılında modern bir üniversitenin kurulması Maarif Meclisi tarafından kabul edilmiş ve 1863 yılında açılan Darülfünun 1865 yılında tamamen yanmıştı (Tekeli, 1995). 1870 ve 1874'te iki kez ıslah edildikten sonra 1881 'de kapanan üniversite, 1900'de Darülfünun Osmanî adı ile tekrar Ulum-ı Ali'ye-i Diniye, Edebiyat, Ulum-ı Riyaziye ve Tabiiye şubelerinin yanında, daha önce kurulmuş olan 1827 yılında kurulan Tıbbiye ve Hukuk mektepleri de Darülfünun'a bağlanmıştı. Cumhuriyet ilan edildikten hemen sonra başlatılan eğitim seferberliği Ankara'da 1925 yılında Hukuk Mektebi, 1926 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü ve 1930 yılında ise Ziraat Enstitüsünün kurulmasıyla yükseköğretim kurumlarının Anadolu'ya yayılmasına yönelik ilk adımlar atılmaya başlanmıştı (YÖK, 1999; Gürüz, 2003).

Mustafa Kemal Paşa, Cumhuriyet'in ilanından sonra Darülfünun üzerinde önemle durmuş ve bu kurumu değerlendirmek üzere davet edilen İsviçreli Profesör Albert Malche'nin 31 Mayıs 1932 tarihli raporu inceledikten sonra Darülfünun Cumhuriyet yönetim ve ilkelerine ayak uyduramadığı gerekçesiyle 1933 yılında 2252 sayılı yasa ile kapatılarak yerine Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı İstanbul Üniversitesi kurulmuştu (Tanilli, 1991).

Üniversite sözcüğü ülkemizde ilk kez 1933 yılında yapılan hukuksal düzenlemeyle kullanılmış ve Humboldt modeli bir üniversite kurulmak istenmişti (Tekeli, 2003). Prusya Kralı III. Frederick, William Von Humbolt'u eğitim sistemini yeniden düzenlemek üzere Prusya Eğitim Dairesi Başkanlığı'na atmış ve Humbolt bu görevi yerine getirirken, günümüzdeki Humboldt Üniversitesi olan Berlin Üniversitesi'nin kurulması çalışmalarını da yürütmüştü. Humbolt adıyla anılan bu sistem tüm bilim alanlarındaki eğitim-öğretim ve araştırma faaliyetleriyle beraber bir bütünlük içinde yürütülmesini sağlamak; üniversitenin mesleki ve teknik yüksekokuldan farklı olarak herhangi bir mesleğe yönelik olmaksızın sadece araştırma yaparak, eğitim-öğretim yapmasını sağlamak; üniversitenin sahibinin devlet değil millet olmasını devletin görevinin sadece öğretim üyelerini atamak, maaşlarını ödemek ve

çalışmaları için gerekli özgürlük ortamını oluşturulması gerektiğini vurgulamıştı (Kavili Arap, 2010). Üniversitede Humboldt modelinin uygulanmasının nedenlerinden birisi de 1933 yılı başında Nazi baskısı sonucu Almanya'dan gelen 40 kadar bilim adamının İstanbul Üniversitesi'nde göreve başlamaları etkili olmuştu.

1946 yılında üniversitelere özerklik verilmiş; 1973-1981 yılları arasında ise üniversitelerin tam anlamıyla Anadolu'ya yayıldığı bir dönem olmuştu (YÖK, 1999). 1981 yılına gelindiğinde ise üniversiteler, akademiler, bir kısmı diğer bakanlıklara, çoğu Milli Eğitim Bakanlığına bağlı iki yıllık meslek yüksekokulları ve konservatuarlar, Milli Eğitim Bakanlığına bağlı üç yıllık eğitim enstitüleri ve yaykur olmak üzere 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu ile tüm yükseköğretim kurumları Yükseköğretim Kurulu (YÖK) çatısı altında toplanmıştı. Akademiler üniversitelere, eğitim enstitüleri eğitim fakültelerine dönüştürülmüş ve konservatuarlar ile meslek yüksekokulları üniversitelere bağlanmıştı (YÖK, 1999).

Yükseköğretimin 1981 yılından sonraki yapılanmasında ise Türkiye'de vakıf üniversiteleri kurulmaya başlamış ve ilk vakıf üniversitesi 12 Aralık 1984 tarihinde YÖK kararı ile yükseköğretim kurumu olarak kurulmuş olan Bilkent Üniversitesi olmuştu (YÖK, 1999).

Üniversiteye giriş sınavında Cumhuriyet döneminde, 1960'lı yıllara gelinceye kadar lise mezunlarının sayısı az olduğundan pek çok fakülte, kendisine başvuran mezunları sınavsız kabul etmişti. 1974 yılına gelindiğinde Üniversitelerarası Kurul üniversiteye giriş sınavlarının tek merkezden yapılmasını uygun bulmuş; 19 Kasım 1974 tarihinde Üniversitelerarası Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezini (ÜSYM) kurmuştu. Üniversitelere öğrenci seçme ve yerleştirme işlemleri, 1981 yılına kadar bu merkez tarafından yürütülmüş ve 1981 yılında merkez, Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi (ÖSYM) adı altında Yükseköğretim Kurulunun bağlı bir kuruluşu hâline getirilmiş ve 1981 yılından itibaren iki basamaklı bir sınav uygulanmıştı. 1987 yılından itibaren, yükseköğretim programları ile ilgili tercihlerini belli alanlarda toplayan adaylara, sınavda belli testleri cevaplama, diğerlerini cevaplamama olanağı tanınmıştı. 1999 yılında iki basamaklı sınavın ikinci basamağı kaldırılmış, sınav ÖSS adı altında tek basamaklı bir sınav hâline gelmişti (URL-2, 2016).

2006 yılında ÖSS’de yapılan değişiklikle sınavın bir basamakta uygulanmasına devam edilmiş ve 2010 yılında yeni bir düzenlemeyle iki aşamalı sınava geçilmiştir. İlk aşama olan Yükseköğretime Geçiş Sınavı ortak ve tek bir sınavdır. İkinci aşama ise Lisans Yerleştirme Sınavları adayların ders düzeyindeki bilgi ve yeteneklerini ölçen ve açık öğretim dışındaki örgün lisans programlarına yerleştirmede esas alınacak başarı puanını belirleyen sınavlardır (URL-2, 2016).

4.2.2. Kayseri’de eğitim ve eğitim kurumları

4.2.2.1. Anaokulları

Erken çocukluk eğitimi denilen ve çocuğun doğumundan ilköğretime başladığı güne kadar geçirdiği 0-6 yaşlarını kapsayan okulöncesi eğitimi, çocukların tüm gelişimlerini, toplumun kültürel değerleriyle gerçekleştirmeye çalışan, duyguların gelişimi ve algılama gücünü artırıp akıl yürütmede çocuklara yardımcı olan ve yaratıcılığını geliştiren; çocukların milli, ahlaki, manevi, kültürel ve insani değerlere bağlılığını sağlayan; kendini ifade etmesine, öz denetimlerini salayabilmesine ve bağımsızlık kazanmasına imkan tanıyan, sistemli bir eğitim sürecidir (Yılmaz, 2003; Başal ve Derman, 2010)

Osmanlı döneminde okulöncesi eğitimin ilk uygulaması, Fatih Sultan Mehmet zamanında vakıflara bağlı olarak kurulan “Sıbyan Mektepleri” gösterilmişti (Akyüz, 2013; Başal ve Derman, 2010). Öksüz, yetim ve kimsesiz çocukların yetiştirilmesi için ilk defa 25 Kasım 1914 tarihinde açılan darüleytamlarda 2-7 yaş arasındaki çocuklar hem barınmış hemde anasınıfı eğitim aldıkları sınıf oluşturulmuştu (Akyüz, 2013). Kayseri’ye bağlı Zincidere kasabasında 1909 yılında Yahudi Zion tarafından kız ve erkek öğrenciler için darüleytam yaptırılmış, bu darüleytamlarda 2-7 yaş arası çocuklara hem eğitim verilirken hem de barınmaları sağlanmıştı. 1924 yılında ise “Şevkat Yurdu” adı altında darüleytam kurulmuştu (Karagöz, 2005).

Milli Eğitim Şuralarında okulöncesi eğitimi ile kararlar alınmış fakat Türkiye’de okulöncesi eğitimin yaygın hale getirilmesi zaman almıştı. Kayseri’de ilk okulöncesi eğitim 1969 yılında Kayseri Kız Enstitüsü’ne bağlı uygulama anaokulu olarak açıldığına dair bilgi olmasına rağmen öğrenci ve öğretmenlere dair bilgi mevcut

değildir. Uygulama anaokulu 1970-1990 yılları arasında Pratik Kız Sanat Okulu'nda eğitimlerine devam etmişti (Hökelek, 2016).

4.2.2.2. Kayseri merkezde ilköğretim

Cumhuriyetin ilan edildiği dönemde okuma yazma oranı oldukça yetersiz seviyeydi. Türkiye'nin % 75'inin kırsal kesimde yaşadığı dikkate alındığında bu yetersizlik daha da belirgin bir hal almıştı. Bu doğrultuda Kayseri ilinde okuma yazma oranı çok düşüktü. 1910'li yıllarda vilayet genelinde 41 okul da eğitim verilmişti. Bu okullarda 7 bayan, 92 erkek öğretmen görev yaparken 873 kız, 3545 erkek öğrencide eğitim almıştı (Halkevi Dergisi, 1938).

Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim alanında çalışmalar başlamış, okul ve okuryazar vatandaş sayısını artırmayı hedefleyen hükümet bu amaca ulaşmak için ilk önce köylerde okullar açmaya başlamıştı (Tuğluoğlu ve Tunç, 2010). Kayseri'nin kırsal kesimler başta olmak üzere merkezde de okullar açılmıştı. Özdamarlar (2010)'a göre 1923 yılında Kayseri ilinde okul sayısı 81'e ulaşmış ve Türkiye genelinde okul sayısı bakımından 21. il konumuna gelmişti. Cumhuriyetle beraber eğitime verilen önem artmış ve 1920'li yıllarda sadece Kayseri merkezde 17 ilkokulda 59 öğretmen görev yaparken 2800 öğrencide eğitim almıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946).

Tablo 4.1.

1920'li Yıllarda Kayseri Merkezde Bulunan Okul Adları, Sınıf, Öğretmen ve Öğrenci Sayıları.

Okulun Adı	Cinsiyet	Öğretmen	Sınıf	Öğrenci Sayısı
Cumhuriyet (Darüledep)	Erkek	7	5	350
Gazi Paşa (Darülirfan)	Erkek	6	5	300
İnönü	Erkek	6	5	300
Tacettin (Etiler)	Erkek	5	5	250
İstiklal	Erkek	5	5	250
Sakarya	Erkek	3	3	150
Terakki	Erkek	3	3	150

Tablo 4.1. (Devamı)

Ahmet Paşa	Erkek	3	3	130
Safe	Erkek	3	3	130
Hacı Mansur	Kız	6	6	300
Kurşunlu (Eski Merkez)	Kız	4	4	150
Hunat	Kız	2	2	100
Hasinli	Kız	2	2	70
Hacı Kılıç	Muhtelif	1	1	60
Peşker	Muhtelif	1	1	60
Lale	Muhtelif	1	1	50
Gülük	Ayrıca Açılmadı	1	1	Gesi ile birleşti

Kaynak: Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946.

Cumhuriyetin ilk yıllarında okul sayısının artmasıyla öğretmen ihtiyacı ortaya çıkmıştı. Bu sorunu çözmek için medreselerde müderrislik yapan hocalar Kayseri İdadisi'nde açılan sınavlara girip yeterlilik belgesi aldıktan sonra ilkokullarda görevlendirilmiş ve öğretmen açığı kapatılmaya çalışılmıştır (Özdamarlar, 2010).

Hükümetin savaştan yeni çıkması ve sınırlı imkanlar dahilinde devlet eğitime yeteri kadar kaynak ayıramadığı için Osmanlıdan miras kalan birçok mahalle mektepleri Cumhuriyetin ilk yıllarında da kullanılmaya devam etmişti (Karadurmuş, 2006). 1926-1927 ders yılında Kayseri merkezde okul ve öğrenci sayısında artış yaşanmış ve bu artışta dönemin Maarif Müdürü Mücteba Bey'in de önemli katkısı olmuştu. Mücteba Bey'e göre okul açılması önemliydi. Çünkü okul açıldığında zamanla gelişir ve eksiklikleri tamamlanırdı. Okul açmak için uygun zamanı beklemenin gecikmelere sebep olacağı düşünceyle çok sayıda sıra ve masa yaptırmıştı. Medrese ve mahalle mektebi olarak kullanılan binalardan kullanışlı olan binalara yaptırdığı sıra ve masalar yerleştirilmiş, eğitime kazandırılmak istenmişti. Bu şekilde merkezde eğitim veren okul sayısını 18'e çıkarmış ve o dönem okullarda kullanılan sıraların % 80'i Mücteba Bey tarafından yaptırılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946).

Maarif Müdürü Mücteba Bey görevden ayrıldıktan sonra Kayseri'de eğitim alanında bir duraklama yaşanmış ve kısa bir zaman sonra Lale, Peşker, Hasinli, Hunat, Gülük, Hacı Kılıç okulları kapatılarak öğretmenleri diğer okullara yerleştirilmişti.

Okulların kapatılmasına karşın öğretmen sayısında azalmanın aksine artış görülmüştü. Merkezde bulunan 12 okulun kadrosu artmış ancak okul sayısının azalması vilayet için önemli kayıplara neden olmuş, diğer okullarda öğrenci yığılmalarına sebebiyet vermişti.

Oysa Mücteba Bey zamanında da bu sorun yaşanmış fakat o okulların kapatılması yerine ıslah edilerek eğitime devam etmesi gerektiğini hatta eğitim ihtiyacını karşılayabilmek ve ilerleyebilmek için merkezde 20 okula daha ihtiyaç olduğunu ifade etmişti. Gerçektende vilayette okul sayısında azalma olurken öğrenci sayısında artış olmuş ve vilayet dahilinde de yıllık öğrenci artış oranı 300'e ulaşmıştı. Okulları ıslah etmek ve daha ileriye götürmek yerine kapatılması tepkilere neden olmuştu. Vilayet Gazetesinde okulların ıslah edilmesi yerine kapatılmasının daha kolay olduğuna dair itirazlar dile getirilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946).

1928-1929 eğitim öğretim yılında Kayseri merkez ve taşradaki ilkokullarda öğrenci sayısı artmıştı. 1928-1929 öğretim yılında Kayseri merkezde eylül-ekim-kasım döneminde Bozatalı İlkokulu'nda 56 kız, 16 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 72 öğrenci eğitim almıştı. Senenin sonuna doğru erkek öğrencilerin sayısı aynı kalmış olmasına rağmen kız öğrencilerin sayısında artış olmuş; öğrenci sayısı 66 kız, 16 erkek olmak üzere 82'ye yükselmişti. İstiklal İlkokulu'nda ise eylül-ekim-kasım aylarında 67 kız, 128 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 195 öğrenci varken, mart-nisan-mayıs döneminde bu sayı artarak 215 öğrenciye yükselmişti (Kanalga, 2010).

Safa İlkokulu'nda ise aralık-ocak- şubat döneminde 9 kız, 106 erkek öğrenci olmak üzere 115 öğrenci eğitim almış olmasına rağmen mart- nisan- mayıs döneminde kız öğrenci sayısında azalma olmuş ve toplam öğrenci sayısı 111'e düşmüştü (Kanalga, 2010).

Kayseri il genel meclisi toplantılarında şehrin genel meselerinin görüşülmesinin yanı sıra eğitim meseleleri de görüşülmüştü. 22 Ocak 1931 tarihinde Kayseri'de il genel meclisi toplantısında Kayseri'de eğitim veren okullar hakkında bilgi verilmişti. 1931 yılında Kayseri genelinde 121 ilkokul, 231 öğretmen olduğu ifade edilmiş ve bu okullarda 2485 kız, 6922 erkek öğrenci olmak üzere toplamda 9407 öğrenci eğitim görmüştü (Kayseri Vilayet Gazetesi, 22 Aralık 1931). İl genel meclisi toplantısından bir ay sonra yapılan toplantıda ise Kayseri'de 125 ilkokulda, 233 öğretmenin olduğu ifade edilmişti. Kayseri Vilayet Gazetesindeki bilgiye göre bir ay içerisinde Kayseri'de ya

dört tane ilkokul açılmış ya da verilen bilgilerde hata olduğu görülmüştü. Toplantıdaki bilgilere göre 11'i Kayseri merkezde, 8'i merkeze bağlı köylerde, 8'i Talas Nahiyesi, 9'u Gesi Nahiyesi'nde, 8'i Erkilet Nahiyesi'nde, 6'sı Mancusun Nahiyesinde, 11'i İncesu kazasında, 28'i Develi kazasında, 19'u Bünyan kazasında ve 17'si Pınarbaşı kazasında olmak üzere 125 okulun varlığından söz edilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 9 Mart 1931) .

21 Ocak 1932 tarihinde yapılan Kayseri Genel Meclis toplantısında da Kayseri'nin genel eğitim durumu hakkında bilgi verilmişti. 1932 yılında Kayseri'de eğitim veren 127 ilkokulda, 229 öğretmen görev yapmış; 2.427 kız, 7.360 erkek öğrenci öğrenim görmüştü. Ayrıca 209 öğrencide şehir yatılı mektebine devam etmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 25 Ocak 1932). Fakat 1932-1933 maarif istatistiklerine göre şehirde 21, köyde 108 olmak üzere 129 okulda; 66 erkek, 20 bayan öğretmen şehirde; 131 erkek, 7 bayan öğretmende köylerde görev yapmıştı (BUİM, 1934). Sonuçlara bakıldığında Kayseri Vilayet Gazetesinde verilen sayılarla maarif istatistiğinde verilen sayılarla aynı olmadığını görülmüştü.

1932-33 ders yılında şehirde 2878 erkek, 1.044 kız öğrenci; köylerde 4.663 erkek, 1419 kız öğrenci eğitim almıştı. Eğitim alan öğrencilerden şehirde 204 erkek, 40 kız öğrenci; köylerde 73 erkek, 8 kız öğrenci mezun olmuştu. İlk yatılı mektebinde ise 237 erkek, 3 kız öğrenci eğitim almıştı (BUİM, 1934). Verilen sayılara göre bu yıllarda erkek öğrencilerin okula devam oranlarının kız öğrencilerden fazla olduğu görülmüştü.

1933-1934 yılları arasında Kayseri merkezde bulunan bazı okullar kapanmıştı. Mesela Kurşunlu, Hacımansur, İnönü okulları yıktırılmış, İsmet Paşa Okulu ise polis karakolu yapılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946). 1934 yılında Mete İlkokulu kapatılmış, öğrencileri Ahmet Paşa İlkokulu'na nakledilmişti. Ahmet Paşa İlkokulu'na ise üç sınıf daha açılmış, öğrenciler bu sınıfa alınmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4-8 Nisan 1935). Okulların kapatılması beraberinde bazı sorunları getirmiş; kapatılan okullardaki öğrenciler diğer okullara nakledilmişti. Nakil yapılan okullardaki öğrenci sayısında artış yaşanmış ve sınıflar çok kalabalık olmuştu. Sınıflardaki kalabalığı en aza indirmek içinde çift tedrisat uygulanmaya başlanmıştı. Bu şekilde sınıfların kalabalık olması engellenip bütün öğrencilerin eğitime devam etmeleri sağlanmıştı.

Okulların kapatılmasıyla öğrencilerin kalabalık sınıflarda eğitim almasının yanı sıra kapatılan okullarda görev alan öğretmenlerin istihdamında sıkıntı yaşanmıştı. Kayseri’de kapatılan okullarda görevli altmış öğretmen mağdur olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4-8 Nisan 1935). 1934 yılında bütçede yaşanan sıkıntıdan dolayı bazı öğretmenler açığa alınmış daha sonra 9 Ekim 1934 tarih ve 58260 sayılı ilk tedrisat emriyle tekrar görevlerine iade edilmişti. Kayseri’de çalışan bazı öğretmenler açığa alınmış; fakat yasanın çıkmasıyla görevlerine geri iade edilmişti (Kayseri İl Milli Eğitim Arşivi, Muallim Tavsif Varakası, 1934). Ayrıca 1934 yılında Milli Eğitim idaresi ehliyetini yeter görmediği altmış öğretmen için tip kadro üzerinde bir çalışma yapılmasını genel meclise teklif etmiş ve bu teklif sonucunda 276 olan öğretmen sayısı 216’ya düşürülmesi kararlaştırılmıştı. Böylece okulları kapanan ve açıkta kalan altmış öğretmen bakanlık emrine verilmiş, vilayette fazla öğretmen kalması engellenmiştir. Bu sorun halledildikten sonra her yıl 5-10 öğretmen kadroya dahil edilerek eski sayıya yeniden ulaşılarak kısa yoldan öğretmen kadrosunun kuvvetlendirilmesi amaçlanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946).

1934-1935 ders yılı içerisinde Kayseri merkezde ilkokul sayısı 87’ye çıkmıştı. Bu ilkokullarda 167 öğretmen görev yapmış ve 10.585 öğrenci eğitim almıştı (Başbakanlık İstatistik Genel Direktörlüğü [BİGD], 1936).

Tüm Anadolu’da olduğu gibi Kayseri’de de eğitim veren öğretmenler hakkında müfettişler rapor hazırlamıştı. 1934-35 öğretim yılında muallim tavsif varakasına göre öğretmenlerin umumi bilgisi, meslek bilgisi, okuduklarını ve işittiklerini kavrama bilgisi, muallimin kendisini yetiştirme kabiliyeti, vazifeye ve işe karşı durumu, okul ve sınıfla ilgili işleri yapma becerisi, mesaiye uyması, talebeyle ilişkileri ve ahlaki ve içtima vaziyetiyle alakalı bilgiler yazılmış; yıl sonunda Milli Eğitim Müdürlüğü’ne sunulmuştu (Kayseri il milli eğitim arşivi, muallim tavsif varakası, 1934). Bu sonuçlara göre alan ve meslek bilgilerine bakılarak öğretmenler değerlendirilmişti.

1935-36 ders yılında şehirde ilkokul sayısı 90’a ulaşmış ve bu okullarda 191 öğretmen görev yapmış, 11.629 öğrenci eğitim almıştı (BİGD, 1937). Kayseri Vilayet Gazetesine göre aynı tarihlerde merkezde 89 ilkokulda 10.665 öğrenci ve 181 öğretmen oluşu ifade edilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Ekim 1935).

1936 yılında ilin yıllık bütçesinin 142.005 lira olduğu ve bu gelirin 134.803 lirası öğretmen ve müfettişlerin aylık ve ücretlerine; 1.130 lira tesisat ve öğrenim giderlerine; 50 lira istimlak ve yapı giderlerine; 4.143 lira da başka giderler için harcandığı görülmüştü (BİGD, 1936).

1935-1936 ders yılında merkezde 2.089 erkek, 760 kız öğrenci; merkez köylerde 1.580 erkek, 629 kız öğrenci Bünyan kazada 290 erkek, 75 kız öğrenci; köylerde 707 erkek, 309 kız öğrenci; Develi kazada 204 erkek, 58 kız öğrenci; köylerde 786 erkek, 309 kız öğrenci; İncesu kazada 199 erkek, 58 kız öğrenci; köylerde 449 erkek, 136 kız öğrenci ve Ürgüp merkezde 221 erkek, 126 kız; Ürgüp köylerde 60 erkek, 306 kız öğrenci ve Pınarbaşı köylerinde 656 erkek, 201 kız öğrenci ilkokula devam etmişti (BİGD, 1937).

1936-1937 ders yılında Kayseri genelinde okula devam eden öğrencilerin cinsiyet dağılımına bakıldığında 8.803 erkek ve 3.484 kız öğrencinin okula devam ettiği ve kızların okula devam oranının erkeklere göre çok düşük olduğu görülmüştü. Bunun nedenlerinden biride bazı ailelerin kız çocuklarını okula göndermek istememesi gösterilmişti.

1938 yılında şehirlerde 59 erkek, 28 bayan öğretmen, köylerde 100 erkek, 4 bayan öğretmen olmak üzere 191 öğretmen ilkokullarda görev yapmıştı (BİGD, 1938). İlkokulların bir yıllık tahsisatı 141.974 liraydı. Bu tahsisatın 136.961 lirası öğretmen ve müfettişlerin aylık ve ücretleri; 271 lira tesisat ve tedrisat malzemeleri, 740 lira istimlak ve inşaat tamirâtı ve 2.271 lira diğer masraflar için kullanılmıştı (BİGD, 1938).

Halkevi Dergisi'nde (1938) Kayseri'yle ilgili verilen bilgiye göre vilayette 89, ilçelerde 95, köylerde 118 olmak üzere toplamda 302 okulda eğitim verilmiş; BUİM (1942)'e göre 1939-1940 öğretim yılında ilde 227 ilkokulda, 366 öğretmen görev yapmış ve 20.997 öğrenci eğitim almıştı.

1939-1940 Maarif istatistiklerinde bu öğretim yılında Kayseri Sümer Bez Fabrikasına ait ilkokulun A şubesinde 687 erkek, 120 kız öğrenci B şubesinde ise 13 erkek öğrenci eğitim almıştı (BUİM, 1942a).

1940-41 öğretim yılında 239 ilkokulda, 384 öğretmen görev yapmış ve 21.288 öğrenci eğitim almıştı (BUİM, 1943). 1941-42 öğretim yılında ise 261 ilkokulda, 407 öğretmen görev yaptığı ve 21.658 öğrencinin eğitim aldığı görülmüştü (BUİM, 1944).

1941-42 öğretim yılında Kayseri eğitim açısından büyük aşama kaydetmişti. İl genelinde öğretmen, öğrenci ve okul sayısıyla Türkiye genelinde 10. sıraya yükselmişti (Özdamarlar, 2010). 1946 yılına gelindiğinde Kayseri ili ve ilçelerine bağlı 491 köyde 205 eğitimci, 110 öğretmenli okul vardı. Kayseri merkezde bulunan İnönü, Cumhuriyet, Gazipaşa, Yeni Okul, Bozatalı, İstiklal, Etiler, Mimar Sinan, Ahmet Paşa, Safa adlı ilkokullarda da eğitim devam etmişti (Özyedekçi, 1946).

Merkeze bağlı Talas bucağında ise eğitim Osmanlı dönemine kadar dayanmış ve Talas’ da ilk düzenli okul 1871 tarihinde açılmıştı. Bu tarihte Talaslı Serasker Ali Saip Paşa’nın yardımı ile bir ilkokul ile bir rüştiye mektebi yapılmıştı (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998). Rüştiye okulu bir müddet eğitim ve öğretime devam ettikten sonra, idadi mektebinin açılması üzerine kapanmış ve bina harap bir vaziyette olduğu için satılmıştı. 1936 yılında tamir ettirilen bu okul 1962 yılına kadar ilkokul olarak eğitim-öğretime devam etmişti. 1962 yılında okulun hemen yanına yapılan yeni ilkokul binasının, Öğretmen Derviş Güneş adıyla öğretime başlaması üzerine eski bina restore edilerek Pratik Kız Sanat Okulu haline getirilmişti (Talas İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015).

Talas’ta eğitim ve öğretim yapan okullardan en eskilerinden biri de Amerikan misyonerlerinin azınlıkların eğitimi için kurmuş oldukları Amerikan okulu olmuştu. 1889 yılında ilk ve orta dereceli eğitim veren bir kurum olarak faaliyetlerine başlayan okul öğrencinin olmaması nedeniyle 1968 yılında kapatılmıştı (Özsoy, 1996b). Bu okulun bir bölümü olan kız okulu ise kapatıldıktan sonra uzun bir süre yabancı uyruklu doktorların görev aldığı bir hastane olarak kullanılmış ve 1967’ye kadar bölge halkına hizmet vermişti.

Devlet ve vatandaş işbirliği ile 1958 yılında Talas Anayurt İlkokulu açılmıştı. Milletvekili Ahmet Hilmi Kalaç tarafından yedi yaşında vefat eden oğlu Demir Kalaç adına da 1962 yılında ilkokul yapılmıştı. Ayrıca Talas bucağı Pratik Kız Sanat Okulu 1959 yılında Han mahallesinde bulunan bir iş yerinde faaliyete geçmişti. 1962 yılında eski bir ilkokul restore edilerek Pratik Kız Sanat Okulu olarak eğitime devam etmişti (Özsoy, 1996a).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren yurt genelinde başlatılan eğitim seferberliği sonucunda bütün köylerde mektepler kurularak en ücra köşelerde dahi eğitim

faaliyetleri başlamıştı. Dönemin durumunu yansıtan kaynaklar incelendiği zaman Kayseri’de bulunan köylerin çoğunda ilkokulların olduğu anlaşılmıştı. Eğitim seviyesini artırmak için yapılan çalışmalar sonucunda merkez ve köy okullarının sayıları artırılmış, var olan okullarında imkânları geliştirilmeye çalışılmıştı. Ayrıca çocukların eğitimini sağlamak için temel eğitimin üç yıl yerine beş yıl olması ve her köyde bir okul yerine köylerin büyüklüğü göz önüne alınarak mıntika (bölge) okulları yapılmak istenmişti.

Mıntika (bölge) okulları teşkilatı köylüler için uygulanması en kolay ve gideri en az olan bir uygulama olmuş ve mıntika okulları yapmak için beş ile yirmi köy birleştirilmiş, köylülerinde çalışmasıyla yapılan okul maddi açıdan kazançlı bir çalışma olmuştu. Mıntika okullarının ekonomik açıdan faydasının yanı sıra okul köylünün malı yapılarak muhafazası ve onarılmasını sağlanmıştı. 1935 yılında Kayseri sınırları içerisinde Kırkısarak, Koyun Aptal, Çiftlik, Yamula, Yuvalı, Bayram Hacılı köylerinde üçer sınıflı bir okulda eğitim verilmişti. Felâhiye, Çukur, Sarioğlan, Akkışla, Pazarviran, Kaynar, Yalak, Viranşehir, Doklar(?), Yahyalı ve Erkilet’te ise yeniden birer bölge okulu yapılmış; Hacılar Muncusun, İlbaşı Kızık köylerinde de var olan okullar bölge okuluna çevrilmişti. Karahisar, Molu ve Nize köylerinde mıntika okulları olarak yeniden yapılmasına başlanmıştı. Mimar Sinan köyünde, Mimar Sinan adına bir mektep inşa edilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Ekim 1935).

Öğretmenle idari kurumlar arasında iletişimin güçlenmesi ve öğretmenlerin öğrencinin durumunu takip için düzenli rapor tutulmuştu. Mesela 1944 yılında Kayseri Valisi B. Raşit Demirtaş, öğretmenlerle idari makamlar arasında uyumlu bir mesai sistemi kurulmasının zorunlu olduğunu ve bu uyumun devamını sağlamak için öğretmenlerin okuttuğu her talebenin ders, devam ve sağlık durumları etrafında hazırlayacağı bir cetveli her ay sonunda bir rapor halinde idari makamlara teslim edilmesini istemişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Eylül 1944).

1941 yılında Maarif Vekâleti bütün illerde ilköğretim çağındaki bulunan çocukların sayımının yapılmasına yönelik çalışma yapmıştı. Bu çalışmayla ilköğretim çağındaki bulunan çocukların eğitimlerine devam etmeleri sağlanmıştı. Bunun için Vilayet Maarif Müdürlüğü ilköğretim çağındaki bulunan çocukların mesken ve ikametgâhların tespit ederek ev numaralarına göre sayım afişleri hazırlamıştı. Her vilayette maarif müdürleri ve idare amirlerinin uygun gördüğü mahalli köy büroları,

maarif müdürü mensuplarından oluşan çocuk sayım komisyonu kurmuş ve 7-16 yaş arasında çocukların sayımı yapılmıştı. Bu komisyon her bölgede sayım için gereken esasları belirlenerek sayım memurları Maarif Vekâletine bağlı kâtip, memur, eğitimci, öğretmen, başöğretmen, ilköğretim müfettişleri arasından seçilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Ekim 1941).

8 Kasım 1941 tarihinde sayım işlemi tamamlandıktan sonra Kayseri merkezde ilk tahsile devam etmek zorunda olan 7-16 yaş arasında 11.704 çocuğun olduğu tespit edilmişti. İlk tahsil çağında bulunan 11.704 çocuktan 6.265'i ilk tahsilini çağındaydı. Fakat ilk tahsilini yapmayan 5.439 çocuk olduğu da seçim sonucunda ortaya çıkmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 13 Kasım 1941).

Sonuçlara bakıldığında vilayette ilk tahsilini yapmamış çocukların sayısının fazla olduğu görülmüştü. Dönemin Maarif Müdürü Muvafık Uyanık ilk tahsil çağında bulunan bütün çocukların okula devam etmelerini sağlamak için daha fazla binaya ve 720 öğretmene ihtiyaç olduğunu ifade etmiş ve bu doğrultuda 216 öğretmenle çift tedrisat yaparak çocukların okula devam etmesini sağlamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 13 Kasım 1941). 1944 yılında ise Kayseri ve civarında tahsil çağında 66 bin çocuk olmasına rağmen 1942-43 ders yılında okul binalarının yetersiz olması sebebiyle sadece 22 bin çocuğun eğitim aldığı ve 1944-1945 ders yılında da merkezde bulunan on okula 5.350 öğrenci kayıt yaptırdığı görülmüştü (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Eylül 1944).

1944 yılında merkeze yeni yapılan İnönü Okulu ile tekrar açılması kararlaştırılan Kömürlük Mevkiindeki eski Cumhuriyet İlkokulu'na 1250 talebe kaydedilmiş ve böylece merkezdeki okul sayısında artış yaşanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Eylül 1944). Kayseri'de eğitim seviyesini ve okuryazar oranını artırmak için gerek Maarif Müdürlüğü gerek idari teşkilat oldukça fazla çaba sarf etmişti.

Eğitim öğretimin azalmaması için öğretmenlerin çalışma dönemiyle ilgili bazı tedbirlerde alınmıştı. Mesela 1940 yılında vilayette bazı öğretmenlerin çok fazla rapor aldıkları dikkat çekmişti. Maarif Vekâleti müfettişleri yaptıkları teftişler sonucunda bazı öğretmenlerin hasta olmadıkları halde hastalık raporu alarak memuriyet yerlerini terk ettiklerini ortaya çıkarmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 15 Mart 1940). Bu olay üzerine Maarif Müdürlüğü rapor alan öğretmenlerin hastalık raporlarını sıhhat heyeti veya sıhhat müfettişi bulunan kurumlar veya müfettişin incelemesine sunmuştu. Ayrıca

müdürlüğe gönderilen her hastalık raporuna dair öğretmenin o zamana kadar aldığı izinlerin miktarı, izinlerin başlangıç ve bitim tarihleri hangi makam tarafından ne şekilde izin verildiğine dair bir liste eklenmişti (MEB, 1941).

Maarif Müdürlüğü bu olaydan sonra rapor alan muallim ve memurların tedavisinde tıbbi bir zaruret bulunmadıkça vazifelerinin bulunduğu yerden ayrılmayacaklarına dair bir yazı göndermişti. Bu gönderilen yazıyı dikkate almayan kişilere de inzibat komisyonları tarafından ceza uygulanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 15 Mart 1940).

Kayseri’de eğitim faaliyetlerinin arttığı 1930 ve 1940’li yıllarda ilde görev yapan öğretmenler zaman zaman bir araya gelerek ortak çalışma kararı almışlardı. Mesela 13 Ocak 1937 tarihinde yaptıkları toplantıda arkadaşların birbirlerini iş yaparken ve çalışırken ziyaret etmeleri, düzenli toplantıların yapılması, birinci sınıfın alfabe derslerinin düzenlenmesi, müzik ve buna benzer ihtisas derslerinin tedrisinde kolaylık, yeni müfredat programının istediği şekilde her iki devrede birer örnek ders vermek ve klasörlere geçirmek, ders vasıtaları temin etmek, ders yılı içinde yetişmeyen müfredatın durumu, yazı dersleri, çift tedrisat yapan okullarda sabahçıların ilk dersi soğuk zamana, akşamcılarının son dersi de karanlık zamana rastlamasını engellemek için tedbir alınması, okullarda kıyafet birliği ve genel temizlik için tedbir alınması, okullarda disiplini korumak için ceza tatbiki, herkesin kendi muhitini iyice öğrenmesiyle ilgili kararlar alınmıştı. Bu amaçlar doğrultusunda öğretmenler beş defa genel, birkaç defa özel toplantı yapmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 8 Şubat 1937).

Eğitimde verimliliği artırmak, konuların nasıl ve ne kadar süre içerisinde anlatıldığını belirlemek için okullarda yıllık ve günlük planlar yapılmıştı. İlkokullarda yıllık, ünite ve günlük planlar, orta dereceli okullarda da yalnız yıllık planların yapılmıştı. Ders planı hazırlanmasının öğretmen için yorucu olduğu fakat yılsonunda öğrencilerin nasıl daha sistemli çalıştığı ve geçmiş yıllara göre daha düzenli çalışmalarına olanak sağlamıştı (Öğretmen, 1949).

1949 yılında hazırlanmış bir günlük plan baktığımızda bütün derslerde uygulanabilecek basit bir plan uyguladığı görülmüş ve yapılan bir plan bütün derslerde uygulandığı için öğretmen açısından kolaylık sağlamıştı. Mesela 1949 yılında yapılan bir ders planının örneği şu şekilde verilmişti (Öğretmen, 1949).

- A. Dersin adı
- B. Dersin verildiği tarih
- C. Dersin verileceği saat
- D. İşlenen konu
- E. Konuya giriş
- F. Konunun ana hatları
- G. Gaye
  - a. Öğretim bakımından
  - b. Eğitim bakımından
- H. Hazırlık
  - a. Dersin öğretmen tarafından hazırlandığında başvuru kitap, dergi, gazete v.s.
  - b. Öğrencinin yaptığı deney, gözlem, inceleme, araştırma, dramatizasyon, sergi v.s.
- İ. Araçlar
- J. Sonuç: Verilen dersin kısaca öğrenci tarafından tekrarı
  - a. Yazılı yoklama
  - b. Sözlü yoklama

Okullar arasında işbirliği ve iletişimi güçlendirmek için çeşitli çalışmalar yapılmıştı. Mesela Kayseri Milli Eğitim Müdürü Haydar Çelik ilde bulunan lise ve enstitü müdürleriyle beraber ilkokulları ziyaret ederek öğrenci ve öğretmenlerle tanışmıştı. Daha sonraki zamanda ise lise ve enstitülerin öğretmenleriyle ilkokul öğretmen ve öğrencilerinin bir araya getirilerek iletişimin sağlanması amaçlanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Ocak 1947).

Öğrencilere ağaç ve doğa sevgi kazandırmak ve yeşil alanları artırmak için de bir takım faaliyetler yapılmıştı. Mesela 1947 yılında Kayseri Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından bütün okulların bahçelerine fidan dikilmesini istemişti. Bunun içinde Tarım Müdürlüğü ile anlaşarak 1.500 adet fidan temin edilerek okullara gönderilmiş ve okul bahçelerine fidanlar dikilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 17 Mart 1947). Sadece merkezde bulunan okullar için değil köy okulları içinde 2.500 fidan temin edilerek köy okullarına yollanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 27 Mart 1947). Milli Eğitim

Müdürlüğü yaptığı bu çalışma ile okul bahçelerini ağaçlandırarak öğrenciler için yeşil alanlar temin etmeyi amaçlamıştı.

Cumhuriyetin ilk yıllarından başlayarak okullarda okul aile işbirliğine önem verilerek okul-aile birlikleri kurulmuştu. Kayseri’de eğitimin güçlendirilmesi açısından yapılan çalışmalardan birisi de okul aile birliği çalışmalarıdır. Okul aile birliği, okul ile aile arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmek, veli ve okul arasında iletişimi ve iş birliğini sağlamak, eğitim-öğretimi geliştirici faaliyetleri desteklemek, maddi imkânlardan yoksun öğrencilerin zorunlu ihtiyaçlarını karşılamak ve okula maddî katkı sağlamak gibi işlevleri yerine getiriyordu (URL-3, 2016).

2-10 Aralık 1946 tarihinde toplanan III. Milli Eğitim Şurası’nda aile ile okul arasında işbirliğinin sağlanması gündeme gelmiş ve VI. Milli Eğitim Şurası’nda okul aile birliklerince okul hayatına hakim olan eğitim ve öğretim ilkelerinin ailelere tanıtılması, temizlik, sağlık, devam problemleriyle fikir, duygu ahlak ve beden eğitimiyle ilgili konular üzerinde durularak, okul aile birlikleri çalışmalarını kolaylaştırıcı tedbirlerin alınacağı ifade edilmişti (URL-4, 2016).

III. Milli Eğitim Şurası kararlarına göre her derecedeki bütün okullarda okul ve aile birliği kurulması istenmişti. Çünkü çocuğun eğitimi üzerinde okul, aile ve çevre çok etkiliydi. Bu üç etki ne kadar sağlam olursa çocuğun gelişimi o kadar olumlu ve sağlam olurdu. Onun için iyi bir nesil yetiştirmek isteyen milletimiz eğitim çevrelerinin tam manasıyla anlayıp ve buna göre çalışmalar yapması gerekiyordu (Küçlü, 20 Ocak 1947). Bu çalışmaları yapmak için de okul ve ailenin iletişim halinde olması zorunluydu.

Kayseri’de de bütün okullarda okul ve aile birliklerinin kurulması için faaliyete başlanmıştı. Veliler okullara davet edilerek her okulda okul-aile birlikleriyle ilgili toplantılar yapılmıştı. Çocukların iyi yetişmesini isteyen veliler bu davete katılarak bilgi almışlardı (Küçlü, 20 Ocak 1947). Mesela 7 Aralık 1947 Pazar günü Kayseri Sümer İplik Okulu aile birliği genel kurul toplantısı yapılmış ve toplantıya 229 öğrencinin anne ve babaları davet edilmişti. Toplantıya okul başöğretmeni M. Kemal Vural tarafından verilen “Okullarda Öğretmenin ve Eğitimin Bugünkü Anlamı Karşısında Okul-Aile Birliklerimiz” adlı bir konferansla başlanmıştır. Toplantıda yönetim kurulundan söz alan konuşmacılar genel olarak “gelecek vadeden bir gençlik yetiştirilmesi ve muasır medeniyetler seviyesine çıkmak için velilerin çocuklarıyla ve okulla yakından alakadar

olmalıdır” vurgusunu yaptıktan sonra yönetim kurulu seçimi yapılmıştı. Yapılan seçim sonucunda on dört veli yönetim kuruluna seçilmişti. Yönetim kurulu seçiminin ardından öğrenciler hazırladıkları gösteriyi sunmuşlardı. Aktiviteler bittikten sonra velilere Sümer İplik Okulu gezdirilerek toplantı sona ermişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 15 Aralık 1947).

11 Mart 1948 tarihi gazetede okul aile birliklerinin önemi vurgulanmış, çocuk terbiyesinde ailenin büyük rolü olduğunu ve aile ile okulun sistemli bir şekilde çalışarak öğrencilerin yetişmesinde daha verimli sonuçlar alınacağı belirtilmişti. Okul ve ailenin birlikte hareket etmesi çocuk eğitimi ve sağlıklı nesiller yetiştirmede önemli olduğu vurgulanmıştı.

Kayseri’de okul-aile birliklerinin okullara katkısı göz ardı edilemezdi. Mesela Cumhuriyet İlkokulu aile birliği Devlet Demiryolları lokalinde çaylı bir toplantı yapmıştı. Okul-aile birliği kurulu, okulun başöğretmeni ve diğer öğretmenler okul için gerekli bütün çabayı göstermişti. Okulun ihtiyaçlarını karşılamak için 532 lira yardım toplanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Mart 1948).

Pınarbaşı ilçesinde de okul aile birliği yıllık toplantısı yapılmış ve toplantıda gündemdeki maddeler konuşulduktan sonra sıra sosyal yardım meselesine gelince vatandaşlardan biri 100 lira bağışta bulunduğunu bildirmişti. Velilerden biri ihtiyacı olan on çocuğa elbise yaptırmış, başka bir veli de 25 fakir öğrenciye bir hafta yemek vermişti. Diğer bir veli “benim az bir gelirim var ancak bende çocuğumla okula giden komşudaki yetim kızın yıllık ihtiyacını taahhüt ediyorum” diyerek yardım yapmıştır. Okul aile birliği fakir öğrencilere 100 gün öğle yemeği vermiş, bağışlarla fakir çocukların yıllık, defter, kalem, kitap, elbise, ayakkabı ihtiyaçları karşılanmıştı (Çapanoğlu, 1949).

27 Şubat 1949 tarihinde ise Bozatlı İlkokulu okul aile birliği genel kurul toplantısı yapılmıştı. Toplantıda okul aile birliğinin bugüne kadar olan çalışmaları, birliğin ve okul kooperatifinin hesapları, bundan sonrası için bir çalışma programı etrafında velilerin dilek ve istekleri doğrultusunda yönetim kurulu seçilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 1 Mart 1949). Toplantıda başkan adına okul başöğretmeni A. Hilmi Güçlü konuşma yapmıştı. Toplantılara daha çok bayanlar katılmıştı. 1948 yılında okul aile birliğinin geliri 158.136 liraya yükselmişti. Bunun 72.760 lirası yoksul çocuklara

için harcanmış ve kalan 85.376 lira okul kooperatifine devredilmişti. Okul kooperatifi de çeşitli okul ihtiyaçları için 900 liradan fazla para harcayarak okul-aile birliğinden devraldığı parayla 1.692 lira devretmişti. Bu paranın 1381 lirası ile okulun dış duvarı yeniden yaptırılarak okul bahçesi sokak durumundan kurtarılmıştı. Dahası okul çeşmesi tamir edilmiş ve düzgün bir beton merdivenle bodrum kata inilerek bodrum katta müze, atölye, kütüphane, kooperatif odası ve satış yeri için hazırlık yapılmıştı. Okulla ilgili harcamalar açıklandıktan sonra yönetim kurulu seçilmiş ve kurula velilerden Hilmi Tosun, Ali Samancı, Fikret Kavafoğlu, Ali Soyol, Bekir Göbülük asil, Mehmet Kızıklı, Mustafa Göncü, Mutsa Helkeci, Ali Özköse, Mustafa Sağlam yedek olarak seçilmiştir. Öğretmenlerden Mustafa Akşehirli, Alim Yücer ise aza olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 1 Mart 1949).

Kayseri halkı okul aile birliklerine yardıma devam etmişti. Mesela 29 Ekim Cumhuriyet Bayramında açılacak olan Merkez Ortaokuluna müdürü tayin edilmiş ve kadrosu da hazırlanmıştı. Okul için gerekli olan para Amerikalılara ait Sıtma Savaş Başkanlığı'nın bulunduğu binanın kirası, okul aile birliğinin teşebbüsü ve Kayserililerin bağışlarıyla temin edilmişti. Bağışta bulunmak isteyen Sümer Matbaası sahibi M. Yegâne 50 lira; Tüccar M. Germirli 100 lira; Kayseri Eczanesi sahibi H. Gönen 50 lira; lise müdürü A.R. Ergece 50 lira; Terzi C. Bingöl 25 lira; İsimsiz bir kişi 20 lira okul-aile birliğine bağışta bulunmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 26 Ekim 1949).

Kayseri'de okullarda faaliyette bulunan okul aile birlikleri oldukça etkili olmuştu. Okul-aile birliği için bir talimatname hazırlanmıştı. Hazırlanan talimatname ile okul kooperatifi için hazırlanan talimatnamedeki birçok maddelerin birbirine yakın olduğu görülmüştü. Ortak maddeler göz önüne alınarak kooperatifler için yeni bir talimatname hazırlanmaya başlanmıştı. Bu maksatla Milli Eğitim Müdürlüğü'nde bir heyet kurularak faaliyete başlamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ocak 1949).

Cumhuriyetin ilk yıllarında ilkokul öğretmenleri maaşları özel bütçelerden ödenmişti. Bu sebepten öğretmenlerin maaş ve terfi durumları özel bütçelerin mali durumlarıyla ilgili olmuştu. İlkokul öğretmenleri maaşları 1926 yılında yayınlanan 789 sayılı kanunla düzenlenmeye çalışılmıştı. Devlet memurları maaşlarındaki birlik ise 1929 yılında çıkan 1939 yılında yürürlüğe giren 3656 sayılı barem kanunlarıyla devletin çeşitli teşkilatına mal edilen kamu hizmetleri belirli ve dereceli kadrolara bağlanmıştı.

Hemen her daire ve müesseseye mensup memurların dereceleri barem kanununa göre ayarlandığı halde ilkokul öğretmenlerinin aylıklarına birlik sağlanamamış ve ilkokul öğretmenleri mağdur olmuştu (URL-5, 2016).

Balıkesir Milletvekili Eminittin Çeliköz ve üç arkadaşının, ilkokul öğretmenleri aylıklarının öğrenim durumlarına ve hizmet sürelerine göre ayarlanması hakkında kanun teklifi vermiş ve Millî Eğitim bütçe komisyonları raporlarında ilkokul öğretmenlerinin önemli bir kısmı 4598 sayılı kanuna göre iki üst derece terfi almıştı (URL-5, 2016). Kayseri il sınırları içerisinde bulunan 138 ilkokul öğretmeni 4598 sayılı kanuna göre mayıs ayı içinde kıdem müddetlerini doldurarak terfi etmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Haziran 1947).

1950'li yıllara gelindiğinde Kayseri'de özel sektörün ağırlığı etkili olmaya başlamış yapılan yatırımlar sadece sanayi ve ticari alanda olmamış eğitim alanında da önemli yatırımlar yapılmıştı. Halkın okuma- yazma oranını artırmak için sadece devlet desteği değil özel sektör ve hayırseverlerinde desteği alınarak yeni okullar açılmıştı.

1950 yılında ilkokullardaki öğrenci sayısı 34.684 iken 1951 yılına gelindiğinde öğrenci sayısında azalarak 3.004'e düşmüştü. 1952 yılında ilkokula devam eden öğrenci sayısında artış yaşanarak 39.764 olmuştu. 1953 yılında öğrenci sayısı 41.000 olmuştu. Bütün vilayetteki öğretmen sayısı ise 1950 yılında 609, 1951 yılında 642 ve 1953 yılında 763 olmuştu. Okul sayısı ise yıldan yıla artış yaşanmıştı. 1950 yılında 376 okulda eğitim verilirken, 1953 yılında okul sayısı 395'e yükselmişti. Vilayet dahilinde nüfusu 400'den fazla olup okulu bulunmayan on beş köy vardı. Bu köylere de okul açmak için gerekli hazırlıklar başlamıştı (Vatan, 18.3.1953).

1955 yılında şehirde 31 köylerde 358 okul varken 1960 yılına gelindiğinde şehirde 46, köylerde 428 okulda eğitim verilmişti. Yıllar içerisinde okul sayısında artış yaşanmıştı. Köy ve şehirlerdeki okulların bazılarında öğretmenler, bazılarında eğitimci bazılarında da hem öğretmen hemde eğitimci görev yapmıştı (BDİE, 1963).

1953-1960 yılları arası Kayseri ilinde sadece okul sayısında artış yaşanmamış öğrenci ve öğretmen sayılarında da artış yaşanmıştı. 1953-1960 yılları arasında ilkokulların bazılarında öğretmen bazılarında eğitimci bazılarında da hem öğretmen hemde eğitimci görev yapmıştı. Bu yıllar içerisinde dikkat çeken şey öğretmen sayısı

artmış, eğitimci sayısı azalmıştı. Bunun nedeni eğitimci kurslarının son bulmasından sonra Köy Enstitüleri, ardından Eğitim Enstitülerinin açılması olmuştu. Bu okullardan mezun olanlar öğretmen olarak atanmıştı.

İl genelinde ilkokul öğrencilerinden bazıları çeşitli nedenlerden dolayı okulu tamamlayamamış, okulu terk etmek zorunda kalmıştı. Ancak eğitimlerine ara vermeyip dışarıdan okul bitirme imtihanlarına girmişti. 1953-1960 yılları arasında kız ve erkek öğrenciler dışarıdan okul bitirme imtihanlarına girerek başarılı olmuştu. Mesela aşağıda 1953-1960 yılları arasında bitirme imtihanına girerek diploma alan öğrencilerin sayısı verilmiştir (BDİE, 1963).

Tablo 4.2.

1953-60 Yılları Arasında Dışarıdan Resmi İlkokullarda Bitirme İmtihanları Kazanıp Diploma Alanlar

Yıllar	Sınava girenler			Diploma alanlar		
	Erkek	Kız	Toplam	Erkek	Kız	Toplam
1953-1954	101	4	105	21	-	21
1954-1955	201	5	206	157	-	160
1955-1956	331	6	337	245	5	250
1956-1957	782	2	784	524	2	526
1957-1958	503	19	522	361	14	375
1958-1959	470	6	476	99	1	100
1959-1960	538	7	545	88	2	90

Kaynak: BDİE, 1963, 418.

1968 yılında merkez ilçe ve kasabalarında 90 ilkokulda eğitim verilmişti. Bu okullarda 17.110 kız, 23.118 erkek olmak üzere 38.788 öğrenci eğitim almıştı. Köy okulları da dahil olmak üzere ilde 2.268 kadrolu öğretmen görev yapmıştı. 1968 programıyla şehir ve kasabalara 8 okul binası, 42 derslik inşaatı yapılmıştı (Kayseri il yillığı, 1968).

1972-1973 öğretim yılına gelindiğinde Kayseri merkezde 75, kasaba ve köylerde 535 olmak üzere 610 ilkokulda eğitim verilmişti. Kayseri merkez ile ilçe merkezlerinde

41.622, kasaba ve köylerde 62.378 olmak üzere 104.000 öğrencinin 46.427'si kız, 57.573'ü erkek öğrenciden oluşmuştu. İl genelinde 1.354 bayan, 1.781 erkek ve 225 öğretmende idareci öğretmen olarak 3.360 görev yapmıştı. 1972-73 öğretim yılında 610 ilkokulda 1.781 dershande eğitim verilmişti. Mevcut derslik sayısı ihtiyacı karşılamadığından 224 okulda normal öğretim, 378 okulda ikili öğretim, 8 okulda da üçlü öğretim yapılmıştı. Ortalama olarak derslik başına kentlerde 80, kasaba ve köylerde 49 öğrenci düşmüştü (Kayseri İl Yıllığı, 1973). Zaman içerisinde Kayseri'nin temel okullarından olan ve yıllarca eğitim hizmeti veren Bozatlı, Ahmet Paşa, Cumhuriyet, İnönü, Etiler, Terakki ve Mimar Sinan gibi okullar yangın ve imar faaliyetleri sonucu yok olmuştu.

1979-80 öğretim yılında Kayseri'de eğitim veren 651 ilkokuldan 99'u merkezde 552'si köylerde eğitim vermişti. Bu dönem Kayseri'de eğitim veren ilkokulda 117.462 öğrenci eğitim almış, 4548 öğretmen de görev yapmıştı (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1983)

1980 yılına gelindiğinde Kayseri Merkez ilçede Mehmet Akif Ersoy İlkokulu, 25 Kasım İlkokulu, 60. Yıl Cumhuriyet İlkokulu, A. Baldöktü İlkokulu, Ahmet Eskiyanan İlkokulu (1979), Ahmet Paşa İlkokulu, Akçatepe İlkokulu (1961), Akın İlkokulu, Alparslan İlkokulu (1956), Amarat İlkokulu, Argıncık Gazioğlu İlkokulu, Argıncık Merkez İlkokulu (1956), Argıncık Selçuk İlkokulu, Barabros İlkokulu, Bayram Hacı İlkokulu, Bey Değirmeni İlkokulu, Bogazköprü İlkokulu, Boztepe İlkokulu, Buğdaylı İlkokulu, Cengiz Tope İlkokulu, Cevdet Sunay İlkokulu, Cumhuriyet İlkokulu (1978), Çavuşağa İlkokulu (1950), Düver İlkokulu, Eğitim İlkokulu, Elagöz İlkokulu, Elmalı İlkokulu, Erkiilet İlkokulu, Erkiilet Atarürk İlkokulu, Eskiömerler İlkokulu, Feridun Cıngıllıoğlu İlkokulu (1963), Gazipaşa İlkokulu (1928), Gazi Osman Paşa İlkokulu, Gömeç İlkokulu, Gözüakçalar İlkokulu (1977), Güneşli İlkokulu, Güventürk İlkokulu (1965), Osman Düşüngel İlkokulu (1974), H. Mehmet Soyışık İlkokulu (1978), H. Mehmet Soyışık Saraycık İlkokulu, H. Nuh Nuhoğlu İlkokulu, Himmetdede Atatürk İlkokulu, Himmetdede Merkez İlkokulu, Hırka İlkokulu, Kalkancık İlkokulu, Karakimse İlkokulu, Kaş İlkokulu, Kemer İlkokulu, Kızık İlkokulu, Koççağız İlkokulu, M. Ali Bakkaloğlu İlkokulu (1974), M. Koçyiğit İlkokulu, Mithatpaşa İlkokulu, Molu İlkokulu (1945), Nuh Mehmet Yamaner İlkokulu, O. Zeki Yücesan İlkokulu, Osman Gazi İlkokulu (1974), Oymaağaç İlkokulu, Salih Avgın Paşa İlkokulu (1958), Salur

İlkokulu, Sancaktepe İlkokulu, Servet Akaydın İlkokulu, Sümer İlkokulu (1957), Sümer Osman Göksu İlkokul, Şehit Mehmet Gazioğlu İlkokulu (1980), Şehit Nazım İlkokulu (1952), Şehit Üsteğmen Ümit Beken İlkokulu (1975), Şeker İlkokulu (1958), Şükrü Malaz İlkokulu, TED Koleji İlkokulu, Yavuz Selim İlkokulu (1974), Yazır İlkokulu, Yemliha Merkez İlkokulu, Yuvalı İlkokulu, Yüreğir İlkokulu (1957), Ziya Gökalp İlkokulu, Talas Derviş Güneş İlkokulu (1926), Reşadiye Yurttaşlar İlkokulu (1952), Abdullah Alakan İlkokulu, Alayınlı İlkokulu, Anayurt İlkokulu, Ardıç İlkokulu, Başakpınar İlkokulu, Çadakdere İlkokulu (1956), Çebir İlkokulu, Çevlik İlkokulu, Çömlekçi İlkokulu (1952), Demirkalaç İlkokulu, Kamber İlkokulu (1957), Kepez İlkokulu, Koccağız İlkokulu (1942), Kuruköprü İlkokulu, Ortakavak İlkokulu, Sakaltutan İlkokulu, Süleymanlı İlkokulu, Yamaçlı İlkokulu, Yazılı İlkokulu, Yazyurdu İlkokulu, Ali İhsan Kalmaz İlkokulu (1962), Gerbula Çiftliği. Tatar İlkokulu (1972), Gürdoğanlar İlkokulu (1959), H. Hüseyin Mercan İlkokulu (1978), Hürmetçi Çiftliği Mustafa Tatar İlkokulu (1964), Karpuzsekisi Mustafa Tatar İlkokulu (1953), Muhittin Tatar İlkokulu (1978), Birlik Mensucat İlkokulu (1958), Emine Akçakaya İlkokulu (1966), Büyükbürüngüz İlkokulu (1936), Gesi Merkez İlkokulu (1950), Keykubat İlkokulu (1979), Kıranardı İlkokulu (1946), Küçükbürügüz İlkokulu, Mehmet Mihrapoğlu İlkokulu(1966), Burhan Dinçbal İlkokulu (1959), Mehmet Soysaraç Oratokulu (1970), Mustafa Tatar İlkokulu (1978), Nuri Has İlkokulu (1956), Sinan Ortaokulu (1977), Arif Eminoğlu İlkokulu (1979), Esentepe Mumcular İlkokulu (1978), Osman Hilmi Kalpakoğlu İlkokulu (1958), Fevzi Çakmak Ortaokulu (1972), Mustafa Özgür İlkokulu (1947), İstiklal İlkokulu (1927), 100. Yıl İlkokulu (1981), Atatürk İlkokulu (1956), Barbaros İlkokulu (1960), Kıranardı İlkokulu (1946), Yıldırım Beyazıt Ortaokulu (1979), Ağrnas Osman Yücel İlkokulu (1923), Battalgazi İlkokulu (1978), Fevziye Mollaoğlu İlkokulu (1980), Fatih İlkokulu (1971), Mimarsinan Kasabası Sinan İlkokulu (1945), Turan İlkokulu (1933), Ambar İlkokulu (1948)'nda eğitim veriliyordu. Bu okullardan bir kısmı devlet tarafından yaptırılırken bir kısmı da hayırseverler tarafından yaptırılmıştı.

4.2.2.2.1. Cumhuriyetin İlk Yıllarından Günümüze Ulaşan Bazı İlkokullar

Kayseri eğitim tarihinde önemli yeri olan hatta günümüze kadar eğitim hayatını aksatmadan sürdüren ve önemli şahsiyetlerin yetiştiği bazı okullar ayrı olarak ele alınmıştır. Bu okullardan bazıları şunlardır:

4.2.2.2.1.1. Ahmet Paşa İlkokulu

1865 yılında Bahriye Nazırı Ahmet Paşa tarafından tüm giderleri kendisi tarafından karşılanmak üzere, Kayserililerin de bu ilim ve irfan yuvasından yararlanmaları için Rüştüye Mektebi olarak Kayseri eski adliye binasının yanına yaptırılmıştı. Kayseri merkezde bulunan ve Esbak Bahriye Nazırı Kayserili Ahmet Paşa tarafından inşa ettirilmiş olan Mektebi Rüştüye 1893-94 tarihine kadar rüştüye mektebi olarak faaliyet göstermiş ve 85 talebe eğitim görmüştü. Daha sonra bu mektep iptidaiye çevrilmişti (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

1920'li yıllarda okuldaki üç sınıfta 130 erkek öğrenci eğitim almış, üç öğretmende görev yapmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946). 1934 yılında Kayseri'de eğitim veren bazı okullar kapatılmış veya başka amaçlar için kullanıma açılmıştı. Mesela Mete İlkokulu kapatılarak burada eğitim gören öğrenciler Ahmet Paşa İlkokulu'na nakledilmişti. Ahmet Paşa İlkokulu'nda ilave üç sınıf açılarak gelen öğrenciler bu sınıflara yerleştirilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4-8 Nisan 1935).

Okul binası 1939 yılında Nuri Has tarafından onarılmış, 1987 yılında ise İl Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından ek bina yapılmıştı. 20.09.2005 tarihinde okul için yıkım kararı alınmış ve bu köklü öğretim yuvası yıkılmıştı (URL-6, 2016).

4.2.2.2.1.2. Gazipaşa İlköğretim Okulu

1914 Darü'l-iİrfan Mektebi adıyla Tavlusunlu Salih Usta tarafından temeli atılan okul 1918 yılında tamamlanmıştı. Binanın temel atma törenine; o dönem Kayseri Valisi Zekai Bey, Belediye Başkanı Rıfat Bey, Maarif Müdürü Tevfik Bey ve kalabalık bir halk topluluğu katılmıştı.

Birinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla binanın yapımında yavaşlamalar ve duraklamalar olmuştu. Savaşın sona ermesiyle savaşta yaralanan askerlerin tedavisi için

mevcut hastaneler yetersiz kalınca yaralıları Anadolu'nun içlerinde yeni oluşturulan hastanelerde tedavi etme ihtiyacı ortaya çıkmıştır. Bu ihtiyacı karşılamak için 1918 yılında tam olarak bitmemiş olan binanın bazı pencereleri taşla örülmüş bazı pencerelere de çerçeve takılarak, Askeri Hastaneye dönüştürülmüştü. Bina 1918-1926 yılları arasında Askeri Hastane olarak kullanılmıştı (Satoğlu, 2002, Yağcı, 2016). 1926 yılında Kayseri Valisi Muammer Bey, Askeri Hastaneyi binadan çıkararak başka bir yere taşımıştı.

Boşalan bina tamir edilip boyandıktan sonra Darül İrfan adıyla Öğretmen Okulu olarak açılmış ve öğretime başlamıştı. 1927 yılında okulun adı Numune Mektebi olarak değiştirilmişti. 1928 yılında ise okul ilkokula dönüştürülmüş, İlk Mektep (İlk Okul) olarak eğitim vermeye başlamıştı. Fakat resmi bir ismi verilmemişti. Okul binasının bulunduğu semte Çorakçılar denildiği için buradaki halk okula Çorakçılar İlkokulu adını vermişti. 1928 yılında il kurul kararıyla okulun ismi Gazipaşa İlkokulu olarak değiştirilmişti (URL-7, 2016).

Darül İrfan olarak açılan okulda 1918 yılında 6 sınıfta doksan öğrenci eğitim almıştı. 1926 yılına ise okulda beş sınıf, üç yüz öğrenci ve altı öğretmen ile eğitime devam etmişti. Okul karma eğitim veren bir okul olmayıp sadece erkek öğrencilerin eğitim aldığı bir yer olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946).

1930'lu yıllara gelindiğinde ise mektepte karma eğitim verilmeye başlanmıştı. Okul sosyal ve kültürel açıdan oldukça faal bir okuldu. Mesela 1930 yılında ilkokulda öğrenciler tarafından müsamere yapılmıştı. Bu müsamereye askeri ve mülki amirler, mektep öğretmenleri ve talebeler katılmıştı. Müsamerede son sınıf öğrencilerinden Hacı Mehmet Efendi'nin;

“Aziz misafirlerimiz bugün sizleri karşımızda görmekle küçük kaplarımızdan taşan sevincimiz nihayetsizdir. Bu müşterek haz ve sürur sizin gözlerinizden de beliriyor. Çünkü aynı etten aynı kandan yoğrulmuş Türk neslinin sevinç ve kederi de beraber hissedilir biz uyanıklık için çalışıyoruz. Türk artık eskisi gibi yaşadığının üzerinde derin gafletle uyumuyor (Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Şubat 1930).” diyerek yaptığı konuşma davetlileri çok etkilemiştir

Zaman içerisinde Kayseri merkezde eğitim veren okulların bazıları yıkılmış bazıları da okul dışında başka bir kurum olarak kullanılmasına rağmen Gazipaşa İlköğretim Okulu eğitim vermeye devam etmişti. 1935-1936 öğretim yılında Kayseri’de eğitim veren 89 ilkokuldan biriside Gazipaşa İlkokulu olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Ekim 1935).

Okulun ilk müdür yardımcısı M. Şevki Bayraktardı. Ardından Kazım Erdoğan, Ali Rıza Erdoğan, Makbule Sava, Yümlü Tolgay, Bekir Köksal, Mehmet Özsoysal, Ahmet Fikri Öktem, Mithat Sağır, Ömer Çelebi, Ali Hastokatlı ve Musa Eroğlu görev yapmıştı (Yağcı, 2016).

Okulda kaç öğrencinin eğitim aldığıyla ilgili bilgiye ulaşılamamıştı. Fakat okulun aralıksız eğitim verdiği her yıl yapılan Cumhuriyet Bayramı kutlamalarına katılmalarından anlaşılmıştı. 1914 yılında temeli atılan ve 1918 yılında Osman Kavuncu Caddesi üzerinde iki katlı taş bina da temeli atılan ve Askeri Hastane olarak hizmet vermeye başlayan okul 1928 yılından itibaren eğitim kurumu olarak hizmet vermeye devam etmişti (Yağcı, 2016).

Okul binası Kayseri Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu’nun 22.07.2007 tarih ve 734 sayılı kararı ile “Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlığı” olarak tescil edilmişti.

4.2.2.2.1.3. Develi İstiklal İlkokulu

1757 yılında Surp Toros Ermeni Kilisesi’nin kuzeydoğu köşesine bitişik olarak inşa edilen Develi İstiklal İlkokulu, 1835 yılında Sultan Abdülmecit’in çıkardığı bir fermanla onarımdan geçmiş; fakat 1895 ve 1904 yıllarında onarımı için tekrar başvuru yapılmıştı. Kilisenin avlusunda erkek ve kız Ermeni çocukları için ruhsatsız inşa edilen dört odadan ibaret olan mektebin yalnızca kızlara mahsus olduğunu, 1913 yılında ise kilise avlusunda erkekler için bir mektep inşa edilmesi için devlet tarafından ruhsat verilmişti (Özbek, 2013b). Okulun o günkü kuruluş amacı hemen bitişiğinde bulunan Surp Toros Ermeni Kilisesine ruhban yetiştirmek amacıyla ruhban okulu olarak kurulmuştu.

1920’li yıllarda bina Zafer Mektebi olarak adlandırılmış ve 1923 yılına kadar eğitim ve öğretimini sürdürmüştü. Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Türk Okulu olarak

eğitim ve öğretime devam etmişti (URL-8, 2015). 1961 yılında onarımdan geçen okul iki katlı ve 10 derslikli olarak bugünkü halini alarak eğitime devam etmektedir.

4.2.2.2.1.4. İstiklal İlkokulu

Kayseri’de Cumhuriyet sonrasında yapılan ilk eğitim yapılarından birisi olan İstiklal İlkokulu 1926 yılında ahşap bir binada öğretime başlamıştı. İstiklal Savaşı’nın bittiği yıllarda yapıldığı için İstiklal Okulu adını almıştı. 1947 yılında yeni 2 katlı taş binanın yapılmasıyla yeni binasına taşınmıştı (Kayseri Valiliği, 1998a).

Kayseri Vilayet Gazetesine göre, 1926 yılında İstiklal İlkokulu’nda 5 sınıf, 5 öğretmen görev yaparken 250 erkek öğrenci eğitim almıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946). 1928-1929 öğretim yılında ilk dönem 67 kız 128 erkek olmak üzere 195 öğrenci eğitim almış ve ikinci dönem öğrenci sayısı artarak 215’e ulaşmıştı (Kanalga, 2010). 1935-1936 öğretim yılında Kayseri’de 89 ilkokulda eğitim verilmişti. İstiklal İlkokulu da bu okullardan birisiydi (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Eylül 1935).

1946 yılında Kayseri’de bazı okulların kapanmasına rağmen İstiklal İlkokulu bu tarihte eğitime devam etmişti (Özyedekçi, 1946). Fakat zamanla öğrenci sayısının azalması ve binanın yavaş yavaş yıkılmaya yüz tutmasıyla 1980 yılında tamamen yıkılmıştı (Işık, 2010).

4.2.2.2.1.5. Safa İlkokulu

1927-1928 yılında dönemin Belediye Başkanı İbrahim Safa Bey tarafından Melikgazi ilçesi Karakürkçü mahallesinde inşa ettirilen okula tarafından Safa Mektebi adı verilmiştir. Okulun inşa edildiği arsa üzerinde taşınmış mezarlık olduğundan dolayı mezarlık taşlarının bir bölümü okulun inşasında kullanılmıştı (Erkiletlioğlu, 1996).

1927-1930 yılları arasında Safa Mektebi’nde üç sınıfta 130 erkek öğrenci eğitim alırken üç öğretmende görev yapmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946). 1928-1929 öğretim yılında Safa İlkokulu’nda ilk dönem 9 kız, 106 erkek öğrenci olmak üzere 115 öğrenci eğitim alırken ikinci dönem kız öğrenci sayısında azalma olmuş ve bu sayı 111’e düşmüştü (Kanalga, 2010).

Kuruluşunda tek katlı ve bodrum üzerine üç sınıflı olarak inşa edilen binaya 1960 yılından sonra ek bina yapılarak sınıf sayısı artırılmıştı. Bu ilave yapılırken ana mektebin doğu duvarı kısmen yıkılarak iki bina arasında geçiş sağlanmıştı. İnşa edildiği yıllarda mektebin bodrum katı öğretmen evi olarak kullanılmış daha sonraları okulun malzeme deposu ve 1990'lı yıllara gelindiğinde ise anaokulu olarak eğitime devam etmiştir. 2008 yılından itibaren bina kullanılmamaktadır (Özbek, 2013a).

4.2.2.2.1.6. Sümer İlkokulu

1935 yılında kurulan Kayseri Sümer Bez Fabrikası, şehrin iktisadi alanda kalkınmasının yanı sıra bünyesinde çalışan işçilerin sosyal, kültürel, sağlık ve sportif faaliyetlerini sürdürmelerine yardımcı olmak için fabrikanın içerisinde dönemin şartlarına göre örnek bir ilkokul binası kurulması kararlaştırılmıştı (Akpınar, 2013). Sümer İlkokulu, Vali Raşit Demirtaş ve Milli Eğitim Müdürü Haydar Çelik ve Sümer Bez Fabrikası Müdürü Turan Dirik zamanında yapılmış ve 30 Eylül 1946 tarihinde okulun açılışı yapılarak 1 Ekim 1946 tarihinde eğitime başlamıştı (URL-9, 2016)

Sümer Bez Fabrikası'nın desteğiyle kurulan bu ilkokul bina itibariyle diğer okullardan farklıydı. Okulun ihtiyaç duyduğu her şeyi düşünülerek yapılmış ve diğer okullara göre daha temiz ve düzenli olduğu, sınıfın duvarlarında haritalar ve çeşitli görsellerin bulunduğu ifade edilmişti. O dönemde Kayseri'de diğer okullarda kalorifer tesisatı yokken Sümer İlkokulunda kalorifer tesisatıyla ısınma sağlanmıştı. Okulun "sesimiz" adlı ve çocuklar tarafından çıkarılan bir gazetesinin olduğu kaynaklardan anlaşılmıştı. 1948 yılında okulda 109 kız ve 120 erkek olmak üzere 229 öğrenci eğitim almış ve okulda eğitim alan çocuklar sadece fabrika ile devlet demir yolları işletmesinde oturan ailelerin çocuklarından oluşmuştu (Üzel, 29 Ocak 1948).

Okulda eğitim veren öğretmenler o dönem şartlarında yapılan bu okulda olmaktan mutlu olduklarını dile getirmiş ve okulun başöğretmeni "Böyle bir okulda çalışmak hepimize zevk veriyor" demişti. Sümer ilkokulunda, fabrikanın müzik öğretmeni akordeonla çocuklara müzik dersi verdiği, okulun her sınıfında bir masa ve üstünde çeşit çeşit kalem açacaklarının olduğu ve öğrenciler derse başlamadan önce kalemlerini açıp yerlerine oturmuştu. Okulda her öğrenci için bir dosya tutulmuş,

öğrencilerin bir yıl içerisinde derslerden aldığı notlar ve ders içerisinde yapılan faaliyetler bu dosya içinde muhafaza edilmişti (Üzel, 29 Ocak 1948).

O dönem Sümer Bez Fabrikası müdürü Turan Dirik okulla yakından ilgilenmiş, okulun eksikliklerinin giderilmesi için gerekli çalışmaları yapmıştı. Fabrika müdürü öğrencilerin ders giriş çıkış zilinın plaklarla müzik çalınarak yapıldığı ve teneffüs süresince müziğin devam ettiğini belirtmişti. Bu şekilde öğrencilere teneffüsün başladığını müzikle haber vererek teneffüs devam ettiği müddetçe çocuklara güzel müzik dinletmek istemişti (Üzel, 29 Ocak 1948).

Sümer ilkokulunun duvarlarında lekelerin olmaması ve temiz olması okul gezenlerin dikkatinden kaçmamış ve okulun başöğretmeni Kemal Vural okulun temizliğini anlatırken İsmail Habib adlı bir şahsın Berlin seyahatinde gördüğü bir manzarayı hatırladığını söyleyerek sözlerine şöyle devam etmişti “Okula giden arkası çantalı küçük bir yavru ağaçtan düşen kara bir yaprağı sokakta giderken eğilip yerden alıyor, götürüp kaldırım kenarındaki çöp sepetine atıp, yolun devam ediyor”. Çocukların küçüklükten temizliğe alıştırılması sadece evde ve okulda değil bir şehirde kendisini hissettirdiğini dile getirmişti (Üzel, 29 Ocak 1948). Okulun fiziki imkânlarının iyi olması ve öğretmen ve idarecilerin okulun gelişimi için gerekli çabayı göstermesi Sümer İlkokulunu örnek bir ilkokul yapmıştı.

Sümer ilkokulunda kültürel ve sosyal etkinliklerde aktif bir şekilde yapılmıştı. Mesela her hafta sonu Sümer Bez Fabrikası sahnesinde müsamere yapılmış ve müsamereye Kayseri halkı büyük ilgi göstermişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Nisan 1947). Sümer İlkokulu günümüzde Sümer Osman Göksu İlkokulu olarak eğitime devam etmektedir.

4.2.2.2.1.7. Nazmi Toker İlkokulu

Okul Kayseri eski valisi ve milletvekili Nazmi Toker’in vasiyetnamesinde dile getirdiği “Kızılay cemiyeti muhteremesi bu toplanan para ile Kayseri’de ve ecdadımın yurdu olan Isparta’da il merkezinde Nazmi Toker adına bir okul yaptırılacaktır. Bu okulun şehrin en güzel yerinde olması dileğimdir.” isteği üzerine okulun yapılması kararlaştırılmıştı (Göğer, tarihsiz).

Kayseri vilayeti dâhilinde bu konuyla ilgili olarak “Nazmi Toker Okul Yaptırma Derneği” kurulmuş, arsa olarak Ticaret Lisesi bahçesi gösterilmişti. Kızılay protokolünde alınan karardan kısa bir süre sonra 20 Ağustos 1958 tarihinde okulun temeli atılmıştı (Göğer, tarihsiz). 1959-1960 öğretim yılında okul başöğretmenliğine Sümer İlkokulu öğretmeni Servet Erdem, İncesu maarif memuru Yahya Turhan, Sümer ilkokulu öğretmenlerinden Esen Yalçın, Develi kasabası öğretmenlerinden Mutlu Can ve Adana ilk öğretmen okulu mezunu Sabahat Süzer tayin olmuştu. Fakat eğitim yapılacak sınıfların inşaatı tamamlanamadığından dolayı Ticaret Lisesinin sınıflarında eğitimi yapılmıştı. Kısa bir zaman sonra okulun inşaatı tamamlanmış ve eğitim-öğretime açılmıştı. Okula ilk kayıtlar ve öğrenci nakilleri civar okullardan yapılmış ve okula kayıtlı öğrenci sayısı 325 olmuştu (Göğer, tarihsiz).

Günümüzde okulu yaşlı kişiler Kömürlük Mektebi diye isimlendirmişti. Cumhuriyet döneminde bu isim Cumhuriyet İlkokulu diye adlandırılmış ve sonraki yıllarda okulun yerine Ticaret Lisesi yapılmıştı. Ardından Kayseri valilerinden Nazmi Toker adına inşa edilen Nazmi Toker okul binası yapılmıştı (Göğer, tarihsiz). Günümüzde Nazmi Toker İlkokulu'nun yanı sıra Nazmi Toker İmam-hatip Ortaokulu olarak eğitime devam etmektedir.

4.2.2.3. Kayseri’de Ortaöğretim

Osmanlı Devleti eğitim sisteminde Tanzimat dönemine ilk, orta ve yükseköğrenim gibi bir sınıflama yoktu (Dönmez, 2005). Ortaokul eğitimi medreselerin orta kısımlarında, Tanzimat Döneminde açılan idadi ve sultaniler ve yabancı dilde eğitim veren okullarda (azınlık okulları ve kolej) verilmişti. 1910 yılından sonra eğitim vermeye başlayan öğretmen okulları (Darülmualimin ve Darülmualimat)’nın yanı sıra yerel yönetimler tarafından açılan meslek okulları içinde de ortaöğretim sayılabilecek okullar olmuş ve Milli Mücadele dönemine kadar ortaokul yapısı bu şekilde devam etmişti (Başaran, 1994; Dönmez, 2005). 1924 yılında eğitim alanında yapılan düzenlemeyle rüştiye ve idadiler üç yıl eğitim veren ortaokul ve üç yıl eğitim veren liselere dönüştürülmüştü. Böylece ortaöğretim kurumu ilkokulun devamı olarak üçer yıllık iki kademe olarak düzenlenmişti (Dönmez, 2005).

1926-1927 yıllarında karma eğitime geçilerek öğrencilerin ücretsiz eğitim almaları sağlanmıştı (Taşkiran, 2002). 1923 ile 1936 yılları arasında Türkiye’de lise, kız sanayi okulları, öğretmen okulları ve imam hatip okulları gibi çeşitli türden okullar açılmıştı (Yücel, 1994). Kayseri ilinde de ilkokulların yanı sıra ortaokul ve çeşitli liselerde eğitim verilmişti.

1925-1926 yıllarında Kayseri’de orta ve iptidai olmak üzere 83 resmi mektepte 3,822 erkek ve 574 kız öğrenci eğitim almıştı (Türkiye Cumhuriyeti Devleti Salnamesi [TCDS], 1926). Aynı yıl Kayseri Kız Ortaokulu açılmış; fakat 1935-36 ders yılında eğitime ara vererek kapatılmıştı (Yücel, 1994).

Hasan Ali Yücel’in “Türkiye’de ortaöğretim” adlı eserinde 1923-1924, 1924-1925, 1925-1926 ders yıllarında Kayseri’de imam-hatip okulu açılmıştı. 1927-1928 yıllarında merkezde 86 yatılı talebe olmak üzere 207 öğrencisi olan Kayseri Lisesi, 52 kız ve 6 erkek öğrenciye sahip orta mektepte eğitim vermişti (TCDS, 1928). Aynı dönem Milli Eğitim Bakanlığı bir proje yapmış ve proje kapsamında lise son sınıf öğrencilerinden bazılarını Avrupa’ya göndermiş, oranın eğitimi ve kültürü hakkında bilgi sahibi olmalarını sağlamıştı. Proje kapsamında Kayseri Lisesi öğrencilerinden İhsan Nuri, Mehmet Ali Münip ve Vesil Uluğ isimli öğrenciler sınava girmiş, Avrupa’ya gitme hakkı kazanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 19 Temmuz 1928).

1931 yılında Kayseri merkezde bir ortaokul ve bir lisede eğitim devam etmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 1931). 1932-1933 ders yılında merkez kazada iki ortaokulda 14 erkek, 6 bayan öğretmen görev yaparken; 509 erkek ve 44 kız öğrenci eğitim almıştı. Aynı ders yılında 53 erkek, 7 kız öğrenci mezun olmuştu. Ayrıca Kayseri’de bir Ecnebi mektebinde 6 erkek, 2 bayan öğretmen görev yapmış ve 41 erkek öğrenci eğitim almıştı (BUİM, 1934).

1933-1934 ders yılında ve 1934-1935 ders yılında vilayet merkezinde ortaokul sayısı değişmemişti (BUİM, 1935; Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Ekim 1935). 1933- 1935 yılları arasında öğretmen ve öğrenci sayısında değişimler olmuş ve 1934-1935 ders yılında vilayet merkezinde eğitim veren kız ortaokuluna 8.415 lira bütçe verilmişti (BİGD, 1936; BUİM, 1948).

1935-1936 ders yılında bir resmi ve bir yabancı ortaokulda eğitime devam edilmiş; okulda 16 öğretmen görev yaparken 150 öğrenci eğitim almıştı (BİGD, 1937).

1936-1937 ders yılı kayıtlarında ise 2 resmi ortaokulda 28 öğretmen görev yapmış, 177 öğrenci eğitim almıştı (BİGD, 1938). 1938-1939 ders yılında Kayseri ilinde ortaokul sayısı değişmemiş ama öğretmen ve öğrenci sayısında artış yaşanmıştı. 1936-1937 ders yılında 28 olan öğretmen sayısı 52'ye çıkmıştı. Sadece öğretmen sayısında değil öğrenci sayısında da artış yaşanmış, 177 olan öğrenci sayısı ise 238'e çıkmıştı (BİUM, 1942b). 1939-1940 öğretim yılında ortaokulların yanı sıra 10 öğretmen ve 87 öğrenciye sahip orta meslek okulunda eğitim verilmişti (BUİM, 1942a).

Cumhuriyetin ilan edilmesiyle kurulan Milli Eğitim Bakanlığı 1923-1935 yılları arasında “Maarif Vekâleti”, 1935-1941 yılları arasında “Kültür Bakanlığı”, olarak hizmet vermişti (URL-55, 2017). Ortaokul ve liselerde okutulacak dersler Kültür Bakanlığı tarafından belirlenerek okullara gönderilmişti. 1937 öğretim yılında ortaokul ve liselerde okutulacak derslerle ilgili karar Kayseri vilayetine de gönderilmişti. Karara göre ders yılı içerisinde ortaokullarda okutulacak dersler şu şekilde sıralanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Eylül 1937):

“Riyaziye dersleri ortaokul birinci ve ikinci sınıfında geçen ders yılında okutulan riyaziye kitaplarından ve üçüncü sınıfta bu yıl bakanlık tarafından hazırlattırılan riyaziye kitabından okutulacaktır.

Fen bilgisi ve kimya dersleri birinci ve ikinci sınıflarda okutulmayacak üçüncü sınıfta okutulacak olan fen bilgisi dersiyle beraber bu ders yılına ilave edilen kimya dersi üç saat olarak okutulacaktır.

Fizik bu ders yılında sadece ikinci sınıfta üç saat olarak okutulacaktır ve laboratuvar dersleri bu saate dâhil değildir.

Biyoloji ve hıfısı sıhhat eski programına göre ikinci sınıfta iki saat ve üçüncü sınıfta üç saat olarak okutulacaktır.

Tabii ilimler bakanlık tarafından hazırlatılmış olan yeni kitaba göre bu sene yalnız birinci sınıfta üç saat olarak okutulacaktır ve laboratuvar saati bu saate dâhildir.

El yazısı dersleri kız ve erkek talebe için ortak olarak birinci sınıfta iki saat okutulacaktır.

Askerlik dersleri ikinci ve üçüncü sınıflarda ikişer saat okutulacaktır ve kızların askerlik dersleri için emir verilmek üzeredir.

Kızlar birinci sınıfta iki saat biçki-dikiş dersi görecekler. Bu saatler esnasında erkek talebe okul idaresinin uygun göreceği şekilde meşgul edilecektir. İkinci ve üçüncü sınıflarda kızlara birer saat biçki dikiş dersi

gösterilecektir. Biçki dikiş dersinin görüleceği saatte erkekler askerlik dersi alacaklardır.”

Ortaokulun ikinci devresinde okutulacak dersler ise şu şekilde sıralanmıştır.

“Derslere ait olan saatlerde değişiklik olmayacaktır.

Edebiyat, filoloji, sosyoloji, tarih, coğrafya, yabancı dil, jimnastik, askerlik derslerinin müfredatında değişiklik olmayacaktır.

Liselerin birinci sınıfında riyaziye, tabii ilimler, fizik, kimya dersleri bu yıl bakanlık tarafından hazırlattırılan yeni kitaplardan okutulacaktır. Lisenin ikinci ve üçüncü sınıflarında halen mevcut olan program ve kitaplar takip olunacaktır (Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Eylül 1937).”

1937 yılında Kültür Bakanlığı ülke müdafaasına hazırlanmalarını temin etmek maksadıyla ortaokul 7. sınıftan itibaren lise, yüksek mektep ve üniversitede kız talebelere askerlik dersleri verilmesini kararlaştırmıştı. Dünyada meydana gelen ekonomik bunalım ve İkinci Dünya Savaşı'na giden yolda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin de kendini koruma içgüdüsünden kaynaklı olarak kız öğrencilerin askerlik konusunda bilgilenmelerini sağlamak amacıyla verilmiş bir karar olmuştu. Bu karar 1 Ekimden itibaren meslek, sanat ve özel okullarda uygulanmaya başlamıştı. Derse devam etme, sınıf geçme ve okuldan mezun olma şartları erkek öğrencilerde nasılsa kız öğrencilerde de o şekilde olmuştu. Askerlik dersleri sadece Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olan talebelere verilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 27 Eylül 1937).

1923 yılında liselerde uygulanan sınav usulleri talimatname ile Fransa'da uygulanan bitirme sınavı olan Bakalorya sistemi ne benzer bir sistem uygulamaya çalışmışlardı (Özgüven, 1972). 1935 yılında çıkan ortaokul, lise ve öğretmen okulları yoklama talimatnamesi, 1937 yılında çıkarılan sınav talimatnamesiyle yeniden düzenlenmiş, ortaokul ve liseler için sınav usulleri belirlenmişti. Buna göre öğretmen ortaokul 1. ve 2. sınıflarında üç, 3. sınıfta ise iki kanaat notu ve sene sonunda bir sözlü sınav uygulanmıştı. Kanaat ve sözlü sınav notları on üzerinden değerlendirilmişti. Liselere gelince, her ders yılında lise 1., 2. ve 3. sınıflarda her bir ders için iki yazılı sınavı ve ders yılı sonunda her öğrenci için her dersten bir kanaat notu kullanılmıştı (Yücel, 1994).

1937 yılında Kayseri’de ortaöğretim kurumlarında yapılacak olan yazılı sınav günleriyle ilgili Maarif Müdürlüğü tarafından lise müdürlüklerine yazı gönderilmişti. Gönderilen yazıya göre lise ikinci devre 1., 2. ve 3. sınıfların ikinci yazılı sınav soruları vekâletten gönderilmiş, ders ve grupların adlarıyla sınavların hangi tarihte yapılacağı belirlenmişti. Buna göre belirlenen tarihlerde şu sınavlar yapılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi 11 Mart 1937):

Tablo 4.3.

22 Mart-1 Nisan 1937 Tarihinde Lisede Yapılacak Olan Sınavların Tarihleri ve İsimleri

Tarihler	1.Sınıf	2.Sınıf	3.Sınıf	
			Edebiyat Şubesi	Fen Şubesi
22 Mart 1937	Cebir	Edebiyat	Kimya	Fizik
24 Mart 1937	Tabiye	Kimya	Fizik	Kozmografya
25 Mart 1937	Hendese	Tarih	Kozmografya	Kimya
26 Mart 1937	Fizik	Cebir	Tarih	Tarih
27 Mart 1937	Edebiyat	Fizik	Coğrafya	Coğrafya
29 Mart 1937	Tarih	Coğrafya	Cebir	Edebiyat
30 Mart 1937	Coğrafya	Tabiye	Edebiyat	Cebir
31 Mart 1937	Kimya	Hendese	Tabiye	Tabiye
1 Nisan 1937			Hendese	Müsellesat

Kaynak: Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Mart 1937.

Sınavda sorulan sorular Maarif Vekâletinden gönderilmiş ve sorularla ilgili konular herhangi bir sebepten öğrenciye anlatılmamış ise o sorular yerine öğretmenler tarafından başka soruların sorulmuştu. Fakat sınavda neden bu soruların sorulduğuna dair bir rapor hazırlanmış ve soruların birer örneği ile Maarif Vekâlete gönderilmişti. Sınav cevap kâğıtları okuldaki öğretmenler tarafından okunmuş, notlar verildikten sonra kâğıtların okulda kalması kararlaştırılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Mart 1937). Bu ifade doğrultusunda Maarif Vekâleti tarafından gönderilen programın uygulanıp uygulanmadığına dair okullarda denetleme yaptığı ve aksi durumların belgelendirilmesini isteyerek okullar üzerinde bir nevi denetim mekanizması kurmak istemişti.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren okulların tatil olması Maarif Vekâleti tarafından kararlaştırılmıştı. Mesela 1943 yılında Kayseri’de de il genelinde okulların ne zaman tatil olacağı maarif komisyonu tarafından belirlenmişti. Bu doğrultuda il genelinde eğitim veren okulların bir bütünlük içerisinde hareket etmeleri amaçlanmıştı. Buna göre merkezde bulunan okulların 29 Mayıs’ta, köyde bulunan okulların ise 15 Mayıs’ta tatil edilmesi; bütün okulların 20 Eylülde kayıt almaya başlayarak 4 Ekimde de ders başı yapmaları kararlaştırılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 6 Mayıs 1943). Kayseri’de halk eğitimle çok alakadar olmuştu. Kayseri Vilayet Gazetesi’nde ilkokulların sınavlarını bitirdiği, lise, ticaret lisesi ve kız enstitüsünün sınavlara devam ettiği ve sınav sonuçlarının memnuniyet verici olduğu dile getirilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 10 Haziran 1943).

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren okul aile işbirliğine önem verilip okul aile birlikleri oluşturulmuştu. Kayseri’de de ortaöğretim kurumlarında okul-aile birlikleri kurulmuştu. 1947 yılında o dönem gazete haberine göre lise binasında toplanan okul-aile birliği yönetim kurulu başkanlığı Arif Molu, başkan vekilliğine Nafiz Soysal, sekreterliğe Mustafa Pişkin, muhasebeciliğe Fahri Akay, veznedarlığa Müeyyet Özer, denetçiliğe tayyare fabrikası muhasibi (hesapla uğraşan) Hıfzı Büke ile Hayri Molu seçilmiştir. Öğretmenlerden İzzet Deliçey, Raşit Bener, Lütfi Baykal, Veli Akay, Müeyyet Tüzer, Nazım Bayraktar, Mustafa Pişkin ise idare heyetine katılmıştı. Yönetim kurulu her cumartesi toplantı yaparak lisenin durumu hakkında bilgi almıştı. Toplantıda sadece yönetim kurulu üyeleri seçilmemiş aynı zamanda altmış fakir öğrenciye öğle yemeği verilmesine karar verilmiş, bu karar 11 Şubat 1947 tarihinden itibaren uygulanmaya başlamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 13 Şubat 1947). Okul-aile birliği toplantıları çok sık yapılmaya başlanmıştı. Okullarda temizliğe ve hijyene dikkat etmişler, liseye çok miktarda sabun temin ederek öğrencilerin su ihtiyacını karşılamak için bidonlarla Kılıç Çeşmesi’nden su getirilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 6 Mart 1947).

Okul-aile birliği çalışmalarına ara vermeden devam etmişti. 1 Mayıs 1947 tarihinde okul-aile birliği, çalışmalar ve çocukların durumuyla ilgili bilgi almak için Halkevi sinema salonunda toplantı yapmıştı. Gazetenin haberine göre toplantıda Okul Müdürü Reşat Oğuz okul aile birliği teşkilatının kurulduğu günden beri yaptığı işler ve gösterdiği faaliyetler hakkında kısa bir bilgi verdikten sonra velilerinin çocuklarla

yakından alakadar olarak okulla yakın temas içerisinde olmaları gerektiğini belirtmişti. Okul müdürünün konuşmasının ardından şiirler okunmuş, sazlar çalınmış ve iki perdelik bir temsil verilmiştir. Bu doğrultuda okul aile birliği toplantıları samimi bir ortamda gerçekleşmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 1 Mayıs 1947).

1950'li yıllara gelindiğinde Kayseri'de özel sektörün ağırlığı etkili olmaya başlamış, yapılan yatırımlar sadece sanayi ve ticari alanda olmamış eğitim alanında da önemli yatırımlar yapılmıştı. Halkının okuma-yazma oranını artırmak için sadece devlet desteği değil özel sektör ve hayırseverlerinde desteği alınarak yeni okullar açılmıştı.

1950'li yıllarda ilde Kayseri Lisesi, Ticaret Lisesi, Kız Enstitüsü, Sanat Enstitüsü, Yapı Sanat Enstitüsü, Develi Ortaokulu ve Pazarören Köy Enstitüsü olmak üzere farklı türden okullarda eğitim verilmişti. Öğrenci sayısının fazla olması nedeniyle okullar öğrenci ihtiyacını karşılayamamış ve Maarif Vekâleti bu durumu çözmek için okullarda çift tedarisat yapılması gerektiğini belirtmişti.

Artan öğrenci ihtiyacını karşılamak için 1952 yılında merkezde yeni bir ortaokul kurulmuştu. İhtiyaca yetemeyen lise binasının yerine yenisini yapmak içinde teşebbüse geçilmiş ve 343.000 lira temin edilerek ilk hazırlıklara başlanmıştır. Merkez kazasında dahil olmak üzere kazalarda sekiz ortaokul da eğitim verilmişti. Bu okulların talebe sayısı altı yüzden fazla olmuş ve kazalara iki ortaokul daha yapılmak üzere faaliyete başlanmıştı. Ayrıca il genelinde sanat enstitülerine talep artmıştı. 1952 yılında talebe sayısı 396'ya ulaşmıştı. Sanat enstitüsünde varolan şubelere yeni şubelerde eklenmiş, şimdiye kadar dökme işlerini dışarıda yaptıran enstitüye 8400 sarfiye ile bir dökümhane ilave edilmişti. Ayrıca ziraat aletlerinin tamir işleri de enstitüde yapılmaya başlanmıştı (Vatan, 18 Mart 1953).

Cumhuriyet döneminden itibaren dini eğitim ve öğretim veren okullarda açılmıştı. 1948 yılında Kayseri eşraflarından Ömer Taşçıoğlu'nun Kayseri Kicıkapı Mahallesinde bulunan evini Kuran kursuna tahsis etmesiyle Taşçıoğlu Hafız Okulu ve kuran kursu açılmıştır. Kursta eğitim alan öğrencilerin ihtiyaçları 1958 yılında kurulan Taşçıoğlu Hafız Okulu Yardım Derneği tarafından karşılanmıştı. Bu okulda eğitim devam ederken aynı binanın zemin ve bodrum katında 1951 yılında 3 derslikli orta imam-hatip lisesi açılmıştı (URL-10, 2016).

Eğitim tarihinde bir d6neme damgasını vuran Akşam okulları Kayseri’de de açılmıştı. Nazmi Toker Ortaokulu bünyesinde açılan akşam ortaokulunun yanı sıra 1959-1960 yıllarında açılan Kayseri Akşam Lisesi on yedi 6đrenci ile eğitime başlamış ve 1982-83 6đretim yılında kapanmıştı (6zdamarlar, 2010).

Akşam okulları sadece genel okullar olarak eğitim vermemiş, mesleki okullar bünyesinde Akşam Kız Sanat Okulu ile Akşam Tekniker okulları olarakta eğitim vermeye başlamıştı. Akşam Kız Sanat Okulları sadece şehir merkezinde değil Develi, Bünyan, Hacılar, Talas ve Pınarbaşı ilçelerinde de akşam okulları açılmıştır.1970 yılında akşam kız sanat okulunda 22 6đretmen görev yapmış ve 2634 6đrenci eğitim almıştı (6zdamarlar, 2010).

1967-1968 6đretim yılına gelindiğinde il genelinde 4 lise, 23 ortaokul, 1 özel ortaokul, 2 sanat enstitüsü, 5 akşam sanat okulu, 1 ticaret lisesi ve 2 imam-hatip okulunda eğitim vermişti. Merkez orta dereceli okullarda 6đretmen sayısı 389 iken il merkezinde orta dereceli okullara devam eden 6đrenci sayısı 16.471 olmuştu (Kayseri İl Yıllığı, 1968).

Kayseri’de Ticaret Lisesi, Kız Enstitüsü, Sanat Enstitüsü, Mimarsinan Yapı Enstitüsü, Akşam Tekniker Okulu il merkezide dâhil olmak üzere ilçe ve bucaklarda toplam beş adet akşam kız sanat okulu vardır. Mesleki teknik ve sanat okullarında 1.418 kız, 1.916 erkek 6đrenci olmak üzere toplamda 334 6đrenci eğitim almıştı. Ayrıca 47 bayan 88 erkek olmak üzere 155 6đretmen görev yapmıştı (Kayseri il yılıllığı, 1968). 1968-1969 6đretim yılında akşam kız sanat okulu, kız enstitüsü’nün bünyesinden ayrılarak ayrı bir okul haline getirilmişti. Aynı ders yılı içinde kız enstitüsü’nde çocuk gelişimi ve eğitimi branşı için bir uygulama anaokulu açılmıştı (Kayseri il yılıllığı, 1973). Ticaret Lisesi’nin de Kayseri ticaretine önemli katkıları olmuştu. Çünkü Ticaret Lisesini bitiren veya ağtığı kurslardan yararlanarak ticarete ait teknik bilgilerini geliştiren Kayserililer ticarete önemli adımlar atmıştı (Kayseri İl Yıllığı, 1973).

1972-1973 6đretim yılında Kayseri ilinde eğitim veren 30 bağımsız ortaokulun yanı sıra Kız Enstitüsü, Behice Yazgan Kız Lisesi, Bünyan Lisesi, Pınarbaşı Lisesi, Yeşilhisar Lisesi ile Kayseri İmam-Hatip Okulu, Develi İmam-Hatip Okulu ve Mimarsinan İlk6đretmen Okulu orta kısımlarında da ortaokul eğitim verilmişti. 1972-1973 6đretim yılı başında ise 7 lise, 1 akşam lisesi olmak üzere 8 lisede 6đretim

yapılmıştı (Kayseri İl Yıllığı, 1973). Ayrıca Sanat Enstitüsü, Mimar Sinan Yapı Sanat Enstitüsü ve Develi Sanat Enstitülerinde teknik sanat eğitimi verilmişti. Sanat enstitülerinin Kayseri sanayisinin gelişmesinde olumlu etkileri olmuştu. Enstitünün çeşitli bölümlerini bitiren gençler sanayi kollarındaki çalışmalarıyla sanayinin gelişmesine katkıda bulunmuştu. Açılışından 1972-1973 öğretim yılına kadar 3000'den fazla öğrenci mezun olmuştur. Sanayi bölgesinde faaliyet gösteren imalathane ve atölyelerin büyük çoğunluğu enstitü mezunu teknik personel tarafından kurulmuş yada organize edilmişti (Kayseri İl Yıllığı, 1973).

1972-1973 eğitim ve öğretim yılında teknisyen okullarıyla birlikte faaliyet gösteren sanat enstitülerinde 113 öğretmen görev yapmıştı. Türkiye'nin sayılı okullarından biri olan Sanat Enstitüsü'nde tesviyecilik, demir işleri, ağaç işleri, modelcilik, elektrik, elektronik, makine ressamlığı, döküm ve motorculuk bölümlerinde eğitim verilmişti (Kayseri İl Yıllığı, 1973).

1972-1973 öğretim yılında Kayseri'de faaliyet gösteren iki teknisyen okulu vardır. Sanat Enstitüsü bünyesinde faaliyet gösteren Makine teknisyen okulu ile Mimarsinan Yapı Sanat Enstitüsü bünyesinde bulunan İnşaat teknisyen okulu. Makine teknisyen okulu ile inşaat teknisyen okulu 1969 yılında öğretime başlamış ve 1971-1972 öğretim yılında 278 öğrenciye sahip olmuştu. Aynı yıl içerisinde açılan bu iki okuldan 65 öğrenci mezun olmuştu. Açılan bu okulların amacı ülkenin muhtaç olduğu teknik insan gücünü yetiştirerek iş eğitimi ile sanat dalları eğitiminde teori ve pratik kazandırmaktır. Bu amaçların dışında Kayseri ve civarında gerekli iş ve imalat taleplerinin karşılanması amaçlanmıştı (Kayseri İl Yıllığı, 1973).

Şehirde Hava İkmal ve Bakım Merkezi bünyesinde uzun yıllar eğitim ve öğretim faaliyeti gösteren ve daha sonra kapatılan Çırac Okulu sanayicileri için bir okul görevi yapmıştı. Aynı şekilde Anatamir Fabrikası bünyesinde açılmış olan okulda kısa bir süre sonra kapatılmıştı. Sanayiye nitelikli eleman yetiştirmek ya da ihtiyacı karşılamak amacıyla kurulan çırac okullarının yanı sıra Kız Enstitüsü ve Akşam Kız Sanat Okulu, Erkek Sanat Enstitüsü ve Ticaret Lisesi açılmıştı. Bu okulların sayısı giderek artmış ve bugün bunlar endüstri meslek liselerinin temelini oluşturmuştu (Deveci Çetinkaya, 2010)

1980 yılına gelindiğinde Kayseri Merkez İlçede Kayseri Lisesi, Kız Enstitüsü, Sanat Enstitüsü, Yapı Enstitüsü, Hürriyet Meslek ve Teknik Anadolu Lisesi (1979), Kız Meslek Lisesi (1939), Ticaret Meslek Lisesi (1942), TED Koleji (1966), Behice Yazgan Kız Lisesi (1969), Sümer Lisesi (1968), Fevzi Çakmak Lisesi (1968), Atatürk Lisesi (1970), Argıncık Lisesi (1973), Atatürk Ticaret Meslek Lisesi (1978), Sağlık Meslek Lisesi (1971-72), Aydınlikevler Lisesi (1967), Şeker Lisesi (1979), Merkez İmamhatip Lisesi (1951) ve Endüstri Meslek Lisesi (1942)'nde eğitim veriliyordu.

Kayseri'de eğitim tarihinde önemli yeri olan ve süreç içerisinde aktif bir şekilde eğitime devam eden ve önemli şahsiyetlerin yetiştiği bu okullardan bazıları aşağıda ayrı ayrı ele alınmıştır. Bu okullar şunlardır:

4.2.2.3.1. Kayseri Lisesi

Kayseri idadisinin (lisesinin) inşasına, Ankara Valisi Sırrı Paşa'nın isteğiyle 1884 yılında başlanmıştır. 1896 yılında binanın inşası bitmediği için Seyfullah Efendi Konağı kiralanıp 13 Eylül 1893 yılında Derece-i Ula Mekteb-i Mülkiye idadisi adıyla eğitime başlamış ve okulun kurucu müdür Memduh Bey olmuştur. 1899 yılında yerli miktarda para olmadığı için okul inşaatı durdurulmuş ve okulun şuan ki bodrum ve zemin katının inşası 1903-1904 yılında tamamlanabilmişti (Özdamarlar, 2010; Özmerdivenli, 2000; Sağıroğlu Arslan, 2014)

Kayseri İdadisinde 1897-98 ders döneminde 60 öğrenci eğitim görmüş ve 8 öğrenci mezun olmuştur. 1903 yılında idadisi 6 sınıfa çıkartılmış ancak 1904 yılında yine 5 sınıfa düşürülmüştür. 1908-1909 ders yılında öğrenci sayısı 141'e çıkmış ve 1915-16 ders yılında dokuz sınıflı birinci devreli sultaniye dönüştü ve ertesi yıl dokuz öğrenci mezun olmuştur (Yücel, 1994).

Kayseri Lisesi eğitime başladığı andan itibaren öğrenci sayısı her geçen gün artmıştı. Ancak ülkenin içinde bulunduğu durum Balkan Savaşları ve hemen ardından Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle okula ilgi azalmış ve öğrenci sayısı 49'a düşmüştü. Okul Çanakkale Savaşı sırasında sadece 9 mezun vermişti. Mustafa Kemal Paşa önderliğinde Kurtuluş Savaşı başlayınca Anadolu'nun her yerinde olduğu gibi Kayseri'de yaşlısı, genci, kadın, erkeği ve çocuğuyla vatan savunmasına dahil olmuştur. Yunanlıların Haymana'ya kadar ilerlemesi üzerine Büyük Millet Meclisi tarafından 24

Temmuz 1921’de hükümet merkezinin Kayseri’ye taşınması gündeme gelmiş ve Kayseri Lisesi binasının içerisine Büyük Millet Meclisi toplantılarının yapılması için bir salon hazırlanmış ve bir kürsü konulmuştu (Turan, 1998). Sakarya Savaşı’nın kazanılmasıyla meclisin Kayseri’ye taşınmasından vazgeçilmişti. Sakarya Savaşı’nın başlamasının ardından Kayseri Lisesi son sınıf öğrencileri gönüllü olarak cepheye gitmiş ve hepsi cephede şehit düşmüştü. 1920-21 öğretim yılında Kayseri Lisesi mezun vermemişti (Özmerdivenli, 2000; Kıvanç, 2011-2012). Bu nedenle okulun mezuniyet defterine son sınıfların karşısına “Lise son sınıf talebeleri Sakarya Savaşı için cepheye gidip hepsi cephede şehit düştüğünden bu öğretim yılında okulumuz mezun verememiştir.” cümlesi yer almıştı (Kayseri Lisesi, 1997). Tespit edilebildiği kadarıyla Mustafa oğlu İsmail, Osman oğlu Ahmet, Şükrü oğlu Seyit Ahmet, Ahmet oğlu Mustafa, Numan oğlu Mehmet, Hacı Ahmet oğlu Mustafa, H. Mehmet oğlu Halil, Nuh oğlu Cemal, Emin oğlu H. Mehmet, Derviş oğlu Ahmet Sakarya Savaşı için cepheye gidip şehit olan isimlerdir (Tok, 2007).

1921 yılında Kayseri Sultanisi Ankara Sultanisiyle birleşerek birinci devre beş sene ilkokul, ikinci devre dört sene ortaokul ve üçüncü devresi üç sene eğitim veren lise oluşmuştu (Özmerdivenli, 2000). 1923 yılında Sultani adı liseye çevrilince Kayseri Sultanisi Kayseri Lisesi adını almıştı. Mustafa Kemal Paşa, eşi Latife Hanım’la beraber ilke ve inkılâpları halka benimsetmek için Anadolu gezisine çıkmış ve Erzurum dönüşünde Kayseri’ye uğrayarak şehirde iki gece kalmıştı. Ayrıca 24 Ekim 1924 yılında Kayseri Lisesi’ni ziyaret etmiş ve ziyaret için bir tören düzenlenmişti Törende okulun öğrencilerinden Behçet Kemal Çağlar şu konuşmayı yapmıştı (Çelebi, 1973):

“Muhterem Paşam, kutsal arzunuz veçhile fikri hür, vicdanı hür, irfanı hür bir nesil yetiştirebilen, yetişen talebe arkadaşlarımızın ruhlarında kaynaşan hürmeti samimiyet membalarından sızan şu sözlerime nihayet verirken bütün Türkiye’nin en büyük emelinin devamlı duasını tekrar edeceğim. Milletın ve ordunla var ol.”

Mustafa Kemal Paşa’da bu konuşma karşısında çok duygulanmış teşekkür ederek şu cümleleri dile getirmişti:

“Ezcümle; mütereddid çürümüş zihniyet ölmüştür. Bütün dünya bilmelidir ki Türk milleti hakkını, haysiyetini, şerefını tanıtmaya kadirdir.

Türk vatanının bir karış toprağı için bütün millet bir vücut olarak ayağa kalkar, haysiyetinin bir zerresine, vatanının bir avuç toprağına vuku bulacak tecavüzün bütün mevcudiyetine vurulmuş darbe olacağını artık Türk milletinin fark etmediğine zehap olmak hatadır. Saygısızlığın, tecavüzün küçüğü büyüğü yoktur (Özmerdivenli, 2000, Kayseri Valiliğı, 1998a).”

Konuşmanın ardından Kayseri Lisesi öğrencileri tarafından hazırlanan Kurtuluş Savaşı konulu müsamere Mustafa Kemal Paşa ve eşi Latife Hanım tarafından çok beğenilmiş; hatta müsamereden etkilenen Mustafa Kemal Paşa'nın gözleri yaşarmıştır. Durumdan memnun kalan Mustafa Kemal Paşa, okula yağlı boya tablosunu hediye etmiş ve 1923 yılında General Kazım Karabekir'in imzasıyla açılan okulun Şeref Defteri'ne “Kayseri Lisesini müdürü ile muallimleri ile bütün talebesiyle Cumhuriyetin ateşli, feyizli bir ocağı bulduk.” yazıp eşi Latife Hanımefendi ile imzalamıştı (Çelebi, 1973; Kayseri Valiliğı, 1998a; URL-14, 2016; Özmerdivenli, 2000).

1922 yılında Kayseri Lisesine atanıp 1922-1924 yılları arasında edebiyat öğretmenliği yapan Şair Faruk Nafiz Çamlıbel şehit olan öğrencilerin anısına Kayseri Lisesi Marşı'nı yazmıştı (URL-14, 2016).

“Kayseri Lisesi'nin nura koşan gençleri,
Güzel Anadolu'ya güneşler taşınacak,
Bu mefkûre oldukça azmimizin rehberi,
Cehalet boğulacak, ilmü fen yaşayacak,
Güçlüyüz kuvvetliyiz imanlıyız hepimiz,
Yaşasın genç Türkiye, yaşasın mektebimiz,
Asrımızda teceddüt namına her ne varsa,
Biz ona varacağız bir hamlede bir hızda,
Hangi bir mâni bizi bu yolda karşılar,
And içtik yıkacağız millî irfanımızla,
Güçlüyüz kuvvetliyiz, imanlıyız hepimiz,
Yaşasın genç Türkiye, yaşasın mektebimiz.”

1928 yılında Kayseri Lisesi'nde Türk öğretmenlerle birlikte yabancı öğretmenlerde ders vermişti. Mustafa Kemal Paşa'nın imzaladığı bir kararnameye göre

İzmir, İstanbul, Galatasaray ve Kayseri lisesinde istihdam edilecek yabancı muallimlere kadro verilmesi kararlaştırılmıştı (Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi [BCA], 1928, 15).

Mustafa Kemal Paşa, yurt gezileri sırasında 20 Eylül 1928 yılında tekrar Kayseri'ye gelmişti. Harf inkılâbının hazırlık çalışmaları olarak Kayseri Belediyesi'nin bahçesinde kara tahtanın başında yeni harflerin yazılışı ve öğrenim kolaylığı ile ilgili bilgi verdikten sonra Kayseri Lisesi'ne geçmiştir. Kayseri Lisesi binasının önüne kara bir tahta konulmuş, Mustafa Kemal Paşa, burada toplanan halk ve öğrenciler yeni harflerle ilgili bilgi vermişti (Çelebi, 1973; Kayseri Valiliği, 1998a).

Mustafa Kemal Paşa, yurt gezileri sırasında 18 Kasım 1930 günü Kayseri'ye tekrar gelmesiyle Kayseri Lisesi'ni ziyaret etmişti. Ziyareti sırasında şöyle bir olay vuku bulmuştur:

“Mustafa Kemal Paşa, Lise merkez binasının üst katında bulunan müdür odasına çıkarken merdivenlerin sol tarafında pencereleri koridora açılan sınıfın kürsüsünde sakallı bir zatın ders verdiğini görür ve lise müdürü Cafer Sadık Bey'e bu sınıfı ziyaret etmek istediğini söyler. Mustafa Kemal Paşa yanındaki heyetle beraber sınıfa girer ve kürsüde ders anlatan Hoca Efendi'ye öyle bir dikkatle bakar ki yanındaki heyet Mustafa Kemal Paşa'nın jest ve mimiklerinden Hoca Efendi'den haz almadığını anlar. Bu sırada Hoca Abdullah Efendi, kürsüde cümlesini tamamladıktan sonra elindeki tebeşir parçasını tahtaya bırakır ve elindeki tebeşir tozunu çırttıktan sonra kürsüden iner ve dersin konusunun “Fiziki hadiselerle kimyevi hadiselerin mukayesesidir” der. Bu hadiselerin ispatını yapmak için deney masasının üzerine bir takım malzemeler hazırlamıştır. Mustafa Kemal Paşa arka tarafa yakın boşluklardan ve devlet erkânı arka tarafa geçerek dersi dinlemeye devam eder. Abdullah Efendi sınıfa resmi bir heyet gelmemiş gibi dersine devam ederken deney tüplerinden birine hoca efendinin eli çarpar ve yere düşer bu olay karşısında heyecanlanan heyet hocanın kendini nasıl savunacağını düşünürken Abdullah Efendi;

“Efendiler... Bu görmüş olduğunuz hadise fiziki bir hadiseye misaldir” diyerek derse devam eder. Deneye başlayan Hoca Efendi deneylerini Mustafa Kemal Paşa'nın arkasında bulunan bazı öğrencilerin göremediklerini fark ederek Mustafa Kemal Paşa'ya doğru eğilerek;

“Paşa hazretleri müsaade buyrulur mu? Öğrenciler arkadan deneyi rahat bir şekilde göremiyor der” ve deneye devam eder. Mustafa Kemal Paşa biraz geri çekilir fakat heyet bu durumdan biraz endişelenir.

Bu arada kolundaki saati çıkararak masanın üzerine koyan Hoca Efendi dersin bitimine beş dakika kala Mustafa Kemal Paşa’ya, “Paşa hazretleri dersin takririni, formülünü ve deneylerini hitame erdirdik. Tensip buyurursanız talebelerimizin konuyu kavrayıp kavramadıklarının bir müzakeresini yapabilirsiniz” demesi üzerine Mustafa Kemal Paşa;

“Hayır hocam, siz mutadınızı yapınız” demiştir. Ders zilinin çalması sonucu Mustafa Kemal Paşa, Hoca Efendi’nin yanına yaklaşarak bir eli koluna girer ve diğer eliyle sakalını göstererek “Hoca Efendi sakalınızı kesseniz olmaz mı?” demesi üzerine Abdullah Hoca Efendi samimi ve sakin bir ifade ile “Paşa Hazretleri kafamı kes sakalımı kesme” şeklinde cevap verir. Atatürk ve Abdullah Efendi biraz sohbet eder ve hocanın dersteki otoritesini, bilgisini ve çocuklara aktarmadaki başarısını tebrik ettikten sonra müdür odasına geçer. Müdür Cafer Sadık Bey’e Hoca efendinin maaş durumunu sorar ve not aldırır. Bir ay sonra Abdullah Hoca Efendi’nin maaş kadrosunda iki üst dereceye terfi ettiğine dair yazı gelir. Ancak Hoca Efendi bunun iade edilmesini söyler fakat müdür bey bunu biz iade edemeyiz demesi üzerine Abdullah Efendi bu bir derecenin maaş farkı her ay düzenli olarak Hilal-i Ahmer (Kızılay) Cemiyetine kesilsin der (Kayseri Valiliği, 1998a, 29-30).”

Yukarıda bahsedilen olaydan da anlaşılacağı üzere Abdullah Hoca Efendi’nin bilgisi, bilgiyi kullanması ve doğru bir şekilde aktarması Mustafa Kemal Paşa’nın dikkatini çekmiş ve eğitimde şekilden çok bilgi ve muhteviyatın önemli olduğunu hoca efendiye verdiği terfiyle ifade etmişti.

Kayseri Lisesi’nde hem gündüzlü hem de pansiyonda kalan öğrenciler vardı. Pansiyonda kalan öğrencilerin bir kısmı paralı, bir kısmı parasız eğitim almıştı. 1932-33 ders yılında Kayseri erkek lisesinde: I. devre I. sınıfta gündüzlü 189 öğrenci, pansiyon kısmında 4 erkek öğrenci paralı, 3 erkek öğrenci parasız kısımda; 2. sınıfta gündüzlü 161 öğrenci, pansiyon kısmında 6 erkek öğrenci paralı, 3 erkek öğrenci parasız kısımda ve 3. sınıfta gündüzlü 89 öğrenci, pansiyon kısmında 12 erkek öğrenci paralı, 1 erkek öğrenci parasız kısımda eğitime devam etmişti (BUİM, 1934).

Kayseri Lisesi'nin II. devresinde 1. sınıfta gündüzlü 60 öğrenci, pansiyon kısmında 21 erkek öğrenci paralı, 8 erkek öğrenci parasız kısımda; 2. sınıfta gündüzlü 52 öğrenci, pansiyon kısmında 15 erkek öğrenci paralı, 12 erkek öğrenci parasız kısımda; 3. sınıf fen şubesinde gündüzlü 3 öğrenci, pansiyon kısmında 1 erkek öğrenci paralı, 5 erkek öğrenci parasız kısımda, edebiyat şubesinde gündüzlü 6 öğrenci, pansiyon kısmında 4 erkek öğrenci paralı, 6 erkek öğrenci parasız kısımda eğitim almıştı (BUİM, 1934). Özmerdivenli (2000)'ye göre 1932-33 ders yılında Kayseri Lisesi 680 öğrenciye sahipti ve bu öğrencilerden 100'ü yatılı olarak kalmıştı. Maarif istatistiklerin de Kayseri Lisesi'nde o dönem toplam öğrenci sayısının 661 olduğu ve 101 öğrencinin yatılı olarak kaldığı görülmüştü. Ders yılında öğrenci sayısının artmasıyla okulun sosyal imkânları da gelişme göstermişti. Okul için gerekli araç-gereç tahsis edilmiş ve laboratuvarlar malzemesi alınmıştı. Ayrıca Kızılay, İzci teşkilatı gibi eğitsel kooperatifler kurulmuştu.

1933-1934 ders yılında lisede 23 öğretmen görev yapmıştı. Lise I. devrede 417 öğrenci, II. devrede 169 öğrenci eğitim almıştı (BUİM, 1935). 1933 yılında Kayseri Lisesi'nin mektep ve yatakhanelerinden ayrı olan alt tarafı mutfak ve üst tarafı müdür ve muallimlerin yatakhanesi olarak kullanılan bir binada yangın çıkmış ve bina tamamen yanmıştı (BCA, 1933, 18). Yangının sebebi araştırıldığında Kayseri Lisesi'nde hademelik yapan 55 yaşındaki marangoz Şükrü isimli şahsın tutkal eritmek ve cila yapmak için yaktığı sobadan sıçrayan kıvılcım sonucu yangının çıktığı anlaşılmıştı (BCA, 1933, 18).

1934-1935 ders yılında lisede 20 erkek, 1 bayan öğretmen eğitim vermişti. Lisenin I. derecesine 390, II. derecesinde 165 olmak üzere toplamda 555 öğrenci eğitim almıştı (BİGD, 1936). Kayseri Vilayet Gazetesi'nin haberine göre bu ders döneminde lisenin öğrenci sayısı 705 olarak gösterilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Ekim 1935). Sonuç olarak maarif istatistiklerinde verilen sayı ile gazetede verilen sayının farklı olduğu görülmüştü.

1934-1935 ders yılı içerisinde Kayseri Erkek Lisesi devlet bütçesinden 26.977 lira, pansiyon ücretlerinden 14.787 lira gelir elde etmiştir. 1934-1935 ders yılında dışarıdan lise mezuniyet sınavlarına giren bir erkek öğrenci sınavı kazanarak mezun olmuştu (BİGD, 1936).

1935-1936 ders yılında itibaren liseye kızlarda kayıt yaptırmış ve karma eğitime geçilmişti (BİGD, 1937). 1935-36 ders yılında lisenin orta kısmında 15 erkek, 3 bayan öğretmen olmak üzere 18 öğretmen görev yapmış, lise kısmında ise 14 erkek, 1 bayan öğretmen olmak üzere 15 öğretmen görev yapmıştı. Lisenin I. devresinde 439, II. devresinde 228 öğrenci eğitim almıştı (BİGD, 1937).

1936-1937 ders yılında lisenin orta kısmı 1. sınıfta gündüzlü 289 erkek, 27 kız öğrenci, pansiyon kısmının paralı bölümünde 7 erkek öğrenci eğitim almıştı. Orta 2. sınıfta gündüzlü 142 erkek, 22 kız öğrenci; pansiyon kısmı paralı bölümde 6 erkek, parasız bölümde ise 1 erkek öğrenci okula devam etmişti. Orta 3. sınıf gündüzlü kısımda 104 erkek öğrenci, 18 kız öğrenci; pansiyon kısmının paralı bölümünde 6 erkek öğrenci, parasız bölümünde 7 erkek öğrenci eğitim almıştı (BİGD, 1938).

Lise kısmına gelince lise 1. sınıf gündüzlü de 104 erkek, 15 kız öğrenci; pansiyon paralı bölümde 18 erkek, parasız bölümde 14 erkek öğrenci eğitim almıştı. Lise 2. sınıf gündüz de 77 erkek, 8 kız öğrenci; pansiyon paralı bölümde 18 erkek, parasız bölümde 5 erkek öğrenci kalmıştır. Lise 3. sınıf gündüzlü fen bölümünde 9 erkek, 1 kız öğrenci; pansiyon paralı bölümde 1 erkek öğrenci, parasız bölümde 7 erkek öğrenci kalmıştır. Lise 3. sınıf gündüzlü edebiyat bölümünde 24 erkek, 2 kız öğrenci, pansiyon paralı da 7 erkek parasızda 4 erkek öğrenci eğitim almıştı (BİGD, 1938).

1936-1937 ders yılında Kayseri Lisesi'nde 10 öğretmen görev yapmış, lisenin I. devresinde 627, II. devresinde 814 öğrenci eğitim almıştı (BİGD, 1938). 1937 yılında Kayseri'deki lise ve ilkokullardaki öğrenci sayısında oldukça fazla artış yaşanmış ve şehre yakın vilayet ve kazalardan gelen öğrencilerle Kayseri Lisesi'ndeki öğrenci sayısı 1.441'e ulaşmıştır. Lisenin müdürü bu kalabalığı dikkate alarak bir düzen oluşturmuş ve ders başı yapılmıştı. İlk mekteplerde olduğu gibi lisede de sınıflar tamamen dolmuş sonradan gelenlerde açıktan kayıt olmaya başlamıştı. Fakat okulların dolu olması nedeniyle bir kısım talebe açıkta kalmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 14 Ekim 1937). Bu durum halkta bir takım endişelere sebebiyet versede şu da bir gerçek ki o dönemde Kayseri halkı eğitimin önemini kavrayarak çocuklarının okuması için ellerinden geleni yapmış ve çocuklarının eğitim alması için okullara kayıt yaptırmıştı.

1938-1939 ders yılında Kayseri Lisesi I. devrede 14 erkek, 3 bayan öğretmen kadrolu, 8 öğretmende ücretli ve stajyer öğretmen olarak görev yapmıştır. Okulun

kadrosunda 22 erkek, 3 bayan olmak üzere 25 öğretmen görev yapmıştı. II. devrede ise 1 bayan öğretmen olmak üzere 11 öğretmen görev yapmış ve lisenin orta kısmında 406 öğrenci, lise kısmında ise 167 öğrenci eğitim almıştı (BİUM, 1942b).

1939-1940 öğretim yılına da lisenin I. kısmında 1.020, II. kısımda 384 öğrenci eğitim almış ve 15 öğretmen görev yapmıştı. 1939-1940 öğretim yılında Kayseri Lisesi'nin orta kısmı 1. sınıf 7 şubeye ayrılmış ve 402 erkek, 55 kız öğrenci 1. sınıfa kayıt yaptırmıştı. Orta 2.sınıf 5 şubeye ayrılmış ve 248 erkek, 53 kız öğrenci gündüz, 3 erkek öğrenci paralı yatılı ve 1 erkek öğrenci parasız yatılı olarak okula devam etmişti. 3. sınıfta ise 3 şubede 166 erkek, 27 kız öğrenci gündüz, 14 erkek öğrenci yatılı paralı, 1 erkek öğrenci yatılı parasızda eğitim almıştı (BUİM, 1942a).

1939-1940 öğretim yılın da lise 1. sınıf, 3 şubeye; 2. sınıf, 1 şubeye ve 3. sınıf, fen ve edebiyat olarak iki şubeye ayrılmıştı. 21 erkek, 8 kadın öğretmen orta kısımda; 14 erkek, 1 kadın öğretmende lise kısmında görev yapmıştı (BUİM, 1942a). 1940-1941 ders yılında Kayseri Lisesi I. devrede 1.049, II. devrede 325 öğrenci eğitim almış, 42 öğretmen görev yapmıştı (BUİM, 1944).

Kayseri Lisesi'nde 1941-42 öğretim yılında I. devrede 1.000 öğrenci, II. devrede 443 öğrenci eğitim almış, 47 öğretmen görev yapmıştı (BUİM, 1944). Kayseri Vilayet Gazetesi'nde 1941-42 ders yılında Kayseri Lisesi'nde öğrenci sayısının 2.000 olduğu, çift eğitim yapıldığı ve gelecek ders yılında lisenin öğrenci sayısının 3.000'e yaklaşacağı tahmin edilmiş ve bu öğrencilerin yer dahi bulamayacağına dair endişelere yer verilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Haziran 1941).

Kayseri'de 1941 yılında orta mekteplerin yeteriz olmasından dolayı Kayseri Lisesi'nde "iki kişilik sıralarda dört öğrencinin oturduğu ve bu ders yılında da öğrencilerin ayakta dahi yer bulamadığı" şeklinde ifadeler kullanılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Haziran 1941). Okulda sadece yer sıkıntısının olmadığı aynı zamanda öğretmenlerin kalabalık sınıf ortamında her talebeyle ilgilenemediğinden dolayı bilgi aktarımında sıkıntılar yaşandığı dile getirilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 25 Ağustos 1941). Bina darlığından dolayı çift eğitim yapmak zorunda olan Kayseri Lisesi, lise kısmıyla orta kısmının son sınıfları öğleden evvel, orta kısmının ilk sınıflarının da öğleden sonra ders görmüştü. Fakat öğleden sonra yapılan dersin saat 17'den sonra bitmesi ve havanın kararması küçük çocuklar için sıkıntı oluşturmuştu. Bu

sorunu çözmek isteyen veliler okul müdürü ile görüşerek küçük sınıfların öğleden önce, büyük sınıfların ise öğleden sonra eğitim almaları uygun görülmüştü (Kayseri Vilayet Gazetesi, 1 Aralık 1941).

Kayseri Lisesi'ndeki yer sıkıntısını gidermek için Kayseri'ye bir orta mektebin açılmasının gerektiği o dönem çıkan gazetede de ifade edilmiş ve yeni bir bina yapılması için halk faaliyetlere başlamıştı. Bu durum Maarif Vekilliği tarafından da memnuniyetle karşılanmış, gerekli yardımı yapacağı ve mektebi kadrosuz bırakmayacağı ifade edilmiştir. Lakin 1941-1942 ders yılının başlamış olduğu ve yeni bir ortaokul tesis etmenin zamanı geçtiği için inşaatın diğer yıl yapılması kararlaştırılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 25 Ağustos 1941). 1949-50 ders yılında lisede 1223 öğrenci eğitim almış ve sınıflarda yer olmaması nedeniyle çift tedrisat yapılmaya devam etmişti. 1965-66 öğretim yılında Nazmi Toker Ortaokulu'nu açılmasıyla Kayseri Lisesi'nin birinci devresi yani orta kısmı yeni açılan bu okula devredilmiş ve Kayseri Lisesi sadece lise olarak eğitime devam etmişti (Özmerdivenli, 2000).

Kayseri Lisesi sosyal etkinlikler açısından oldukça faal bir lise olmuştu. Mesela 1943 yılında mezun olacak öğrencileri üç veda müsameresi tertip etmişti. Bu müsamerelerin ilki 22 Mayıs Cumartesi günü öğleden sonra halkevinde sadece liselilere, ikincisi 23 Mayıs Pazar günü ticaret lisesi ve sanat okulu öğrencilerine üçüncü müsamere ise 24 Mayıs Pazartesi günü öğrenci velileri ve halka verilmesi kararlaştırılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 24 Mayıs 1943). Ayrıca Kayseri Lisesi öğrenci ve öğretmenleri tarafından şehir dışında farklı illere geziler düzenlenmişti. Mesela 1947 yılında Kayseri Lisesi'nden otuz kişilik öğrenci grubu başlarında öğretmenleriyle beraber Kayseri'den hareket ederek Afyon, Nazilli, Konya üzerinden İzmir'e gitmiş ve orada gezdikten sonrada Afyon ve Ankara üzerinden Kayseri'ye geri dönmüştü (Kayseri Vilayet Gazetesi, 6 Mart 1947).

Kayseri Lisesi'nde ihtiyacı karşılamak için 1956-1957 öğretim yılında laboratuvarlar kısmı, 1965- 1966 öğretim yılında pansiyon binası, 1976-1977 öğretim yılında konferans ve spor salonu ek binaları yapılmıştı. 1994-1995 öğretim yılında lisede yabancı dil ağırlıklı bölüm açılmış ve 2005-2006 öğretim yılında lise Anadolu Lisesi haline gelmiştir. Kayseri Büyükşehir Belediyesi ve İl Milli Eğitim Müdürlüğü'nün ortak çalışmaları sonucu 2 Mayıs 2016 tarihinden itibaren Kayseri

Lisesi binası Milli Mücadele Müzesi olarak ziyarete açılmıştı (Kayseri Valiliği 1998a, URL-14, 2016) .

Kayseri Lisesinden birçok bilim adamı, devlet adamı ve sanatçılar mezun olmuştur. Bunlardan 8. Cumhurbaşkanı Merhum Turgut Özal, 11.Cumhurbaşkanı Sayın Abdullah Gül, Korkut Özal, Sabahattin Çakmakoglu, Mehmet Yazar, Osman Kavuncu, Emel Sayın, Göksel Arsoy ve ismini sayamadığımız birçok kişi bu okul mezunudur (URL-14, 2016).

4.2.2.3.2. Kız Enstitüsü

Türkiye’de mesleki ve teknik eğitim XIX. yüzyılın sonlarında başlamıştı. Kızlara yönelik teknik eğitimin temeli Mithat Paşa tarafından açılan ıslahhanelere dayanmaktadır. Çünkü Mithat Paşa ordunun çamaşır ihtiyacını karşılamak için Ruscuk’ta kurulan kumaş fabrikasında çalıştırmak için öksüz ve bakıma muhtaç çocukları toplayarak kız ıslahhanesi açmıştı. Ardından Yedikule’de çamaşır ve sargı bezi dikimi için ıslahhane yani Kız Sanayi Mektebi kurmuştu. Cumhuriyetin kuruluş aşamasında ise Üsküdar ve Çapa’da Kız Sanat Mektebi, Bursa’da Hayat Mektebi, Konya, Mersin, Erzurum ve Kayseri’de Ticaret Mektebi, İzmir’de Çiçekçilik, Sepetçilik Mektebi, İstanbul Hayat Mektebi ve Ziraat Vekâletince yönetilen Ziraat ve Makinistlik Mektebi açılmış ve 1928 yılından itibaren de Kız Sanat Mektepleri, Kız Enstitülerine dönüştürülmüştü (Soydan, 2002).

Türk kadınının eğitim seviyesini yükseltmek, kültürel ve sosyal hayat şartlarını iyileştirmek amacıyla yapılan cumhuriyet dönemi reformlarının önemli bir parçası da kız enstitülerinin açılması oluşturmuştu. 1928’den itibaren açılmaya başlayan kız enstitüleri’nin iki amacı vardı. Birincisi ideal bir ev kadını yetiştirmek, diğeri ise hayatlarını kazanabilecek yetenekte yetiştirmektir (Arıg, 2014). Bu doğrultuda 1940’lı yılların başlarında Afyon, Adana, Ankara, Edirne, Bursa, Elazığ, Kayseri, İzmir, Kütahya, Sivas, Manisa ve Trabzon’da bir, İstanbul’da dört tane kız enstitüsü açılmıştı (Alpagut, 2010).

İlkokula dayalı beş yıl eğitim veren bu okullarda 1943-1944 öğretim yılından itibaren ilk üç yıl kız orta sanat son iki yıl enstitü olarak eğitim vermişti. 1949-1950

öğretim yılından itibaren bağımsız kız sanat ortaokulları açılmış ve ihtiyaç duyulan yerlerde 2 sınıf daha ilave edilerek enstitü haline getirilmişti (Türk ve Katırcı, 2010).

Kayseri Kız Enstitüsü, Kayseri Valisi Adil Bayman zamanında yapımına başlanmış Vali Şefik Soyeri zamanında tamamlanmış, Kayseri Kız Enstitüsü ve Akşam Kız Sanat Okulu olarak 1939-1940 eğitim öğretim yılında faaliyete geçmişti (Bilge, 1939). Okulun mülkiyeti 5 Kasım 1951 yılında özel idare tarafından ilkokul olarak yapılmış fakat hiç kullanılmadan teknik eğitimin kullanımına verilerek enstitü olarak eğitime açılmıştı.

1939-40 eğitim öğretim yılında enstitüde iki tane birinci sınıf, bir tane ikinci sınıf ve bir tane özel dördüncü sınıf olmak üzere dört sınıf ve doksan yedi öğrenciyle, Akşam Kız Sanat okulu ise biçki-dikiş, moda-çiçek, nakış-çamaşır, resim şubelerinden oluşarak dokuz sınıf ve 118 öğrenci ile eğitime başlamıştı. Enstitünün özel kısmına kayıt yaptıran öğrenciler iki öğretim yılı okuyarak sadece mesleki dersler almıştı.

25 Eylül 1939 yılında ders başı yapacak olan Kayseri Kız Enstitüsüne kayıt ve kabul için aşağıdaki şartlar aranmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Eylül 1939):

- Kayseri Kız Enstitüsü 1 Eylül'den itibaren kayıt ve kabule başlamıştır.
- Kayıt ve kabul her gün okuldan yapılacaktır.
- Okul 5 sınıflıdır.
- İlkokul mezunu kızlar imtihansız alınacak, namzet şahadetnamesi, nüfus tezkeresini, aşı kâğıdını ve altı adet fotoğrafını ibraza mecburdur.
- Ortaokul mezunları için özel sınıf açılacaktır. Bunların tahsili iki yıldır.
- Okulun leylî kısmı da vardır ve 165 liradır.
- Yaşı talebe olmaya müsait olamayan bayanlar için akşam sanat kısmı mevcuttur.

Bu şartları taşıyan kızlar, Kız Sanat Enstitüsüne başvurmuş ve Kayseri Vilayet Gazetesinde yayınlanan ilana göre enstitüye zamanında müracaat eden herkesin alınacağı belirtilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 14 Eylül 1939). Kız enstitüsünde ortaokul mezunları dördüncü, ilkokul mezunları birinci sınıfa alınmış ve evli bayanlar, yaşlı kızlar için akşam sanat kısımları açılmıştı (Bilge, 1939).

Kız Sanat Enstitüsü'nün ders araç gereçleri ve mektebin dahili tesisatı tamamlanmamış olmasına rağmen mektebin öğretmen kadrosu tamamlanmış ve tayin edilen öğretmenler şehre gelmeye başlamıştı. Fakat okul müdürlüğüne kimin geleceği belli olmamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 9 Ekim 1939). Çeşitli söylentilere göre enstitünün müdireliğine Bayan Nazan Gasbralı'nın tayini edilmesi konuşulmuş ise de Enstitünün müdürlüğüne Bayan Zekiye İlkesen atanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Eylül 1939).

Enstitü müdürü Zekiye İlkesen tahsilini Avrupa'da tamamlamış ve üç sene Ankara İsmet Paşa Kız Enstitüsünde öğretmenlik yaptıktan sonra Ankara Sanat Öğretmen Okulu çiçek şubesi öğretmenliğine tayin edilmişti. Kayseri'ye Enstitüsüne geçici olarak atanmıştı. Fakat öğrencilerin mektep disiplinine riayetlerinden, ödevlerini ciddiye alarak hazırlamalarından ve özellikle enstitüye bağlı akşam kız sanat okulunun gördüğü ilgiden memnun kalmıştı (Dağlıoğlu, 1940).

Eğitim süresi 2 yıl olan kız sanat okuluna da 12-45 yaşındaki okur-yazar bayanlar kayıt yaptırmıştı. Ancak bazı istisnai durumlarda okur-yazar olmayan kişilerin de kaydı yapılmıştı. Okuma yazma bilmeyen kursiyerlere mezura takip edebilmeleri için nakış öğretmeni Bayan Atıfet İnceç tarafından fahri olarak Türkçe dersi verilmişti (Dağlıoğlu, 1940).

Kız Sanat Enstitüsünün öğretmen kadrosu yıl içerisinde tamamlanmış ve öğrenci sayısı 108 olmuştu. Enstitü beş sınıftan oluşmuş ve birinci sınıfa ilk mektep mezunları alınmıştı. Enstitüde iki birinci, bir ikinci ve bir dördüncü sınıf olmak üzere dört dersane açılmıştı. Enstitüyü bitiren hem ortaokul mezunu hem de enstitü mezunu olmuştu. Enstitüden mezun olan öğrenciler yurt açabilmiş ve müsabaka imtihanıyla sanat öğretmen okuluna girebilmişti. Sanat Öğretmen Okulu Ankara'daydı ve iki yıl ders, bir yılda ihtisas olmak üzere eğitim süresi üç yıldır. Bu okulu bitiren öğrenciler kız enstitülerine teknik öğretmen olarak atanmıştı (Dağlıoğlu, 1940).

Kayseri Sanat Enstitüsü 1939-1940 yılında eğitime başlamış ve birinci sınıfın dışında, ikinci ve dördüncü sınıflarda açılmıştı. Başka ortaokullardan enstitülere geçişler olmuştu. Ortaokul ikinci sınıftan naklen gelenler ikinci sınıfa, ortaokulu bitirenler dördüncü sınıfa alınmış ve ortaokul mezunları dördüncü ve beşinci sınıfta sadece sanat dersleri almış kültür dersleri görmemiş çünkü ortaokul müfredat programına dahil olan

dersleri daha önceden almışlardı. Enstitüye birinci sınıftan itibaren devam edenlerle, ortaokulu bitirdikten sonra dördüncü sınıftan devam edenler arasında fark olmamış ve askerlik dersini sadece enstitü birinci sınıfından yetişen dördüncü ve beşinci sınıf öğrencileri almıştı (Dağlıoğlu, 1940).

Bu dönemde Kayseri Kız Enstitülerine talebin artması beraberinde bazı sorunları da getirmişti. Mesela bazı kız enstitüleri ve akşam kız sanat okulları idarecileri öğrencilerin aynı türden forma giymeye ve okula kayıt olan öğrencilerin alması için bir takım eşya listesi almaya mecbur tutmuşlardı. Bu durum velilerin tepkisine yol açmış ve Maarif Vekâletine şikâyette bulunmuşlardı. Bunun üzerine Maarif Vekilliği öğrencilerin aynı renk elbise giymeye ve bugünün şartlarına göre fuzuli bir takım eşya tedarikine mecbur tutulmayacağına dair bir tamim yayınlamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 16 Nisan 1942).

Yayımlanan tamime göre öğrenci velilerinin kıyafette birliği sağlamak ve almaları söylenen eşya listesi için gerekenden fazla masraf yapılması günün şartlarına göre bazı aileler için oldukça zor olmuştu. Tebliğler dergisinin 145. sayısında 724 sıra numarasıyla yayımlanan 1 Kasım 1941 tarihli ve 5801 sayılı tamimde de bildirildiği gibi okul idareleri ve öğretmenler, gittikçe ağırlaşan geçim zorluğu nedeniyle bu gibi masraflardan kaçınmalıydı ve öğrenci ve velilerini ellerindeki olanakları kullanarak idareli davranmaya teşvik etmeliydi. Bunun için öğrencilere pahalı kumaşlardan olmamak şartıyla okul önlüğü ve kasket gibi giyim eşyası dışında elbise yaptırmamaları gerektiği, okula gelirken de günün şartlarına göre fuzuli ve gereksiz sayılabilecek eşya getirmeye mecbur tutulmamaları ilgililere söylenmişti. Bu durum sonucunda aksi şekilde davrananlar hakkında gerekli işlemlerin yapılacağı belirtilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 16 Nisan 1942)

Türkiye’de açılan enstitüler ve sanat okulları, kuruluşlarındaki maksatları itibariyle memleketin ihtiyaçlarına cevap verecek şekilde tanzim edilmişti. İhtiyaçlar doğrultusunda kurslar açılarak genç kızlar ve bayanlar eğitilmeye çalışılmıştı. Kız Sanat Enstitüsüne ilgi her yıl artmış ve enstitünün gelişmesi için birçok çaba harcanmıştı. Her yerde okul övücü söz ve yazılara yer verilmişti. Bu yazılardan bir örnek verecek olursak;

“İstikbali örecek annelerin yetişeceği bu okulun propagandasını yapmak her vatandaş için bir borçtur. Annelerinden vakar ve haysiyetli, idare ve tevazu tevarüs eden kızlarımıza okul, yaşama ve yaşatma kabiliyetiyle okuma ve yetiştirme maharetini verecektir. Bugün tahsil çağını çoktan geçmiş anneler, kız iken yapamadıklarını akşam okuluyla telafiye çalışıyorlar. Akşam okuluna fazla rağbet ve hücumun sırrı buradadır. Kötü propagandalara kulak asmayalım Türk milletini cahil bırakarak menfaat elde etmek isteyen sinai düşmanların aleti olmayalım. Münevver annelere her milletten çok bizim ihtiyacımız vardır. Saklı kabiliyetleri ortaya çıkaracak ve onu ince motifleriyle süsleyecek babadan ziyade annelerdir (Çelik, 1947, 72).”

Okulla ilgili böyle övücü yazılar yazılarak okula ilginin daha da artması sağlanmaya çalışılmıştı. Sanat okullarının açılmasıyla kızların ve kadınların eğitime önem verilmiş ve geleceği yetiştirecek annelerin eğitim yönünden kendilerine güven sağlıklı nesillerin yetiştirilmesi amaçlanmıştı.

Kız enstitüsü sosyal etkinlikler açısından da oldukça faal bir enstitüydü. Mesela 5 Mayıs 1952 tarihinde Kız Enstitüsü salonunda ortaokul kız öğrencileri arasında şiir yarışması yapılmıştı. Yarışmaya farklı okullardan 45 öğrenci katılmış ve yarışma sonunda Aysel Dinçol birinci, Necmiye Çeterez ikinci, Sevim Mansur üçüncü, Ayşe Çeterezli dördüncü ve Sümer Kelevez beşinci olmuştu. Dereceye giren öğrencilere Milli Eğitim Müdürü Haydar Çelik birer hediye vermişti (Hakimiyet Gazetesi, 5 Mayıs 1952). Yine Kız Enstitüsü öğrencileri, öğretmenleri ve okul müdürüyle beraber Bünyan İlçesine geziye gitmişler ve ilçede bulunan elektrik santrali ve bez fabrikası gibi yerleri gezerek bilgi almışlardı. Kız enstitüsü öğrencilerinin gezdikleri yerlerde kora halinde Milli Marş ve türküler söylemişlerdi. Bu durum halk harasında memnuniyetle karşılanmıştı (Hakimiyet, 23 Haziran 1952).

1963-64 öğretim yılında sanat derslerinde ihtisaslaşma olmuş ve müfredata bazı dersler daha ilave edilerek eğitim süresi altı yıla çıkarılmıştı. Buna göre isteyen ilkokuldan mezun olduktan sonra, isteyen de ortaokulu bitirdikten sonra üç yıl enstitüye devam etmiş enstitü mezunu olarak mezun olmuştu. 1965 yılında Kız Enstitüsü'nün altı yıla çıkarılmasıyla enstitünün birinci devresi olarak faaliyete geçmişti. Beş yıl süreli esas ve iki yıl süreli özel bölümlerden meydana gelen Kız Enstitüleri'nin programları 1963-64 eğitim ve öğretim yılına kadar devam etmişti. 1963-64 eğitim ve öğretim yılından itibaren Kız Enstitüleri ortaokula dayalı 3 yıl süreli meslek okulu haline

getirilmiş ve bu liselerde meslek bölümü seçimine dayalı programlar uygulamaya konulmuştu (Hökelek, 2016).

1963-64 öğretim yılından itibaren ortaokuldan sonra öğretim süresi üç yıl olan meslek okulları haline getirilirken kız enstitülerinde iyi vatandaş, iyi bir ev kadını olmak amacının yanı sıra iyi bir meslek kadını yetiştirmek amacı da eklenmişti. 1964-65 öğretim yılından itibaren genel bilgi derslerinin yanında dış giyim, nakış, el sanatları, resim, süs eşyası, ev yönetimi ve çocuk gelişimi branşları açılmıştı. Okul bu meslek dallarından birini seçen öğrencilere kendi branşında teorik ve teknik bilgi, beceri ve iş alışkanlıkları kazandırmıştı (Hökelek, 2016).

1962-1963 öğretim yılında Akşam Kız Sanat Okulları'nın adı Kadın Meslek Okulları olarak değiştirilmiş ve 1967-68 yılında Pratik Kız Sanat Okulu adını almıştır. Okulun öğretim programı kişilerin ihtiyaçları dikkate alınarak kısa süreli ve birbirini tamamlayıcı kurslar olarak düzenlenmişti (Katırcı ve Türk, 2010; Demirtaş ve Küçük, 2008; Eser ve Orak, 2015). 1975 yılından itibaren ise okulun orta kısmı kademeli olarak kapatılmıştır. 1974-75 öğretim yılına kadar kız enstitüsü olarak anılan bu kurumlar daha sonra Kız Meslek Lisesi adını almıştı. Bir süre ilkokuldan sonra öğrenci kaydı alınarak ortaokul ve lise eğitimi verilsede daha sonra sadece ortaokul mezunlarını almıştı. 1975-76 öğretim yılından sonra geleneksel programların yanında kalkınma planları ve şura kararlarıyla ülkenin ekonomik ve sosyal kalkınmasının gerektirdiği çevre özelliklerine ve üretime dönük yeni meslek bölümü programlarının uygulanmasına başlanmıştı (Hökelek, 2016).

Enstitü, 1968-69 öğretim yılında 4-6 yaş arasındaki çocukların eğitimini içeren uygulamalı anaokulu açılmıştı. Uygulama anaokulu 1970-90 yılları arasında binanın yetersiz olması sebebiyle pratik kız sanat okulu binasında faaliyet göstermişti. 1938-39 öğretim yılından itibaren ilki Bursa'nın köylerinde olmak üzere kız meslek okulları imkanı olmayan küçük kasaba ve köylerde kızlar ve kadınlar için gezici kurslar açmıştı. 1970'li yıllarda Kız enstitüsüne bağlı köy kadınları "Gezici Kursu" Kayseri'nin çeşitli köylerinde eğitim ve öğretim faaliyetlerinde bulunmuştu (Hökelek, 2016).

Okulun ilk müdiresi Zekiye İlkesen'dir. Ardından Sabiha Topaloğlu, Nuriye Hekimoğlu, Perihan İspir, Baria Engür, Mualla Tukin, Muazzez Kiper, Nafide Aydın, Habibe Nas görev yapmıştır. Sanat Enstitüsü birçok etkinliğe katılarak başarılar elde

etmişti. 1972 yılında Tercüman Gazetesi Makas ödülü, 1973 yılında Tercüman Başarı armağanı, 1975’de Tercüman Gazetesi defile 3. Makası Ödülü gibi giyim alanında başarılar elde etmiştir. Kız Enstitüsü günümüzde Kocasinan Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak eğitim vermektedir (Hökelek, 2016).

4.2.2.3.3. Erkek Sanat Enstitüsü

Erkek sanat okullarının temeli Mithat Paşa tarafından 1860 yılında ıslahhane erkek okulu olarak açılmıştı. 1927 yılında öğrenim süreleri ve programları birbirinden farklı olan sanat okullarında ilkokula dayalı beş yıllık meslek okulu haline gelmişti. 1941-1942 öğretim yılından itibaren erkek sanat okulu ve erkek sanat enstitüsü olarak ikiye ayrılmıştı (Katırcı ve Türk, 2010).

Sanat okulları tüm Türkiye’de olduğu gibi Kayseri ilinde ayrı bir yer tutmuştu. Başlarda sanat okulları deyince akla berberlik, kunduracılık, tenekecilik ve çilingirlik gibi zanaatların öğretildiği bir yer gelmişti. Fakat Cumhuriyet hükümetiyle beraber bu yerler zamanın teknik ihtiyaçlarına cevap verecek kültürel endüstri haline gelmişti. 1930’lu yıllarda sanat okullarının sayısı on iken 1940’lı yıllarda bu sayı otuz dördü bulmuştu (Yeldan, 1945).

Kayseri’de sanat okullarından nasibini almış ve Maarif Vekâleti tarafından 1 Ağustos 1943 yılında Kayseri’de yapılması kararlaştırılan Orta Anadolu’nun en büyük sanat okulunun temeli atılmıştı. Temel atma merasiminde Kayseri Valisi B. Cavit Ünver, şehirde bulunan mebuslar, General Seyfettin Aykuter, parti ve belediye erkânı ve sair hükümet ricali ile kalabalık bir halk kitlesi katılmıştı. Mektep Müdürü B. Nazım Akyurt sanat okullarının bugünkü önemini memleket kalkınmasında sanayinin önemli olduğunu vurgulamıştır ve şu cümleleri dile getirmişti:

“Sanat okulları en basit bir aletten en modern makinelere kadar imal işleriyle meşgul olmaktadır. Bugün içinde bir yıllık tedrisatını ikmal ettiğimiz muvakkat okul binamızdaki atölyelerimiz hemen hemen kendi sanat okullarımızda yapılan alet ve makinelerle işlemektedirler ve temelini biraz sonra atacağımız 2 milyon değerindeki bu muazzam okulun dâhili techizatında ekseriyetle kendi mamullerimizi teşkil edecektir (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Ağustos 1943).”

Okul, 1942-1943 öğretim yılında Kadı Burhanettin Ortaokulu'nun eski binasında Bölge Sanat Okulu adıyla tesviyecilik, demircilik, marangozculuk bölümlerinin açılmasıyla eğitime başlamıştı. Cumhuriyet döneminde ülkenin kalkınması için sanayinin gelişmesi gerekiyordu. Modern makine ve tesislerin ihtiyaç duyduğu elemanları yetiştirmek için yurdun çeşitli yerlerinde Bölge Sanat okulları kurulmaya başlanmıştı. Okula ilkokul ve ilkokul dengi okul mezunu 337 öğrenci demircilik, tesviyecilik ve marangozculuk bölümlerine kayıt yaptırmıştı. Altı şube olarak eğitime başlayan okula Kayseri halkının ilgisi yoğun olmuştu. Milli Eğitim Bakanlığı'nın talimatıyla okulun adı ilk olarak Erkek Sanat Okulu, 15 Mart 1943 yılında ise Kayseri Erkek Sanat Enstitüsü olarak değiştirilmişti. 1945 yılında yeni binasına taşınmıştı (URL-13, 2016).

Sanat okullarına gelen öğrencilerin beş yıl içerisinde ilgili alandaki zanaatı öğrenip sanatkâr olarak çalışma hayatına atılmaları planlanmıştı. Okulda eğitim beş yıldır ve beş yıl devam eden eğitim pratik ve teorik eğitim olarak ayrılmıştı. Öğrenciler ilk yıl ortak dersleri almış ve sonra alanlara yönlendirilmişti (Yeldan, 1945).

Bu okullar endüstrinin muhtaç olduğu bilgili işçilerle küçük sanatlarda çalışacak sanatkârları, çeşitli işyerlerinde kuvvetli pratikle birlikte esaslı teknik ve meslek bilgisi olan kalifiye işçileri ve geleceğin ustabaşılarını yetiştirmek için açılmıştı. Erkek sanat okulları iki kısma ayrılmış ilk üç sınıfa orta sanat okulu, bunun üzerine 2 yıl daha eğitim alındığında sanat enstitüsü mezunu olmuştu. Erkek orta sanat okullarına 13-17 yaş arasında ilkokul mezunları alınıyorken enstitülere erkek sanat okulu ve ortaokul mezunlarından en çok 19 yaşında bulunanlar sınavsız alınmıştı. Okula yatılı ve burslu öğrencide alınmıştı. Öğrenci kayıtlarına 20 Ağustosta başlanmış ve okullarda öğrenim teorik ve pratik olmak üzere ikiye ayrılmıştı. Teorik eğitimle pratik eğitim birbirine paralel devam etmişti. Eğitim ise 1 Ekimde başlanmış, 3 Mayıs'ta sona ermişti. Haziran ve eylül aylarında pratik yapmak için yalnız atölye çalışmaları yapılmıştı. İmkân bulunduğu takdirde öğrenciler bu aylarda müesseselerde stajda tabi tutulmuşlardı. Erkek sanat ortaokulu mezunları iş hayatına atılabildikleri gibi bilgi ve sanatlarını ilerletmek maksadıyla erkek sanat enstitülerine de devam edebilmiş ve enstitüyü bitiren öğrenciler isterse dışarıda çalışabilmişti (Hâkimiyet, 19 Eylül 1951).

1946 öğretim yılında Kayseri Erkek Sanat Enstitüsü beş dersane, dokuz şubede eğitim vermişti. Birinci sınıfın üç, ikinci ve üçüncü sınıfın ikişer şubesi vardı ve dördüncü ve beşinci sınıfların şubeleri yoktu. Son sınıfa gelindiğinde açılan ihtisas sınavında başarılı olanlar Ankara veya İstanbul'daki enstitülerin son sınıflarında eğitime devam etmişlerdi. 1946 yılında enstitü kısmının son sınıfından elli sekiz öğrenci mezun olmuş sına girmişti. Sınavı kazanan öğrenciler Ankara'da bulunan meslek öğretmen okuluna kayıt yaptırmıştı (Fahir, 1946). Ayrıca Ortaokul mezunlarıyla liselerin herhangi bir sınıfından herhangi bir sebeple ayrılanlardan sanat okullarına devam etmek isteyenlerin bu arzularını yerine getirmeğe imkân vermek üzere bazı sanat okullarında bu durumdaki öğrenciler için bir elektrik şubesi açılmıştı. Bu şubede 2 sene teorik ve uygulamalı olarak tahsillerini bitirenler bölge sanat okulları ikinci devre mezunlarının haklarından yararlanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 18 Ağustos 1941).

Erkek Sanat Enstitüsünü bitiren öğrenciler teknik okula sınavsız alınmıştı. Okulda Milli Savunma Bakanlığı, Sümerbank, Askeri Fabrikalar adına borçlu olarak okuyan öğrencilerde bulunuyordu. Bu öğrencilerin belirlenmesini adı geçen kurumlar değil okullar yapmıştı. İhtiyaç sahibi bu çocuklara adı geçen kurumlar yılda bir kat elbise, çamaşır, ayakkabı v.s. iaşe ile ibate parası olmak üzere ayda kırk lira verilmişti (Fahir, 1946).

Kayseri Erkek Sanat Enstitüsünün en büyük eksikliklerinden birisi yurt olmuştur. Okulda eğitim alan öğrencilerden 50'si köylü ve fakir öğrencilerden oluşmuş ve civar köylerden gelen fakir öğrencilerin iki yada üçü bir araya gelip bir oda tutmuştu. Bu öğrenciler her hafta sonu köyelerine giderek yiyeceklerini getirmişti. Sanat Enstitüsünü ziyaret eden dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü bu durumu fark etmiş ve okulun acil bir yurt ihtiyacı olduğunu ifade etmişti (Fahir, 1946). Ayrıca okulun bulunduğu semti göz önünde tutan bakanlık 1946 ders yılı içerisinde Enstitüye bağlı akşam sanat okulu kısmını açmıştı (Fahir, 1946).

1948 yılında Milli Eğitim Bakanlığı erkek orta sanat ve yapı okullarıyla erkek sanat ve yapı enstitüleri imtihan yönetmeliğinde bazı değişiklikler yapılmıştı. Bu değişikliğe göre birinci ve ikinci kanoat dönemleri sonlarında sınıf öğretmenleri kurulu toplanıp her öğrencinin bu dönemlerde başarı durumları incelenerek beşten daha düşük not almış olan öğrencilerin sonraki dönemlerde durumlarını düzeltmeleri için gerekli

tedbirler alınmıştı. Dışarıdan bitirme sınavına girecek olanlar erkek sanat ve yapı enstitülerinin beşinci veya özel beşinci sınıflarından ayrılanlar sadece son sınıflarda okutulan derslerden imtihana tabi tutulmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 17 Haziran 1948).

1947-48 öğretim yılında eğitime başlamak üzere enstitüye bağlı pratik sanat okulu diye bir okul daha açılmıştı. Bu okula orta sanat okulu ve sanat enstitülerinin genel bilgi derslerinde başarılı olamayan fakat sanata yatkın yetenekli öğrenciler alınmıştı. Ortaokul 1. sınıfta bir yıl kalan veya belgesi alınan öğrenciler pratik sanat okuluna girmişlerdi. Bu okula devam eden öğrenciler yalnız mesleki resim ve atölye dersleri görmüşler ve okul iki dönemden ibaret olup birinci dönemin üç yıl ikinci dönemin iki yıl eğitim verilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Ekim 1947).

Pratik sanat okuluna kayıt yaptırmak isteyenlerin bazı şartlar taşıması ve şartları taşıyan öğrencilerin okul müdürlüğüne başvurmaları istenmişti. Pratik kız sanat okuluna başvurmak isteyenlerden şu şartları taşıyanların kaydı kabul edilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Ekim 1947):

- Türkiye cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- En az beş sınıflı ilkokul mezunu olmak,
- 17 yaşını doldurmuş olmak,
- Sağlığı sanat öğrenimine elverişli olmak,

İkinci sınıftan devam etmek isteyen öğrencilerin giriş şartları ise şu şekildeydi (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Ekim 1947):

- Türkiye cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- Orta sanat okulu veya ortaokulun birinci sınıfında öğrenim yılı sonuna kadar okumuş ve devamsızlıktan sınıfta kalmış olmak,
- Orta sanat okulu veya ortaokulun herhangi bir sınıfından belge almamış olmak.
- 18 yaşını doldurmuş olmak.

Sanat okullarında eğitim verecek öğretmen ve ustalarda Milli Eğitim Bakanlığı tarafından alınmıştı. Milli Eğitim Bakanlığı alınacak öğretmen ve ustaları yurt genelinde

yayınladığı ilanla duyurmuştu. Kayseri Vilayet Gazetesinde yayınlanan ilan şu şekildeydi:

“Milli Eğitim Bakanlığı yurdun muhtelif yerlerinde açılmış ve açılacak erkek sanat ve yapı enstitüleri ile erkek orta sanat okulları için sanat şubeleri ve ders zümreleri askerliğini yapmış olanlar arasından sınavla stajyer öğretmen ve ustalar alınacaktır. Atölye stajyer öğretmenlerine barem derecelerine göre maaş, ustalara tabi tutulacakları imtihanlarda gösterecekleri başarıya göre ücret verilecektir. İsteklilerin birer dilekçe ve belgeler ile bakanlığa başvurmaları gerekmektedir. Tesviyeci, modelci, demirci, marangoz, dökümcü, elektrikçi, resim, dülgar, taşçı, sıvacı, sıhhi tesisat, telefoncu, doğrama, matematik, fizik, Türkçe, tarih- coğrafya stajyer öğretmen ve ustalar alınacaktır (Kayseri Vilayet Gazetesi, 9 Aralık 1946)”.

Okul günümüzde üç farklı programın uygulandığı Teknik Lise, Anadolu Teknik Lise ve Endüstri Meslek Lisesini içinde barındıran Kayseri Melikgazi Merkez Mesleki ve Teknik Anadolu lisesi olarak eğitimine devam etmektedir (URL-13, 2016).

4.2.2.3.4. Kayseri Ticaret Lisesi

19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren ticaret alanında eleman yetiştirmek amacıyla ilk defa Galatasaray Lisesi’nde bir ticaret şubesi açılmıştı. 1924-1925 öğretim yılında da Adana ve Ankara’da uygulamalı eğitim veren ilk ticaret mektebi eğitime başlamıştı. Öğretim süreleri ilkokuldan sonra iki yıl olan okullara 1926 yılında bir sınıf daha ilave edilerek üç yıllık okullar haline gelmişti (Türk ve Katırcı, 2010).

1925 yılında Kayseri Orta Ticaret Okulu’nun eğitime başlamasıyla bölgenin muhasebe ara eleman ihtiyacı karşılanmaya çalışılmıştı. 1942 yılında ise Maarif Bakanlığı bazı vilayetlerde ticaret liselerinin de açılmasını kararlaştırmıştı. Bu karar doğrultusunda Bursa, Eskişehir, Kayseri’de birer lise; Gaziantep ve Zonguldak’ta birer orta ticaret okulu açılmıştı. Antalya’da ise bir bina bulunduğu takdirde orta ticaret okulunun açılmasını kararlaştırılmıştı. Maarif Vekilliği daha önce var olan ortaokullarda ve yeniden açılan ticaret okullarında birer mal laboratuvarlarının kurulması gerektiğini bildirmişti. Çünkü öğrencilerin yurtiçi ve yurtdışında çıkartılan ve işlenen maddeleri yakından tanınması ve bunların her birinin üretimi, yapılışı ticaret safhasındaki

ehemmiyet dereceleri üzerinde bilgi edinmelerini sağlamaya çalışmıştı. Bu şekilde mal bilgisi dersleri sadece görsel olmaktan çıkartılmış, bir laboratuvar çalışmasına çevrilmiş ve bu okullarda yetişecek öğrencilerin ticaret ortamına çabuk alışmaları sağlanmıştı. Maarif Vekilliği her okulun laboratuvarında mutlaka bulundurulması icap eden malzemeleri listelemiş ve onları nasıl tedarik edeceklerini de belirterek en kısa sürede tamamlamalarını istemişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Eylül 1942)

1942 yılından itibaren Kayseri Ticaret Lisesi kayıt almaya başlamıştı (Ayata, 1942). Ticaret Lisesi, eğitim gündüz ve parasızdı, tahsil süresi üç orta ve üç lise olmak üzere altı yıldır. Okulda karma eğitim yapılması ve öğretimin öğleye kadar olması kararlaştırılmıştı. Okulun orta kısmı mezunları ortaöğretim haklarına sahip olmuş ve ticari kurumlara tercihen alınmıştı. Tahsile devam etmek isteyenler ise ticaret okullarının lise kısmına sınavsız devam etmiş ve lise kısmı mezunları gerek askerlikte gerekse devlet hizmetlerinde tamamen lise mezunlarının haklarına sahip olmuştu. İleri tahsile devam etmek isteyenler ise yüksek ekonomi ve ticaret okuluna sınavsız kayıt yaptırmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Ağustos 1948).

Kayseri Ticaret Lisesi 23 Nisan 1943 yılında Kayseri Valisi'nin "...bilhassa ticaret sahasında gösterdikleri fevkalade zeka ve kabiliyetleriyle temayüz eden ve yurdumuza iyi ticaret elemanları kazandıran Kayserililere devletin hediye ettiği ticaret lisesini bilgili ve namuslu iş adamları yetiştirmesi temennisinde" bulunmalarıyla okul açılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 26 Nisan 1943).

1946-1947 ders yılı başında Kayseri Ticaret Lisesi'nde genel kültür derslerinin yanında coğrafya, mali cebir, muhabere ve neşriyat derslerinden başka bürokomersiyal (muhasabe) ticari aritmetik, ekonomi, finans, ticaret hukuku, istatistik, mal bilgisi, muhasebat, daktilo, isteno⁴, bunların içinde muhasabe, ticari aritmetik ve mal bilgisi derslerinin uygulamasını yapmak ve öğrencilerin ticari hayatla daimi temasta bulunmaları sağlanmaya çalışılmıştı. Ayrıca yüksek tahsile devam etmek istemeyen ve daha kısa yoldan hayata atılmak isteyen öğrenciler için ticaret liseleri oldukça önemli olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Aralık 1946).

---

⁴ Konuşmaları hızla ve olduğu gibi yazıya geçirmeye elverişli, kısa ve yalın imlerden oluşan bir yazı yöntemi, steno.

Kayseri Ticaret Lisesi'nde çeşitli kurslar verilmişti. Hükümetin meclise sevk ettiği bir kanunla vergi sisteminde düzenleme yapılmış ve genel gelir vergisi kabul edilmişti. Bu kanuna göre küçük veya büyük ticaret yapan bütün işletmelerin defter tutması zorunlu hale getirilmişti. Defter tutmak içinde teknik bilgi ve elemanlara ihtiyaç duyulmuştu. Bu ihtiyacı karşılamak için ticaret liseleri bir yandan 6 yıl tahsil vererek elemanları ticari hayata hazırlarken diğer taraftan ticari hayatta gerekli olan bilgiler için parasız olarak halka çeşitli kurslar açarak elemanların yetişmesini sağlamıştı. 1945-46 ders yılında açılan daktilo kursundan 87 kişi mezun olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Aralık 1946). 1946-1947 ders yılı içerisinde de daktilografî, steno, ticaret aritmetiği ve muhasebe kurslarının açılması kararlaştırılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946). Bu da gösteriyor ki Ticaret Lisesi Kayseri'nin ticari açıdan ilerlemesi için büyük bir kazanç olmuştu.

1953 yılında Ticaret Lisesi, ticari alanda başarılı elemanlar yetiştirmesine rağmen talebe sayısı ve müracaat eden öğrenci sayısı az olmuştu (Vatan, 18 Mart 1953). İş sahasının geliştiği bu şehirde Ticaret Lisenin çok büyük bir rol sahibi olması gerekirken o dönem kaydın az olması dikkate şayandır.

Ticaret lisesi kültürel ve sosyal açıdan oldukça faal bir lise olmuştu. Mesela 1952 yılında Kayseri Korkomutanı, vali yardımcısı, milli eğitim müdürü, askeri erkân ve kalabalık bir halk topluluğunun katılımı ile "Kahramanlık Günü" düzenlenmişti. Kahramanlık Gününde, okulun elli metre büyüklüğündeki bahçesinde taşlarla Türkiye haritası çizilmiş ve bu haritanın üzerindeki bazı şehirlere tablolar ve şehitliğe ait abideler dikilmişti. İstiklal marşıyla başlayan etkinlik düşmanın denize dökülmesini anlatan piyesle son bulmuştu. Lisenin yaptığı bu etkinlik halk tarafından büyük bir ilgiyle karşılanmıştı (Hâkimiyet, 13 Mayıs 1952). Etkinliğin yapılması 7 Mayıs 1952 tarihli gazetede halka duyurulmuştu.

Kayseri Ticaret Lisesi 1968-69 öğretim yılında 14 derslikli yeni binasına taşınmış ve günümüzde Kayseri Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak eğitime devam etmektedir.

4.2.2.3.5. Yapı Sanat Enstitüsü

Bu okullar inşaat işlerinde çalışacak bilgili eleman yetiştirmek amacıyla açılmıştı. İlk olarak 1931—32 öğretim yılında Ankara'da ilkokul mezunu öğrencileri kabul eden İnşaat Usta Okulu ismiyle faaliyete geçen bu okula, Erkek Orta Sanat Okulları içinde bulunan inşaat ile ilgili meslek şubelerindeki öğrencilerde nakledilmişti. Öğrenim süresi 4 yıl olan bu okulda, öğrenciler 4 yıl eğitim aldıktan sonra iş yerlerinde 6 aylık staj yapmış ve diploma almışlardı. 1939-40 öğretim yılında bu stajları okulda yapmak ve bazı teorik bilgileri arttırmak için öğretim süresi 5 yıla çıkartılmıştı. 1940-41 öğretim yılından itibaren de iki devreye ayrılan bu okulun ilk üç sınıfına, "Yapı Ortaokulu" son iki sınıfına da "Yapı Enstitüsü" denmişti. 1959-60 öğretim yılında orta kısımları klâsik ortaokul müfredat programını uygulamaya başlamış; enstitü kısımları da sadece ortaokul mezunu kabul eden meslek okulları haline getirilmişti (Devlet İstatistik Enstitüsü, 1967).

Kayseri ilinde yapı ortaokulu, 1945-1946 öğretim yılında Erkek Sanat Enstitüsünün yeni binasına taşınmasıyla, halk arasında Cizvitlerin Konağı diye bilinen eski bir binada Orta Yapı adıyla bir müdür, iki öğretmen, bir memur ve altmış beş öğrenci ile eğitime başlamıştı. Okul Duvarcılık ve Dülgerlik branşlarıyla ilkokuldan sonra üç yıl eğitim vermeye başlamıştı. Ardından 1949 yılında sıvacicilik ve taşçılık bölümlerine öğrenci alınmasıyla iki yıl eğitim veren Yapı Enstitüsü açılmıştı. Yapı enstitüsüne yapı ortaokulu ve diğer ortaokul mezunu öğrenciler alınmıştı. Okulun ilk müdürü Mustafa Oğuz'dur (URL-56, 2016).

1948 yılında Milli Eğitim Bakanlığı erkek orta sanat ve yapı okullarıyla erkek sanat ve yapı enstitüleri imtihan yönetmeliğinde bazı değişiklikler yapmış ve bu değişikliğe göre birinci ve ikinci kanaat dönemi sonunda sınıf öğretmenleri kurulu toplanarak her öğrencinin bu dönemlerde başarı durumları incelenerek beşten daha düşük not almış olan öğrencilerin diğer dönemde durumlarını düzeltebilmeleri için gerekli tedbirler alınmıştı. Dışarıdan bitirme sınavına girecek olanlar, erkek sanat ve yapı enstitülerinin beşinci veya özel beşinci sınıflarından ayrılmasına göre sadece bu kısımların son sınıflarında okutulan derslerden sınava tabi tutulmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 17 Haziran 1948).

1951-52 öğretim yılı sonuna kadar mevcut binasında eğitime devam edilen okul öğrenci ihtiyacına cevap veremeyince 1952-1953 öğretim yılında yeni binasına taşınmış ve okulun ismi Mimarsinan Yapı Sanat Enstitüsü olarak değiştirilmiştir. 1959-1960 öğretim yılından itibaren müfredat programlarında yapılan değişiklik sonucunda var olan bölümlerin adı Yapı Bölümü olarak birleştirilmiştir. Ardından 1969-1970 yılında inşaat teknik lisesi, 1973 -1974 yılında yapı ressamlığı, 1978-1979 yılında sıhhi tesisat ve ısıtma(Sıhhi Tesisat Teknolojisi) ve 1982-1983 yılında harita ve kadastro bölümleri açılmıştır. Günümüzde Mimarsinan Anadolu Meslek Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi olarak eğitime devam etmektedir (URL-56, 2016).

4.2.2.3.6. Kayseri İmam-Hatip Lisesi

İmam-hatip liseleri bünyesinde, ilkokul mezunlarına üç yıl eğitim veren ortaokul, kültür derslerinin yanında mesleki derslerinde okutulduğu okullardır. İmam-hatip okulları 1931-1932 öğretim yılına kadar sadece ortaokula bağlı sınıflar olarak faaliyet göstermiş ve 1932 yılında bu sınıflar kapatılmıştı. 1951-52 öğretim yılında imam-hatip okulu I. ve II. devre olarak yeniden açılmıştı (Türk ve Katırcı, 2010).

Hasan Ali Yücel'in "Türkiye'de ortaöğretim" adlı eserinde 1923-1924, 1924-1925, 1925-1926 ders yıllarında Kayseri'de imam-hatip okulunun eğitim verdiğini yönünde bilgi bulunmasına rağmen bu tarihlerde imamhatip okulunun olduğu dair başka kaynaklara rastlanmamıştı. Kayseri İmam Hatip Lisesi, Düvenönü mevki, Osman Kavuncu Caddesi üzerinde yaklaşık 9.000 m² arsa üzerine inşa edilen bina bugün hala eğitim ve öğretime devam etmektedir. 1951 yılında imam-hatip okullarının açılması üzerine Kayseri İl Müftüsü Hacı Hüseyin Aksakal Kayseri milletvekilleriyle görüşerek Türkiye genelinde açılacak yedi imam-hatip okullarından birisinin de Kayseri'de açılmasını sağlamıştı. 1951 yılında Kızılkapı semtinde bulunan Taşcıoğlu Kuran Kursu binasında ikisi bodrum, biri zemin katta olmak üzere üç sınıfta 160 öğrenci ile eğitime başlamıştı (Bağkale, 2002; Bozdağ, 2016).

Öğrenci sayısının artmasıyla bina ihtiyaca cevap veremez duruma gelmiş ve dönemin Kayseri il müftüsü Hasan Hüseyin Aksakal Hoca başkanlığında toplanan bir heyet yeni binanın yapımı için teşebbüse geçilmişti. Kayserili hayırseverlerin de maddi ve manevi yardımlarıyla yeni bina tamamlanmış, 1957-58 öğretim yılında okul ilk

mezunlarını vermişti (Bağkale, 2002; Bozdağ, 2016, Vatan; 18 Mart 1953). İmam-hatip okulu açıldığı günden itibaren çok rağbet görmüş ve İmam ve vaiz yetiştirecek olan bu okulun binası kâfi gelmediği için çift tedarisat yapılmıştı (Vatan, 18 Mart 1953).

Okulun ilk müdürü Nihat Çetin'dir. Ardından 1980 yılına kadar Cemal Cebeci, Celaleddin Karakılıç, Ethem Fıglalı, Osman Aşçıoğlu, M. Coşkun Değirmencioglu ve Ahmet Kahya müdür olarak görev yapmıştı (Bağkale, 2002; Bozdağ, 2016).

Kayseri imam-hatip lisesinde yatılı öğrencilerinde eğitim almıştı. 16 Eylül 1964 tarihli Kayseri Haber Gazetesinde İmam-hatip okulda parasız yatılı kalan öğrenciler için elbise diktirileceği ifade edilmişti.

İmamhatip okulu sosyal ve kültürel etkinliklere katılan faali bir okuldu. İl genelinde sosyal ve kültürel etkinliklere katılarak başarılar elde etmişti. Özellikle spor alanında yarışmalara katıldıkları kupa ve madalyalar kazanmıştı (Bozdağ, 2016).

Okulda düzen ve disipline önem verilmiş ve öğrencilerin yaptıkları hatalar neticesinde disiplin kuruluna sevk edilmiş ve buna göre yaptırımlar uygulanmıştı. 1952-53 ders yılı Kayseri imam-hatip okulu disiplin kurulu defterinden alınan bir örneğe göre;

“7.5.1953 Perşembe günü saat 14.30'da 1-C sınıfı öğrencilerinden 227 numaralı Mutafa Gülşen 2-A sınıfından 18 numaralı Saim Gök'e “Fellahul gamga” diye şaka yapar. Bu lafa sinirlenen Saim, Mustafa'yı kovalayarak tutar, yatırır sözde bu şakanın mukabilini yapar. Benimle şaka yapma der. Bu el şakası vuruşmaya intikal eder. Arkadaşları araya girerek bunları ayırırlar. Fakat bu vuruşmada Mustafa'nın ağızı kanar. Bundan canı yanan Mustafa eline aldığı taşla Saim'in üzerine yürürse de Saim'in 27 numaralı Süleyman'ın arkasına saklanması üzerine taşı atamaz ilerlemeye devam eder. Bu sırada birbirlerine çok yaklaşırlar ve Saim ani bir hamle ile Mustafa'nın elinden taşı alır. Bu esnada Mustafa cebinden çıkardığı pense ile Saim'in burnunu ve alnını yaralar. Orada bulunan öğrenciler müdahale ederek bunları ayırırlar ve Mustafa'yı elinde pense olduğu halde idareye getirirler.

Karar: suçlu suçunu bir takım tevellere bürüyerek anlattı. Bilhassa Saim'in de kendisine çerçi hoca diye her zaman şaka yaptığını söyledi. Saim bu sözü reddetti tanıklar 2. Sınıftan oldukları için ifadelerinde daima Saim'i

himaye ettiler. Neticede Saim'in kendisine yapılan şaka üzerine iareye başvurarak hakkını usulüne göre araması gerekirken bizzat almaya yeltenmesi bu suretle arkadaşını yatırıp ağzını kanatması ve bu hadisenin büyümesine sebebiyet verdiği için suçu sabit görülmüş ve İki takdir cezası ile cezalandırılmasına, Mustafa'nın ise bir hafta okuldan uzaklaştırılmasına karar verilmiştir.”

Okulun kuruluşundan itibaren eğitim ve siyasi alanda önemli şahsiyetler yetiştirmişti. Necmeddin Nursaçan, Mehmet Özhaseki, Memduh Büyükkılıç ve daha ismini yazamadığımız birçok kişi Kayseri İmam Hatip Lisesi'nden mezun olmuştur. 1968-69 ders yılında Kayseri İmam-Hatip Lisesi'nden mezun olan ve Paris Büyükelçili din görevlisi olarak görev yapan Tecelli Arı 4 Mart 1981 yılında ASALA terör örgütü tarafından şehit edilmişti.

4.2.2.3.7. Behice Yazgan Kız Lisesi

Okulun kuruluş fikri Milletvekili Nuh Naci Yazgan'ın eşi Behice Yazgan tarafından ortaya atılmıştı. Nuh Naci Yazgan'ın milletvekili programı çerçevesinde eşiyle beraber Kayseri'nin köylerini ziyaret eden Behice Yazgan köydeki kız çocuklarının okumadıklarını fark etmişti. Kız çocuklarını neden okumadıklarını sorduğu zaman kızların ilkokulu bitirdikten sonra ortaokula devam edemediklerini çünkü kız çocuklarının şehirde kalacak yerlerinin olmadığı ve okullarda karma eğitim olduğu için kızları okula göndermek istemediklerini söylemişlerdi. Bu durum karşısında Behice Yazgan Hanımefendi ne yapabileceğini düşünmüş ve yıllar sonra Kayseri'de kızların okuması için bir lise yaptırmıştı (Doğan, 2016).

1948 tarihli Kayseri Gazetesinden alınan bilgiye göre ailelerin kız çocuklarını okutmak istediği fakat şartların uygun olmadığı için okutamadığını şu şekilde anlatmıştı:

“Kayseri'de müstakil bir kız ortaokulu bulunmadığı bilinmektedir. Kız ve erkek karışık olarak lisenin içinde toplanmışlardır. Geleneklerine bağlı olan halkımız yaşları biraz büyümüş ve vücutça serpilmiş kız çocuklarını erkeklerle bir arada okutmağa razı değillerdir. Bu yüzden kızlar orta tahsilden mahrumdur. Şehirde yaşayan her kız babası müstakil kız

ortaokul olduğu taktir de çocuğunu okula göndermek istediğin söylemektedir (Ergee, 1948)”

1963 yılında Kayseri Kız Ortaokulu Koruma Derneği yelerinden Galip Müftüoğlu, Timur Remzi Dinçel, Refik Göçmengil, Mustafa Dülgeroğlu’nun da aralarında bulunduğu sekiz yenin Kayseri’de pansiyonlu bir kız lisesinin olması gerektiği fikrinden hareketle teŗebbse geilmiŗ, bir kısmı Hacıkılı Mahallesi evre Yol güzergahında Türkiye Zirai Donatım Kurumu arsasından, bir kısım da hazine arsasından toplam 6197 m²lik arsa kamulaŗtırılarak yapılması dŗtnlen kız lisesine tahsis edilmiŗti (Doğan, 2016; URL-15, 2016)

1967 yılında Kayseri Milletvekili Nuh Naci Yazgan’ın eŗi Behice Yazgan Hanım o zaman için 1.000.000 TL tutarındaki bađıŗı ile okulun inŗaasına baŗlanmıŗ ve devletinde 900.000 TL katkılarıyla 1969 yılında inŗaat tamamlanmıŗtı. 1969 yılının ekim ayında Kayseri Kız Ortaokulunun kız ğrencileri Behice Yazgan Kız lisesine aktarılmıŗ ve 186 öğrencinin lise birinci sınıfa kayıt yaptırmasıyla okul eğitim ve öğretime aılmıŗtı. Daha sonra ortaokul bölümü ayrılmıŗ ve sadece lise olarak eğitim vermeye devam etmiŗti. Okul pansiyonlu olarak aılmıŗ ve okulun açıldığı yıllarda okulun st katı pansiyon olarak kullanılmıŗtı. Belirli bir süre sonra devlet tarafından bir bina yurt olarak tahsis edilmiŗti. Okul günümüzde Behice Yazgan Anadolu Lisesi olarak eğitime devam etmektedir (Doğan, 2016).

4.2.2.3.8. TED Koleji

Amerikan Board tarafından kurulan ve yabancı dilde eğitim veren Talas Amerikan Ortaokulu 1965-66 ğretim yılında kapatılmıŗtı. Yerine yabancı dilde milli eğitim veren bir okulun kurulmasını dŗtnen Kayseri Eski Belediye Baŗkanlarından Őahap Sicimoğlu ve yirmiye yakın Kayserili, o dönem TED Genel Baŗkanı Suat Ballar ile bir araya gelerek kuruluŗ için gerekli adımlar atılmıŗ ve Kayseri esnaflarından Rıfat Gönen’in de destekleriyle Türk Eğitim Derneği Kayseri Şubesi aılmıŗtı. Kayseri Belediye Meclisi’nin ve Belediye Baŗkanı Mehmet alık’ın 28 Şubat 1966 tarih ve 17 sayılı kararı ile Türk Eğitim Derneğine Kavak-yazısı olarak bilinen bugünkü yerleŗke tahsis edilmiŗ ve 28 Nisan 1966’da  katlı TED Kayseri Koleji inŗaatına baŗlanmıŗtı. Beŗ ay gibi kısa bir sürede  katlı, kaloriferli ve sekiz derslikli binanın inŗası

tamamlanmış, 26 Eylül 1966 günü okul eğitime başlamıştı. 1966 yılında başka okulların beşinci sınıfından mezun, toplam 83 öğrencinin ortaokula kayıt yaptırmasıyla eğitim yatılı ve gündüzlü olarak başlamıştı. 1969-1970 eğitim-öğretim yılında kolejden 49 öğrenci mezun olmuştu (URL-11, 2016). TED koleji Kayseri'nin ilk özel okulu olması bakımından önem taşımaktadır.

Kolejin 1967 yılında ilkokul kısmı açılmış ve 41 öğrenci ile eğitime başlamıştı. 1970-1971 eğitim öğretim yılında ilkokuldan 11 kişi mezun olmuştu. 1971 yılında 45 öğrenci ile kolejin lise kısmı açılmıştı. 1972-1973 eğitim öğretim yılında ise liseden 34 öğrenci mezun olmuştu. 1972-73 öğretim yılında ise kolejden aynı anda ilkokul, ortaokul ve lise mezunlarını vermişti. Bu, üç bölümün aynı anda mezun verdiği ilk yıl olmuş ve toplamda 112 öğrenci mezun olmuştu (TED Koleji Tarihçesi, 2016).

1972-1973 öğretim yılında 34 öğrenciyle ilk mezunlarını veren lise, 1974-1975'te yapılan üniversite giriş sınavlarında TED Kayseri Koleji Vakfı Özel Lisesi Türkiye bulunan 1279 okul arasında 51. olmuştu. 1983 yılında okulun yatılı kısmı kapatılmış ve aynı binada 1986 yılında anaokulu açılmıştı (TED Koleji Tarihçesi, 2016).

TED koleji eğitime başladığı 1966-1967 öğretim yılında okulun yönetim kurulu ve koruma derneği olarak faaliyetlerine devam ederken, 1969-70 yılında ilk kez okul aile birliği oluşturulmuştu. Okulun gelişmeyle yönetim işlerinin genel merkeze bağlı şube başkanlığı tarafından yürütülemeyecek kadar artmış olması sebebiyle de 18 Mayıs 1975'de yapılan Türk Eğitim Derneği Kayseri Şubesi Olağanüstü Genel Kurul toplantısında okulun vakfa dönüştürülmesi kararlaştırılmıştı (TED Koleji Tarihçesi, 2016).

Okul açıldığı günden itibaren sosyal ve kültürel aktivitelerde yer almıştı. 1975 yılında Milliyet Gazetesi'nin açmış olduğu müzik yarışmasında "Liseler Arası Türkiye Birincisi", 1979 yılında ise halk oyunları gençlik şenliğinde il birincisi olmuştur. Ayrıca 1982-1983 öğretim yılında basketbolda "Genç Erkekler Bölge Birinciliği", 1984-1985 yıllarında ise "Hentbol Bölge Birinciliği" kazanmıştı (TED Koleji Tarihçesi, 2016).

4.2.2.3.9. Teknik ve Mesleki Alanda Açılan Diğer Okullar

Osmanlı Döneminde meslek öğretimi amacıyla ıslahhane adıyla farklı sanat okulları açılmışsa da, mesleki ve teknik eğitim devletin eğitim politikası arasında yer almamıştır. Cumhuriyet dönemiyle beraber mesleki ve teknik eğitime önem verilmiş devletin temel politikası haline getirilmiştir. Dönemin ünlü eğitimcileri, yabancı uzmanlar yurda getirilerek fikirleri rapor halinde sunulmuştu (Demir ve Şen, 2009).

Mesleki ve teknik eğitim 1940 yılından sonra gelişme göstermiş; 1986 yılına kadar, teknik ve mesleki eğitimde yasalar, kalkınma planlarıyla eğitim şuralarında alınan kararlar sonucu farklı düzenlemeler yapılmıştı. 1986 yılında çıkarılan 3308 sayılı kanunla teknik ve mesleki eğitim sistemi yeniden düzenlenerek örgün ve yaygın eğitim kurumları bir bütünlük içerisinde ele alınmıştı (Yıldırım ve Şahin, 2015; Demir ve Şen, 2009).

Tüm yurttaki teknik ve mesleki eğitime ağırlık verilmişti. Bu yönde eksiklikler giderilmeye çalışılmış ve yeni okullar açılmıştı. Milli Eğitim Bakanlığı bir yandan sanat ve meslek okullarını yaygınlaştırmaya çalışırken bir yandan da yetişmiş eleman sağlamak için yurt dışına öğrenci göndermeye başlamıştı (Taşkıran, 2002). Kayseri’de açılan meslek ve sanat okullarıyla teknik ve mesleki eğitime ağırlık verilmiş ve farklı türden mesleki ve teknik eğitim kurumları açılmıştı. Kayseri’de açılan mesleki ve teknik eğitim kurumları şunlardır:

4.2.2.3.9.1. Kayseri Örnek Şoför ve Traktör Makinist Mektebi

Kayseri’de açılan sanat enstitüsü, ticaret ve yapı lisesinin yanı sıra 1926 yılında kadınlarında katılabileceği otomobil ve traktörlere, şoför ve makinist yetiştirmek için Kayseri Örnek Şoför ve Traktör Makinist Mektebi açılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Mart 1926- 20 Eylül 1926). Okulun nerede, ne zaman açıldığı ve ne zaman kapandığına dair bilgiye ulaşılamamıştı.

4.2.2.3.9.2. Kayseri Sütçülük Mektebi

Fransa ve İsviçre’de eğitim almış bir uzman tarafından halka fenni ve iktisadi surette hayvan beslemeyi, süt ve süt ürünleri üretmeyi öğretmek için 1932 yılında

Kayseri Sütçülük Mektebi açılmıştı. Mektebin sütçülüğe ait alet ve gelişmiş bir laboratuvarı vardı. Dersler uygulamalı ve pratik olarak Avrupa’da bu alanda tahsilde bulunan kişiler tarafından verilmişti. Altı ay süren eğitim gündüz ve parasızdı. Mektepte geceleri de ders veriliyordu fakat bu kısmın programı farklıydı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 10 Ekim 1932, 27 Ekim 1932, 31 Ekim 1932). Okulun ne zaman kapandığına dair bilgiye ulaşılamamıştı.

4.2.2.3.9.3. Dokumacılık İhtisas Mektebi

Sümerbank Kuruluş Kanunuyla 8 Mayıs 1934 Sümerbank dâhili nizamnamesinde “memleket ve kendi fabrikalarına lüzumu olan usta ve işçileri yetiştirmek üzere mektepler açmak” maddesiyle Sümerbank işletmeleri bünyesinde ilk olarak Kayseri’de “Dokumacılık İhtisas Mektebi” açılmıştı. Sümer bez fabrikasında mesleki okulların yanı sıra okuma yazma bilmeyen işçilere fabrika bünyesinde açılan mekteplerde okuma yazmada öğretilmişti (Akpınar, 2013).

4.2.2.3.9.4. Köy Ebe Okulu

Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren sağlık alanında hizmetlere hız verilmiş ve sağlık alanında tıp fakültelerinin yanı sıra ebe okulları da açılmıştı. Sağlık ve sosyal yardım bakanlığına bağlı olarak ilki Balıkesir (1937) olmak üzere Konya (1938), İzmir (1952), Erzurum (1953), Malatya (1954), Antalya, Aydın, Eskişehir, Manisa (1955), Gaziantep ve Isparta (1958), Ankara ve Kayseri (1959) olmak üzere ebe yetiştirmek için Köy Ebe Okulu açılmıştı. Dokuz ay eğitim verilen okulda eğitim-öğretim ücretsizdi (Dirican, 1972). 1959-1960 yılları arasında Köy ebe okulunda bir sınıf bir şubede 24 kız öğrenci eğitim almıştı (BDİE, 1963). Kaynaklara köy ebe okulu hakkında daha fazla bilgiye ulaşılamamıştı.

4.2.2.3.9.5. Kayseri Polis Okulu

Polis okulu 1959 yılında dönemin İçişleri Bakanı Namık Gedik, dönemin valisi Ahmet Kınık, Kayseri milletvekillerinden Fikri Apaydın, İbrahim Kirazoğlu, Osman Kavuncu, Fahri Köşker, Durdu Turan, Servet Hacıpaşaoğlu, Bekir Develioğlu ve şehrin ileri gelenlerinin katılımıyla açılmıştır. Vali Ahmet Kınık bu okulun Türkiye’nin üçüncü

polis okulu olduğu ve eski medeniyetleri bünyesinde barındıran Kayseri için önemli bir kurum olduğunu belirtmişti (Erciyes Telgraf, 5 Kasım 1959). Günümüzde Polis Meslek Eğitim Merkezi Müdürlüğü olarak hizmet vermektedir.

4.2.2.3.10. Akşam Okulları

Cumhuriyet döneminde eğitimi yaygın hale getirmek için akşam okulları açılmıştır. Açılan okulların bir kısmı mesleki ve teknik akşam sanat okulları olup mesleki eğitim verirken bir kısmı akşam ortaokulu ve liseleri şeklinde olup normal ortaokul ve lise eğitimi vermeyi amaçlamıştı. Bu okullar şunlardır:

4.2.2.3.10.1. Akşam Sanat Okulları

Cumhuriyet döneminde mesleki ve teknik eğitime ayrı bir önem verilmiş ve mesleki ve teknik eğitimin gelişmesi için alanında uzman kişiler tarafından raporlar hazırlanmıştı. İlk olarak John Dewey mesleki ve teknik okulların önemli olduğunu vurgulamış ardından Kühne (1939)'nin Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Raporunda kız sanat okullarının zamanın şartlarına uygun olmadığı dile getirilmişti. 1926 yılında Türkiye'ye çağrılan Buyse ise teknik öğretim hakkında hazırladığı raporda kızlar için çeşitli sanat okullarının açılmasının yanı sıra gece eğitimini gündeme getirerek akşam sanat ve ticaret bölümlerini içeren meslek okullarının önemini vurgulamıştı (Buyse, 1939).

Meslek ve sanat okulları, ülkede ihtiyaç duyulan elemanları karşılamak için 1931 tarihli Hükümet Programının 2. maddesinin b fıkrasında yer alan “Meslek ve sanat okulları, memleketin ihtiyacına cevap verecek surette arttırılacak ve lüzumlu kurslar açılacaktır” maddesiyle Kız Enstitülerinin bulunduğu her yerde enstitü bünyesinde Akşam Kız Sanat Okulları açılmıştı (Türk ve Katırcı, 2010). Okulun açılmasıyla öğrencilere iyi bir ev kadını ve anne olmak için gerekli bilgileri öğretmek bu kişilerin hayatlarını idame ettirebilecekleri bir sanatla uğraşmaları sağlanmaya çalışılmıştı. Okula kayıt ise öğrenim çağında olup maddi imkânsızlıklar sebebiyle öğrenimlerine devam edemeyen kişiler ile öğrenim yaşı geçmiş ya da evlenerek yuva kurmuş kadınlardan oluşmuştu (Eser ve Orak, 2015).

Kız Enstitüleri ve Akşam Kız Sanat Okulu'ndan mezun olan öğrencilerin mesleki bilgi ve becerilerini artırmak için İstanbul Kız Teknik Öğretim Olgunlaşma Enstitüsü açılmıştı. Öğrencilerin uzmanlaşmasını sağlayan bu enstitülerin eğitim süresi iki yıl olmuştu (Katırcı ve Türk, 2010; URL-44).

1962-1963 öğretim yılında Akşam Kız Sanat Okulları'nın adı Kadın Meslek Okulları olarak değiştirilmiş ve 1967-68 yılında Pratik Kız Sanat Okulu adını almış ve okulun öğretim programı kişilerin ihtiyaçları dikkate alınarak kısa süreli ve birbirini tamamlayıcı kurslar olarak düzenlenmişti (Katırcı ve Türk, 2010; Demirtaş ve Küçük, 2008; Eser ve Orak, 2015). 1974 yılından sonra Kız enstitüleri Kız meslek lisesi olarak değiştirilmişti.

Kayseri ilinde Kız Enstitüsüne bağlı olarak açılan Akşam Kız Sanat Okulu'nun eğitim süresi iki olarak belirlenmiş ve okulu 12-45 yaş aralığında okuryazar kadınlar alınmıştı. Kayseri Akşam Kız Sanat Okulu'nda istisnai bir muamele yapılmış ve okuryazar olmayan kadınların da kaydı alınmıştı. Bunlara mezürü takip edebilmeleri için okulun nakış öğretmeni Bayan Atifen İnceç tarafından fahri olarak Türkçe dersi verilmişti (Dağlıoğlu, 1940).

1939 yılında Akşam Kız Sanat Okulu'na 25 öğrenci kayıt yaptırmış (Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Eylül 1939; 9 Ekim 1939) ve okulu A, B, C şubelerine ayrılmıştı. Okulun en faal şubesi C şubesi olmuş ve okulda bayanlara ev idaresi, çamaşır, nakış-dikiş, şapka, moda, çiçek, istenilirse lisan, yemek, pasta, resim gibi dersler verilmişti. Zaman içerisinde Akşam Kız Sanat Okuluna devam eden öğrenci sayısı artarak 132'ye ulaşmış ve çeşitli kurslara aynı zamanda devam etmek isteyen öğrencilerle beraber bu sayı 303'e ulaşmıştı (Dağlıoğlu, 1940).

Kız Enstitüleri ve Akşam Kız Sanat Okulları idarecileri, öğrenciler kayıt olurken bir takım isteklerde bulunmuştu. Örneğin öğrencilerin aynı türden forma gimeleri istenmiş ve öğrenciler forma almaya mecbur tutulmuştu. Bu durum velilerde olumsuz bir tutumun oluşmasına neden olmuş; veliler Maarif Vekâletine şikâyetle bulunmuştu. Maarif Vekâleti ise öğrencilerin aynı renk elbise giymeye ve günün şartlarına göre fuzuli bir takım eşya tedarikine mecbur tutulmayacağına dair bir tamim yayınlamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 16 Nisan 1942).

Akşam Kız Sanat Okulu öğrencilerinin sayısı her geçen yıl artmıştı. Öğrenci sayısının artmasıyla 1969-1970 ders yılından itibaren Kız Enstitü'nün bünyesinden ayrılan Akşam Kız Sanat Okulu, eski halkevi binasında Pratik Kız Sanat Okulu olarak eğitimine devam etmişti. Akşam Kız Sanat Okulları Kayseri merkez dışında Develi, Bünyan, Hacılar, Talas ve Pınarbaşı ilçelerinde de açılmıştır. 1970 yılında Akşam Kız Sanat Okulları'nda 22 öğretmen görev yapmış ve 2634 öğrenci eğitim almıştı (Özdamarlar, 2010).

Kayseri'de Erkek Sanat Enstitüsüne bağlı olarak 1946 yılında Akşam Erkek Sanat Okulu açılmıştı (Fahir, 1946). Öğretim süresi iki yıl olan okulda tesviyecilik, demircilik ve marangozluk olmak üzere üç meslek şubesinde eğitim verilmişti. Akşam Sanat Okulu'ndan mezun olanlar sanat okulu mezunlarının yaralandığı bütün haklardan yararlanmıştı. Okula alım şartları ise şu şekilde belirtilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 9 Aralık 1946).

- Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmak,
- En az 13 yaşını doldurmak,
- İlkokulu bitirmiş olmak veya ulus okulu A ve B dershanesinden mezun olmak,
- Gireceği meslek şubesinde çıraklık etmiş olmak veya çalışmak,
- Sağlığı sanat öğrenimine, ahlaki okula devamına elverishi bulunmak,

Akşam Erkek Sanat Okuluna İlkokulu bitirmiş yaşı geçkin az çok bir sanatta çalışmış 62 kişi alınmıştı. Okulda her akşam ikişer saat teorik, haftada bir gün de dört saat atölyede ders verilmişti. 1946 yılında 65 öğrencisi bulunan Akşam Erkek Sanat Okulu'ndan mezun olan öğrenciler, orta sanat okulundan mezun olan öğrencilerin faydalandıkları bütün haklardan faydalanmıştı. Özellikle de askerlik gayri hizmet haklarından yararlanmıştı (Fahir, 1946). Kayseri Erkek Sanat Enstitüsüne bağlı olarak 1946 yılında açılmış olan Akşam Erkek Sanat Okulu iki yıllık çalışmanın ardından ilk mezunlarını vermişti. 6 tesviyeci, 1 marangoz, 1 demirci olmak üzere 8 öğrenci mezun olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Haziran 1948). Ayrıca 1974–1975 öğretim yılında açılan ve 1979–1980 öğretim yılında kapanan Endüstri Meslek Lisesi bünyesindeki tekniker okulunda da Akşam Sanat Okulu olarak eğitim vermişti (Özdamarlar, 2010).

4.2.2.3.10.2. Akşam Okulları

Öğrenim çağında olup çalışmak zorunda olduklarından gündüz okullarına devam etmeyenlerle, çeşitli nedenlerle ortaokul ve liseyi tamamlayamayarak öğrenim çağı dışına çıkan fakat ortaokul ve lise eğitimlerini tamamlamak isteyenlere imkan sağlamak üzere 1959-60 öğretim yılında Akşam ortaokulu ve liseleri öğretime açılmıştı. yaklaşık yirmi yıl eğitim veren bu okullar 19 Haziran 1981 gün ve 55232 sayılı onayla kademeli olarak kapatılması kararlaştırılmıştı (Türk ve Katırcı, 2010).

Kayseri Eğitim Tarihi'nde bir döneme damgasını vuran Akşam okullarının ilki Nazmi Toker Ortaokulu bünyesinde açılmıştı. Hayatlarını kazanmak için çalışmak mecburiyetinde kalan öğrenimlerine gündüz devam edemeyenlerle, liseden ayrılmış ve yaşları öğrenim çağını geçmiş olanlar bu okullarda eğitim almıştı. Akşam Ortaokulunun yanı sıra 1959-1960 yıllarında Kayseri Lisesi bünyesinde Akşam Lisesi açılmış ve on yedi öğrenci kayıt yaptırmıştı. 1982-83 öğretime yılında ise Akşam Lisesi kapanmıştı (Özdamarlar, 2010).

4.2.4. İlçelerde Eğitim

1980 yılında Kayseri nüfusu 677.877 kişi olmuştu. Kayseri merkez ilçe de Gesi, Erkilet, Güneşli, Hacılar, Himmetdede, Talas bucağı olmak üzere Bünyan (Akkışla, Elbaşı), Develi, Felahiye, İncesu, Pınarbaşı, Sarız, Sarioğlan, Tomarza, Yahyalı ve Yeşilhisar ilçelerinden oluşmuştu (BİDE, 1983). Kayseri merkezdeki eğitim kadar olmazsa da ilçelerde de eğitim seferberliği olmuş ve ilçelerin tamamında örgün ve yaygın eğitim faaliyetleri yürütülmüştü. İlçelerin hemen hemen bütün köylerine ilkokul açılmış; ilkokulların yanı sıra ortaokul, lise ve akşam okullarında da eğitim verilmişti. Kayseri'de bulunan ilçelerin eğitimleri hakkında aşağıda bilgi verilmiştir.

4.2.4.1. Bünyan İlçesi

Bünyan ilçesi Kayseri ilinin kuzeydoğusunda yer alan halıcılığı ile ünlü tarihi bir ilçe olmuştu. Bünyan'da yapılan arkeolojik çalışmalar Bünyan ilçesinin tarihinin çok eskilere dayandığı MÖ. 1200'lü yıllara tekabül ettiğini yani Geç Hitit dönemine kadar uzandığını göstermişti. Bünyan Sümerbank fabrikasının temeli kazılırken Abbasilere ait paraların bulunması Bizans hâkimiyetinde olan bölgenin zaman zaman el değiştirdiği

ortaya koymuştu (Akbaş, 2009). Bölge, ilk olarak Türkler tarafından 1067 tarihinde fethedilmişti. Kayseri ve çevresi 1086 tarihinde Danişmendli emirlerinden Mehmet Gümüştekin Gazi tarafından fethedilerek Danişmendi Beyliğine baş şehir yapılmış ve bu tarihten sonra bölgeye Türklerin yerleşmesi hızlanmıştı. Kayseri ve çevresi 1162 tarihinde İzzettin Kılıçarslan tarafından Selçuklu topraklarına katılmıştı. Selçuklu idaresinde Kayseri'nin ismi yıllarca Danişmend ili olarak geçmişti. Kayseri ve çevresinin imarı 1219-1236 tarihleri arasında Sultan Alâeddin Keykubat zamanında olmuş; birçok cami ve kervansaray yaptırılmıştır (Akbaş, 2009; URL- 17, 2016)

Selçuklu Devleti zayıflamaya başlayınca Anadolu'daki hâkimiyetini kaybetmiş ve Anadolu İlhanlı hükümdarı Gazan Han'ın hâkimiyeti altına girmiştir. İlhanlılar döneminde Anadolu imar edilmiş, birçok tarihi eser yaptırılmıştı. Bu tarihlerde Bünyan'a 30 km mesafede bulunan Yabancı Pazarı (Pazarören) devletlerarası alışverişin yapıldığı, zamanın en büyük pazarından biri olmuştur. 1277'den itibaren Anadolu Moğolların hâkimiyeti altına girmesiyle bu çevre Moğol umumi valilerinin yaylakları durumuna gelmiştir. Bünyan XVI. Korkmaz nahiyesinin merkezi ve Sarımsaklı Köyü olarak kayıtlara geçmişti. 1868 yılında Sivas ilinin Aziziye (Pınarbaşı) ilçesine bağlı iken 1895 yılında Pınarbaşı ilçesinden ayrılarak II. Abdülhamid'e izafeten "Bünyan-ı Hamidiye" adıyla ilçe olmuş, 1916 yılında Kayseri'ye bağlanmış ve Milli Mücadele yıllarında Bünyanlılar, Kayseri intikam alayı içerisinde Milli Mücadele'ye büyük destek vermişti (Akbaş, 2009).

Kayseri'nin 40 km kuzey doğusunda bulunan Bünyan'ın yüzölçümü 1306 km²'dir. Sekiz kasaba, yirmi dört köyden oluşmuştur. İlçenin doğusunda Pınarbaşı, güneyinde Tomarza, batısında Kayseri, kuzeyinde Sarıoğlan ve Akkışla ilçeleriyle çevrilidir (URL- 17, 2016).

Bünyan'da açılan ilk eğitim kurumları mektep ve medreseler olmuştu. İlçede 1900'lü yılların başında 6 sıbyan mektebinde eğitim verilmişti. 1907 yılında Bünyan 14 mektep vardı (Bünyan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015). İlçeye ilk resmi ilkokul 1908 yılında açılmış; bu okula Yukarı Mektep denilmiş daha sonra Çağlayan İlkokulu adını almıştı. Üç derslikli, beş sınıf olarak açılan bu ilkokul ilçenin tek beş sınıflı ilkokulu olmuştu. 1910'larda merkezde 6 resmi okul vardır (URL- 17, 2016; Bünyan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015). 1911 yılında tek öğretmenli Rüştüye Mektebi

açılmış daha sonra kapatılmıştı. Hazarşah ve Girveli köylerinde de birer medrese de eğitim verilmişti (URL- 17, 2016).

1923 yılına kadar ilçe merkezi dışında sadece Elbaşı Bucağında üç sınıflı bir ilkokulda eğitim verilmiştir. İptidai mektep olarak açılan Çağlayan İlkokulu 1963 yılında aynı yere yapılan yeni binasında eğitime devam etmiştir. Cumhuriyet dönemiyle beraber Anadolu’da okulsuz köy kalmaması planlanmış ve 1928 yılında üç sınıflı Namık Kemal İlkokulu açılmıştır. Sonradan bu ilkokula iki derslik daha ilave edilerek beş sınıflı hale getirilmişti (URL- 17, 2016).

Akkışla nahiyesinde ilk mektep Mekteb-i Harbiye adıyla Ali Efendi’nin evinde açılmıştı. Üç yıl eğitim veren mektebin ilk hocası Sivaslı Hüseyin’di. Sonra sırasıyla Sivaslı Mehmed Efendi, Germirli Mehmet Efendi, Ethem Efendi ve Necmeddin Efendi gelmiştir. Göçmen Osman Efendi’nin gelmesiyle yeni yazıya başlanmıştır (Uğur, 1980). 1935 yılında Akkışla nahiyesinde bir mıntıka (bölge) okulu daha yapılmıştır (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Ekim 935). Bölge okullarının yapılması, köyün yüzde yetmişini okuryazar hale getirmişti (Uğur, 1980). Cumhuriyet döneminden sonra ilçede bulunan 13 büyük köye ilkokul açılmış, fakat bu ilkokullar üç sınıflı olduğu için diploma almak isteyenler 4. ve 5. sınıflı ilçe merkezinde okumak mecburiyetinde kalmıştı (URL-16, 2016).

İlçede ortaöğretim 1948 yılında belediyeye ait geçici binada başlamış, aynı yıl kurulan Kültür Sevenler Derneği’nin faaliyetleri neticesinde 1952 yılında ortaokul binası yaptırılmıştı (Hâkimiyet, 8 Eylül 1951). Ortaokula yapılan ek binayla 1968 yılında liseye dönüştürülmüş ve 1979 yılında lise yeni binasına taşınmıştı. 1953 yılında ortaokula bağlı Pratik Kız Sanat Okulu açılmıştı. 1963 yılında Pratik Kız Sanat Okulu ortaokuldan ayrılarak müstakil olarak eğitimine devam etmişti (URL-47, 2016).

1953 yılında Bünyan merkezde bulunan iki ilkokul ve bir ortaokulda 13 öğretmen görev yapmıştı. Köylerde ise 38’i öğretmen ve 10’u eğitmen olmak üzere 48 okulda eğitim verilmiştir. İlçede okuma yazma çağındaki çocuk sayısı 5.946 olmasına rağmen bunların 4.300’ü okula devam etmişti (Vatan Gazetesi, 1953).

1968 yılında Bünyan’a bağlı, Akkışla bucağında bir ortaokulda eğitim verilmişti (Kayseri il yıllığı, 1968). Bünyan İmamhatip Lisesi, 1976-1977 öğretim yılında eski Kur’an kursu ve müftülük binasında 5 öğretmen ve 89 öğrenci ile eğitim ve öğretime

başlamıştı. Daha sonraki yıllarda okul koruma derneği tarafından 1979 yılında aynı yere ikinci kat ilavesi yapılmış ve eğitime devam etmişti. Okulun ilk müdürü Mehmet Yavuz'dur.1990 yılına kadar eğitime devam eden okul, 1990 yılında Bünyanlı hayırsever H.Sami Uslu ve Nafia Uslu tarafından 17.110 m² lik arsa bağışlanmış, okul koruma derneği ve Bünyanlı iş adamı hayırsever Nurettin Baydemir tarafından okul inşaatı tamamlanmıştı (URL-48, 2016). 1980 yılında ise Bünyan Ticaret Lisesi açılmıştı (Kayseri il yıllığı, 1968; URL-16, 2016).

İlçede Halk Eğitim Merkezi 1962 yılında Hükümet Konağı içerisinde 3 odada faaliyetlerine başlamıştı. Daha sonraki yıllarda faaliyetlerin azalması sebebiyle 1 odada çalışmalarına devam etmişti (URL-17, 2016). Bünyan ilçesinde halkın ihtiyaç duyduğu okuma-yazma, mesleki, teknik, sosyal ve kültürel kurslarla birlikte yapılan sosyal ve kültürel etkinliklerle yaygın eğitim faaliyetlerini sürdürmüştü. Halk eğitimi için köylerde gece kursları açılmış ve ziraat, marangozluk, inşaat kursları da verilmiştir (Vatan Gazetesi, 1953).

Bünyan ilçesi 1965 sayımına göre altı ve daha yukarı yaşlardaki nüfusun okuma yazma oranı % 40,2'dir. Okuma yazma bilenlerin bu oranı ilçe merkezinde %57,3 iken köylerde %39,4'olmuştur. Okuma yazma bilenler arasında erkekler çoğunluğu oluşturmuştur (Çelebi, 1970). 1978 yılında ilçede okuma yazma bilenlerin sayısı gün geçtikçe artmış ve erkeklerin okuma-yazma oranı kadınlardan fazla olmuştur. İlçe merkezinde bir kütüphane ve Karadayı Köyünde bir köy kitaplığı kurulmuştur. İlçenin diğer bütün köylerinde birer ilkokul mevcuttur. İlçe merkezinde ilkokul, ortaokul, imam-hatip lisesi, pratik kız sanat okulu ve akşam kız sanat okulunda eğitim faaliyetleri devam etmişti (Ayer, 1978).

1980 yılında Akkışla Bucağında okul çağında 7-14 yaş arasında 616 çocuk eğitim almıştı. Kasabanın genel nüfusuna göre okuma çağındaki çocuk sayısı bütün nüfusun yüzde on ikisini oluşturmuş ve mezun olan öğrenci sayısı 512 olmuştur. Kasabada okuma yazma bilenlerin oranı yüzde yetmiştir. Kasaba halkının okuyup yazmasında Millet Mektepleri, Akşam Okulları ve askerde okuma yazma öğrenmeleri etkili olmuştur (Uğur, 1980).

İlçede Akmescit İlkokulu (1940), Atatürk İlkokulu (1958), B. Bürüngüz İlköğretim Okulu (1938), Burhaniye İlköğretim Okulu (1960), Cumhuriyet İlköğretim

Okulu (1976), Çağlayan İlköğretim Okulu (1923), Ekinciler İlköğretim Okulu (1938), Elbaşı İlköğretim Okulu (1937), Güllüce İlköğretim Okulu (1967), Hazarşah İlköğretim Okulu (19819), İğdecik İlköğretim Okulu, Kahveci İlköğretim Okulu (1967), Karadayı İlköğretim Okulu (1947), Karakaya İlköğretim Okulu (1972), Namık Kemal İlköğretim Okulu (1943), Pirahmet İlköğretim Okulu (1960), Samağır İlköğretim Okulu (1955), Sıvgın İlköğretim Okulu (1938), Sümer İlköğretim Okulu (1967), Topsöğüt İlköğretim Okulu (1942), Yeni Mahalle İlköğretim Okulu (1967), Yünören İlköğretim Okulu (1955); Kız Meslek Lisesi (1972), İmamhatip Lisesi (1976) ve Ticaret Meslek Lisesi (1980) eğitim vermişti (Kayseri Valiliği, 1998a).

4.2.4.2. Develi İlçesi

Develi ilçesindeki yerleşim eski bronz çağına dayanmaktadır. MÖ 546'dan itibaren Pers hâkimiyetiyle birlikte Orta Anadolu'ya Kapadokya adı verilmişti. Kapadokya sınırları içinde kalan Develi, Süryanilerce Gabdanya (Gabadania), bölgeye Türklerin hakim olmasıyla beraber Develü adıyla anılmaya başlanmıştı (Honigmann, 1970). Develi ve çevresi, Kaniş ve Mezopotamya'yı birbirine bağlayan yollar üzerinde bulunduğu için Asur Ticaret Kolonileri Devrinde Anadolu, Suriye ve Mezopotamya ilişkileri gelişme göstermişti. Develi, Hitit ve Frig hâkimiyetinden sonra Kapadokya krallığı, Roma ve Bizans hâkimiyetinde kalmış, 8. ve 9. yüzyıllarda İslam orduları tarafından kuşatılıp vergiye bağlanmıştı. 1071 Malazgirt Zaferinden sonra Develi, Danişment Gazi'nin hâkimiyetine girmiş ardından Anadolu Selçuklu, Eretna ve Kadı Burhanettin Ahmet Devleti sınırları içerisinde kalmış; daha sonra Dulkadiroğulları Beyliği ve Karamanoğulları Beylikleri arasında el değiştirmişti (Süme, 2009).

Fatih Sultan Mehmed'in Karamanoğulları beyliğine son vermesiyle Develi Osmanlı hâkimiyetine geçmişti. 1476 tarihli Karaman Evkaf Defteri'nde Develi, Ürgüp Kazasına bağlı nahiye olarak kaydedilmiş, 1502 yılında Karahisarı Develi Kazası'nın kurulmasıyla bu kazaya bağlanmıştır. 1584'te Niğde Sancağına bağlı bir kaza statüsüne kavuşmuştur. Tanzimat'a kadar geçen zaman içinde Karaman Eyaleti sınırları içinde kalan Develi kimi zaman Niğde, kimi zaman ise Kayseri Sancağına bağlı nahiye/kaza statüsünde varlığını sürdürmüştür. Tanzimat öncesinde Niğde'ye bağlı olan Develi, Tanzimat'la birlikte Niğde'den ayrılarak Ankara Vilayeti'nin Kayseri Sancağına

bağlanmış, 1871 Vilayet Nizamnamesiyle Develi’de belediye teşkilatı kurulmuştur (Süme, 2009; Özdamarlar, 2007).

XIX. yüzyılın sonlarında ülkede çıkan karışıklıklar Develi’yi de etkilemiş çünkü Ermeni isyanlarında Develi’de yaşayan Ermeniler ön saflarda yer almıştı. Ermeni komitacılar Birinci Dünya Savaşı sırasında Develi çevresinde askerî eğitimler yaparak bomba imal etmeye başlamıştı. Kurtuluş Savaşı’nda Develi ilçesi Ermenilere karşı başarı göstermişti (Süme, 2009).

Erciyes Dağı’nın 6 km güneyine kurulan ve İç Anadolu Bölgesi’nin Orta Kızılırmak bölümünde bulunan Develi, Kayseri ilinin il merkezinden sonra en büyük yerleşim yeridir. Yüz ölçümü 1903 km² olup deniz seviyesinden yüksekliği 1.150 m’dir. Develi İlçesi Kayseri’nin merkez ilçeleri dışında nüfus yoğunluğu, sanayisi, ticareti ve kültürel varlıkları ile en büyük ve gelişmiş ilçesidir.

Develi’de eğitim Selçuklulara kadar uzanmaktadır. Çünkü Develide ilk medrese Selçuklular zamanında kurulmuştu. 1891-92 tarihli salnameye göre Develi’de 69 mahalle mektebinde eğitim verilmişti (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

1910 yılına gelindiğinde Kayseri Mutasarrıfı Muammer Bey’in gayretleriyle Çomaklı, Gazi, Şahmelik, Sindelhöyük, Zile ve Pustalı köylerine birer okul yapılmıştı. Develi merkezde Kopçulu Mekteb-i İptidaiye, Everek Mektebi İptidaiye, Kız Mekteb-i İptidaiye, Zafer Mektebi ve Numune Mektebinde iptidai eğitim verilirken Maarif Nazırı Münif Paşa ve Develi Kaymakamı Süleyman Sırrı Bey zamanında bir rüştiye mektebi açılmıştı (Özdamarlar, 2007). Develi’de yaşayan Rum ve Ermeniler tarafında da okullar açılmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra Kopçulu İptidai Mektebi, Selçuk İlkokuluna; Fenese İptidai Mektebi, Dumlupınar İlkokuluna; Zafer Mektebi, İstiklal İlkokuluna, Numune Mektebi de Merkez ilkokulu adını almıştı. Azınlık okulları ise Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile kaldırılmıştı (Özdamarlar, 2007).

İlçede temel eğitime Cumhuriyetin ilanından hemen sonra başlanmış, Develi merkez ve köylerindeki sıbyan okulları kapatılarak yerlerine müstakil ilkokul binaları yaptırılmıştı. Develi merkezde 1955 yılına kadar Dumlupınar, İstiklal, Merkez ve Selçuk ilkokulları hizmet vermişti. Bu tarihten sonra ilçe nüfusunun artmasıyla okullar yetersiz kalmıştı ve 1955 yılında Sarayhalı, 1959’da Seyrani ve Atatürk, 1975 yılında

İnönü, 1980 yılından sonra Yavuz Sultan Selim ve Erciyes okulları açılmıştı (Özdamarlar, 2007; Çelebi, 1970).

İlçenin belde ve köylerinde Alaylı İlköğretim Okulu (1967), Atatürk İlköğretim Okulu (1965), Avlağa İlköğretim Okulu (1969), Ayşepınar İlköğretim Okulu (1937), Ayvaz Hacı İlköğretim Okulu (1946), Bakırdağ İlköğretim Okulu (1967), C. Nevzer Erciş İşitme Engelliler İlkokulu (1967), Çadırıyeri İlköğretim Okulu (1931), Çataloluk İlköğretim Okulu (1963), Çayırözü Köyü İlkokulu (1963), Çaylıca İlköğretim Okulu (1950), Çomaklı İlkokulu (1954), Çöten İlköğretim Okulu (1968), Çukuryurt İlköğretim Okulu (1961), Dereşemli İlköğretim Okulu (1931), Dumlupınar İlköğretimokulu (1894), Epçe İlköğretim Okulu (1948), Erciyes İlköğretim Okulu (1980), Eşelik İlköğretim Okulu (1960), Gümüşören İlköğretim Okulu (1947), Havadan İlköğretim Okulu (1965), Hoşça İlköğretim Okulu (1914), Hüsetinli İlköğretim Okulu (1957), İncesu İlköğretim Okulu (1947), İnönü İlköğretim Okulu (1975), İstiklal İlköğretim Okulu (1923), Kabaklı İlköğretim Okulu (1950), Kale İlköğretim Okulu (1947), Karacaviran İlköğretim Okulu (1974), Kızık İlköğretim Okulu (1958), Köseler İlköğretim Okulu (1931), Kulpak İlköğretim Okulu (1938), Küçük Künye İlköğretim Okulu (1955), Merkez İlköğretim Okulu (1958), Milli Dere İlköğretim Okulu (1933), Öksüt İlköğretim Okulu (1968), Saray Halı İlköğretim Okulu (1955), Saraycık İlköğretim Okulu (1931), Sarıca İlköğretim Okulu (1945), Sarıkaya İlköğretim Okulu (1960), Satı İlköğretim Okulu (1972), Seyrani İlköğretim Okulu (1959), Sindelhöyük İlköğretim Okulu (1925), Sindelhöyük Yenice İlköğretim Okulu (1913), Soysallı İlköğretim Okulu (1942), Şahmelik İlköğretim Okulu (1947), Şıhlı İlköğretim Okulu (1935), Taşçı İlköğretim Okulu (1945), Tombak İlköğretim Okulu (1951), Yaylacık İlköğretim Okulu (1955), Yazıbaşı İlköğretim Okulu (1949), Yeni Hayat İlköğretim Okulu (1977), Yenice İlköğretim Okulu (1948), Yeniköy İlköğretim Okulu (1953), Yukarı Künye İlköğretim Okulu (1948) ve Zile İlköğretim Okulu (1923)'unda eğitim verilmekteydi (Kayseri Valiliği, 1998a)

Develi'de ortaöğretimin temeli 1889 yılında açılan Mekteb-i Rüştîye ile atılmıştı. 1924 yılına kadar eğitime devam eden rüştîye mektebi, kapatılınca ilçede bir ortaokul ihtiyacı ortaya çıkmıştı. 1923 yılında hükümet konağı olarak yapılması düşünülen bina inşaatı 1932 yılında tamamlanmış ve okul olarak hizmet vermeye başlamıştı. Ortaokulun yapılması için Kayseri Milletvekili Osman Coşkun Bey elinden

geleni yapmıştır. İlk başlarda hükümet konağı olarak düşünülen daha sonra ortaokula çevrilen okulun yapılmasında Belediye Başkanı Hadi Erdoğan, Kayseri Milli Eğitim Müdürü Takittin Ayata, Bnb. Op. Dr. Osman Develioğlu ve Osman Coşkun gibi Develi'nin önde gelen aydın idarecilerin büyük rolü olmuştu (Özdamarlar, 2011; Cebeci, 2014). Binanın mimarı Süleyman Unutulmaz, kalfası ise Reşadiyeli Mustafa Efendi olmuş ve bina Kültür Bakanlığı ve Develili vatandaşların yardımıyla tamamlanmıştı. Ortaokulun kurucu müdürü Emin Orhan Bey'dir. Bina 1932-33 öğretim yılında ortaokul olarak birinci ve ikinci sınıfta altmış öğrenciyle eğitime başlamış ve 1933-1934 öğretim yılında İkmal Okulu olarak açılmış ve 1936-1937 yılında tekrar ortaokula çevrilerek ilk mezunlarını vermiştir (Özdamarlar, 2007).

Ortaokul binası 2 kat ve 14 odadan oluşmuştu. Üst katı kız öğrencilere, alt katı erkek öğrencilere aitti. 1933-1934 ders yılı başında altmış mevcutla 1. ve 2. sınıf olarak açılan okul, ikinci seneden itibaren mezun vermeye başlamıştı. Develi Ortaokulu'nda 1933-1934 ders yılında 5 erkek; 1937-1938 ders yılında 8 erkek, 1 bayan; 1941-1942 ders yılında 9 erkek, 2 bayan; 1945-1946 ders yılında 6 erkek 4 bayan öğretmen görev yapmıştı (BUİM, 1948).

1934-35 ders yılında okulda 110 öğrenci eğitim almış, sene sonunda 9 öğrenci mezun olmuştu. 1935-1936 ders yılında 132 öğrenci eğitim almış, 25 öğrenci mezun olmuştu. 1936-1937 ders yılında 161 öğrenci varken bu öğrencilerden 33'ü mezun olmuştu. 1937-1938 ders yılında ise okulda 200 öğrenci eğitim almış ve bu öğrencilerden 50'si mezun olmuştu. Öğrenci mevcudu her yıl düzenli bir şekilde artmıştı. 1937-38 ders yılında 2-1-1 olmak üzere dört dershaneye ayrılmış ve bir sonraki yılda ikinci sınıfın şubeli olması zorunlu olmuştu (Yücel, 1994). 1939-1940 öğretim yılında Develi Ortaokulu'nda 9 erkek, 2 bayan öğretmen görev yapmıştı (BUİM, 1942a). 1957 yılında ortaokul liseye dönüştürülmüş ve o tarihten itibaren lise olarak kullanılmaya devam etmişti (Kayseri Valiliği, 1998a).

1957 ortaokul binasında lise açılmış ve kurucu müdürlüğüne Zileli Cemal Ustaoglu getirilmişti. 1957-58 öğretim yılında eğitime başlayan Develi Lisesi'ne 79 öğrenci kayıt yaptırmıştı. Binanın alt katı ortaokul, üst katı lise olarak kullanılmıştı. Teneffüs zili çaldığında kız öğrenciler bahçenin üst kısmında, erkek öğrenciler ise

bahçenin alt kısmında vakit geçirmişlerdi (Özdamarlar, 2011). 1967 yılında binadan ortaokul kısmı taşınmıştı.

Develi Lisesi'ne pansiyon binası yapılmıştı. Pansiyon binasının alt katı çok amaçlı tiyatro salonu olarak kullanılmıştı. Develi Ortaokulu'nun kendine ait marşı vardı. Develi Ortaokulu'nda müzik dersi öğretmenliği yapan Ali Baran Numanoglu tarafından yazılan marş şu şekildeydi:

“Yurdun öz evladı sende yetişir,
Bağrından çıkanlar ilime erişir,
Türk genci her yönden burada gelişir.
Yaşasın Develi ortaokulu.
Güzel Develi'nin neşesinin sen,
Aziz vatanımın emelisin sen,
Egemen gençliğin gür sesinin sen,
Yaşasın Develi ortaokulu (Özdamarlar, 2016; Cebeci, 2016).”

Özdamarlar (2016)'a göre Develi Lisesi 1959-1960 öğretim yılında mezun vermemişti. O yıllarda lise ikinci sınıftan itibaren okulda fen ve edebiyat kolları açılmıştı. Fen bölümünün açılması için on beş öğrenci olması şartı vardı. Bu sayı yeterli olmadığı için bölüm açılmamış ve mezun olacak öğrenciler Kayseri Lisesi, Sivas Lisesi ve İstanbul Lisesi gibi farklı yatılı okullara gitmiştir. 2013 yılına kadar Develi Lisesi olarak hizmet veren tarihi bina, İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün yazısı ile 2013-2014 öğretim yılından itibaren Dev Ali Anadolu Lisesi olarak eğitimine devam etmektedir (URL-12,2016).

İlçede nüfusun artmasıyla birlikte okul sayısında da artışlar yaşanmıştı. 1965 yılında ilçede sanayi sitesinin kurulmasıyla kalifiye eleman ihtiyacı ortaya çıkmış ve bunun sonucunda meslek liselerine ihtiyaç duyulmuştu. İlçede 1955 yılında Akşam Kız Sanat Okulu açılmış ve 1968 yılında Kız Meslek Lisesi bünyesinde eğitime devam etmiştir. 1967 yılında “Develi imam-hatip lisesi yaptırma ve yaşatma derneğinin” destekleriyle imam-hatip okulu açılmış ve ilk müdürü Şaban Maşlak olmuştu. 1972-1973 öğretim yılında Develi imam-hatip okulunda 197 erkek öğrenci eğitim almış, 11 erkek öğretmen de görev yapmıştı (BDİE, 1977). Okulda yabancı dil olarak İngilizce, Fransızca ve Almanca dersleri verilmiştir.

1972-73 öğretim yılında Endüstri Meslek Lisesi açılmıştır. İlk atölyesi torna-tesviye olmuş ve kurucu müdür olarak Oğuz Çökerdir atanmıştır. İlçe halkının ihtiyaç duyduğu iş kollarına eleman yetiştirmek için 1977 yılında Ticaret Meslek Lisesi, özel eğitime ihtiyacı olan çocuklar içinde İşitme Engelliler Okulu açılmıştır. Okulun binası Hayırsever Cemal-Nevzer Erciş çifti tarafından 1965 yılında yurt olarak yaptırılmış ve 1976 yılında İşitme Engelliler Okulu adıyla eğitime başlamıştır (Kayseri Valiliği, 1998, Özdamarlar, 2007).

Cumhuriyetin ilan edildiği yıllarda Develi’de yaşayan nüfusun yüzde beşinden daha azı okuma yazma biliyordu. Millet Mektepleri’nin kurulmasıyla okuma yazma bilenlerin oranında artış yaşanmıştı. Develi’de bugünkü Abdülbaki Cami’nin yıkılmış olan üst katında bir Millet Mektebi açılmıştı. Develi Millet Mektebi’nde Yakup Kenan Arıkan okuma yazma dersleri vermişti (Özdamarlar, 2007).

23 Mart 1936 tarihinde Develi Halkevi, ilçe halkının tamamının katılımıyla açılmıştı. Açılışta Develi Ortaokulu öğretmenlerinden İbrahim Öztürk ve askerlik şube reisi Adil Odak kısa bir konuşma yapılmış; ardından ilk ve ortaokul öğrencileri tarafından şiirler okunmuş ve ilçe yönetim kurulunca Halkevi başkanlığına yönetim kurulu üyelerinden Mehmet Köse seçilmişti. Şubeler teşkilatıyla komiteler seçimi sonraki haftalara bırakılmıştı (BCA, 27.02.1936). Develi Halkevi, sosyal ve kültürel alanda aktif bir şekilde faaliyetlerini sürdürmüştür. Spor, sosyal yardım, kitap-saray ve köycülük adlı dört şube açılmıştı. Halkın faydalanması için CHP genel sekreterliğinden “Balkanlar ve Türkler, Tiyatro Konuşmaları, Sıhhi Öğütler, Kemalizm, Kartal, Sivas Salnamesi ve Adliye Cerideleri” adlı kitaplar Develi Halkevine gönderilmişti (BCA, 07.01.1937) .

1975’li yıllara Develi ilçesinde eğitim ve öğretim diğer ilçelere nazaran daha ileride olmuştu. Develi merkezde bir lise, merkez Bakırdağ bucağı Şıhlı kasabası da dahil olmak üzere üç ortaokul, imam-hatip okulu, erkek sanat enstitüsü, akşam kız sanat okulu ve altısı merkezde elli beşi köylerde olmak üzere altmış bir ilkokulda eğitim verilmişti. İlçede okullara devam oranı % 90’ı bulmuş, ilçe merkezde okur-yazar oranı % 95 iken bu oran köylere gidildikçe % 50’e kadar düşmüştü (Gürlek, 1975)

Develi Halk Eğitimi Merkezi, örgün eğitime sistemine hiç girmemiş yada herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere; gerekli bilgi,

beceri ve davranışlar kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeyler de yaşam boyu yapılan eğitim üretim, rehberlik ve uygulama etkinlikleri düzenlemek için 30 Haziran 1969 yılında faaliyete başlamış ve kurucu müdürü Musa Bulut olmuştur (URL-18, 2016). Tarım, biçki-dikiş, müze çalışmaları, halk oyunları gibi çeşitli alanlarda kurslar açılmıştır ve halkın istek ve talepleri doğrultusunda kursla açılmaya devam edilmiştir.

4.2.4.3. Felahiye İlçesi

Felahiye ilçesi Kayseri ilinin 60 km kuzeydoğusunda yer almaktadır. Yüzölçümü 412 km² dir. İlçenin doğusunda Özvatan, güneyinde Kocasinan ve kuzeyinde Yozgat ili ile çevrilidir. İlçede Roma ve Bizans devrinden kalma yapılarla rastlanmaktadır. Daha sonra sırasıyla Selçuklu, Danişmentli, Karamanoğulları, Dulkadiroğulları ve Osmanlı Devleti hâkimiyetinde kalan ilçenin eski adı “Rumdiğın” olan belde, Osmanlı zamanında Yozgat Akdağmadeni’ne; Cumhuriyet ilan edildikten sonra nahiye olarak Yozgat Boğazlıyana bağlanmıştı. 1925 yılında beldenin ismi “Kurtuluş” anlamına gelen “Felâhiye” olarak değiştirilmişti. 1926 yılında Kayseri Muncusun Bucağına bağlanmış ve 1930 yılında bucak merkezi olmuştu. 7 Ekim 1957 gün ve 7033 sayılı kanunla Felahiye ilçeye çevrilmişti (Çağırın, 2010).

Felahiye ilçesinde eğitim Cumhuriyetin ilk yıllarına dayanmaktadır. Cumhuriyetin ilk yıllarında eğitim seviyesini arttırmak için okuma yazma kursları verilmiş ve okul binası olmadığı için farklı binalarda eğitim yapılmaya başlanmıştı. İlerleyen yıllarda ise bir okul binası yapılarak ilçe halkının eğitim faaliyetlerine katılmaları sağlanmıştır.

İlçede bulunan ilkokulda tek öğretmen ile üç sınıflı olarak eğitim başlanmıştı. Okul binası olmadığı için eğitim, eğitim odalarında (Molla Ağa Odası, Rıza Bey'in Konağı) ve Jandarma Karakolu olarak yapılan binada (1968'li yıllarda yıkılmış) devam etmişti. İlçede ilkokul binası yapımı için 1938 yıllarında harekete geçilmiş ve temeli 1938 yılında atılmıştı. İlkokul binasının yapımında Felahiye ilçe merkezinde yıkılan kilisenin kesme taşları kullanılmıştı. Halk, taşları öküz kağnıları ve at arabalarıyla taşıyarak imece usulü okul binasını yapmıştır. Okul, Pazarören Köy Enstitüsü'nün ana

binasının planı örnek alınarak yapılmıştır. Hatta yıkılan kilisenin çanı, kağıya yüklenerek Pazarören Köy Enstitüsü'ne götürülmüş ve uzun yıllar orada okul zili olarak kullanılmıştır. Tarihi bir görünüme sahip iki katlı 10 derslikli binanın inşaatı 1942 yılında tamamlanmıştır. İnşaatı tamamlanan okula Felahiye İlkokulu ismi verilmişken 1958 - 1959 öğretim yılında yapılan bir anketle okulun ismi Kanuni Süleyman İlköğretim Okul olarak değiştirilmiştir. Kanuni Süleyman İlkokulu'nun yanına 1962 yılında Nedim Özpolat İlkokulu yapılmıştır (Felâhiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015). 1980 yılın kadar ilçede B. Toraman İlköğretim Okulu (1975), Cumhuriyet İlköğretim Okulu (1942), İsabey Köyü İlköğretim Okulu (1954), K. Süleyman İlköğretim Okulu (1962), Karaşih İlköğretim Okulu (1966), Merkez Atatürk İlköğretim Okulu ve Silahtar Köy İlköğretim okullarında eğitime devam edilmişti (Kayseri Valiliği, 1998a).

Felâhiye Ortaokulu, 1959 yılında Kanuni Süleyman İlköğretim Okulu'nun üst katında elli yedi öğrenciyle eğitim ve öğretime başlamıştır. 1969-1970 öğretim yılında yeni ortaokul binasına taşınmış ve okulun bahçesine vatandaş-devlet işbirliği ile pansiyon yapılmıştır. 1976-1977 öğretim yılında ise Felâhiye Lisesi açılmış olup aynı binada ortaokul ve lise olarak eğitim faaliyetlerini sürdürmüştü (Felâhiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015).

İlçede 1970 yılında Pratik Kız Sanat Okulu açılmış ve özel idare binasında bir yıl eğitim yaptıktan sonra 1979 yılında Kanuni Süleyman İlköğretim Okulu'nun alt katında eğitimine devam etmişti (Felâhiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015).

15 Ekim 1980 yılında "Felahiye İmam Hatip Lisesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği" tarafından yaptırılan iki katlı geçici binada imam hatip lisesi ortaokul kısmı eğitim ve öğretime başlamış, devlet ve halk işbirliği ile 1985 yılında temeli atılan bina 1990 yılında tamamlanarak 1990-91 öğretim yılında eğitime açılmıştı (URL-49, 2016)

Felâhiye Halk Eğitimi Merkezi, 22 Ağustos 1982 yılında yaygın eğitim faaliyetleri hükümet konağı içerisinde kendilerine tahsis edilen yerde ilçe halkının mesleki kurslara katılımını sağlayarak nitelikli eleman yetiştirmek istenmiştir. Kişilerin gelirini iyileştirmek amacıyla ilçe merkezinde, kasaba ve köylerinde genel olarak biçki-dikiş, el nakışı, makine nakışı, trikotaj, daktilograf, arıcılık ve okuma-yazına gibi çeşitli kurslar açılmıştı (Felâhiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015).

Felâhiye İlçesi'nin Çukur Bucağı'nda yedi çevre köyün birleşmesiyle bölge okulu olarak 1933-1934 öğretim yılında hizmete başlayan bir ilkokul açılmış ve zaman içerisinde köylerde ilkokul açılarak okuma yazma oranı artmıştı. Çukur bucağında ilk ortaokul 1959 yılında Atatürk İlkokulu'nun üst katında eğitime başlamıştı. 1959- 1970 yılları arasında Atatürk İlkokulu'nda eğitime devam etmiş ve 1970-71 öğretim yılında başka bir alanda yeni bina yapılmış ve ortaokul olarak eğitime açılmıştır (Felahiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015).

Çukur Bucağı'nda kurulun ilk lise binası 1934 yılında yatılı bölge okulu olarak Çukur, Hayriye, Taşlık, Kavaklı ve Silahtar köylerinin müşterek çalışmaları sonucu yapılmış ve okulun çatısı 1940 tarihinde tamamlanmıştı. Okulda bazı eksiklikler olması nedeniyle öğrenciler başka bir binada eğitimlerine devam etmişti. İnşası tamamlana okul 1946 yılında eğitim ve öğretime açılmış ve 14 Şubat 1956 tarihinde yaşanan bir kaza sonucu okul tamamen yanmıştı. Okulun yanmasıyla öğrenciler yine başka bir binada öğrenim görmüş ve aynı yıl yaz mevsiminde üst katında gerekli tadilat yapılarak eğitime devam edilmişti (URL-19, 2016). Çukur Bucağında, 1959 yılı başında kurulan Mektep Yaptırma Derneği topladığı bağışlarla okul binasının eksiklerini yaptırmış ve okul eğitime başlamıştır. Okulun alt katı ilkokula, üst katı ortaokula ayrılmıştı. 24 Kasım 1959'da yapılan bir törenle ortaokul açılmıştı. 1959'dan 1970 yılına kadar eğitim ve öğretime devam eden okulun heyelan bölgesinde olması nedeniyle 1970-71 öğretim yılında başka bir binaya taşınmıştı. Halkın talep ve ihtiyaçları doğrultusunda 1971 yılında Çukur Bucağı'nda Halk Eğitimi Merkezi açılmıştı (URL-19, 2016).

4.2.4.4. İncesu İlçesi

Kayseri şehir merkezinin 30 km güney-batısında yer alan İncesu, ilçe merkezinin doğusunda Erciyes Dağı, batısında Sivri Dağı, güneybatısında Tekke Dağı, kuzeydoğusunda Kayseri'ye kadar uzanan bir ova yer almaktadır. Kayseri şehir merkezi, Ürgüp Develi ve Yeşilhisar ile sınır komşusudur (Alan, 2013).

İncesu, tarihi oldukça eskiye dayanan bir yerleşim yeridir. Eski çağlarda, buralarda yaşayan halkın Hitit ve Frigya halklarından olduğu ve daha sonra diğer Anadolu halkları gibi Hıristiyanlaştığı, Anadolu'nun eski tarihine ait kaynaklarda kaydedilmesine rağmen, Orta Çağ'a ait tarihçesi hakkında yeterli bilgi bulunmamıştır.

Kapadokya Krallığı Dönemi'nde "Sadagora/Sadocora" adıyla anılan İncesu, aynı isimle Bizans Dönemi'nde Ürgüp'e bağlı bir yerleşim yeri iken, Osmanlı Dönemi'nde önce "Boran" daha sonra "İncesu" adıyla Kayseri'ye bağlı bir yerleşim birimi hâline gelmişti. Anadolu merkezî otoritenin zayıfladığı dönemlerde bölge soygun ve yol kesme olaylarının yaşandığı yer haline gelmişti. XVI. yüzyılda Celali isyanlarının çıkmasıyla belde karışmış ve halk burayı terk etmek zorunda kalmıştı. Uzun yıllar bu sıkıntılı süreç devam etmişti. Osmanlı Devleti terk edilen yerleri tekrar canlandırmak için beldeyi, hazineye her yıl belli bir miktar haraç ödemek şartıyla şahıslara devretmek istemiş; XVII. yy'ın ortalarında 5.000 akçe karşılığında İncesu'yu Derviş Şeyhi Kasım Dede'ye vermişti. Kasım Dede beldeye tekrar yerleşimi sağlamış; fakat bölgenin önemli bir konumda olması nedeniyle başka sorunlar ortaya çıkmıştı. Bölgede belirli bir güce sahip olduğunu düşünen Kara Said isimli birisi hazineye ödediği 20.000 akçe karşılığı beldeyi Kasım Dede'den satın almıştı. Bu durum beldenin yeniden terk edilmesine sebep olmuştu (URL-20, 2016; Alan, 2013; Sarı ve Karababa, 2005).

Merzifonlu Kara Mustafa Paşa 1658 yılında Anadolu'daki Abaza Hasan Paşa İsyanı'nı ve Celâlilerden kalma isyanları bastırmak için komutasındaki ordu ile bugünkü İncesu'nun bulunduğu yerde konakmış ve bölgede yaptığı incelemeler sonucunda bölgeyi 10 km uzunluğunda, etrafı sarp kayalıklarla çevrili, orta yerinden incecik bir su akan dere, giriş yeri kapatıldığı zaman tam müstahkem bir kale olarak görmüştü. Böyle bir kalenin önünden geçen Bağdat yolu, Adana ve Erzurum'a uzanan güzergâhta askerî birliklerin gerekli yerlere sevki ve geri çekilmelerini rahatça idare etme ve denetlemeye müsait bir ortam yaratmıştı. XVI. yüzyılda İncesu'nun bulunduğu yerde sadece küçük bir yolcu hanı ve küçük bir Müslüman köyü varken; 1661 yılında Kara Mustafa Paşa'nın buraya 50 nefer derbentçi yerleştirmesi ve onlara toprak vererek satın aldığı arsalar üzerinde cami-i kebir, kervansaray, hamam, iki sıradan oluşan çarşı, medrese, sıbyan mektebi ve çeşmelerden oluşan menzil külliyesini inşa ettirmiştir. Beldenin iskân alanına dönüştürmesinin ardından yaklaşık bir yüzyıl sonra büyük bir kasaba hâlini almıştı (Alan, 2013).

XIX. yüzyılın ikinci yarısından itibaren 1925 -1930 nüfus mübadelesine kadar İncesu mahalleleri Müslüman ve Hıristiyan halkın bir arada yaşadığı yerleşim birimleri olmuştu. XIX. yüzyılın başlarında bucak merkezi olan İncesu, 1877 yılı itibariyle Yozgat, Kırşehir ve Ankara ile birlikte Ankara vilayetinin dört sancağından biri olan

Kayseri'nin kazası durumuna gelmiştir. XIX. yüzyılın ortalarında 754 ev, 195 dükkân, 29 cami-mescit, 2 medrese, 28 sıbyan mektebi, 2 han, 2 hamam, 1 hükümet konağı, 1 telgrafhane, 1 cezaevi, 15 kahvehane ve 17 değirmenle önemli bir yerleşim yeri olan İncesu, 1901 yılında da ilçe merkezi olmuş ve bugünkü Yeşilhisar ilçesi (Karahisar) 1905 yılında İncesu'ya bağlanmıştır. Kayseri'nin sancak olmasıyla, İncesu'da buranın kazası haline gelmiş ve 2004 yılı ve 5216 sayılı büyükşehir belediye kanunu gereğince İncesu Kayseri'ye bağlı merkez ilçe olmuştur (Alan, 2013).

İncesu ilçesi Kayseri'nin eğitim, kültür ve bilim açısından en önemli şehirlerinden birisidir. İlçede eğitim ve öğretim çok eski zamanlara dayanmaktadır. Anadolu Selçukluları ve Osmanlı Devleti zamanında açılan medreseler ilçede ilk örgün eğitim kurumlarını oluşturmuştu. İlçede düzenli eğitimin 1666 yılında Kara Mustafa Paşa tarafından yaptırılan külliyeinin içerisinde bulunan medresede başlamıştı (Sarı ve Karababa, 2005). Ayrıca o yıllarda ilçede okulöncesi eğitime denk gelen anasınıfı eğitiminin verilmişti. 1891-92 Ankara Vilayet Salnamesine göre İncesu kazasında 2 medrese ve 28 sıbyan mektebinin olduğu, 1902-03 yıllarında 2 medrese, 28 sıbyan mektebi ve iptidai mekteplerde eğitim verilmişti (Kocabaşoğlu ve Uluğtekin, 1998).

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkede çıkan karışıklıklar eğitimi de etkilemişti. Milli Mücadele döneminde ilçede eğitime yeteri kadar önem verilmemiş hatta ilkokula devam eden öğrenci sayısında azalmalar olmuştu. Cumhuriyetle beraber eğitime tekrar önem verilmeye başlanmıştı. 1926-27 yılında ilçede 3 mektepte eğitim verilmiş ve İncesu'da bulunan ilkokullarda görev yapmak isteyen gençler Zincidere Köy Muallim Mektebine okumaya gitmiştir (Sarı ve Karababa, 2005).

1928-1929 yılında İncesu merkez ve bağlı köylerinde, İncesu İlk Erkek Mektebi, Karakoyunlu İlk Mektebi, Süksün İlk Mektebi, Bozca İlk Mektebi, Kızılviran İlk Muhtelit Mektebi, Erdemisin İlk Mektebi, Ortaköy İlk Mektebi, Karahisar İlk Mektebi, Hamurcu İlk Mektebi ve isimsiz başka bir mektep olmak üzere on ilkokul olduğu kaydedilmişti (Alan, 2013). Ayrıca Atatürk İlköğretim Okulu (1976), Ertuğrul Gazi İlköğretim Okulu (1962), Garipçe İlköğretim Okulu (1939), Hamurcu İlköğretim Okulu (1951), Karahöyük İlköğretim Okulu (1940), Karakoyunlu İlköğretim Okulu (1954), Kara Mustafa İlköğretim Okulu (1912), Küllü Halil Cıngıllı İlköğretim Okulu (1969), Namık Kemal İlköğretim Okulu (1974), Örenşehir İlköğretim Okulu (1940), Saraycık

İlköğretim Okulu (1962), Şeyh Şaban İlköğretim Okulu (1980), Subaşı İlköğretim Okulu (1954), Tahirini İlköğretim Okulu (1937) ve Üçkuyu İlköğretim Okulu (1963)'nda eğitim verilmişti (Kayseri Valiliği, 1998a)

1953 yılına kadar İncesu merkez ve köylerinde öğretmen, öğretmen ve eğitimci ve sadece eğitimci okullarda eğitim vermişti. İncesu ilçesinin sadece iki köyünde okul yoktu. İlçe merkezindeki okul öğrenci mevcuduna göre yetersiz olup tamir ve ilave inşaatlarla okul sayıları artırılmaya çalışılmıştı. İlçe merkezinde 226 kız, 400 erkek olmak üzere 629 öğrenci eğitim alırken; köy okullarında 234 kız ve 669 erkek öğrenci eğitim almıştı (Vatan Gazetesi, 1953).

1950 yılında İncesu'ya bir ortaokul yapılmıştır. 80.000 bin liraya mal olan okula, bakanlık 20.000 lira yardım yapmış ve geri kalan parayı ilçe halkı karşılamıştı. İlkokuldan mezun olan öğrencilerin % 95'i ortaokula kayıt yaptırmıştı. İki sınıf, dört öğretmen ve elli bir öğrencisi bulunan ortaokulun binası mahalli yardımlarla yapılan örnek bir okul haline gelmişti (Vatan Gazetesi, 1953). Köyden gelen öğrencilerin barınmalarını sağlamak için dönemin okul müdürü Halil Semerci'nin çabalarıyla 1969 yılında iki katlı öğrenci pansiyonu yapılmıştı. Bir süre pratik kız sanat okulu olarak kullanılan bina daha sonra ortaokul ek binası olarak hizmet vermişti. 1973 yılında ortaokul binasında ortaokulda içine alan İncesu Lisesi açılmıştı. 1980 yılında öğrenci sayısının artmasıyla dernek ve devlet katkısıyla iki katlı iki derslik ilave edilmişti. 1991 yılında ise ortaokul kısmı Vali Sabahattin Çakmakoğlu İlkokuluna devredilmiştir (Sarı ve Karababa, 2005).

1970-71 yılında İncesu ilçesinde Pratik Sanat Okulu açılmıştı. Daha sonra bu okul Endüstri Pratik Sanat Okuluna çevrilmişti. Lise binasında faaliyet gösteren okul 1980-81 yılında Endüstri Meslek Lisesi'ne dönüştürülmüştür. Metal ve ağaç işleri bölümü olan okula daha sonra ağaç işleri, elektrik ve torna tesviye bölümleri açılmıştı. 1992 yılında sosyal yardımlaşma ve dayanışma vakfı tarafından yaptırılan 200 yataklı öğrenci yurdu endüstri meslek lisesine devredilmişti (Sarı ve Karababa, 2005).

İncesu İmam-hatip lisesi, ziraat bankası ile Ertuğrulgazi ilkokulu arasında yer alan şuanki müftülük binasında 1975-76 öğretim yılında eğitime başlamıştır. 1978-79 öğretim yılında ise lise kısmı açılmıştı. 1980 yılında yeni binasına taşınmış ve bu binada eğitimine devam etmişti. 1994 yılında hayırsever A. Leventoğlu tarafından binanın 3.

katı yaptırılmış ve 1995 yılında ise okulun yanına 150 öğrenci kapasiteli kız öğrenci yurdu hizmete girmişti (Sarı ve Karababa, 2005; URL-46).

Kaza merkezinde öğretim çağında olan çocukların % 79'u okula devam etmişti. Köylerdeki bu oran % 55 olmuştu. Köylerdeki çocukların okula devam oranlarının düşük olmasının nedeni okulların yeni açılmış olmasıydı (Vatan Gazetesi, 1953). 1965 yılında ilçede bir ortaokulda eğitim verilmiş ve okuma yazma bilenler arasında erkek nüfusun çoğunlukta olmuştu. İlçenin bütün köylerinde ilkokul açılmıştı (Çelebi, 1970).

İlçede 1972 yılında İncesu Halk Eğitim Merkezi kurulmuş ve 1979 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafında yapılan hizmet binasına taşınmıştı. Halk Eğitim Merkezi ilçenin tamamında eğitim faaliyetlerini sürdürmüştü (URL-21, 2016). Halkın ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik kurslar açılmıştır. İlçe genelinde açılan giyim kurslarıyla genç kız ve kadınlara kalıp hazırlama, dikiş dikme, ekonomi ve genel kültür gibi konularda bilgi ve beceriler kazandırmaktır. Alan taraması yapılarak kademe kademe okuma yazma kurslar açılmaya devam etmişti.

4.2.4.5. Pınarbaşı İlçesi

İlçenin tarihi M.Ö. 590 yıllarına dayanmaktadır (Bozkurt, 2016). Pınarbaşı, ilk olarak 1277-1861 yılları arasında Aziziye adıyla Sivas Vilayetine bağlı bir kaza merkezi olmuştu. Bu tarihten önce idari taksimattaki yeri hakkında tarihi kayıtlarda herhangi bir bilgi bulunmamaktadır (Bozkurt, 2016). Şirvan Dağı'nın kuzeyinden çıkan su, ilçeye adını vermiştir. Sultan Abdülaziz'in tahta çıktığı 1861 yılında Sivas'a bağlı bir yerleşim alanı olan kaza, 1863 yılında ilçe yapılmış, Pınarbaşı 1926 yılında da Kayseri'ye bağlanarak bugünkü statüsünü kazanmıştır (URL-22, 2016).

İlçenin doğusunda Kangal-Gürün, batısında Bünyan, kuzeyinde Akkışla, Şarkışla, Altınyayla, güneyinde Sarız- Tomarza ilçeleriyle çevrilidir. İlçe merkezinde 1546 metre olan rakım, doğusuna doğru uzanan Uzunyayla bölgesinde yer yer 2000 metreyi bulmaktadır. İlçe merkezi genellikle düz alanda kurulmuş olmakla birlikte bağlı yerleşim yerleri genel olarak dağlık ve engebeli alanlarda bulunmaktadır. İl merkezinin doğusunda 89 km uzaklıkta bulunan ilçenin yüzölçümü 3328 km² dir (URL-22, 2016).

İlçede eğitim Osmanlı Devleti zamanına kadar dayanmış medreseler, sıbyan mektebi ve rüştiyelerde eğitim verilmişti. İlçede 1904 yılında açılan rüştiye mektebinde

şu anda Melikgazi İlkokulu eğitim vermeye devam etmiştir. Barbaros İlkokul'nun bulunduğu taş binada ise kızlar mektebi olarak eğitim vermiştir (Temel, 1973).

1914 yılında mektebi iptidai ve rüştiye birleştirilerek Mekteb-i İptidai Umumi adı altında altı sınıflı olarak eğitime başlamış ve her iki okulda da üçer öğretmen görev yapmıştı. İlçedeki müftülük binasının çevresindeki medreselerde Arapça ve dini öğretim yapılmış ve medresedeki başlıca müderrisleri Pan'lı Hacı Yakup, Gümüşgünlü Müftü Mehmet Mansur, Kayaaltı'lı Mehmet Efendi, Kılıçmehmet'li Kurban Hasan, Hayriyeli Hacı Mecit ve Yusuf Efendi'ler olmuştu. Bu medreselerde okuyan öğrenciler askerlikten muaf sayıldıkları için öğrenci sayısında artış yaşanmıştır. Cumhuriyet ilan edildikten sonra medreselerin kapatılmasıyla var olan medreseler özel idare tarafından yıktırılmış, bina ve malzemeleri satılmıştı (Temel, 1973).

1914 yılında Pazarören, Kaynar, Viranşehir Bucak merkezleriyle Panlı köyünde üçer sınıflı, birer öğretmenli okulda eğitim verilmişti. Bucak ve köyleriyle birlikte 7 mektep, 1 rüştiye bulunan ilçede öğretmen ve öğrenci sayılarıyla ilgili bilgiye ulaşılamamıştı (Temel, 1973).

1923 yılından itibaren ilçede eğitim faaliyetlerine hız verilmiş ve 1938 yılında Pazarören Köy Enstitüsü (Mimarsinan İlköğretmen Okulu) açılmıştı. Pazarören bucağı merkezindeki beş sınıflı, iki katlı yatılı bölge okulu olarak taş binada açılmış ve askerliğini yapmış okur-yazar çavuşlar seçilerek altı ay eğitimden sonra köylere eğitmen olarak gönderilmişti. Üç sınıflı eğitmen tipi köy okullarında köy çocuklarını birinci sınıftan alıp üçüncü sınıfa kadar getiren ve onlara okuma yazma öğretip mezun etikten sonra tekrar birinci sınıftan başlayan bir eğitim sistemi uygulanmıştır. 1954 yılında Köy Enstitüsü, İlk Öğretmen Okulu olarak değiştirilmiş ve Pazarören Köy Enstitüsü Mimarsinan İlk Öğretmen Okulu adını almıştı (Temel, 1973).

1973 yılında ilçede okulsuz köy kalmamış, ilçenin bütün köylerine ilkokul açılmıştı. Şehir merkezinde Atatürk İlkokulu, Barbaros ilkokulu, Hürriyet ilkokulu ve Melikgazi ilkokulu olmak üzere 4 ilkokulda eğitim vermiş ve ilçede 115 okulda eğitime devam edilmişti. Okulların çoğunun fiziki durumları iyi olmadığı için her yıl birçok okul büyük küçük onarımların geçmişti. 1973 yılında öğretmen başına 25 öğrenci düşmüştü (Temel, 1973). Bu ilkokulların dışında Aslanbeyli İlkokulu, Karakuyu İlkokulu, Kayaaltı İlkokulu, Tözgün İlkokulu, Kaynar İlkokulu, solaklar İlkokulu,

Esenköy İlkokulu, Kaman ilkokulu, Yukarıborandere ilkokulu, Karakuyu ilkokulu, Şabanlı İlkokulu, Bahçecik İlkokulu, Çördüklü İlkokulu, Büyükaramanlı İlkokulu ve Kurttepe İlkokulları açılmıştı.

İlçede ilk ortaokul 1949 yılında Kaymakam Osman Tolga zamanında bugünkü Barbaros İlkokulu'nda açılmıştı. 1966 yılına kadar müstakil ortaokul olarak öğrenimine devam eden okul, 1966 yılında açılan Pınarbaşı Lisesi bünyesinde ortaokul eğitime devam etmişti. Pınarbaşı Lisesi binası, 1956 yılında” Lise Yaptırma ve Yaşatma Derneği” tarafından yapımına başlanmış, 1966 yılında bina tamamlanarak öğretime başlamıştı. Okulun yapımında hem devletin hem de ilçe halkının büyük katkıları olmuştu. Ancak lisenin öğretmen kadrosunda eksiklikler olmuş ve 1973 yılında lisenin orta kısmında 735, lise kısmında ise 374 öğrenci eğitim almıştı (Temel, 1973). Bunun dışında Aslanbeyli Ortaokulu (1980), Karakuyu Ortaokulu (1979) ve Kaynar Ortaokulu (1980)'unda eğitim devam etmektedir.

İlçede 1959 yılında Akşam Kız Sanat Okulu açılmıştı. Okulda biçki-dikiş-nakış ve ev idaresi dersleri verilmiş ve okulda bir müdire, bir öğretmen, bir kâtip ve iki odacı vardı. 1973 yılında okulda otuz öğrenci dikiş nakış ve ev idaresi, dokuz öğrenci dikiş nakış ve 87 öğrencide yalnız dikiş eğitimi almıştı (Temel, 1973).

Pınarbaşı'da Pazarören Eğitim Kursu olarak açılan okul, 1954 yılına kadar Köy Enstitüsü olarak hizmet vermişti. 1954 yılında Mimarşinan İlk Öğretmen Okulu olarak eğitim vermiş ve 1975 yılında öğretmen lisesine dönüştürülmüştü. 1989 yılında ise ismi Anadolu öğretmen lisesi olarak değiştirilmiş ve bünyesinde ayrı bir lise ve ortaokul açılmıştı (URL-32, 2016).

1980-81 öğretim yılında ilçede Teknik ve Endüstri Meslek Lisesi açılmış ve ilk olarak metal işleri bölümüyle faaliyete geçmişti. Daha sonra mobilya-dekorasyon, elektrik, elektronik ve bilgisayar bölümleri açılmıştı (URL-50, 2016)

İlçede Halk Eğitimi Merkezi, 1965 yılında geçici bir binada faaliyete başlamıştı. 1973 yılında ilçede altı köyde halk dersaneleri açılmış ve öğrencilere okuma yazma öğretilmeye çalışılmıştı. Solaklar, Malak, Kaynar, Viranşehir, Oluklukaya köylerinde eğitim odaları açılmış ve köylüye eğitici kitap, gazete, dergi, radyo, film gibi eğitici araçlarla donatılmıştır. Biçki-dikiş kursları açılmış, şehir merkezinde temel ve genel bilgi kursları açılarak öğrencileri sınavlara hazırlamışlardı (URL-23, 2016). Mandolin

ve muhasebe kursları verilmiş; açık oturumlar, konferanslar, akşam kız sanat okulu ile defile ve sergi çalışmaları, halk ozanları gecesi, folklor gösterileri ile programlar yapmıştı. 10 köy okuluna kitap yardımı yaparak çocukların ders kitabına yardımcı kitaplar temin etmiştir (Temel, 1973).

4.2.4.6. Sarıoğlan İlçesi

Sarıoğlan ilçesi “Mezra-i Saru oğlan” ve “Karye-i Saru oğlan” olarak tabir edilmektedir (Yinanç ve Elibol, 1988). İlçeyi kuranlar Sarıoğlanlı aşireti olduğu için ilçe ismini bu aşiretten almıştır (Özkan, 2001). Sarıoğlan, Osmanlı Devleti zamanında 1846 yılında Bozok eyaleti, Kayseri sancağına bağlı bir kaza; 1861 yılında Sivas eyaleti Sivas sancağı, Aziziye kazasına bağlı bir nahiye; 1911 yılında Kayseri ili Bünyan kazasına bağlı bir nahiye durumunda olmuştur (Sezer, 2016).

Cumhuriyet döneminde, Sarıoğlan 1954’e kadar, Bünyan’a bağlı bir köy durumunda iken 1954 yılında Bünyan’a bağlı bir belde olmuştur. 1 Nisan 1960 tarihinde TBMM’nin İdari Sistemler Değişikliği hakkındaki yasa ile idari bakımından ilçe şeklini almıştır. Sarıoğlan ilçesi, 1948 yılında Kesdoğan Çayı’nın taşması sonucu sel baskınına uğradığından, bugünkü yerleşim yerinin kuzeydoğusundan, şimdiki yerine taşınmıştır. İlçe kuzeybatıdan Felâhiye-Özvatan, doğuda Akkışla-Gemerek, güneyinde Bünyan, batıda Kocasinan İlçeleri ile çevrilidir (Gündoğ ve Kariper, Tarihsiz; URL-24, 2016).

İlçede eğitim ve öğretim Cumhuriyet döneminden sonra gelişme göstermişti. Karaözü nahiyesinde 1928 yılında köy odası olarak kullanılan bina, 1930 yılında tadilat yapılarak beş sınıflı ilkokula çevrilmişti. 1957 yılında okulun yetersiz gelmesi ve yıpranması üzerine Karaözlüler Okul Yaptırma Derneği’nin yardımıyla iki katlı, on iki derslikli okul binası yaptırmış ve binayı ortaokula tahsis etmişlerdi. Binanın ortaokula devredilmesi Türkiye’de ilk ortaokula sahip köylerden biri olmasına neden olmuştu. 1978 yılından sonra ortaokul olarak hizmet veren bina aynı zamanda lise olarak da kullanılmıştır.

1943 yılından önce Palas İlkokulu Ulu Cami’nin yanında bir odalı eski mektep denilen yerde eğitim vermeye başlamıştır. Mektebin mevcut durumu karşılayamaması nedeniyle köy halkı tarafından imece usulüyle beş derslik ve bir idare odasından oluşan ilkokul yapılmıştır. Nüfusun hızla artmasıyla 1980 yılında ve 1983 yılında ek derslikler

yapılmıştır (URL-25, 2016). Ayrıca ilçede Cumhuriyet İlkokul, Palas İlkokulu, Tatılı ve Sarıoğlan Ebulhayır İlkokulunda eğitim verilmiştir.

1974 yılında temeli atılan Çiftlik Ortaokulu 1 Kasım 1978 yılında iki şube ve doksan öğrenci ile eğitime başlamıştı. Bozkurt ve 27 Mayıs İlkokulunu da bünyesine alan okul ilkokul olarak 1983–1984 eğitim öğretim yılından itibaren Çiftlik İlköğretim Okulu adını alarak eğitimine devam etmişti (URL-25, 2016). İlçede hemen hemen okulsuz köy kalmamıştı. Fakat Burunören, Yerlikuyu, İğdeli, Karapınar köylerinde öğrenci olmadığı için okullar kapanmıştı (Kayseri Valiliği, 1998a).

Sarıoğlan ilçesinde ilk lise 1976 -1977 öğretim yılında açılmış ve adı Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Sarıoğlan Lisesi olarak tescil edilmişti. Lise günümüzde Şehit Hacıbey Kaya Anadolu Lisesi olarak eğitime devam etmektedir (URL-51,2016).

Sarıoğlan Halk Eğitimi Merkezi, 1978 yılında kurulmuş ve 1986 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yaptırılan yeni binaya taşınmıştı (URL-26, 2016). Halk Eğitimi Merkezi beş kasaba, on dokuz köyde öğrenci ve halkın istekleri doğrultusunda mesleki-teknik ve sosyal, kültürel kurslar açmıştı. (Kayseri Valiliği, 1998a). Ayrıca kursa devam eden öğrencilere ev ekonomisi, aile planlaması, genel sağlık ve seviyelere uygun dini bilgiler verilmektedir (Gündoğ ve Kariper, Tarihsiz).

İlçede önceleri çocuk kütüphanesi olarak açılan daha sonra halk kütüphanesine çevrilen bir kütüphane mevcuttur. Çiftlik kasabasında halk kütüphanesi vardır. Bunların kendilerine ait binaları yoktur (Gündoğ ve Kariper, Tarihsiz).

4.2.4.7. Sarız İlçesi

Sarız ilçesinin tarihi M.Ö.700'lü yıllara kadar dayanmaktadır. İlçenin tarihi M.Ö. 2000-1750 tarihlerinde Hitit egemenliğinde kaldığı tahmin edilmektedir. Daha sonra bölge Asurlular, Medler, Persler, Kapadokya Krallığı, Roma ve Bizans hâkimiyetinde kalmıştı. Malazgirt Savaşından sonra Selçukluların hâkimiyetine giren bölge, 1127 yılında Dulkadiroğulları Beyliği hâkimiyetine girmişti. Anadolu Selçuklu Devleti hükümdarı II. Kılıçarslan 1176 yılında bölgeyi Danişendlilerden geri almıştı. 1244 yılında Moğol, 1343 yılında Emir Eratnannın hâkimiyetine girmiştir. 1398 yılında Osmanlı Devleti burayı ele geçirmiş; fakat Ankara Bozgunu sonrasında Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları bölgeye hakim olmuştu. Osmanlı hükümdarı I.

Selim'in 1514 Çaldıran Zaferi dönüşünde Dulkadiroğullarıyla mücadelesi sonucunda 1515 Turnadağ Savaşıyla bu beyliğe son vermiş ve Sarız, Osmanlı sınırları içerisine dâhil edilmiştir. Sarız ilçesi 16. yüzyıldaki kayıtlara göre Elbistan Kaza'sının Hurman Nahiyesine bağlı olarak kaydedilmişti. İlçe 1861 yılında Aziziye (Pınarbaşı) kazasına bağlı nahiye konumuna gelmiş ve bu tarihlerde Sarız'ın merkezi Köyyeri ismiyle anılmıştır (Altı, 2015; Ayvaz, 2013).

Sarız ilçesi Sivas, Maraş ve Kayseri üçgeninde yer alan stratejik bir noktada yer almıştı. Bu sebepten Türk, Kürt, Çerkezlerin yer aldığı bir sahadır. 18. yüzyılın sonları ve 19. yüzyılın ilk yıllarında çeşitli aşiretler bu bölgeye yerleşmesiyle ilçede çok kültürlülüğün temeli 19. yüzyılda atılmıştı. Özellikle "Fırka-i Islahiye'nin" iskân alanındaki faaliyetleri ve 19. yüzyılın ikinci yarısında Koçgiri kazasındaki Kürt aşiretinin Sarız'a yerleşmesi sonucunda bugünkü Sarız'ın temelleri oluşmuştu. Fırka-i Islahiye'nin çalışmaları sonucunda konar-göçer bir zümre olan Avşarlar yerleşik hayata geçirilmişti. Buna karşı Osmanlı Devleti, mevcut durumuyla yerleşik bir yaşam süren Koçgiri kazasındaki Kürtlerin Sarız'a göç etmesine mani olmaya çalışmıştı. 1877-78 Osmanlı-Rus savaşı sırasında Erzurum-Kars taraflarından gelen muhacirler de bu bölgeye yerleştirmiş ve bölge kozmik bir yapıya kavuşmuştu (Altı, 2015).

1910 yılında nahiye konumunda olan Sarız'a, 30 Temmuz 1914 yılında belediye kurulmuştu. İlçe 1915 yılında Halep'e gönderilmek üzere tehcire tabi tutulan Bünyan'daki Ermenilerin durağı haline gelmişti. 1927 yılında Aziziye'nin Sivas'tan ayrılıp Kayseri'ye bağlanmasıyla Sarız'da Kayseri il sınırlarına dâhil edilmişti. Sarız, 1946 yılında Pınarbaşı'ndan ayrılarak ilçe statüsüne kavuşmuştu (Altı, 2015).

Sarız, Kayseri il merkezinin doğusunda yer almaktadır. İlçe Tomarza, Pınarbaşı, Gürün, Tufanbeyli, Afşin ve Göksun ilçeleri ile çevrilidir. İlçe ekonomik ve coğrafi yapı itibariyle tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır (URL-27, 2016).

Sarız İlçesi'nde Cumhuriyet öncesi dönemde bir sıbyan mektebi ve altı sınıflı, altı öğretmenli bir idadi mektebinde eğitim verilmişti (Kayseri Valiliği, 1998a). Cumhuriyetin ilk yıllarıyla ilçede okullar açılmaya başlamıştı. 1928 yılında o zamanki ismi "Köyyeri" olan Sarız nahiyesi'nin Yeşilkent Köyü'nde, 1932 yılında "Yeşilkent Köy Muallim Mektebi" açılmıştı. Köy Muallim Mektepleri'nin kapatılmasıyla bina ilkokul olarak kullanılmaya başlamıştı (Özbek, 2013a; Işık, 2010). Daha sonraki

yıllarda bina onarımdan geçirilmiş ve 1993 yılından itibaren Dadaloğlu Lisesi olarak eğitime devam etmişti.

İlçenin bütün köylerinde ilkokul açılmıştı. İlçede bulunan bazı ilkokulların ikinci kademesi olarak ortaokul açılmış ve lise eğitimi alacak öğrencilerin ilçe dışına gitmesini engellemek için 1977 yılında ilk lise açılmış ve eğitim vermeye başlamıştır. İlçede okuma yazma bilenler arasında erkek nüfus çoğunluğu oluşturmuştur (Çelebi, 1970).

1980 yılına kadar ilçede Aşağı Kısraç İlkokulu (1947), Ayrılan İlkokulu (1966), Çağşak İlkokulu (1980), Çavdar İlkokulu (1959), Çörekdere İlkokulu (1944), Damızlık İlkokulu (1963), Fatih İlkokulu (1921), Fettahdere İlkokulu (1947), Gerdekmağra İlkokulu (1968), Kemer Köyü İlkokulu (1940), Kuşçu İlkokulu (1950), Oğlakkaya İlkokulu (1963), Tavla İlkokulu (1980), Yaylacı İlkokulu (1950), Yeşilkent İlkokulu (1932) ve Altısöğüt İlkokulu (1962)'unda eğitime devam edilmiştir (Kayseri Valiliği, 1998a). Yıllar geçtikçe ilçede bulunan okul sayısında artış yaşanmıştır.

Sarız İlçesi'nde, Halk Eğitimi Merkezi 1976 yılında hizmete başlamıştı. İlçe merkez ve köylerinde halkın talep ve istekleri doğrultusunda kurslar açılmıştı. Yörenin geleneksel el sanatları olan kilim dokumacılığını yaşatmak, gelecek nesillere aktarmak ve tanıtmak amacıyla merkezde ve köylerde atölyelerde kilim dokumacılığına önem verilmişti (Kayseri Valiliği, 1998a). İlçede okuryazar vatandaş sayısını artırmak amacıyla merkez, köy ve kasabalarda okuma yazma kursları ile halkın talep ve istekleri doğrultusunda arı yetiştiriciliği, sıhhi tesisat v.b. kurslar açılmıştı.

4.2.4.8. Tomarza İlçesi

M.Ö.700'lü yıllara kadar dayanmaktadır. İlçenin tarihi M.Ö. 2000-1750 tarihlerinde Hitit egemenliğinde kaldığı tahmin edilmektedir. Daha sonra bölge Asurlular, Medler, Persler, Kapadokya Krallığı, Roma ve Bizans hâkimiyetinde kalmıştı. 610 yılında Sasani (İran) Hükümdarı Hüsrev II, İstanbul'u kuşatmak niyetiyle Anadolu'dan geçerken, Kayseri bölgesini ele geçirmiş ve 20 yıl hâkimiyetini sürdürmüştür. Sasanilerden sonra, bölge tekrar Bizans hâkimiyetine geçmiştir (URL-39, 2016; Tomarza Kaymakamlığı, 2015).

1071 Malazgirt Zaferinden sonra Anadolu'nun fethine kadar bölge Kapadokyalılar, Büyük İskender'in Makedonya İmaratorluğu, Pers İmparatorluğu ve

Romalıların idaresinde kalmıştır Malazgirt zaferinden sonra bölgeye Uygur Türkleri ile İrandan gelen Avşar Türkleri yerleşmiştir. Tomarza, Osmanlı idaresi altında da aynı isimle anılmıştır (URL-39, 2016; Tomarza Kaymakamlığı, 2015).

Osmanlı idaresi altında bulunan Tomarza'ya 19. yüzyılın sonu ve 20. yüzyılın başlarında ilçeye dışından göçler başlamış; özellikle 1877-1878 Rus Harbi ve Birinci Dünya Savaşı sırasında Kars, Ardahan, Erzurum ve Ağrı'dan çok sayıda Müslüman Türk aile yöreye gelerek yerleşmişti (Tomarza Kaymakamlığı, 2015).

Cumhuriyetin ilanından sonra 1924 yıllarında Yunanistan ile imzalanan Nüfus Mübadelesi sonucunda Tomarza ve köylerine bir çok Türk aile iskan edilmişti. Hükümet tarafından 1936, 1940 ve 1950 yıllarında Bulgaristan'dan gelen çok sayıda Türk ailesi de Tomarza ilçesine yerleştirilmiştir(Tomarza Kaymakamlığı, 2015).

1953 yılına kadar Develi'ye bağlı olan Tomarza, bu tarihte Develi'den ayrılmış; ilçe statüsüne kavuşmuştu. Tomarza ilçesi doğuda Pınarbaşı ve Sarız, batıda Develi, kuzeyde Talas ve Bünyan, güneyde Adana ili, Tufanbeyli ilçesi ile çevrilidir. İlçenin deniz seviyesinden yüksekliği 1389 metre ve yüzölçümü 1485 km² dir (Tomarza Kaymakamlığı, 2015).

Cumhuriyetten önce ilçede bir medrese, iki iptidai mektebinde eğitim verilmişti. Cumhuriyetle beraber tüm yurttan başlatılan eğitim seferberliği ile 1923 yılında ilçede Tomarza İlkokulu'nun yapılmasıyla ilköğretim eğitimine başlamış ve ilçenin hemen hemen bütün köylerinde ilkokul açılmıştı. İlçe'de Emiruşağı İlkokulu (1947), 50. Yıl İlkokulu (1973), Avşarsöğütlü İlkokulu(1954), Pusatlı İlkokulu(1957), Turan Ekmeksiz İlkokulu (1961), Arslantaş İlkokulu, Özlüce İlkokulu (1972), İncili Şehit Yaşar Karakaya İlkokulu (1952), Akın İlkokulu (1962), Kaleköy İlkokulu (1955), Çulha İlkokulu (1979), Böke ilkokulu (1956), Yavuz Selim İlkokulu (1940), Kesir İlkokulu (1947), Gülveren İlkokulu, İmamkulu İlkokulu, Sarı Mehmetli İlkokulu, Kızılören İlkokulu, Şıraz İlkokulu, Şıhbarak İlkokulu, Hacıpaşa İlkokulu, Toklar İlkokulu, Kapıkaya İlkokulu, Turanlı İlkokulu, Kömür İlkokulu (1955), Köprüköy İlkokulu (1964), Tahtakemer İlkokulu, Bostanlık İlkokulu ve Tatar İlkokulu'nda eğitim devam etmektedir (URL-52, 2016).

İlçede ilkokulların bazılarında ikinci kademe olarak ortaokul eğitim verilmişti. İlçede ilk olarak 1955 yılında bir lise açılmış, eğitime başlamıştı. 1976-77 öğretim

yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Pratik Sanat Okulu açılmış ve yapı bölümünde hizmet vermeye başlayan okulda daha sonra metal işeri bölümünde açılmıştı. Okul 1980-81 yılında Endüstri Meslek Lisesine dönüştürülmüş ve günümüzde Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi olarak eğitime devam etmektedir (URL-54,2016).

Sarız ilçesine, 1 Ocak 1978 yılında imam-hatip lisesi açılmış ve binanın temeli “Tomarza İmam Hatip Lisesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği” tarafından 1979 yılında atılmıştı. 1986 yılına kadar halkın katkılarıyla imam-hatip lisesi tamamlanarak eğitime devam etmişti (URL-53, 2016).

1968 yılında Tomarza’da Halk Eğitimi Merkezi açılmıştı. Halk Eğitimi Merkezi, özel idareye ait bir binada faaliyetlerine başlamış; 1976 yılına kadar çeşitli binalarda hizmet vermişti. 1976 yılında yeni hükümet konağı binasının tamamlanmasıyla bu binada Halk Eğitimi Merkezine iki oda tahsis edilmişti. Halkın talep ve istekleri doğrultusunda çeşitli kurslar açılmıştı. Fakat Halk Eğitimi Merkezi açılana kadar Kayseri Kız Meslek Lisesi’ne bağlı olarak çalışan 260 no’lu Gezici Kurs çeşitli kurslar düzenlenmişti. Sözü edilen bu gezici kurs 1968 yılına kadar faaliyetlerini sürdürmüş; fakat sadece 10-40 arasında öğrencisi olan bir sınıf görünümünde kendini göstermiş olduğu için yaygın eğitim faaliyeti kapasasında çalışmalarını yeterli olmamıştı. Çünkü bu tür kursun sadece bayanlara yönelik olması, kursun yaygın eğitim faaliyeti değil de Kız Meslek Lisesi’nin bir sınıfı durumuna getirmişti (URL-28, 2016).

4.2.4.9. Yahyalı İlçesi

Yahyalı, ilkçağın (MÖ 3500-MS 375) iki önemli merkezi olan Kapadokya ile Çukurova arasında önemli bir bölgede bulunmuştu (Özdoğan, 1948). Yahyalı, M.Ö. 2000-1200 yıllarında Hititler, M.Ö. 1200-700 yılları arasında Frigler sınırlarına dâhil edilmişti (Kınal, 1962). Daha sonra Persler, Büyük İskender, Romalılar ve Bizans hâkimiyetine girmişti. 1071 Malazgirt Zaferinden sonra Danişmendoğulları Beyliği (1075-1175) ile birlikte sahneye çıkan Yahyalı ilçesi, Anadolu Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Çukurova ile Orta Anadolu arasında bir köprü konumunda olmuştu. Yahyalı İlçesi Kayseri, Niğde, Konya ve Develi arasında sık sık el değiştirmesi mali, adli, idari kayıtlara ulaşmayı nerede ise imkânsız hale getirmişti. XV. yüzyıldan itibaren adından söz ettiren Yahyalı, Hoca Ahmed, Abdal İlyas, Akçakoca gibi tarihi ve dini

şahsiyetleri yanında bilhassa Varsak Türkleri'nin Osmanlı Devleti ile uzun süren mücadeleleriyle tanınmıştı. Karamanoğulları Beyliği'nin hâkimiyet sahasında olan bölgenin sarp ve coğrafi yapısı, sert iklimine rağmen Adana-Kayseri arasında önemli bir geçit oluşturduğundan, tarihi kıymetini daima muhafaza etmişti. 1865 iskânları sonucu demografik yapısında önemli sayılabilecek değişmeler görülen bölge, Suriye'nin Rakka bölgesine iskân edilen aşiretleri geri dönmesi üzerine 1900'lü yıllara, karışıklıklar içine girmişti. Boynuinceli, Recebli Avşarı, Pehlivanlı vb. gibi önemli aşiretlerin yaşadığı Yahyalı'da Oğuz boylarının hemen hepsine rastlamak mümkün olmuştu (Yahyalı İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015).

Orta Toroslar üzerinde, Çukurova ile İç Anadolu arasında önemli bir geçit üzerinde kurulu olan Yahyalı, 1913 yılında belediye statüsüyle Niğde'ye bağlı iken Cumhuriyet döneminde Develi'ye bağlanmış ve 1954 yılında ilçe statüsüne geçerek Kayseri'ye bağlı ilçe konumuna gelmişti (URL-29, 2016).

Yahyalı ilçesi, 35-36 doğu meridyenleri ile 38-39 kuzey paralelleri arasında yer almaktadır. İlçenin güney-doğusu Feke (Adana), kuzey-doğusu Develi (Kayseri), batısı Dünderli ile Sulucaova (Niğde), kuzeyi Develi, kuzey-batısı Yeşilhisar (Kayseri) ve güneyi Aladağ (Adana) ile çevrilidir (Kayseri İl Yıllığı, 1968).

Cumhuriyet dönemine kadar Yahyalı'nın Camiikebir, Yenice ve Gazibeyli mahallelerinde birer medrese vardı (Dağcı, 2012). İlçede okullaşma Cumhuriyet dönemiyle başlamış ve ilk defa Cumhuriyet Meydanında bir ilkokul açılmıştı. 1934 yılında Atatürk İlkokulu'nun açılışına kadar eğitime devam etmişti. Ardından Cumhuriyet İlkokulu (1953), Çavdaruşağı İlkokulu (1984), Fatih İlkokulu (1969), Namık Kemal İlkokulu (1963), Ağcaşar İlkokulu (1949), Yeşilköy Özden Elmacı İlkokulu, Kirazlı İlkokulu (1954), Derebay Kasabası İlkokulu (1934), Kocahacılı İlkokulu (1957), İlsayılı İlkokulu (1956), Yeşilköy Çağlık İlkokulu, Çubuk Harmanlı İlkokulu, Aşağı Senirköy İlkokulu (1978), Deliuşağı İlkokulu, Büyükçakır İlkokulu, Yerköy İlkokulu, Karaköy İlkokulu, Avlağa İlkokulu, Çamlıca İlkokulu, İsmetpaşa İlkokulu, Kapuzbaşı İlkokulu, Kocahacılı İlkokulu, Kopçulu İlkokulu, M.A. Ersoy İlkokulu, Mustafa Beyli İlkokulu (1938), Yahyagazi İlkokulu (1978), Yuları İlkokulu (1959), Sazak İlkokulu, Seydili İlkokulu, Taşhan İlkokulu, Yukarısenirköy İlkokulu, Dikme İlkokulu ve Ulupınar İlkokulu olmak üzere Cumhuriyetin ilk yıllarından

günümüze kadar artarak devam etmiştir. İlçede 1934 yılından 1987 yılına kadar otuz üç ilkokulda eğitim verilmiştir (Yahyalı İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015; Kayseri Valiliği, 1998a).

İlçede 1956 yılında ilkokulların ikinci kademesi olan ortaokullar açılmıştı. İlçede ilk olarak 1973 yılında Yahyagazi Lisesi ve 1974 yılında İmam-Hatip Lisesi açılmıştı (Yahyalı İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015).

Yahyalı Halk Eğitimi Merkezi Müdürlüğü 11 Eylül 1970 tarihinde açılmış ve geçici hizmet binasında faaliyetlerine başlamıştır(Kayseri Valiliği, 1998a). Halk Eğitimi Merkezi yöre halkının talep ve istekleri doğrultusunda kurslar açılmıştı.

4.2.4.10. Yeşilhisar İlçesi

Yeşilhisar ilçesinin kuruluşu hakkında kesin bilgi bulunmamaktadır. Fakat bölgede Hititler, Perslerin ve Roma imparatorluğu'nun hüküm sürdüğü bilinmektedir (Kınal, 1962). M.Ö. 256 yılında İran'ın, sonra tekrar Bizans İmparatorluğu'nun hâkimiyetine giren Kibistra yani Yeşilhisar, Roma İmparatorluğu'nun Hıristiyanlığı kabulüyle Yeşilhisar, Ürgüp'e bağlı Göreme ile birlikte önemli bir dini merkez haline gelmişti. Roma Kralı I. Teodesyos, imparatorluğu iki oğlu arasında paylaştırdıca Yeşilhisar, Bizans'ın hâkimiyet alanına girmiş ve doğrudan İstanbul'a (Kostantinapolis) bağlanmıştı. Malazgirt Savaşından sonra Selçukluların hâkimiyetine giren bölge, 1127 yılında Dulkadiroğulları Beyliği hâkimiyetine girmişti. Anadolu Selçuklu Devleti hükümdarı II. Kılıçarslan 1176 yılında bölgeyi Danişendlilerden geri almıştı. 1244 yılında Moğol, 1343 yılında Emir Eratnanın hâkimiyetine girmiştir. 1398 yılında Osmanlı Devleti burayı ele geçirmiş; fakat Ankara Bozgunu sonrasında Karamanoğulları ve Dulkadiroğulları bölgeye hakim olmuştu (URL-30, 2016).

Karamanoğlu Ahmet Bey'in ölümünden sonra Fatih Sultan Mehmet, bu beyliği ortadan kaldırıp Yeşilhisar'ı Cem Sultan'ın kardeşi Sultan Mustafa'ya vermişti. Damat İbrahim Paşa zamanında, Nevşehir'in önemini artırmak için etrafta bulunan önemli merkezlerin askeri ve mali güçlerini ferman ile Nevşehir'e aktarırken Yeşilhisar'ın Zencibar kalesinde mevcut olan 39.000 akçe tımar ile otuz üç neferlik muhafız birliğini de Nevşehir'e götürdü. O tarihten sonra Yeşilhisar eski önemini kaybetmişti. Osmanlı Padişahlarından III. Mustafa zamanına kadar Karaman Eyaleti'nin, Niğde Sancağına

bağlı bir kaza merkezi olan Yeşilhisar 1856 yılında nahiye olarak Kayseri'ye, 1902 yılında İncesu İlçesi'ne bağlandı. O zamana kadar Develi Karahisar adıyla anılırken isim benzerliği olan yerlerle karıştığı için 1945 yılında Yeşilhisar olarak değiştirildi. 1945 yılında yapılan müracaatla Kayseri ye bağlanan Yeşilhisar, 11 Haziran 1947 tarih ve 5071 sayılı kanun ile ilçe haline gelmiştir (URL-30, 2016).

İlçe antik çağlardan beri yerleşim yeri olarak kullanılmasına rağmen eğitimle ilgili bugüne kadar gelebilmiş herhangi bir yapıya ulaşılammıştır. Ankara Vilayet Salnamesinde Yeşilhisar ilçesinde bir medresenin olduğu belirtilmiş fakat medreseye ait kalıntılara rastlanmamıştır. İlçede Cumhuriyet öncesi döneme ait bilinen tek eğitim öğretim merkezinin Köşk Mahallesi Köşk Cami bitişiğinde bulunan tek odalı bir eğitim kurum olmuştur. Cumhuriyet döneminde de aynı yerde yapılan birinci katı taş, ikinci katı ahşap olan binada eğitim ve öğretime devam edilmiş; okul ilk mezunlarını 1935-1936 yılında vermişti (Kayseri Valiliği, 1998a).

İlçede açılan tek odalı eğitim kurumunun ardından Atatürk İlkokul (1967), Başköy İlkokulu (1980), Çadirkaya İlkokulu (1955), Derbentbaşı İlkokulu (1965), Doganlı İlkokulu (1954), Gülbayır İlkokulu (1942), Güzelöz İlkokulu (1951), Hızır İlyas İlkokulu (1980), Kavak İlkokulu (1967), Kayadibi İlkokulu (1957), Kovalı Barajı İlkokulu (1979), Kovalı İlkokulu (1946), Kuşçu İlkokulu (1951), Mithatpaşa İlkokulu (1958), Musa Hacılı İlkokulu (1947), Ovaçiftlik İlkokulu (1960), Yeşilova İlkokulu (1947), Ziya Gökalp ilkokulu (1936) ve Soğanlı İlkokulu açılmıştır. Bu okullar günümüzde de eğitime devam etmektedir (Kayseri valiliği, 1998a; URL-52, 2016).

İlçede ilk olarak 1950 yılında Yeşilhisar Ortaokulun açılmasıyla ortaokul eğitimi başlamış ve yıllar geçtikçe ilçedeki ortaokul sayısı artmıştı. İlçede 1969 yılında Yeşilhisar Lisesi adıyla ilk lise açılmış ve 1974 yılında Yeşilhisar İmam Hatip Lisesi açılmış ve ilk mezunlarını 1981 yılında vermişti (Yeşilhisar Anadolu İmam hatip lisesi stratejik planı, 2015).

İlçede okuma yazma bilenler arasında erkek nüfus çoğunluğu oluşturmuş ve ilçenin bütün köylerinde ilkokul açılmıştı (Çelebi, 1970). Yıllar geçtikçe ilçede okul sayısında artış yaşanmıştı. Fakat ilçenin sürekli dışarıya göç vermesi ilçedeki eğitimi de olumsuz etkilemiş ve ilçede derslik başına düşen öğrenci sayısı ülke ortalamasının altında kalmıştı.

Yeşilhisar İlçesi'nde, 31 Temmuz 1980 tarihinde Yeşilhisar Halk Eğitim Merkezi açılmıştı (URL-31, 2016). İlçe merkezlerinde ve köylerinde halkın görüşleri alınarak istekleri doğrultusunda mesleki ve sosyal kültürel kurslar açılmıştı. İlçede okuma yazma oranını artırmak için alan çalışması yapılmış ve okuma yazma kursları açılmıştı.

4.2.5. Halk Eğitimi Merkezi

Örgün eğitim sistemine hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış bireylere gerekli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak için örgün eğitimin yanında veya dışında onların; ilgi, istek ve yetenekleri doğrultusunda ekonomik, toplumsal ve kültürel gelişmelerini sağlayıcı nitelikte, çeşitli süre ve düzeylerde hayat boyu yapılan eğitim-öğretim-üretim rehberlik ve uygulama faaliyetlerinin tümü olarak ifade edilmiş (MEB, 2006) ve yaygın eğitimle beraber örgün eğitimin ulaşamadığı kitlelere ulaşmak amaçlanmıştı (Türkoğlu, 2005).

Türkiye'de yetişkin eğitimi ya da halk eğitimi faaliyetleri Cumhuriyet öncesi dönemde Medreseler, Ahilik, Loncalar, orduda yapılırken Cumhuriyet dönemiyle beraber Halk Eğitimi Şubesi, Halk Derslikleri, Millet Mektepleri, Halk Okuma Odaları, Halkevleri ve Halk Odaları, Köy Eğitim Kurşları ve Köy Enstitüleri'de yapılmıştı (Celep, 2003; Geray, 2002; Türkoğlu ve Uça, 2011).

Cumhuriyetin ilk dönemlerinde itibaren halk eğitimine önem verilmiş, Milli Eğitim Şuraları ve kalkınma planlarında yetişkin eğitimi üzerinde durulmuştu. 1963-2005 yıllarını kapsayan kalkınma planlarının hepsinde halk eğitiminin önemi belirtilmişti (Duman, 2007). Temeli 1951 yılında atılan Halk Eğitimi Merkezleri'nin ilk oluşumu 1952'de Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak açılan Halk Eğitimi Büroları ile olmuş ve 1953'lü yıllarda kasaba ve köylerde Halk Eğitimi Odaları hizmet vermeye başlamıştı (Kılıç, 1981; Kurt, 2000; Kaya, 2015).

Bakanlık 1956 yılında UNESCO'dan bir uzman getirmiş, Halk Eğitimi ile ilgili rapor hazırlanmasını istemişti. Rapora göre Milli Eğitim Bakanlığına bağlı halk eğitimi teşkilatının kurulmuş, bu teşkilat vasıtasıyla Türkiye'nin tamamında halk eğitimi faaliyetlerinin yapılması gereği üzerinde durulmuş ve kapatılan halkevlerine ait binalarda Halk Eğitimi Merkezleri açılmaya başlamıştı (Okçabol, 1996; Kaya, 2015).

1960 yılında Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak "Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü" kurulmuş ve 1964 yılında Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı'na bağlanan Halk Eğitimi Merkezi, 1967 yılında yeniden Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlanmıştı.

1977 yılında "Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü" olarak yeniden yapılandırılan "Halk Eğitimi Genel Müdürlüğü", 1983 yılında "Çıraklık ve Yaygın Eğitim Genel Müdürlüğü" adını almıştı. Adı geçen Müdürlüğe bağlı, il ve ilçe teşkilatları vasıtasıyla halk eğitimi faaliyetlerini yürütürken, 2011 yılından itibaren Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü dahilinde faaliyetlerini sürdürmeye devam etmişti (Kaya, 2015).

Halk Eğitim Merkezleri, okuma-yazma, genel, teknik ve mesleki konularda kurslar verilmişti. Açılan kurslar sadece yetişkinlere yönelik olmamış çocukların yaş gruplarına göre de kurslar açılmıştı. Halk Eğitimi Merkezinde açılan kurslara kadınların ve genç kızların katılma oranı erkeklere göre daha olmuştu. Çünkü kadınların eğitilmesi sosyal, ekonomik ve kültürel açıdan kedilerini yetiştiren bireyler olması amaçlanmıştı (Şanlı, 2015).

Kayseri Halk Eğitim Merkezi, 1959 yılında şimdiki Nazmi Toker İlkokulu binasında açılan Ticaret Lisesi bünyesinde eğitim ve öğretim faaliyetlerine başlamıştı. 1969 yılında, Mevlana Mahallesi'nde bulunan binasına taşınmış ve 1970 yılında Kayseri Halk Eğitim Merkezi olarak faaliyete geçmişti (Kocasinan Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi ve ASO Müdürlüğü [KHEM ve ASO], 2016). Kayseri ilinin 1989 yılında Büyükşehir olmasıyla Kocasinan ve Melikgazi Halk Eğitimi Merkezi olarak ikiye ayrılmıştı

Merkez kurulduğu yıldan itibaren yaygın eğitim dalında yetişkinlere yönelik ihtiyaç ve talepler doğrultusunda yöre halkına kurs, toplantı, sempozyum, seminer, kulüp ve benzeri etkinlikler yaş, cinsiyet, eğitim düzeyi, dil ve din farkı gözetmeksizin örgün eğitim sistemi içine ya hiç girmemiş ya da herhangi bir kademesinde bulunan veya bu kademelerden çıkmış kişilere eğitim hizmeti sunmuştu (KHEM ve ASO, 2016).

Bu merkezlerde okuma-yazma öğretimi ve eksik kalan eğitimlerini tamamlamaya çalışanlara destek sağlamak kültürel, sosyal, mesleki, bilgi ve beceriler kazandırmak ya da mevcut bilgi ve becerilerini geliştirmek için ihtiyaç ve şartlar doğrultusunda belde, köy ve mahallelerde merkezlere bağlı olarak kurs yerleri veya eğitim odaları açılmıştı (KHEM ve ASO, 2016).

Halk Eğitimi Merkezleri ilçelerdede açılmış ve yöre halkının talepleri doğrultusunda kurslar vermeye başlamıştı. 1962 yılında Bünyan, 1965 yılında Pınarbaş, 1968 yılında Tomarza, 1969 yılında Develi, 1970 yılında Yahyalı, 1972 yılında İncesu, 1976 yılında Sarız, 1978 yılında Sarıoğlan, 1980’de Yeşilhisar ve 1982 yılında Felahiye’de Halk Eğitim Merkezleri açılmıştı.

Halk eğitimi faaliyetleri kapsamında gezici kurslar açılmıştı. Mesela 1959-60 yılları arasında Kayseri’ye bağlı Talas kazasının Tavlusun köyünde açılan ve öğretim süresi haftada 44 saat olmak üzere 8 ay süren 203 numaralı köy kadınları geçici biçki-dikiş kursu açılmıştı. Kursu Kayseri’den Mesrure Sungur isimli öğretmen gelmiş ve kurs köy muhtarının evinin üst katında bulunan büyük bir odada verilmişti. Kursu köyde bulunan bütün genç kızlar ve kadınlar katılmıştı. Kurs sonunda bir sergi açılmış ve başarılı olanlara kurs bitirme belgesi verilmişti (Doğan, 2016). Açılan bu gezici kurslar yaygın eğitim faaliyeti açısından çok yeterli olmamış, sadece kadınlara yönelik 10-40 arasında öğrencisi olan bir sınıf görünümünde kendini göstermişti (URL-28, 2016).

Kayseri ve ilçelerinde halk dersaneleri açılmış ve öğrencilere okuma yazma öğretilmeye çalışılmıştı. Bunun dışında halk eğitimi için köylerde gece kursları açılmış ve ziraat, marangozluk, inşaat kursları da verilmişti (Vatan Gazetesi, 1953). Ayrıca eğitim odaları açılarak köylüye eğitici kitap, gazete, dergi okutulmuş, radyo dinletilmiş ve film izletilmişti. Dahası şehir merkezinde açılan temel ve genel bilgi kurslarıyla öğrenciler sınavlara hazırlanmıştı. Mandolin, muhasebe, biçki dikiş gibi kursları verilmişti (Temel, 1973). İlçe merkez ve köylerinde halkın talep ve istekleri doğrultusunda açılan kurslarda bazı ilçeleri geleneksel el sanatları olan kilim dokumacılığını yaşatmak, gelecek nesillere aktarmak ve tanıtmak amacıyla merkezde ve köylerde atölyelerde kilim dokumacılığına önem verilmişti (Kayseri Valiliği, 1998a).

4.2.6. Kayseri’de Millet Mektebi, Halkevi, Muallim Mektepleri ve Zincidere Köy Muallim Mektebi, Pazarören Köy Eğitim Kursu ve Pazarören Köy Enstitüsü

4.2.6.1. Millet Mektebi

Millet mektepleri, yeni Türk alfabesinin tüm yurttta öğrenilerek, okuryazarlığın artırılmasında önemli bir adımdır. Millet Mektepleri açılmadan, Milli Eğitim Bakanı İsmail Safa Bey döneminde ilköğretim genel müdürlüğüne bağlı Halk Eğitim Bürosu kurulmuştu. İlköğretim genel müdürlüğü Tevhidi Tedrisatla beraber çalışmalarına hız vererek 1927-28 yıllarında 3.304 halk dershanesi açılmış ve 64.302 kişi belge almıştı (Geray, 1970).

1928 yılında Maarif Vekâleti yeni bir halk mektebi talimatnamesi hazırlamış, harf inkılabından sonra yeni Türk Harflerinin tüm yurttta halka kısa bir sürede doğru bir şekilde öğretmek amacıyla halk dershaneleri Millet Mektepleri ismiyle yeniden düzenlenmişti. Atatürk, 1 Kasım 1928 tarihinde TBMM’de yaptığı konuşmada;

“Efendiler; Türk harflerinin kabulü ile hepimize, bu memleketin bütün vatanını seven yetişkin evlatlarına mühim bir vazife tevaccüh ediyor, bu vazife; milletimizin kâmilan okuyup yazmak için gösterdiği şevk ve aşka bilfiil hizmet ve yardım etmektir. Hepimiz hususi ve umumi hayatımızda rast geldiğimiz okuyup yazma bilmeyen erkek, kadın her vatandaşımıza öğretmek için tehalük göstermeliyiz, bu milletin asırlardan beri hal olunamayan bir ihtiyacı birkaç sene içinde tamamen temin etmek, yakın ufukta gözlerimizi kamaştıran bir muvaffakiyet güneşidir (TBMM Zabıt Ceridesi, 1928).” diyerek bütün halkın okuma-yazma öğrenmesini istemiştir.

Fakat yeni Türk harfiyle okuma yazma öğretiliyor olsa da halkın tamamına öğretmekte sıkıntı yaşanmıştı. Bu sorunu çözmek için kurslar açılmaya başlanmış fakat bu kurslar sadece büyük şehirlerde çalışmalar yapmıştı. Yeni harflerin halka öğretilmesi ve okuryazar oranının kısa sürede artırılması için çeşitli tedbirler alınmaya başlanmış ve bu tedbirler içerisinde yer alan konulardan biri de Millet Mektepleri’nin açılması olmuştu (Ergün, 1997)

Millet Mekteplerinin açılması, 11 Kasım 1928 tarihinde Bakanlar Kurulu tarafından onaylanmış ve 24 Kasım 1928 tarihli Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe

giren Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesinde Millet Mektepleri'nin kuruluş amacı şu şekilde ifade edilmişti.

“Türkiye halkını okuyup yazmağa muktedir bir hale getirmek ve ona hayat ve maişetinin istilzam ettiği ana bilgileri kazandırmak maksadıyla Millet Mektepleri teşkilatı vücuda getirilmiştir. Millet Mektepleri'nin umumi teşkilatı Sabit ve Seyyar olmak üzere A (4 ay) ve B (2 ay) dersanelerinden, halk okuma odaları ile köy yatı dersanelerinden mürekkeptir. Şehir ve kasabalarda ve mektebi bulunan köylerde açılan millet mektebi dersanelerine sabit, mektepsiz köylere bir devre için muallim göndermek suretiyle açılan dersanelere de seyyar dersaneler denir. (Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi, 1929; BCA, 1929).”

Millet Mektepleri teşkilatı talimatnamesine göre, okulların amacı, örgütte çalışanların görevleri, öğretim müfettiş ve öğretmenlerin görevleri, derslere devam şartları, halkın bu okullara devamının sağlanması, açılış törenleri dersaneler için harcanacak paranın sağlanması, propaganda örgütü, dersane mezunlarına verilecek belgeler belirlenerek Türk harflerinin kısa zamanda ve kolay bir şekilde her ferdin okuyup yazması sağlamaktı (BCA, 1929; Şahin, 1992).

Halkın Millet Mekteplerine devam etmesi zorunluydu. Bozkurt ve Bozkurt (2009)'un 1929 tarihli Yeni Mersin Gazetesinden aktardığı bilgiye göre Millet Mektebi olan bir yerde Millet Mekteplerine gitmeyenler, 1931 yılından sonra mahalle ve köy ihtiyar meclisinde aza olmayacak, müteahhitlere, fabrikalara, şirketlere ve çiftliklere reçber ve amele olamayacak, devlet ve halk işlerinde çalışamayacak ve devletin emirlerine uymadıkları dikkate alınarak 5 lira ile 25 lira arası para cezası alınacağı duyurulmuştu. Bu şekilde halkın millet mekteplerine devam ederek okuma yazma öğrenmeleri istenmişti.

1 Kasım 1928'de kabul edilen ve 3 Kasım 1928'de yürürlüğü giren yeni Türk alfabesinin kabulünden sonra tüm ülkede olduğu gibi Kayseri'de de kapsamlı bir okuma-yazma seferberliği başlatılmıştı. Kayseri'de Millet Mektepleri halka yeni alfabeyle okuma-yazma öğretmek amacıyla ilgili kararname yayınlandıktan sonra açılmış ve Kayseri halkına Millet Mektepleriyle ilgili kararları ve düzenlemeleri gazete ve diğer resmi ve gayri resmi basın organları ve dergiler vasıtasıyla duyurmuştu.

Millet Mektepleri açıldıktan sonra Kayseri'de hızlı bir şekilde yeni harflerle okuma yazma seferberliği başlamıştı. 1929 tarihinde 314 millet mektebi dershanesi

açılmış, 14.321 kadın ve erkek millet mekteplerinde eğitim almıştı. Eğitim alan talebelere ilk devreyi bitirenlerin sınavları bitirdikleri günden itibaren yapılmaya başlanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Mart 1929).

İki aylık B dershaneli millet mekteplerinin sınavları 4 Mart 1929 tarihinde başlamıştı. Mektebe devam eden öğrencilerden bayanların sınavı saat 14.00'de, erkeklerin sınavı saat 20.00'de başlamış ve 6 Martta sınavlar bitmişti. Mektebe kayıtlı olamamış yeni Türk harflerini hususi surette veya aileleri nezdinde tahsil edenler ikametgâhlarına en yakın olan millet mekteplerine müracaat edip sınav olmuşlardı. Bu sınavlardan başarısız olanlar devam etmekte olan dört aylık A dershanesini takip etmek zorundaydı. İmtihanlardan başarılı olanların yerlerine eski harflerle okuyup yazma bilenlerden yeniden talebe kaydı yapılarak B devresine geçilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Mart 1929).

Kayseri halkı Millet Mekteplerine büyük ilgi göstermişti. Her mahalle halkı kendi semtinde açılan mektebe devam ederek okumayı öğrenmişti. Üstelik okuma çağında olan kadın ve erkeklerde millet mekteplerine devam etmek zorunluydu. Mahalle muhtarları, mahallesindeki okuma-yazma bilmeyenlerin isimlerini maarif idaresine haber vermek zorundaydı. (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Aralık 1929). Cumhuriyet Arşiv vesikalarından da anlaşılacağı üzere Millet Mektepleri talimatnamesinin 50. Maddesine göre mazeretsiz millet mekteplerine devam etmeyenlerden vilayetler idaresi kanununun 68. Maddesine göre vilayet idare heyetlerince para cezası alınacağı ifade edilmişti (BCA, 15 Nisan 1931). Kayseri Valiliği, 11 Kasım 1930'da Kayseri vilayet gazetesine verdiği ilanda şehirde açılan millet mekteplerine gidilmesinin zorunlu olduğunu, gidilmemesi durumunda para cezası uygulanacağını belirterek halkı uyarma gereği duymuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Kasım 1930).

Millet mekteplerine devam etmeyenlerden alınacak para cezasının ise hazineye ait olacağı belirtilmişti (BCA, 1931a, 1). Ayrıca halkın ve muallimlerin iş zamanları dışında da millet mekteplerine devam etmesini sağlayan, harf inkılâbından beri millet mekteplerinde üç milyona yakın vatandaşın yetişmesine aracılık eden maarif müdürleri, memurlar ve ilk tedrisat müfettişlerine bir defaya mahsus ücret verileceği kararlaştırılmıştı (BCA, 1931b, 18). Millet mektepleri talimatnamesinin 22. Maddesine göre ismi geçen memurlara ücret verilmesi kabul olunmuştu (BCA, 1931c, 19).

5 Aralık 1929 tarihli Kayseri Vilayet gazetesinde halkın millet mekteplerine katılımını sağlamak için sürekli yazılar yazılmış ve halkın yeni harfleri öğrenmesinin önemi şu şekilde vurgulanmıştır;

“Vatandaş!

Cumhuriyet hükümeti bizi cehaletten kurtarmak için yeni harfleri kabul etti ve onları milletin öğrenmesini temin yolunda millet mektepleri açtı. Bugün onları öğrenmek bir memleket borcu olmuştur. Bilmeyenleri mekteplere sevk etmek hatta bir kelime bellettirmek askerlik kadar şerefli bir vazifedir. Her Türk’e vacip olan bu kutsi vazifeyi takdir etmemiz, yeni harfleri bilmeyen akrabamızı, arkadaşımızı millet mekteplerine göndermemiz lazımdır. İstikbali yeni harfler hazırlayacaktır. Vatandaş vazifeni bil oku ve okut” (Kayseri Vilayet Gazetesi, 5 Aralık 1929).

10 Mart 1930 tarihine gelindiğinde millet mektepleri birinci yılını doldurmuş ve Kayseri’de eğitimini tamamlayanlar için tekrar sınavlar başlamış, A ve B dershanelerinde ayrı ayrı sınav yapılmıştı. Millet mekteplerinde ders veren öğretmenler, sınava giren öğrencilerin başarılı olduklarını ve bu seneki başarı oranının geçen seneye oranla daha fazla olduğunu ve vatandaşların tam okuryazar olduğu dile getirmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 10 Mart 1930).

24 Kasım 1928’de yayınlanan ilk Millet Mektepleri Talimatnamesinin bir yıl uygulanması sonucunda bazı eksiklikler görülmüş ve 22 Eylül 1929 yılında yeni bir kararnameyle II. Millet Mektepleri Talimatnamesi yayınlanmıştı (Maarif Vekâleti Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi, 1929).Bu talimatnameye göre A dershanelerinin amacı, hiç okuma yazma bilmeyen veya Arap harflerini bilen vatandaşlara okuma yazma öğretme; B dershanelerinin amacı ise A dershanelerini bitirmiş ve okuma-yazmayı öğrenmiş olan vatandaşlara, hayatta faydalı olacak pratik bilgiler öğretilmesi olmuştu (Şahin, 1992).

II. Millet Mektepleri Talimatnamesinin uygulamaya geçmesiyle birlikte sabit, seyyar, özel millet mektepleri, köy yatı dershaneleri ve halk okuma odaları olmak üzere millet mektepleri şeklinde bir örgütlenmeye gidilmişti. Buna göre sabit millet mektepleri okul, cami odası, kahvehane, sosyal toplantı yerleri gibi halkın toplanabileceği yerlerde eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürecekti. Bu

mektepler kasım ayında eğitime başlayıp aralık ayı sonunda kursun birinci devresini bitirecek şekilde planlanmıştı. Seyyar millet mektepleri Maarif Vekâlet'inin resmi teşkilatının oluşmadığı yerlerde, okuma-yazma faaliyetleri yürütecek mekteplerdi. Özel Millet Mektepleri ise devlet ya da özel kuruluşların personeline okuma yazma öğretmek için açılan mekteplerdi. Diğer taraftan okulsuz köylerde, çocuklara okuma yazma öğretmek amacıyla Köy Yatı Dershaneleri ve okuma yazma öğrenenlerin okumalarını ilerleterek pratik bilgiler öğrenebilmeleri için de 1930 yılında halk okuma odaları açılmıştı (Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi, 1929).

Millet mekteplerinin yeniden örgütlenmesi sonucu Kayseri'de biri sabit otuzu seyyar A sınıfı ve yirmi dört sabit B sınıfı millet mektebi dershanesi açılmış ve bu dershanelere 6644 erkek 827 kadın olmak üzere 7471 kişi devam etmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 22 Ocak 1931).

Millet mektepleri dönemin idari amirleri ve mülki amirleri tarafından da zaman zaman ziyaret ediliyordu. Dönemin Kayseri Valisi Fuat Bey de Gazi Paşa, İstiklal ve Hacımansur ilkokullarındaki millet mektepleri dersaneleri ile Kayseri istasyonunda demiryolları çalışanları için açılan dershaneyi ziyaret etmiş ve öğrencilerin gösterdikleri başarılarından memnuniyetini ifade etmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 5 Mart 1931).

Aralık 1931 yılında eski alfabeyle eğitim yapmak isteyenleri önlemek amacıyla Cumhurbaşkanı Mustafa Kemal Paşa, Başbakan İsmet Bey'in ve dokuz bakanın imzası bulunan bir kararname yayınlanmıştı. Yayınlanan kararname bütün yerleşim birimlerinde o birimin en büyük mülkiye amiri tarafından halka duyurulması istenmişti. Kayseri'de de bu Kayseri halkına duyurmak için 11 Ocak 1932 tarihinde Kayseri Valiliğince kararname Vilayet Gazetesinde yayınlanmıştır (Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Ocak 1932). Yayınlanan talimatname maddeleri şunlardı:

“Madde 1: Türk harflerinin kabulü ve tatbikine dair olan 1 teşrinisani 1928 ve 1353 numaralı kanunun 9. maddesi hilafına olarak Arap harfleriyle tedrisat yapmak için gizli veya aleni dersane açanlar ve bu dersanelerden tedrisatta bulunanlar 1 Mart 1926 tarih ve 765 numaralı Türk ceza kanununun 526. maddesi mucibince tecziye olunacaklardır.

Madde 2: Bu talimat her yerde en büyük mülkiye memuru tarafından usulü dairesinde halka ilan olunacaktır.

Madde 3: Bu talimatname neşri tarihinden muteberdir.

Madde 4: Bu talimatnamenin tatbikine icra vekilleri heyeti memurdur (Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Ocak 1932).”

7 Mayıs 1931 tarihli Kayseri Gazetesinden edinilen bilgiye göre 8.520 öğrenci millet mekteplerine devam etmiştir. 1931 yılının ilk aylarında 7.471 öğrenci varken, mayıs ayına geldiğinde öğrenci sayısında artış yaşanmış ve ilk aya göre 1049’dan fazla öğrenci Millet Mekteplerine devam etmiş ve yapılan sınavlar neticesinde 4.529 öğrenci başarılı olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 7 Mayıs 1931).

Kayseri’de kadınların eğitimine ayrı bir önem verilmiş, kadınlara okuma yazma öğretmenin yanı sıra günlük hayatta işlerine yarayacak pratik derslerin verilmesi içinde çaba gösterilmişti. Özellikle Kayseri muallimler birliği okuma yazma öğrenmelerini temin için kadınlara özel bir kurs açmıştı. Bu kurs haftada iki gün Kız Orta Mektebinde bayan öğretmenler tarafından verilmişti. Kursta alfabe öğretiminin yanı sıra hesap ve biçki derslerinin de verilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 17 Aralık 1931).

1932 yılına gelindiğinde Kayseri’de 2.517 kişi Millet Mekteplerine devam etmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 25 Ocak 1932). 1935 yılında ise 1.723’ü erkek 203’ü kadın olmak üzere toplamda 1.926 kişi Millet Mektepleri dershanesinde eğitim almıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 15 Nisan 1935).

Millet Mektepleri faaliyetleri 1936 yılına kadar devam etmişti. İlk yıllar büyük bir ilgiyle karşılanan Millet Mekteplerine ilgi zamanla azalmış o yıllarda tüm dünyayı sarsan ekonomik bunalımın Türkiye’yi de etkilemesiyle bütçeden yeterince ödeneğin ayrılamaması, Milli Eğitim Bakanlığı ve mülkiye amirlerinin denetiminin azalması Millet Mektepleri’nden elde edilen verimin azalmasına neden olmuş ve bu tarihten sonra ulus okulları olarak faaliyetlerine devam etmişti. Ancak ciddi çalışmalar yapılmamıştır (Avcı, 2013; Bozkurt ve Bozkurt, 2009). Millet mektepleriyle beraber Kayseri’de de bu okullar kapanmıştı.

Yeni Türk alfabesinin halka öğretilmesinde önemli bir yere sahip olan Millet Mektepleri, Kayseri’de ciddi bir eğitim çalışmasına öncülük etmiş ve eğitim alanında önemli bir yatırım olarak görülmüş ve halkın önemli bir bölümü yeni türk alfabesini öğrenerek okuma yazma öğrenmişti. Kayseri’de açılan millet mekteplerinde sadece

okuma yazma öğretilmemiş, kadınlara da hesap, biçki-dikiş gibi kursları da vermiş, gündelik hayatta kullanacakları pratik bilgiler öğretilmişti.

4.2.6.2. Halkevi

Mustafa Kemal Paşa, Milli Mücadele kazanıldıktan sonra, yapılacak olan ilk işin Türk ulusunu her yönden kalkındırmak ve bilinçlendirmek için çalışılması gerektiğinin farkındaydı. Özellikle Türk insanına bu hususlarda hizmet götüreceği bir teşkilata ihtiyaç vardı; bu ihtiyaca cevap verecek en iyi teşkilatta Halkevleriydi (Toksoy, 2007). Halkevleri cumhuriyet rejiminin getirdiği değerlerin geniş halk kitlelerine ulaşmasında oldukça etkili olmuştu. Açılan bu evler ve daha sonra kurulan halk odaları sayesinde Anadolu'nun en ücra köşelerine dahi çağdaş bilimin ışığını götürmeye çalışmışlardı (Arıkan, 1999).

Halkevleri resmi olarak 1932 yılında kurulmuş; fakat temellerini Türk Ocaklarına dayandırmak mümkündür. Çünkü işleyiş ve faaliyetleri bakımından Halkevleriyle Türk Ocakları benzerlik göstermektedir (Özdemir ve Aktaş, 2011).

3 Temmuz 1911 yılında fiilen kurulan Türk Ocakları 1912 yılında resmen kurulmuştu. Türk Ocakları eğitim faaliyetleri, konferans, tiyatro ve sosyal yardım faaliyetlerinden yararlanarak halkın kültür seviyesini yükseltmeyi amaçlamıştı (Özdemir ve Aktaş, 2011).

Birinci Dünya Savaşı'nda Turancılık fikrini savunan Türk Ocakları, işgaller karşısında eylemci bir çizgide yer almasına rağmen mütareke döneminde baskıların artmasıyla faaliyetlerini kısa süreliğine durdurmuştu. 1923 yılında ocaklar tekrar faaliyetlerine başlamıştı. Fakat yeni Türk Devleti'nin kuruluşundan sonrada Anadolu sınırları dışında yaşayan Türkleri de amaçlarına dahil etmeye devam etmeleri Türk Ocakları'nın kapanmasına ortam hazırlamıştı. 1927 yılında toplanan Türk Ocakları 4. Kurultayı'nda ocakların Halk Fıkrası'yla ortak hareket edeceği kararı alınmış; fakat Türk Ocakları bu karara uymamıştı (Karaer, 1992; Temizhan, 2006). Tevetoğlu (1986)'na göre müfettişin biri ocakların faaliyet gösterdikleri yerde, Halk Fıkrası'nın etkili olamadığından şikâyet etmiştir. Bu durumu haber alan Mustafa Kemal Paşa Türk Ocakları yerine kendi emrine bağlı halkevleri kurmayı planlamıştı. 1931 yılında Türk Ocakları'nın kendini feshetmesinden sonra, 10-18 Mayıs 1931 tarihleri arasında C.H.P.

kongresinde Halkevlerinin açılması gündeme gelmiş ve 17 Mayıs 1931 tarihinde karara bağlanmıştı. 19 Şubat 1932 tarihinde başta Ankara olmak üzere Afyon, Aydın, Bolu, Bursa, Çanakkale, İzmir, Konya, Samsun, Malatya, Denizli, Diyarbakır, Eskişehir ve İstanbul illeri olmak üzere toplam on dört merkezde düzenlenen törenlerle ilk halkevleri açılmıştı (Cumhuriyet Gazetesi, 1932; Özdemir ve Aktaş, 2011). Daha sonra 24 Haziran 1932 tarihinde Antalya, Bilecik, Edirne, Gaziantep, Giresun, Silifke, Kastamonu, Kayseri, Kırıkkale, Kocaeli, Kütahya, Ordu, Rize, Sinop, Şebinkarahisar, Tekirdağ, Trabzon, Van, Yozgat ve Zonguldak'ta açılmıştı.

İlk Halkevlerinin açılmasından sonra açılan yeni halkevleri arasında Kayseri Halkevi de bulunmuştu. Bu haber 2 Haziran 1932 tarihi Kayseri Gazetesi'nde halka şu şekilde duyurulmuştu:

“Halkevi kalplerinde ve dimağlarında memleket sevgisine mukaddes ve ileri yürüten, yüksek bir heyecan halinde duyanlar için toplanma ve çalışma yeridir. Bu itibarlar halk evinin kapısı bütün vatandaşlara açıktır.”

Halkevine kayıt yaptırmak isteyenler için de Halk Fırkası salonunda bir defter açılmış ve her şube için sayfa ayrılmıştı. Halkın kendi istek ve arzusuna göre çalışabileceği şubelerden bir, iki veya üçüne ismini yazdırarak imza atması yeterli kabul edilmişti. Ayrıca Halkevinin açıldığını bütün halka duyurmak içinde “Duyanların duymayanlara haber etmesi bir vatan hizmetidir” şeklinde gazetelere ilan verilmişti. (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Haziran 1932).

Kayseri Halkevi 24 Haziran 1932'de açılmış; Halkevlerinin ülke ve topluma kazandıracaklarını daha iyi ifade etmek ve açılışa halkın büyük ölçüde katılımını sağlamak amacıyla 23 Haziran 1932 tarihli bir duyuru ile halka ilan edilmişti. Bu duyuru Kayseri Vilayet Gazetesinde şu şekilde yer almıştı:

“Kayseri Halkevi'nin açılma merasimi yarın saat on beşte eski Türk Ocağı binasında yapılacaktır. Bu münasebetle makamı vilayetten bütün merkez daireleriyle devlet müesseselerine birer tezkere yazılmış ve bilumum devair rüesasiye memurlar ve muallimlerin hazır bulunmaları rica edilmiştir. Halk Fırkası Türk milletinin tekâmül ve terakkisi için şimdiye kadar takip ettiği mesâî sahalarında nasıl müspet eserler vücuda getirmiş ise halk evlerini teşkil ve tesis etmekle de vatanımıza çok mühim

ve çok yüksek bir feyiz kapısı açmıştır. Halkevinde bilâistisna her sınıf halkımız toplanacak millî ve içtimaî bütün ihtiyaçlarımızı ortaya koyacak, feyizli neticeler elde etmeğe çalışacaktır. Bu evde ilmin, fennin her şubesine mensup olan zevat meslek ve ihtisasları dairesinde vatana faydalı olan faaliyet sahasına atılacaklar ve bütün kudretlerini sarf edeceklerdir. Âlimlerimiz, fen müntesiplerimiz, sairlerimiz, ediplerimiz, muharrirlerimiz, pedagoglarımız, muktesitlerimiz, tacirlerle sanatkârlar ve çiftçilerimiz hep bir yerde bir emel, bir gaye için çalışacaklar, vatanın ikbal ve istikbalini düşünen dimağlar nurlarını saçacaklardır. Hülâsa: halkevi tarihi hayatımızda millî ve içtimaî tekâmüllerimizi temin eden mühim bir amil olacaktır. Halkımızı bu mukaddes ve mukaddes emellerimiz ve gayelerimiz için davet ederiz. Bu daveti büyük bir vazife telakki ettik (Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Haziran 1932)”

Halkevleri, Türk Ocaklarını örnek almış ve dokuz etkinlik koluna ayrılmıştı. Kayseri Halkevinde dil, edebiyat, tarih; güzel sanatlar; gösteri; spor; içtimai yardım; halk dersaneleri ve kurslar; kütüphane ve yayınlar; köycüler; müze ve sergiler şubesi olmak üzere dokuz şube faaliyete geçmişti. 1932-1934 yılları arasında Kayseri Halkevinde faaliyet gösteren dokuz şubenin başkanı ve üyelerinin isimleri tabloda gösterilmiştir.

Tablo 4.4.

7 Temmuz 1934 Tarihinde Kayseri Halkevi Şube Adı, Şube Başkanları ve Üyelerin İsimleri

Şube Adı	Görevi	Adı	Mesleği
Dil, Edebiyat, Tarih	Başkan	H.Hüsni Bey	Maarif Müdürü
	Üye	Nazlı Hanım	Türkçe Öğretmeni
	Üye	Settar Bey	Tarih Öğretmeni
	Üye	Salim Bey	Müfettiş
	Üye	Kazım Bey	Öğretmen
Güzel Sanatlar	Başkan	Mahir Bey	Ustabaşı
	Üye	Naci Bey	Hesap Uzmanı
	Üye	Hikmet Bey	Müzik Öğretmeni
	Üye	Hamit Bey	Tesviyeci
	Üye	Necip Bey	Şapkacı
Gösteri	Başkan	Yusuf Bey	Öğretmen
	Üye	Faik Bey	İstasyon Şefi
	Üye	Ömer Bey	D.D.Yılları Memur
	Üye	Bedri Bey	Gişe Memuru
	Üye	Cemalettin Bey	Terzi

Tablo 4.4. (Devamı)

Spor	Başkan	Necip Bey	İstasyon Baş
	Üye	Necmi Bey	Müfettişi
	Üye	Ezel Bey	D.D. Yoları Kalem
	Üye	M.Arif Bey	Amiri
	Üye	Arif Bey	Hareket Müfettişi Hareket Müfettişi Yüzbaşı
İçtimai Yardım	Başkan	Halit Bey	Sağlık Müdürü
	Üye	Binnaz Hanım	Ebe
	Üye	Hayrettin Bey	Doktor
	Üye	Kemal Bey	Esnaf
	Üye	Mehmet Bey	Esnaf
Halk Dershaneleri ve Kurslar	Başkan	Fahri Bey	Öğretmen
	Üye	Menmuhat	Öğretmen
	Üye	Hanım	Öğretmen
		A. Hilmi Bey	
Kütüphane ve Yayınlar	Başkan	Seyfi Bey	Belediye Başkâtibi
	Üye	Sahir Bey	Nafia Başkâtibi
	Üye	A.Hilmi Bey	Öğretmen
Köycüler	Başkan	Şevki Bey	Divizyon Mühendisi
	Üye	Sıtkı Bey	Kız Ortaokulu
	Üye	Bedri Bey	Müdürü
	Üye	Recep Bey	Müfettiş
	Üye	Aziz Bey	Ziraat Müdürü Doktor
Müze ve Sergiler	Başkan	Ömer Bey	Muhasebe Başkâtibi
	Üye	Şaban Bey	Muhasebe Başkâtibi
	Üye	İsmail Bey	Rasat Memuru
	Üye	N.Mehmet Bey	Müze Memuru
	Üye	Mustafa Bey	Fotoğrafçı

Kaynak: BCA, 1934, 3.

1932-1950 yılları arasında Kayseri Halkevine sırasıyla Reşit (Özsoy) Bey, Naci Özsan, Hayrullah Ürkün, Ömer Sıtkı Efendi, Fevzi Kızıklı, Nazmi Akyurt, Feyzullah Karakimseli, Reşat Oğuz, Tacettin Tacettinoglu, Kazım Özyedekçi ve Mustafa Tütüncü başkanlık yapmıştı (Şanal, 2004).

Kayseri Halkevi, 30 Ağustos 1932 Zafer Bayramı kutlamalarında aktif bir şekilde yer almış ve halkevi başkanı Reşit Bey bu vesile ile Mustafa Kemal Paşa'ya övgü dolu cümleler içeren telgraf göndermişti. Mustafa Kemal Paşa ise gelen telgrafa şu yanıtı vermiştir.

“Kayseri halkevi reisi Kayseri Mebusu Reşit Bey’e büyük ordumuz düşmanı ana yurdunda yendiği, varlığımızı gösterdiği büyük günün yıl dönümünden dolayı hakkımda gösterdiğiniz çok temiz duygulardan

sevindim. Teşekkür eder, hepinize uğurlar dilerim (Kayseri Vilayet Gazetesi, 5 Eylül 1932).

Reisicümhur M. Kemal Paşa”

Kayseri Halkevi, Zafer Bayramı münasebetiyle lisede bir müsamere tertip etmiş bu müsamerede güzel sanatlar şubesi tarafından İstiklal Marşı okunduktan sonra dört parça musiki çalınmış ve temsil şubesi tarafından Beyaz Kahraman piyesi temsil olunmuştu. Ardından zeybek oyunu oynanmış ve milli marş çalındıktan sonra müsamere sona ermişti (Kayseri Gazetesi, 1 Eylül 1932).

Kayseri Halkevi Kütüphanesi, 18 Temmuz 1932 tarihinde açılmış ve bunun için Kayseri Belediye bahçesindeki bina tahsis edilmişti. Sabah saat 8.00-12.00, öğleden sonra 14.00-18.00 saatleri arasında açık olan Halkevi kütüphanesi ve okuma salonundan isteyen herkesin faydalanacağı belirtilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 5 Eylül 1932).

Halkevi kütüphane ve okuma salonları zaman içerisinde işlevini önemli ölçüde yerine getirmiş; 1944 yılındaki bir belgeye göre çeşitli türdeki 16.890 adet kitap talebe, işçi, öğretmen, subay, çiftçi, esnaf, işçi, serbest meslek sahibi gibi kişiler tarafından okunmuştu (BCA, 31.12.1944, s.44).

Kayseri Halkevi çeşitli yayınlar yaparak halkı bilinçlendirmeye çalışmıştır. Bu yayınlardan en önemlisi 1938 yılında yayınlanmaya başlayan ve 1950 yılında son sayısı yayınlanan Erciyes Dergisi'dir. Bu dergiden başka Tavlusun Köyü, Germir Köyü, Mimarsinan Köyü (BCA, 5.8.1937), Kayseri Halkevi Armağanı, Kayseri Sözlüğü, Argıncık Köyü, Talas, Üç Devrin Hülasası, Adabı Muaşeret, Riyazi Kadınlar, Yunus Emre-Kayseri Halkevi Başkanı Avukat Bay Naci Özsan, Arzın Menşei, Anadolu Selçuklularından Kayseri ve Civarını İlgilendiren Notlar, Anadolu Türk Beylikleri Devrinde Kayseri'yi İlgilendiren Notlar, Takvim ve Tarihi, Halk Kürsüsünden Akisler ve Kayseri Takvimi adlı yayınlar yapmıştı (Şanal, 2004).

Kayseri Halkevinin köycülük kolu, spor kolu ve içtimai yardım kolu birlikte yaya olarak yapılan köy gezileri düzenlemişlerdi. Bu gezilere dair gözlemlerini yayınlar halinde neşretmişlerdi (BCA, 27.1.1937,s.1). Mesela 8 Mayıs 1938 tarihinde Halkevinin köycülük, sosyal yardım ve spor kollarında görevli 63 kişi, Himmetdede nahiyesinin

Yamula Köyü'ne yaya, atlı ve otomobilli olarak gezi düzenlenmiş ve bu köyle ilgili etüt çalışmaları yapmışlardı (BCA, 9.06.1938,s.1).

Halkevinin yapmış olduğu en önemli etkinliklerden biriside düzenlemiş olduğu konferanslar olmuştur. Mesela 1 Temmuz 1937 yılında sadece 6 ay içerisinde on üç konferans düzenlenmiştir. Bu konferansların hangi konuda kimin tarafından verildiği aşağıda yer almıştır:

“Konusu	Kimin Tarafından Verildiği
Japon ve Hindistan, Zafer Bayramı,	Profesör Neriman Kolp, Sahir Üzel Kitapsaray Komite Başkanı
Dil Bayramı,	Fahri Tümer Köycüler Komite Başkanı
Hatay Rejimi,	Nedim Bez Fabrikası Operatörü
Hatay Rejimi,	Murat Nafia Fen Memuru
Cumhuriyet Bayramı,	Tacettin Belediye Üyesi,
Atatürk Günü,	Fahri Tümer Köycüler Komite Başkanı
Tasarruf Haftası,	Tacettin Belediye Üyesi,
Adabı Muaşeret,	H. Savaşçin Kültür Direktörü,
Dil Bayramı,	Sahir Üzel Kitapsaray Komite Başkanı
Dil Bayramı Şiir,	Ahmet Evintan Halkevi Sekreteri
Cumhuriyet Bayramı,	Kazım Özdoğan Etiler Baş Öğretmeni

Kayseri Halkevi Başkanı Naci Özsan (BCA, 31.12.1937,s.36).”

Yine Kayseri Halkevinin kuruluşunun 6. yıldönümü konferans ve etkinliklerle kutlanmış ve Halkevi Başkanı Naci Özsan tarafından bir konferans verilmişti (BCA, 20.2.938).

Halkevi zaman zaman milletvekilleri tarafından denetlemeye tabi tutulduğu gibi halkeviyle ilgili sıkıntıları olan insanların şikâyetleri de göz önünde bulundurulmuştu. Mesela 1932 yılında Kayseri mebuslarından Reşit Bey, Ahmet Hilmi Bey ve Sait Azmi Bey Halkevi teşkilatı için İncesu ve Develi kazalarına giderek bilgi almışlardı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 3 Ekim 1932; BCA, 27.11.937).

Faaliyetlerine Türk Ocakları binasında başlayan Halkevinin daha sonra kendisine ait bina yapılması düşünülmüş ve inşaatına başlanmıştı. Halkevi inşaatı için

belediye bütçesinden de belirli bir miktar tahsis edilmişti; fakat bina yapılırken bir takım sıkıntılar yaşanmıştı. Halkevi binasının yapımı için beton arma kalıpları olmasına rağmen demirlerin yetmediği ve milli müdafaa vekâletinden müsaade alınarak demir alınması gerektiği belirtilmişti (BCA, 22. 8. 1940). Projeye göre Kayseri Halkevi binasının terasına spor sahası yapılmak istenmişti. Bunun yapımının pahalıya mal olması ve malzemenin Avrupa'dan getirecek olmasından dolayı bu fikirden vazgeçilmişti (BCA, Haziran 1940).

Kayseri Halkevi yeni binasında faaliyete geçtikten sonra 1950 yılında Kayseri Cumhuriyet Halk Partisi başkanlığı tarafından 4 Mart 1950 tarihinden 4 Mart 1951 tarihine kadar bir yıllığına 300.000 liraya Anadolu Anonimim Türk Sigorta Şirketine sigorta ettirilmişti (BCA, 30.1.1951).

1932-1950 yılları arasında dokuz şubesi ile o dönemde Kayseri'nin önemli kültür merkezlerinden biri olan Kayseri Halkevleri, devletle-halk arasındaki kopukluğu gidererek cumhuriyet inkılâplarını halka yayarak geniş kitlelere ulaşmasını sağlamıştır. Toplumun aydınlatılması için çeşitli kurslar açmış, toplanan yardımlarla toplumsal dayanışma ve işbirliğini sağlayarak yoksul halkın temel ihtiyaçlarını karşılamış, fakir ve yardıma muhtaç öğrencilerin her türlü ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştı.

Halkevlerinin masraflarını devlet bütçesi, özel idareler ve belediyeler tarafından karşılanırken Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle yardımların yavaş yavaş kesilmesi ve halkevlerinin idaresinde yaşanan güçlük neticesinde 1951 yılında Halkevleri kapatılmıştı (Özer, 2010).

C.H.P. il idare kurulu'nun 10 Temmuz 1950 tarihinde almış olduğu karar ile 1 Ağustos 1950 tarihinden itibaren Kayseri Halkevi faaliyetleri durdurulmuş ve 5830 sayılı kanunla devlete intikal eden Kayseri Merkez Halkevi binasının ortaokula tahsis edilmesi kararlaştırılmıştı (BCA, 1952). Günümüzde halkevi binası Kız Olgunlaşma Enstitüsü ve 1. katı Kocasinan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü tarafından kullanılmaktadır.

4.2.6.2.1. Kayseri'de açılan muallim mektepleri

Meşrutiyetle beraber köye göre öğretmen yetiştirme fikri ortaya çıkmıştı. İkinci meşrutiyet döneminde Manastır, Üsküp, Edirne ve İstanbul'da çıkan eğitim dergilerinde köye uygun olarak öğretmen yetiştirme fikri çeşitli şekillerde sunulmuş ve Anadolu'nun

çeşitli yerlerinde muallim mektepleri açılmıştı (Ergün, 1996). Kayseri’de muallim mekteplerinin açıldığı yerlerden biri olmuş ve vilayette farklı sayıda muallim mektebi açılmıştı. Açılan ilk muallim mektebi Mutasarrıf Muammer Bey’in teşebbüsü ile 1907-1908 yılında açılmış ve 50-60 talebe ile 1909-1910 yılına kadar iki yıl eğitim vermişti. İkinci olarak 1912-1913 yılında açılan muallim mektebi üç yıl eğitim verdikten sonra 1915-1916 yılında talebelerin askere çağrılması sebebiyle kapatılmıştı. 1919-1920 yılında yine Muammer Bey’in teşebbüsü ile şimdiki Gazipaşa İlkokul binasında açılmış ve 120 öğrenci eğitim almıştı. Aynı yıl Darülmuallimat Kız Öğretmen Okulu açılmış ve ömrü bir yıl olmuştu. Dördüncü defa 1926-1927 ders yılında Zincidere’de açılan köy muallim mektebi yakın vilayetlerden gelen kalabalık talebe kadrosu ile bölge okulu şeklinde açılmış isede iki yıl eğitimden sonra kapanmış ve talebeler çeşitli muallim mekteplerine dağıtılmıştı (TCDS, 1928). 1928 yılında o zamanki ismi Köyüeri olan Sarız nahiyesi’nin Yeşilkent Köyü’nde mektebin yapımına başlanmış, 1932 yılında Yeşilkent köy muallim mektebi açılmış aynı yıl geri kapanmıştı (Özbek, 2013a; Işık, 2010). Sonuncusu ise 1940 yılında Pazarören Köy Eğitim Kursu daha sonra Pazarören Köy Enstitüsüne dönüştürülmüş ve köy enstitülerin kapatılmasıyla 1954 yılında Mimar Sinan İlk Öğretmen Okulu ismini almıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 15 Mart 1948).

1923-1924 yıllarında Türkiye genelinde 7’si kız, 13’ü erkek olmak üzere 20 ilk öğretmen mektebi açılmıştı. Açılan bu mekteplerden Kayseri’de nasibini almış ve 1924-1925 yılında Kayseri Erkek Öğretmen Okulu açılmış ve bir yıl eğitim verdikten sonra kapatılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 1 Eylül 1932; Yücel, 1994). İncesu’da açılan Seyyar Köy Muallim Mektebi, Pınarbaşı’na bağlı Sıradan (Oğuz) Köyünde ise 1935’ten sonra Geçici Öğretmen Mektebi açılmıştı (Özdamarlar, 2010).

4.2.6.2.1.1. Zincidere Köy Muallim Mektebi

Meşrutiyetle beraber köye göre öğretmen yetiştirme fikri ortaya çıkmıştır. İkinci meşrutiyet döneminde Manastır, Üsküp, Edirne ve İstanbul’da çıkan eğitim dergilerinde köye uygun olarak öğretmen yetiştirme fikri çeşitli şekillerde sunulmuştu (Ergün, 1996).

Cumhuriyet döneminde de bu fikirden vaz geçilmemiş ve hatta öğretim üyesi Ali Haydar Taner İlkokulu bitiren köy çocuklarının köy muallim mekteplerine alınıp üç yıl

eğitim olarak köy hayatını bütün olarak yaşamaları gerektiğini belirterek köylere öğretmen yetiştirmek için program taslağı hazırlamıştı (Ergün, 1982). 1-20 Mayıs 1925 yılında Konya’da toplanan maarif müfettişleri kongresinde köyde kurulacak okullar gündeme gelmişti (Ergün, 2006). Türkiye’nin eğitim durumu ile ilgili rapor hazırlayan Dewey’de Türk hayatının temeli olan çiftçilerin ihtiyacını karşılayacak mekteplere muallim yetiştirmek için çeşitli tip’te muallim mekteplerine ihtiyaç olduğunu belirtmişti (Dewey, 1939). Fakat Kühne (1939) ayrı bir öğretmen okulunun kurulmasının gereksiz olduğunu mevcut ilköğretmen okullarında zirai bilgilerin öğretilmesine daha fazla önem vererek pratikte de uygulamanın yapılması gerektiğini savunmuştu.

22 Mart 1926 yılında çıkan maarif teşkilatı kanununun ile ilk muallim mekteplerinin yanı sıra Köy Muallim Mekteplerinin kurulması kabul edilmişti (Maarif Teşkilatına Dair Kanun, 1085). Maarif Vekili Mustafa Necati Bey tarafından 1927-1928 yılında Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi ve Denizli’de erkek öğretmen okulu açılmıştı. Diğer öğretmen okullarında beş yıl eğitim verilirken köy mekteplerinde üç yıl eğitim verilmişti. Okulda genel, mesleki ve mahalli bilgiler öğretildikten sonra köy mekteplerinden mezun olan öğrencilere köyde okulun yanında ev ve bahçe verilmiş Öğrenciyi köy hayatına hazırlamak için gerekli olan bütün şartlar yerine getirilmişti (Yücel, 1994; Koçer, 1967).

Zincidere Köy Muallim Mektebi binasının daha önceleri öksüzler yurdu olarak kullanılmıştı. Eravşar (2000)’a göre 1899 yılında Kayseri’ye gelen seyyahlar Zincidere’de kimsesiz çocukların barındığı yetimhane olduğunu dile getirmişti. 1907 yılında yapımına başlanan bina Köy muallim mektebinin binası olarak Zion isimli Yahudi bir Alman tarafından kimsesiz çocukların bakımının sağlanması için yetiştirme yurdu olarak yapılmıştı. Yetimhanede sadece gayrı Müslümler değil Müslüman öksüzlerde kalmıştı (Karagöz, 2005). Civar illerden de gelen öksüzlerde buraya yerleştirilmiş; hatta Kazım Karabekir Paşa bu yetimhaneyi ziyaret etmiş ve civar yerlerden topladığı 20 yetim öğrencinin yetimhanede eğitim görmesine yardımcı olmuştu. 1926 yılında yetiştirme yurdu yanında köy muallim mektebi olarak eğitime başlamıştı (Karagöz, 2005). Eti (2004)’ye göre darüleytamlarda uygulanan eğitim sistemini tüm Anadolu’ya yaymak için yatılı ve sanata dayalı ilkokul eğitimini altı sene denedikten sonra Köy Enstitüsü olarak memlekete hediye edildiğini ifade edilmişti.

Halis Zeki (1926) tarihli Kayseri gazetesinde mektebin açılışını Maarif Vekâleti şehrimizde yeni bir irfan müessesesi açıyor şeklinde duyurmuştu. Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi 1926-27 yılında eğitim faaliyetlerine başlamıştır. Kayseri Vilayet Gazetesinde (15 Kasım 1926) Zincidere’de bir sınıflı köy muallim mektebinin açılacağı ve birinci sınıfa kayıt yaptıracakların Hesap ve Türkçe dersinden sınava tabi tutulacakları ilan edilmişti.

Köy muallim mektebinde parasız ve yatılı olarak üç yıl eğitim verilmiştir. Okulun idari ilerinden okul müdürü sorumlu olmuş ve öğretmen ve öğrenciler 19 Eylül 1926 tarihli muallim mektepleri talimatnamesine bağlı olarak hareket etmişti (Köy Muallim Mektebi Talimatnamesi, 1927) .

Tablo 4.5.

Zincidere Köy Muallim Mektebinde 1926-1932 Yılları Arasında Görev Yapan Memurların Listesi

Yıllar	Müdür	Müdür Yardımcısı	Mubaya Memuru	Ambar Memuru	Katip	Doktor
1926-1927	Murat Alp Bey	Şevket Bey	M. Behçet Bey		Şevket Bey	
1927-1928	Murat Alp Bey	Şevket Bey	M. Behçet Bey		Şevket Bey	
1928-1929	Murat Alp Bey		Behçet Bey	M. Lütfi Bey	Şevket Bey	Tevfik Bey
1929-1930	Murat Alp Bey	Settar Bey	Behçet Bey	M. Lütfi Bey	Şevket Bey	Tevfik Bey
1930-1931	Murat Alp Bey	Şuayip Bey	Behçet Bey	M. Lütfi Bey	Şevket Bey	Tevfik Bey
1931-1932	Murat Alp Bey	Ziya Bey	Behçet Bey	İbrahim Bey	Lütfi Bey	Behçet Bey

Kaynak: Kayseri Zincidere köy muallim mektebi memur sicil defteri (1926-1928); Memur ve muallimlere mahsus sicil defteri (1926-1932).

1929 yılında köy ilkokullarına model olacak şekilde Zincidere Köy Muallim Mektebine bağlı olarak Tatbikat Mektebi açılmıştı. 1929 yılında Şükriye Hanım, İffet Hanım, Fikret Hanım, Makbule Hanım ve Turgut Bey; 1931-32 yılında Fikret Hanım ve Turgut Bey Tatbikat Mektebinde görev yapmıştı (Kayseri Zincidere köy muallim mektebi memur sicil defteri (1928-1926); Memur ve muallimlere mahsus sicil defteri (1926-1932)).

Eğitim süresi üç yıl olan mekteplere her yıl en fazla kırk öğrenci alınmıştı. Sınıf mevcutları kırktan fazla olduğunda ise öğrenciler sınava tabi tutulmuştu. İkinci sınıfa girmek isteyen öğrenciler birinci sınıf derslerinden, üçüncü sınıfa girmek isteyenler ise ikinci ve üçüncü sınıf derslerinden sınava girme zorunluluğu getirilmişti (Köy Muallim Mektebi Talimatnamesi, 1927).

1930-1931 öğretim yılında Zincidere Köy muallim mektebine başvuracak adaylar için Kayseri Gazetesinde şu ilan verilmişti;

“Bu sene Köy Muallim Mektebi 1. ve 2. Sınıflarıyla şehir muallim mektepleri 1.2.3.4. sınıflarına girmek isteyenlerin imtihanları 7 Eylül Cumartesi günü Kayseri Cumhuriyet Mektebinde yapılmıştır. Kayıt için Kayseri Maarif Dairesine veya Köy muallim mektebine müracaat edilecektir (Kayseri Gazetesi, 13 Mart 1930).”

Zincidere Köy Muallim Mektebine Kayseri, Yozgat, Niğe, Kırşehir Konya, Adana, Sivas, Çorum, Mersin, Çanakkale, Elaziz, İstanbul’dan öğrenciler gelmişti. Ayrıca Kayseri Zincidere Köy muallim mektebi ve diğer mekteplerle ilgili Hakimiyet-i Milliye gazetesinde ilan verilmişti. Yurt genelinde ilan verilmesi mektebin önemini ortaya koymuştu (Karagöz, 2005).

Köy muallim mekteplerinde Türkçe, Milli Tarih ve Medeniyet Tarihi, Coğrafya, Yurt Bilgisi, Din Bilgisi, Ruhیات, Terbiye ve Mektep Hıfzıssıhası, Usulü Tedris, Tatbikatı Dersiye, Riyaziyat, Tabi İlimler, Resim Hayatıyat, Hıfzıssıha ve Ziraat, elişi, musiki ve yazı okutulmuştu. Köy Muallim Mekteplerinde öğleden önce dört saat öğleden sonra iki saat her gün ders verilmişti. Dersler de doğa gezintileri yapıldığı gibi çeşitli müesseseler ziyaret edilmiş, oyun ve spor yaptırılmıştı. Son sınıf öğrencisine mektep doktoru tarafından pansuman yapma ve çeşitli hastalıklar için aşı yapma öğretilmiş ve aşı yapma vesikası verilmişti (Yücel, 1994). Bu şekilde köy muallim mektebini tamamlayan muallimleri her konuda bilgilendirip gittikleri yerde öğrendikleri bilgileri uygulamaları sağlanmaya çalışılmıştı.

Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi kuruluşunun birinci yıl kutlamalarını yapmış ve bu durum Kayseri Gazetesinde “Kayseri Zincidere köy Muallim Mektebi’nin sene-i devriyesi çok samimi olarak tesis etti” ifadeleriyle yer almıştı (Kayseri Gazetesi, 9 Aralık 1929).

Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi tarafında mezun öğrenci ve kursiyerlere şehadetname, köy muallimliği vesikası, mektep doktoru yâda müdürü tarafından hazırlanan rapor, sağlık raporu, talebe sicil fişi, A kursu vesikası, Köyde muallim yapmak için imzalatırılan senet verilmişti. Zincidere Köy Muallim Mektebinden mezun olan öğrenciler Anadolu'nun her köşesinde öğretmenlik yapmışlar ve zorunlu görevlerini yaptıktan sonra memleketlerine yerleşmişlerdi (Karagöz, 2005).

Köy muallim mektepleri ilkokul öğretmen ihtiyacını karşılamak için kurulmuş kurumlardı. 1929 dünya ekonomik bunalımı, Mustafa Necati Bey'in ölümü uygulamada yapılan bazı hatalar, dersler için uygun yer ve malzeme tedarik edilmeyişi ve öğretmen sıkıntısından dolayı Zincidere Köy Muallim Mektebi 1 Eylül 1932 den itibaren kapatılmıştır. Mektebin yatılı öğrencileri ise çeşitli öğretmen okullarına dağıtılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 1 Eylül 1932).

4.2.6.4. Köy Eğitmen Köy Eğitmen Kursu ve Pazarören Köy Eğitmen Kursu

Cumhuriyet ilan edildikten sonra Türkiye'de eğitim konusunda önemli çalışmalar yapılmıştı. Türk eğitim sistemi üzerine inceleme yapan Dewey (1939) Köy mekteplerine özellikle Türk hayatının temeli olan çiftçilerin ihtiyacına cevap verecek mekteplere muallim yetiştirmek için muhtelif tip'te muallim mekteplerine ihtiyaç olduğunu belirterek Türkiye'nin %80'ini köylü nüfusun oluşturduğunu ve köylünün eğitim seviyesini artırmak için eğitimin iktisadi hayatla birleştirilmesi gerektiğini belirtmişti. Yani çağdaş, alanında uzmanlaşmış çiftçi yetiştirmek için okur-yazar, bilgili ve donanımlı Türk köylüsüne ihtiyaç olduğu ortaya konmuştu. Kültür Bakanı Saffet Arıkan 1936 yılında Çankaya Köşkü'nde gerçekleşen toplantıda 32.000 küçük köyün eğitim sorununu dile getirerek bu sorunu çözümlen zoruğundan bahsetmişti. Bu durum karşısında Mustafa Kemal Paşa, Kültür Bakanı Saffet Arıkan'a askerliklerini çavuş olarak yapan köylülerden faydalanılmasını teklif etmişti. Bu teklifin alt yapısını 1934 yılında Cumhurbaşkanlığı Muhafız Kıtasından, İsmail Hakkı Tekçe Paşa'nın köyden gelen erlere okuma-yazma öğretmesi ve onlarda terhis olduktan sonra köylerine giderek çocuklara ve gençlere okuma yazma öğretmeye başlamaları oluşturmuştu (Akdoğan, 2016, Ergün, 2008). Bu durumu fark eden idareciler bir çalışma yaparak köye göre öğretmen yetiştirme düşüncesiyle eğitmen kursu açmıştı.

Eğitmen kursunun açılış amacı askerlikte başarısı sabit olmuş okuyup yazması olan küçük zabitlerden sınavla seçtiği erbaşları altı ay devam eden bir eğitimde yetiştirmiş ve köye köye göndermişti. Bu sistem sayesinde kısa bir sürede hem köylüye okuma-yazma hemde köylü pratik şekilde bilgi sahibi olmuştu (Arslan, 2012). Bu amaç doğrultusunda 24 Haziran 1937 tarih ve 3238 sayılı Köy Eğitimleri Kanunu çıkarılmıştı. Bu kanunla eğitimci adayları köy hayatının bütün yönlerini yaşayıp bilecek ve köyde yaşayan çocuklarla, yetişkin gençlere okuma-yazma ve ihtiyaç duyduğu bilgileri öğretebilecek düzeyde köylüye rehberlik edebilecekleri (Aydoğan, 2000a).

Ziraat ve Kültür Bakanlığı işbirliği ile 1936 yılında Eskişehir’de açılan Köy Eğitimleri kursundan bir yıl sonra 11 Haziran 1937 tarih ve 3238 sayılı Köy eğitimleri kanunu yayınlanmıştı. Bu kanuna göre nüfusları öğretmen gönderilmesine elverişli olmayan köylerin öğretim ve eğitim işlerini görmek, ziraat işlerinin fennî bir şekilde yapılması için köylülere rehberlik etmek üzere köy eğitimleri istihdam edilmişti (Aydoğan, 2000a).

Kanunun çıkarılmasından sonra Eskişehir’e bağlı Mahmudiye ile Hamidiye köyleri ve Kocaeli’ne bağlı Arifiye’de, Edirne, Erzincan ve Kars’ta birer kurs açılmış, 1938 yılında dokuz ilde daha kurs açılmıştır. Açılan bu kurslar Kayseri Gazetesinde şu şekilde duyurulmuştur;

“Kültür Bakanlığı’nın programı ile 1937 yılının nisan ayında Kars’a 50, Erzincan’a 100, Eskişehir’de 300, Trakya’da 100 öğrenci mevcutlu ve bir yıl sonra 1938 yılında bunlara ilave olarak Van, Diyarbakır, Kayseri, Adana, Konya, Antalya, Akhisar, Balıkesir, Karacabey ve Kocaeli’de Köy Eğitimci Kursuları açılacaktı. Kültür Bakanlığı bu kurslar sayesinde 32000 köy öğretmeni yetiştirecek ve nüfusu 400’den az olan 32000 Türk köyü de okula ve öğretmene kavuşacaktı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 8 Mart 937).”

Açılan kurslara “eğitmen kursu”, kursta yetişen köy öğretmenlerine de “eğitmen” denilmişti. Köylere giden eğitimci ahırla birleşik evden gelecek hastalıkları, sıtmanın sebeplerini, dereceyi, ağacın değerini, iyi tohum kullanmayı, pulluğun faydalarını ve köyle ilgili bütün işleri öğrenmişlerdi (Kayseri Vilayet Gazetesi, 8 Mart 937). Çünkü mekteplerde köylülerin ve çiftçilerin ihtiyaçlarına önem verilmeden tahsilin genel ve mecburî kılınması sorunlar oluşturmuştu. Köylülerle çiftçilerin

ihtiyaçları düşünülmeden yapılacak maarif sistemi genç neslin, herhangi diğer bir meslekte başarısız olmasının yanı sıra onları köy hayatından da uzaklaştıracaktı. Bu nedenle Türkiye maarifi için en önemli mesele köy hayatını tanıyan ve onlarla bütünleşmiş muallim yetiştirmektir (Dewey, 1939). Eskişehir Çifteler çiftliğinde köy öğretmenler kursunda yetişen muallimler Ankara'nın köyelerine öğretmen olarak gönderilmişti. Gönderilen muallimler köy hayatının bütün şartlarına kolaylıkla uyum sağlayabilmiş ve gittikleri köylerde üç ay geçmeden mektep çağında olsun olmasın bütün vatandaşlara alfabeyi öğretmişlerdi (Kayseri Vilayet Gazetesi, 8 Mart 1937).

Kayseri ili Pınarbaşı ilçesine bağlı Pazarören yerleşkesine nahiye müdürü Gesili Ethem Bey'in girişimiyle iki katlı bir ilkokul binası yapılmış ve bina civar köylerden gelen öğrencilere de eğitim olanağı sağlamıştı. İlköğretim umum müdürü İ. H. Tonguç 1936 yılı nisan ayında Maarif Müdürü ve tedrisat müfettişi ile beraber Kayseri'nin okulsuz ve öğretmensiz köylerini gezerken Afşarların yerleşim yeri olan Pazarören'e uğramış ve Pazarören'i şu şekilde anlatmıştı:

“Pazarören dediler. Okulun önünde otomobilden indik. Okulu, köyü ve civarı gezdik. Suları bol, ufukları çok geniş ve etrafı Torosların temadisi karlı dağlarla örtülü. Zamantı ırmağıyla, ovalarla süslenmiş bir köy. Nahiye müdürü ile bu civar halkının çok emek vererek meydana getirdikleri, yatılı bölge okulu olarak yapılmış, takdire şayan bir eser varlığını birkaç misli artırmış. İnsanları sevimli, sokulgan, konuşkan, iktidardan fazla canlılık gösteren bir köy. Bugün gördüğümüz çoğu perişan yoksul köylerden sonra böyle eser yaratan bir köyle karşılaşmak insanın içine çöken ümitsizlikleri, sıkıntıları iliyor ve derhal mantığını, muhakemesini ve hislerini tırmalamaya başlıyor (Gedikli, 2003, 288).”

İsmail Hakkı Tonguç, iklimi, arazisi, ulaşım ve haberleşme açısından uygun olan bu yerleşim yerine öğretmen kursu açılması gerektiğini belirtmiş ve 1937-1938 ders yılında Pazarören'de bir öğretmen kursu açılmıştı. 30 Mart 1938 tarihli Ulus Gazetesi haberine göre Pazarören Köy Öğretmen kursun başına Kayseri İlköğretim Müfettişlerinden Bedri Alkincan atanmıştı. Kursun Kayseri, Sivas, Yozgat, Kırşehir ve Niğde köylerinden öğrenci alan bir Köy Enstitüsü haline dönüştürülmesi uygun görülmüştü (Ulus, 30 Mart 1938; Hovardaoğlu, 2014; Pehlivanoglu, 1998).

Pazarören köy eğitim kursu açıldıktan sonra 12 Ocak 1939 tarihinde Kayseri Valisi Adli Bayman, Maarif Müdürü Turgut Tarhan ve beraberindeki heyet kursu ziyaret edip o tarihlerde yapılmakta olan kurs binasıyla köy odası binasının biran evvel bitirilmesi için Muhtar ve Nahiye Müdürüne gerekli emir ve talimatları vermişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 6 Mart 1939).

1939 yılında Pazarören’de açılan eğitim kursu ikinci mezunlarını vermiş ve kurstan mezun olan 200 eğitim adayı otobüslerle Kayseri il merkezine gelmiş; Cumhuriyet Meydanı’nda bulunan Atatürk Anıtı’na törenle çelenk koyduktan sonra tayin edildikleri köylerde vazifeye başlamak üzere yola çıkmışlardı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Ekim 1939).

1940 yılında Kayseri Pazarören Eğitim Kursu 140 eğitim adayı ile üçüncü dönem mezunlarını vermişti. Eğitim için Kayseri, Yozgat, Niğde, Sivas ve Kırşehir’den gelen 140 eğitim adayı Maarif Müdürüyle beraber Kayseri Cumhuriyet Meydanı’nda 18 Ekim 1940 tarihinde bir tören yapılmıştı. Eğitim adayları ilk olarak Kayseri Cumhuriyet İlkokulu’nda toplanmış daha sonra kurs müdürü, şef ve öğretmenleriyle yürüyüşe başlayıp Cumhuriyet Meydanı’na gelmişlerdi. Meydana geldiklerinde eğitim adaylardan birisi “eğitmenlik ve eğitmenliğin amacı”na ilişkin bir konuşma yapmış ve Ömer İnan adlı bir eğitim tarafından “Eğitmenlik Destanı” adlı şiir okunmuş, şiirin ardından köy kalkınmasına ilişkin bir konuşma daha yapılarak törene katılan eğitim adayları yemin etmişlerdi. Törenin bitmesinin ardından bazı eğitimler vilayet makamını, Askeri komutanlığını ve Maarif Müdürlüğü’nü ziyaret etmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Ekim 1940).

Pazarören Köy Eğitim Kursu’ndan 1941 yılında 27 eğitim, 1943 yılında 39 eğitim, 1944 ve 1946 yıllarında 18 eğitim mezun olurken 1947 yılında 8 eğitim mezun olmuş ve kurs 1948 yılında Pazarören Köy Enstitüsüne dönüşmüştü (Muallim Sicil Defteri, 1948; Şanal, 2010).

Köy eğitim kursları 1936–1948 yılları arasında Anadolu’da az nüfuslu köylerin eğitim problemini çözmek için dönemin idareci ve eğitimcileri tarafından uygulanan kurslardan biri olan Pazarören Köy Eğitim Kursu açıldığı yıllarda çok sayıda eğitim alırken zamanla bu sayı azalarak köy eğitim kursları kapatılmıştı. Fakat Türkiye’nin

sosyal, kültürel ve ekonomik kalkınmasında rol oynayan Köy Enstitülerinin açılmasına öncülük etmişti.

Köy Enstitüleri kurulduktan sonra kurslar Köy Enstitülerinde faaliyetlerini birbirlerini tamamlayıcı şekilde devam ettirmişti. Eğitimci üç yıllık köy okullarında görevlerine devam ederken eğitimcilerin çalıştıkları köy ilkokullarında çocuklar üçüncü yılı tamamlayıncaya kadar yeni öğrenci alınmamış, üçüncü yılı tamamlayan çocuklar ilkokulun birinci devresini tamamlamış olarak kabul edilmiş ve gece derslerini almamıştı (Maarif Vekâleti, 1941/2003).

4.2.6.5. Pazarören Köy Enstitüsü

Cumhuriyetin ilk yıllarında Anadolu’da köy her açıdan geri kalmıştı. Eğitim ve öğretim alanında istenilen hedeflere ulaşamamıştı. Bunun nedenlerinden biriside nüfusun büyük çoğunluğunun köyde yaşamasına karşın, yapılan eğitim çalışmalarının köy için yeterli olamamasıydı (Şeren, 2008). Köyün eğitim problemini çözmek için çeşitli fikirler ileri sürülmüş ve Türk eğitimcilerin yanı sıra yabancı eğitimcilerde Türkiye’ye çağrılarak fikirleri alınmıştı. Alınan görüşler doğrultusunda temel sorunun öğretmen eksikliği ve öğretmen yetiştirme sorunu olduğu tespit edilmiş ve çalışmalar buna yönelik yapılmıştı (Akdoğan, 2016).

1939 yılında Maarif Vekilliği tarafından hazırlanan “Türkiye’de Tahsilin Bugünkü Durumu ve Ana Meseleleri Hakkında Rapor’da” tahsilin köylere yayılması, yayılırken de sadece bilgi değil köylüye inkılâplarında benimsetilmesi ve köyün ihtiyaç duyduğu teknik üretim araçlarını kullanma yetisi kazandırmasını istenmişti. Ayrıca şehirdeki öğretmen okullarında eğitim alan öğretmenlerin, köy hayatına uyum sağlayamadıkları ve zorlandıkları için köye göre öğretmen yetiştirilmesi ifade edilmişti (Maarif Vekilliği, 1939). Köylünün eğitim sorununu çözmek ve köye göre öğretmen yetiştirme fikri Köy Enstitülerini ortaya çıkarmıştı. Öğretmen ve eğitimci sayısını arttırmak, çalışmaları bir plan ve program çerçevesinde yapmak ve öğretmen yetiştirmek için İsmet İnönü’nün direktifleriyle Maarif Vekâleti tarafından Köy Enstitüleri Kanunu taslağı hazırlanmıştı (Koç, 2013).

Köye göre öğretmen yetiştirme çalışması 17 Nisan 1940 tarihinde mecliste yapılan oylamayla 278 oyla Köy enstitülerinin kurulması kabul edilmişti. 3803 sayılı

yasa ile köy enstitülerin kuruluş yerleri, öğrenci alım şartları ve mezun edilecek öğrenciler için yapılacak uygulamalar, enstitülerde görev yapacak öğretmenler için alım şartları belirlenmiş; köy öğretmeni ve köye yarayan diğer meslek erbabını yetiştirmek üzere ziraat işlerine elverişli arazisi bulunan yerlerde, Maarif vekilliğince Köy enstitülerinin açılması kararlaştırılmıştı. Bu yasa ile “Köy Öğretmen Okulları” “Köy Enstitülerine” dönüştürülmüştü (Tebliğler Dergisi, 1940a). Kanunun çıkmasıyla Eskişehir’e yakın Çiftelerde İzmir yakınındaki Kızılçullu’da ve Kastamonu Gölköy’de bulunan Köy Öğretmen Okulları ve eğitim kursları Köy Enstitülerine çevrilmiş ve aynı yıl on dört yeni köy enstitüsünün açılmasına karar verilmişti (Aysal, 2005).

Karar neticesinde 26 Ağustos 1940 tarihinde Kayseri’de Pazarören Köy Enstitüsü resmen açılmıştı. Enstitüye Kayseri, Sivas, Kırşehir, Yozgat, Niğde vilayetlerinin köylerinden gelen 201 erkek, 12 kız öğrenciyle eğitime başlamıştı (Tebliğler Dergisi, 1940; Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı [KEÇEV], 2003). 1939-1940 ders yılında Pazarören Köy Enstitüsü’ne Nuri Kolçak enstitü müdürü, Ahmet Yalçın Orkun müdür muavini, Kemal Burku, Ali Ertuğrul, Aziz Gözaçan, Hüsnü Baykal, Ai Rıza Alparıslan, Osman Coşkun, Mustafa Ersoy, Memduh Apaydın, Sait Ünal, Mehmet Öztekin Yiğit, Fethiye Sarevin, Nimet İlter, Firuze Birol, Mazhar İnal öğretmen, Muharrem Uralcan ve Niyazi Özcan memur olarak görevlendirilmişti (KEÇEV, 2003, 50).

Pazarören Köy Enstitüsü, Pazarören yatılı bölge okulu olarak inşa edilen binada eğitime başlamış ve binanın yakın çevresini içine alacak şekilde yerleşke sınırı belirlenmişti (Hovardaoğlu, 2014).

Köy enstitü binaları 3803 sayılı yasaya göre yapıların inşasında, ulusal mimarlık yarışmasıyla ileride yapacağı işlere ve alacağı öğrenci sayısına göre durum plânı tespit edilmişti. Pazarören Köy Enstitüsü’de 8 projenin katıldığı bir yarışmayla projelendirilmişti. Yarışmayı şartname ile belirlenen amaç ve isteklere doğrultusunda yapan Y. Mimar Ahsen Yapaner ve Mualla Eyüpoğlu Anhegger’in Pazarören Köy Enstitüsü Projesi birinci seçilmişti (Hovardaoğlu, 2014, Akdoğan, 2016). Projenin uygulanması ise öğretmen, usta öğretici ve öğrencilerin katılımıyla yapı ve sanat dersleri kapsamında gerçekleştirilerek birkaç yıl içinde enstitü yapıları tamamlanmıştı.

Enstitü ana bina, mescit, laboratuvar, kızlar yatakhane, öğretmenler lokali gülcehal yatakhane, çamaşırhane, fırın, tuvaletler, hamam, öğretmenler lokali, okul tamirhanesi, depo, revir, sinema ve spor salonun yanı sıra yerleşkesinin içerisinde marangozluk, demircilik, duvarcılık, dülgerlik, motorculuk, dikiş, dokumacılık gibi konularda uygulamalı olarak teknik bilginin sağlandığı ve enstitünün ihtiyacı olan çoğu aracın yapıldığı işlik ve tamirhaneler; sosyal ve fen bilimler, edebiyat, dil ve beden eğitimi, müzik ve resim gibi güzel sanatlara yönelik çok sayıda derslik vardı (Hovardaoğlu, 2014, Birol, 2010). Köy enstitüleri, kuruldukları bölgenin tarım, ekonomi, el sanatları, toplum ve sağlık açısından durumlarını incelenmiş ve yetiştirilecek insanların eğitim programları bu şartlara göre oluşturulmuştu (Özgen, 2002). Köy enstitülerin kuruluş amacı ve yapılanmalarıyla oluşan yerleşke düzeni 1940 yılından itibaren Türkiye'ye örnek teşkil etmişti.

Köy Enstitülerine tam devreli köy ilkokullarını bitirmiş, sıhhatli ve kabiliyetli köylü çocuklar seçilerek alınmıştı. Tahsil müddetleri en az beş yıl olmuştu. Öğretmen olamayacağına kanaat getirilen talebenin ayrılması ve mesleklerin tahsil müddetleri Maarif Vekilligince tespit edilmişti. Enstitüye kabul edilip herhangi bir sebepten ayrılanlar yada çıkarılanlar olur ise okudukları sürece yapılan masraf, kendilerinden veya kefillerinden alınmıştı. Enstitüleride karma eğitim yapılmıştı. (Resmi Gazete, 1940, 3803).

Enstitülere öğretmen olarak fakülte ve yüksekokul mezunları, Gazi Terbiye Enstitüsü mezunları, öğretmen okulu mezunları, Ticaret liseleri ve Orta ziraat okulu mezunları, Erkek Sanat Okulu ve Kız Enstitüsü mezunları, Köy enstitüleri mezunları, İnşaat usta okulu mezunları ve her türlü teknik ve meslekî okul mezunları alınmıştı. Bu enstitülerde mütehassis işçiler yevmiye veya aylık ücretle usta öğretici olarak çalıştırılmıştı. Köy enstitülerinde çalıştırılacakların ne suretle tayin edilecekleri, terfi şekilleri ve bu enstitülerin idarî işlerinin nasıl yürütüleceği bir nizamname ile tespit olunmuştu (Resmi Gazete, 1940, 3803).

Pazarören Köy Enstitüsü'nün açılacağı il genelinde şu şekilde duyurulmuştu:

“Pazarören’de bu yıl açılacak köy öğretmen okuluna vilayetimizin köy, nahiye ve kasabalarındaki çiftçilikle geçinen aile çocukları arasından beş sınıflı ilkokulu bitirmiş veya bu yıl beşinci sınıfta okuyanlardan kız, erkek (50) talebe alınacaktır. Okulun tahsil müddeti beş yıldır. Leyli ve

meccanidir. İsteklilerin diğer şartları öğrenmek ve fiş doldurmak için vilayet merkezinde maarif müdürlüğüne, kasabalarda maarif memurluklarına 10.3.940 tarihine kadar müracaatları ilan olur (Kayseri Vilayet Gazetesi, 19 Şubat 1940)”

19 Haziran 1940 yılında göreve gelen enstitü müdürü Sabri Kolçak, enstitünün eksikliklerinin biran önce giderilmesi için çalışmalara başlamış; öğretmen, eğitmen ve öğrenciyle beraber taş kırıp kireç yakarak binaların inşaatını tamamlamıştı (Şahin, 2001). Hatta Pazarören’e tayini geldiği vakit öğretmenevi olarak yapılan iki ev ile inşaat halinde iki evin temeli atılmıştı. Hazır olan evlerden birisine kendisinin oturduğuna ve diğerlerinin yapımına katıldığını anlatarak evin bahçesine Sivas’tan ağaç fideleri getirip diktiğini ve evin bahçesinin ağaçtan denizi oluşturduğunu dile getirmişti. 14 Temmuz 1942 tarihinde Hasan Ali Yücel ve 22 Ağustos 1942 tarihinde İsmet İnönü’nün Pazarören Enstitüsü ziyaretlerinde şaşkınlıklarını gizleyemediklerini ve çok mutlu olduklarını ifade etmişti (Şahin, 2001).

Köy Enstitüleri kuruluş yeri olarak bazı bölgesel farklılıklar olmasına rağmen günlük yaşamları hemen hemen aynıydı. Her sabah saat 6’da uyanılmış, yataklar düzeltildikten sonra nöbetleşe spor saati, ulusal oyun ya da müzik uygulanmıştı. Her gün sabah ve akşam 45 dakikalık serbest okuma, günlük uyku ve dinlenme saatleri belirlenmişti (Akdoğan, 2016; Pehlivanoglu, 1998). Kahvaltıdan sonra öğrenciler bir saat dinlenip yatakhane ve yemekhane temizliği yapıldıktan sonra müzik ve enstitü programının yayınlanması ile saat 8.30’da yoklama yapılarak günlük işlerin dağıtımı yapılmıştı. Öğrenciler öğretmenlerle beraber marşlar söyleyerek dersliklere, tarlalara, işliklere dağılmıştı. Sabah uygulanan program yaklaşık üç saat sürmüştü ama işlik, laboratuvar, tarla işleri sürekli olurken derslik çalışmaları saat hesabıyla düzenlenmişti. Program öğleden önce kırk beş dakika süren dört ders ya da iş, öğleden sonra yine kırk beş dakika süren 4 ders ya da iş saati vardı. Toplantı ve eğlencelerin hazırlıkları aylar öncesinden başlamıştı (Akdoğan, 2016; Kirby, 2010, Kaplan, 2003).

İsmail Hakkı Tonguç öğrenci ve öğretmenlerin dersi büyük bir zevkle yaptıklarını şu cümlelerle dile getirmişti:

“... Öğretmenlerle öğrenciler sabahın erken saatlerinde tatlı uykularından uyanırlar, enstitünün toplantı alanına birikirler, hep beraber milli marşlar

söyleyerek halk oyunları oynarlar; aralarında o gün yapılacak işleri bölüşerek kümeler halinde derslik, işlik, tarla, bahçe, inşaat sahası, bağ, ahır, kümes, ağıl, suyu, elektrik santrali gibi türlü çalışma alanlarına dağılırlardı. Yüzlerce öğrenci enstitü sınırları içinde çalışmaya başlayınca bir taraftan kazma sesleri, bir taraftan motor uğultusu, müzik dersliğinden mandolin sesi duyulur; hareket, canlılık, neşe, kahkaha her tarafı sarardı. İşlere saldıranların karşısında zorluklar yok olur; hamle kuvveti tembelliği, uyuşukluğu ortadan kaldırır; bunların yerine eser yaratma zevki geçerdi...

(Apaydın, Aydoğan, Altunya, Başaran ve Gazalci, 2000, 25).”

Pazarören Köy Enstitüsünü öğrenciler tarafından yönetilmiş, okulun günlük bütün işlerini öğrenciler nöbetleşe yapmıştı. Tarım alanları, sanat atölyeleri ve dershaneler öğrencilerin çalışma ve öğrenme yeri olmuştu. Öğretmenler öğrenciye yardımcı olan önder konumunda olduklarını belirtirken; Pazarören’de bir yandan marangozluk, demircilik, inşaat gibi zanaat etkinlikleriyle uğraşırken, diğer taraftan tarla, sebze ve bahçe işleri yaparak öğrenme sağladıklarını dile getirmişti. Çeşitli etkinliklerle piyes, monolog, şiir, diyalog, türkü, şarkı ve harmandalı, bengi v.s gibi milli oyunlar sunulurdu. Sinema gösterileri yapılmış ve tiyatro oyunları oynanmıştı. Müsamerelerde konusunu köy hayatından alan oyunlar oynanmış ve öğrencilerin kendi yazdığı piyesler yapılmıştı (Bırol, 2010).

Pehlivanoglu (1998) enstitüde okuduğu yıllarda sabah- akşam, yatıp-kalkarken, işe gidip-gelirken toplu halde şarkılar, türküler ve marşları Mandolin ve akordeonlarla çalıp söylediklerini dile getirerek o dönemde en çok “ziraat marşı” okuduklarını ifade etmişti. Günümüze eğitim veren kurumların bazılarında hiçbir müzik aleti kullanılmazken o dönemde farklı enstrümantal aletlerin kullanılması takdire şayandı.

Pazarören Enstitüsünde sadece erkekler değil kız öğrencilerde eğitim almıştı. Kızların kendi sanat şubelerine seçilmelerinde zorunlu bölümler yoktu. Program dahilinde her şube birbiri ile ilgili olmuştu. Öğrenciye ayrılan zamanda bütün atölyede çalışmış ve dikiş atölyesi için müfredat programı uygulanırken müesseselerin ihtiyaç duydukları kıyafetlerde dikilmişti. Kız öğrenciler don, gömlek, iş elbiseleri, çarşaf, nevresim ve yatak örtüleri dikerken dokumacılık atölyesinde bez, yünlü çuhakiler ve Afşar kilimleri dokumuştular (Gedikoğlu, 2003). Aldıkları eğitimin onları cehaletten ve

yoksulluktan kurtaracağını, geleceğe güvenle yürüyeceklerini Pazarören Enstitüsünde eğitim alan Bahar Dadaloğlu şu cümleleriyle dile getirmişti:

“Benim için oraya gitmek demek; açlıktan, yokluktan, yoksulluktan kurtulmak, adam olmak demektir. Enstitülü bir ağabeyimin tergisinde okula doğru yol alırken dönüp arkama bile bakmadım. Benim için önümde pırıl pırıl aydınlık bir gelecek, arkada kapkara cehalet ve yoksulluk vardı. Biz Köy Enstitülüler küllerinden doğmuş Anka kuşları gibiydik. Okullarımızda Ortaçağ karanlığından çıkıp aydınlığa kavuşmuş olduk. Halkımız için yepyeni bir yaşam kurmak, onları aydınlık yarınlara kavuşturmak, bilime ve bilgiye susamış bu çorak topraklarda üretken ve üretici olmayı öğrenmek ve öğretmek gibi ağır bir misyon yüklendik (Mansuroğlu, 2016).”

Tonguç’a göre köy okullarına gelen çocukların çoğu cahil, görgüsü az, küçük yaştan itibaren köyün ağır işlerinde çalışmış, yetişkin gibi giyinen, yürüyen ve konuşan çocuklardı. Bunların dışında sıtmal, uyuzlu, kel, sövüp saymaya alışkın konuşarak kendini ifade kişilerdi. Fakat enstitüye gelmeleriyle bu çocukların her biri bilgili, becerikli, kişilikli, nitelikli birer insan olarak; öğretmenleri ve arkadaşlarıyla uyum içerisinde harikalar yaratarak mezun olan kişiler olmuştu (Apaydın, Aydoğan, Altunya, Başaran ve Gazalcı, 2000).

Pazarören Enstitü Müdürü Şevket Gedikoğlu enstitülerin önemini vurgulayarak bilen, bildiğini kullan; çalışkan; hayatı ve tabiatı seven; kendine güvenen; dürüst; ailesini, köyünü, yurdunu ve ulusunu seven; toplum menfaatini her şeyden üstün tutan ve araştıran, sorgulayan bir neslin enstitülerde yetiştiğini dile getirmişti (Pehlivanoğlu, 1998).

Pazarören Köy Enstitüsünden 1943 yılında 39 kişi mezun olmuştur. Mezun olan öğretmenler bir ay izin yaptıktan sonra tayin oldukları köylerde faaliyete başlamışlardı (Kayseri Gazetesi, 23 Eylül 1943).

Pazarören Köy Enstitüsü 12. Dönem mezunlarına diploma töreni yapılmıştı. Törene dönemin Kayseri valisi Kazım Arat, Belediye Başkanı Osman Kavuncu, Kor Komutanı Vedat Garan Milli Eğitim Müdürü Haydar Çelik ve Vali Yardımcısı Ekrem Gönen katılmıştır. Valinin konuşmasının ardından son sınıf öğrencisi Halil Talas ve 3. Sınıf öğrencilerinden Satılmış Bektaş’ın Gazi Mustafa Kemal Paşa’nın

kahramanlıklarını anlatan konuşmasının ardından Enstitü Müdürü Bedri Alogan kısa bir konuşma yapmış ve Milli Eğitim Bakanı Tevfik İleri'nin gönderdiği mektubu valiye takdim ederek mezuniyet törenine son verilmişti (Hâkimiyet, 31 Temmuz 1952).

1945 yılında çok partili hayata geçişle beraber köy enstitüleri önemini kaybetmeye başlamıştı. Yeni kurulan siyasi partiler, iktidar partisini küçük düşürmek için yaptıkları eleştirilerden köy enstitülerini de nasibini almıştı. Bu okullar hakkında yalan yanlış pek çok şey söylenmiş ve yazılmıştı. Mezunları haklarında ithamlar ve iftiralara varan suçlamalar ve hakaretler yapılmıştı (Pehlivanoglu, 1998). Enstitü binalarının öğretmenler ve öğrenciler tarafından yapılması, enstitünün yapı işlerinin (enstitüye su getirilmesi, elektrik santrallerinin kurulması vb.) de öğrenciler tarafından yürütülmesi nedeniyle kültür derslerine yeteri kadar önem verilmediği dile getirilmişti.

1946 seçimlerinden Milli Eğitim Bakanı Reşat Şemsettin Sirer'in olması ve Hasan Ali Yücel'e görev verilmeyişi, hükümet programında Köy Enstitülerinin 'daha milli kurumlar' haline getirileceği ve Köy Enstitülerinin 'fena amaçlarla kurulmuş' yerler olduğu düşüncesiyle enstitülerin devre dışı bırakılacağı ve Köy Enstitülerinin kapatılacağı ilk işaretleri olarak görülmüştü. Seçimlerin ardından öğrencilerin yapı işlerinde çalışmalarının yanında enstitülerdeki serbest okuma saatleri, gidecekleri köylerdeki okulları köylülerin yapmak zorunda oluşu, karma eğitim, enstitülerin ahlaksızlık, komünistlik yuvası olduklarına ilişkin eleştiriler artmaya başlamış; enstitülerin temel kuruluş amaçlarından olan etkinlikler yavaş yavaş kaldırılmaya başlanmıştı. Kaldırılması yönündeki ilk adım, 20 Mayıs 1947 genelgesiyle iş eğitimi ilkelerine kısıtlama getirilmiş, enstitü kitaplıklarında bulunan birçok kitap yakılmış, yasaklanmış, serbest okuma saatleri kaldırılmış, öğrenciler enstitü yönetiminden dışlanmıştı. Ardından öğrenci sayılarında da azaltılmaya gidilmişti (Özgen, 2002, Akdoğan, 2016; Aydoğan, 2007).

1952 yılından itibaren köy enstitülerinin adları köy öğretmen okulları olarak değiştirilmiş, 27 Ocak 1954'te 6234 sayılı kanunla İlköğretmen Okulları ile birleştirilmişti. Pazarören Köy Enstitüsü 1954 yılında Mimarsinan İlk Öğretmen Okulu ismini almıştı. 1975 yılına kadar İlk Öğretmen Lisesi olarak kalmış ve bu tarihten sonra Öğretmen lisesine dönüştürülmüştü. 1989 yılında Anadolu Öğretmen Lisesi olarak ismi değiştirilmiş ve bünyesinde Pazarören Lisesi ve Ortaokulu kurulmuştu. Pazarören

Ortaokulu eğitimini müdürlüğü bağlı olarak 1999 yılına kadar devam etmişti. Pazarören Lisesi ile Anadolu Öğretmen Lisesi'nin Müdürlüğü 16 Ağustos 2004 tarihinde ayrılmıştı. Ancak aynı bina içerisinde iki okul eğitim ve öğretimini sürdürmektedir (URL-32, 2016).

4.2.7. Kayseri Rehberlik ve Araştırma Merkezi

Bireylerin doğru tercih yapabilmeleri, problemleri çözebilmeleri, kendilerini ve çevrelerini tanımalarında rehberlik önemli bir yer tutmaktadır. Bu doğrultuda rehberlik, bireye kendini tanıması, gerçekçi kararlar alarak problemlerini çözmesi, kapasitesinin farkına vararak çevresiyle uyum içinde doğru kararlar vererek kendini gerçekleştirebilmesi için uzman kişiler tarafından verilen psikolojik yardımlardır (Kuzgun, 2008; Kepçeoğlu, 2004).

Rehberlik konusu ilk olarak VIII. Milli Eğitim Şurasında ele alınarak orta dereceli okullarda rehberlik servislerinin kuruluş ve görevleriyle ilgili esaslar belirlenmişti (VIII. Milli Eğitim Şurası, 1970). IX. Milli Eğitim Şurasında ise Rehberlik ve araştırma hizmetleri geliştirilerek okullarda mesleki ve genel rehberlik hizmetleriyle ilgili esaslar belirlenerek rehberlik programının okulların tamamında uygulanarak okul yöneticilerinin gerekli tedbirleri alması sağlanmıştı. Ayrıca rehberlik çalışmalarında yeni ölçme ve değerlendirme sisteminin uygulanmasında yönetici ve öğretmenlere yardımcı olmak, danışmanlık yaparak seminerler düzenlemek ve yapılan uygulamayı yerinde izleyerek sorunları çözebilmek amacıyla her ilde rehberlik ve araştırma merkezlerinin kurulması kararlaştırılmıştı. Rehberlik hizmetlerinin geliştirilmesi için de uzman atanması, kadro tahsisi, geçici danışman gönderilmesi, kurslar ve seminerler düzenlenerek yaygın ve araçların gönderilmişti (IX. Milli Eğitim Şurası, 1974).

Milli Eğitim Şuralarında alınan kararlar doğrultusunda da 28 Nisan 1973 tarihinde 426-1(39)-20064 sayılı kararla Kayseri'de ilk Rehberlik ve Araştırma Merkezi kurulmuştu. Rehberlik ve Araştırma Merkezi ilk kurulduğunda halk eğitim merkezi müdürlüğünde faaliyetlerine başlamıştı. Merkezin ilk müdürü 1973-1978 yılları arasında görev yapan Faruk Karaköse'dir (Kocasinan Kaymakamlığı Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü, 2015).

Merkez kuruluşundan itibaren üstün, normal, ağır öğrenebilir, eğitilebilir, öğretilir, görme engelli, işitme engelli, konuşma engelli gibi çeşitli türden vakalara bakmıştı. 1975-1980 yılları arasında 169 vakaya bakmış ve 37'sine işlem yapmıştı (Kayseri valiliği, 1998a)

Merkez kurulduğu andan itibaren birçok yayın yapmıştı. Bu yayınlar Rehberlik Araştırma Merkezinin faaliyetlerinin planlı gitmesinde faydalı olmuş ve daha sonraki çalışmalar için kaynak olarak kullanılmıştı. 1980 yılına kadar merkez şu yayınları yapmıştı: İlköğretim Sorunlarımız (1974), Ortaöğretim Öğrencilerinin Sorunları İle İlgili Bir Araştırma (1975), Mesleki Rehberlik ve Okullarımıza Giriş Koşulları (1976), Ortaöğretim Öğrencilerinin Okuldan Ayrılış Nedenleri (1976), Kayseri Merkez Orta Dereceli Okullarında Öğrenci Başarısızlığı (1976), Türkiye'de İlköğretim, Ortaöğretim ve Yüksekokullara Giriş Koşulları (1976)'dır (Kayseri valiliği, 1998a).

VIII. Milli Eğitim Şurasında alınan kararlar neticesinde 1970-1971 öğretim yılından itibaren orta dereceli okullarda uzman rehberlik uygulamaları faaliyete geçmiştir (VIII. Milli Eğitim Şurası, 1970). Bu doğrultuda Kayseri'de 1973 yılında Rehberlik araştırma merkezleri kurulmuş ardından 1976 yılından itibaren orta dereceli okullarda rehberlik servisleri faaliyete başlamıştı. Kayseri Lisesi, TED Koleji, Atatürk Lisesi, Argıncık Lisesi rehberlik servisleri kurulan okullardan bazılarıdır.

1973 yılında Açılan Kayseri Rehberlik ve Araştırma Merkezi günümüzde Kocasinan Rehberlik ve Araştırma Merkezi olarak faaliyetlerine devam etmektedir.

4.2.8. Kayseri'de Yükseköğretim

4.2.8.1. Erciyes Üniversitesi

Kayseri'de üniversite kurulması için 1975 yılında Kayseri Yükseköğrenim ve Yardım Vakfı kurulmuş ve uzun süreden beri faaliyetlerini sürdürmüştür. Yine Kayseri Belediyesi'nin de yardımıyla kurulacak üniversitenin muhtaç olduğu gayrimenkullerin sağlanması, hatta vakfın sağladığı burslarla öğretim üyelerinin yetiştirilmesi konusunda önemli adımlar atılmıştı (TBMM Tutanak Dergisi, 28.06.1978).

Kayseri'nin eğitim alanında gelişmesi ve ilerlemesi sonucunda Kayseri Milletvekillerinden Turhan Feyzioğlu, İbrahim Kirazoğlu, Mehmet Yüceler, Mehmet

Gümüşçü, Gani Âşık Mehmet Doğan, Dr. Sami Turan, Şevket Doğan, M. Zeki Okur, Kemal Doğan ve Ziya Müezzinoğlu 21 Aralık 1977 tarihinde meclise kanun teklifinde bulunmuştu. Kanun teklifi 28 Haziran 1978 tarihli birleşimlerinde görüşülmüş ve kabul edilmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 28.06.1978).

1969 yılında Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı olarak açılan Gevher Nesibe Tıp Fakültesi ve 1977 yılında kurulan Kayseri İşletme Fakültesi, Kayseri Üniversitesi'nin temelini oluşturmuştu. 1967 yılında kurulan Kayseri Yüksek İşlam Enstitüsü ve 1977 yılında kurulan Kayseri Devlet Mimarlık ve Mühendislik Akademisi 1982 yılında Kayseri İlahiyat Fakültesi ve Mühendislik Fakültesi olarak Kayseri Üniversitesi'ne bağlanmıştı (URL-33, 2016). Kayseri Üniversitesi 28 Mart 1983 tarihli 2809 sayılı kanunla Erciyes Üniversitesi adını almıştı.

Erciyes Üniversitesi'nin bugün itibariyle 18 fakülte, 4 yüksekokul, 11 meslek yüksekokulu, 7 enstitü, 6 bölüm, 27 araştırma merkezi ve 1350 yataklı gelişmiş bir uygulama hastanesi bulunmaktadır. Gevher Nesibe Hastanesi'ne ek olarak kalp ve damar hastalıkları hastanesi, organ nakli ve diyaliz hastanesi, onkoloji hastanesi, çocuk hastanesi ve kemik iliği nakil ve kök hücre tedavi merkezi bölgenin en önemli sağlık kuruluşlar olup bölge halkına hizmet vermektedir (URL-34, 2016).

Erciyes Üniversitesi'nde alt yapı ve hizmet binalarının önemli bir kısmı bölgenin hayırsever işadamları tarafından yaptırılıp tefriş ve donanımı tamamlandıktan sonra üniversiteye bağışlanmıştı. Yapılan bu uygulama diğer üniversiteler için yeni bir model oluşturmuştu (URL-34, 2016).

4.2.8.1.1. Fakülteler

1980 yılına kadar Kayseri'de Tıp Fakültesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İlahiyat Fakültesi ve Mühendislik Fakültelerinde eğitim verilmişti. 1980 yılından sonra Diş Hekimliği Fakültesi, Eczacılık Fakültesi, Edebiyat Fakültesi, Eğitim Fakültesi, Fen Fakültesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Havacılık ve Uzay Bilimleri Fakültesi, Hukuk Fakültesi, İletifim Fakültesi, Mimarlık Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Seyrani Ziraat Fakültesi, Turizm Fakültesi, Veteriner Fakültesi açılmıştı (URL-33, 2016). 1980 yılına kadar açılmış olan fakülteler şunlardı:

4.2.8.1.2. Tıp Fakültesi

Erciyes Üniversitesi'nin temeli, 1968 yılında Hacettepe Üniversitesi bağlı olarak kurulan Gevher Nesibe Tıp Fakültesi ile atılmıştır. Hacettepe Üniversitesi'nin 9 Aralık 1968 tarih ve 361 sayılı senato kararıyla aynı üniversiteye bağlı olarak 897 sayılı kanununun 2. maddesine göre kurulmuş ve aynı tarihteki 362 sayılı senato kararıyla öğrenci alınmasına karar verilmişti. 22 Haziran 1982 tarih ve 41 Sayılı Kanun Hükmündeki Kararname ile Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi adını almıştı (URL-35, 2016).

Karma eğitim uygulanan fakültede eğitim süresi 6 yıldır. Dönem I'de klasik, dönem II ve III'de integre eğitim sistemi uygulanmıştır. İlk üç dönemde temel tıp eğitimi ve klinik bilimlerine giriş dersi verilmiştir. Dönem IV ve V'te klinik stajlarda verilen teorik ve klinik dersler hasta başı pratik uygulamalarıyla devam edilmiştir. Klinik stajlarını tamamlayan öğrenciler Dönem VI'da tamamen klinik ve pratik uygulamaya yönelik eğitim görülmüştü (URL-34, 2016).

4.2.8.1.3. İktisadi İdari Bilimler Fakültesi

İktisadi ve İdari Bilimler, Hacettepe Üniversitesi'ne bağlı olarak Kayseri İşletme Fakültesi adı altında 20 Eylül 1976 kurulmuş ve dekanlığına Prof. Dr. Abdurrahman Çaycı'nın atanmasıyla birlikte 3 Mayıs 1977 tarihinden itibaren öğrenci almaya başlamıştı. Kayseri Üniversitesi'nin isminin Erciyes Üniversitesi olarak değişmesiyle 28 Mart 1983 tarihinde İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi adını almıştı (URL-36, 2016). İktisadi İdari Bilimler Fakültesinde işletme, iktisat, maliye, uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve kamu yönetimi olmak üzere beş bölüm mevcuttu.

4.2.8.1.4. Mühendislik Fakültesi

1 Mart 1977 yılında Makine ve Elektronik mühendisliği bölümleriyle eğitim-öğretime başlayan Mühendislik Fakültesinde bilgisayar mühendisliği, biyomedikal mühendisliği, çevre mühendisliği, elektrik- elektronik mühendisliği, endüstri mühendisliği, endüstriyel tasarım mühendisliği, enerji sistemleri mühendisliği, gıda mühendisliği, harita mühendisliği, inşaat mühendisliği, makine mühendisliği, malzeme

bilimi ve mühendisliği ve tekstil mühendisliği 14 bölümde eğitim verilmektedir (URL-37, 2016).

4.2.8.1.5. İlahiyat Fakültesi

İlahiyat Fakültesi, 16 Aralık 1965 tarihinde Yüksek İslam Enstitüsü adıyla Milli Eğitim Bakanlığı Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne bağlı olarak açılmış ve on yedi yıl eğitime devam etmişti. 20 Temmuz 1982 tarih ve 41 sayılı kanun hükmündeki kararname ile İlahiyat Fakültesine dönüştürülerek Erciyes Üniversitesine bağlanmıştı. Kuruluşu aşamasında, Kayserili hayırseverlerin desteğiyle ve İzzet Bayraktar tarafından babası adına yaptırılan ve 1998 yılında hizmete açılan H. Mehmet Bayraktar hizmet binası ilave edilmişti (URL-38, 2016).

İlahiyat fakültesinde temel İslam bilimleri bölümü, felsefe ve din bilimleri bölümü, İslam tarihi ve sanatları bölümü ve ilköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi eğitimi bölümü olmak üzere dört akademik bölüm bulunmaktadır.

4.2.8.1.2. Kayseri Meslek Yüksekokulu

Erciyes Üniversitesi Kayseri Meslek Yüksekokulu, 1975–1976 eğitim-öğretim yılında Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı olarak eğitim-öğretime açılmış ve 1981 yılında Yüksek Öğretim Kanunu ile Erciyes Üniversitesi'ne bağlanmıştı. 1986–1987 eğitim-öğretim yılında kampüse taşınan yüksekokul, 1991–1992 eğitim-öğretim yılında kampüs alanı içinde inşa edilen kendi binasında eğitim-öğretim hizmeti vermeye başlamıştı. 1991 yılında "YÖK-Dünya Bankası 2. Endüstriyel Eğitim Projesi" kapsamında yer alması sayesinde, okulda görev yapmakta olan öğretim elemanlarının büyük çoğunluğu Amerika ve İngiltere'de konularında uzmanlaşmak üzere eğitime gönderilmiş ve okulda yeni teknolojilere sahip birçok atölye ve laboratuvarın kurulması sağlanmıştı (URL-40, 2016).

4.2.9. Kayseri’de Eğitim ve Öğretimle İlgili Diğer Faaliyetler

4.2.9.1. Kayseri milletvekillerinin Kayseri’nin eğitim öğretimi ile ilgili çalışmaları

Kayseri’de eğitimin gelişmesine ve ilerlemesine sadece hayırseverlerin katkısı olmamış aynı zamanda milletvekillerinin de önemli katkıları olmuştur. Bu milletvekilleri zaman zaman mecliste söz alarak Kayseri’nin sorunlarını gündeme getirirken bazen de eğitimle ilgili düşüncelerini belirtmiştir. 1980 yılına gelinceye kadar Kayseri’yi temsil eden milletvekillerinden eğitim konusunda görüş ve düşünceleriyle öne çıkan milletvekilleri şunlardır:

Ahmet Hilmi KALAÇ

27 Şubat 1888 yılında Kayseri’de doğan Ahmet Hilmi Kalaç, 31 Temmuz 1920 tarihinde Kayseri Milletvekili olarak meclise girmiş ve yedi dönem Kayseri milletvekilliği yapmıştır (Dokuyan, 2013: Öztürk, 1994).

Ahmet Hilmi Kalaç milletvekilliği döneminde eğitimle ilgili konulara ilgilenmiş ve meclisteki görüşlerini ifade etmiştir. Özellikle meclisin kurulduğu ilk yıllarda eğitimle ilgili alınan vergiler üzerinde durmuş, bu verilerin haksız yere alındığını belirtmiştir (TBMM Zabıt Ceridesi, 21.09.1338).

Nuh Naci YAZGAN

1886 yılında Kayseri Melikgazi ilçesinde doğan Nuh Naci Yazgan, TBMM’de II. dönem Kayseri milletvekili seçilmiş ve 22.12.1924 yılında milletvekilliğinden istifa etmiştir. Nuh Naci Yazgan kendini hayır işlerine adanmış bir ticaret adamı olmuştur. Kendi adını taşıyan öğrenci yurdu ve okulun yanı sıra eşinin adını taşıyan bir lise yaptırmıştır (Öztürk, 1994). Daha sonraki yıllarda Kayseri’de Nuh Naci Yazgan adını taşıyan bir üniversite kurulmuştur.

Osman COŞKUN

1892 yılında Develi’de dünyaya gelen Osman Coşkun, TBMM’nde IV. dönem milletvekili olarak Kayseri’yi temsil etmiştir. Osman Coşkun eğitime ilgili konularla ilgilenmiş, 1930-1959 yılları arasında Develi İlçesinde Osman Coşkun özel

kütüphanesini kurmuştu (Gürlek, 1975). Ayrıca ilçede bir ortaokul açılması için faaliyetlerde bulunmuş ve Develi Ortaokulunun açılmasında emeği geçmişti.

Bekir Fikri APAYDIN

1905 Diyarbakır doğumlu olan Bekir Fikri Apaydın, VIII, IX, X, XI. dönem Kayseri milletvekilliği yapmıştı (Çufalı, 2012). Kayseri milletvekili Bekir Fikri Apaydın milletvekilliği döneminde eğitimle ilgili konulara önem vermiş; köylere okul açılması, öğretmen ve sağlık memuru evleri inşa edilmesi ve köy çocuklarının eğitim alması için gerekli alt yapıların çalışmalarının hazırlanması konusunda düşüncelerini mecliste ifade etmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 21.5.1948).

Sait Azmi FEYZİOĞLU

1889 yılında Kayseri’de doğan Sait Azmi Feyzioğlu, IV. ve VIII. dönem seçimlerinde Kayseri’den milletvekili seçilmişti. Kayseri milletvekili olan Sait Azmi Feyzioğlu, milletvekilliği döneminde eğitim konularına çok fazla önem vermiş ve özellikle maarif vergisileri ve üniversitelerle ilgili konularda söz alıp konuşmalar yapmıştı (TBMM Zabıt Ceridesi, 1932). Mesela üniversitede yayınlanan yeni yönetmeliğinin sadece 1946-1947 yılında sınıfta kalan öğrenciler için değil 1947-1948 yılı öğrencilerinin de mezun olana kadar aynı yönetmeliğe tabi olmaları gerektiğini ifade etmişti (TBMM Zabıt Ceridesi, 25.1.1950).

Cafer TÜZEL

1905 doğumlu Cafer Tüzel, TBMM’de VII. dönem Kayseri milletvekili seçilmişti. Mecliste kaldığı sürece çeşitli konuda fikirlerini belirten Tüzel, üniversiteler kanunu tasarısı, millî eğitim ve bütçe komisyonlarında üniversite kanun değişiklikleriyle ilgili görüşlerini ifade etmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 1946). Özellikle üniversiteler kanunu üzerinde daha fazla durmuştu.

Mehmet ÖZDEMİR

1913 yılında Kayseri’nin Talas ilçesinde doğan Mehmet Özdemir TBMM’de IX. dönem milletvekili seçilmişti. Milletvekilliği sırasında eğitimle ilgili konulara ilgi duymuş; hastane, okul, park, meydan, cadde, stadyum ve emsali müessese ve yapılarla, yaşayan kişi adlarının konulması gerektiğini söylemişti (TBMM tutanak dergisi, 26.01.1951). Ayrıca 1951 yılı bütçesiyle ilgili görüşmeler sırasında söz alarak gezici

başöğretmenlerin tasfiye edilerek yerlerin eğitimli ve kültürlü öğretmenlerin getirilmesini gerektiğini; maarif sistemini denetlemek için atanan öğretmen ve müfettişlere yol harcırahı verilmediğini bu durumun müfettişleri zor durumda bıraktığını ifade etmişti (TBMM tutanak dergisi, 25.02.1951). 25 Kasım 1951 tarihli oturumda ise köy okullarında çoğunlukla köy enstitüsü mezunu öğretmenlerin görev yaptıklarını bunların eğitimlerinin yetersiz olduğunu, kasaba ve şehirlerde öğretmenlik yapanların köylerde de öğretmenlik yapmalarının yerinde bir karar olduğunu dile getirmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 25.02.1951).

Ömer TAŞÇIOĞLU

1887 yılında Kayser’de dünyaya gelen Ömer Taşçioğlu, TBMM’de VII. dönem Kayseri milletvekili seçilmişti (Çufalı, 2012). Ömer Taşçioğlu gerek milletvekilliği sırasında gerek daha sonra kendisini hayır işlerine adanmıştı. Taşçioğlu Kayseri Lisesi civarında bulunan geniş bahçeli evini hafızlar okulu olarak bağışlamıştı (Satoğlu, 2002). Okul günümüzde de “Hafızlar Okulu Kuran Kursu” olarak hizmet vermektedir.

İsmail Hakkı BERKOK

1889 Kayseri Pınarbaşı doğumlu olan İsmail Hakkı Berkok, TBMM’de IX. dönem Kayseri milletvekili seçilmişti. İsmail Hakkı Berkok, Harp Akademileri harp tarihi öğretmenliği, talimgâh tabiye (taktik) öğretmenliği, harbiye okulu tabiye grubu başöğretmenliği yapmış ve ders vermişti (Yıldırım ve Zey, 2010). Harp Akademilerinde öğretmenlik yaparken “340-341 Senesi Harbiye Mektebi Zabitan Kursunda Arazi Üzerine Tatbik Edilen Tabiye Meseleleri”, "Tabiye-i Esasiye", "Müşterek Tabiye, Muhtelif Sınıfların Birlikte Sevk ve İdaresi", "Tabiye Meseleleri" adlı kitapları yayınlamıştır. Milletvekilliği sırasında eğitim konularında görüşlerini dile getirmişti (Yıldırım ve Zey, 2010). TBMM’nin 19 Şubat 1953 tarihli oturumunda okullarda din eğitiminin verilmesi hakkında Eğitim Şurası’nda bazı akademisyenler tarafından dile getirilen, din derslerinin ayrı saatlerde ayrı öğretmenler tarafından verilmesi ve din derslerinin okullarda okutulamayacağı görüşleri karşısında, görüşlerini açıklayarak çeşitli örnekler vererek din eğitiminin önemli olduğu ve okullarda verilmesi gerektiğini ifade etmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 19.02.1953).

Ayrıca Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ankara Üniversitesi ve Beden Terbiyesi Genel Müdürlüğü 1951 yılı

bütçeleri münasebetiyle söz almış ve mekteplerde eğitim program ve metodlarının tekrar gözden geçirilmesini ve eğitim programlarının yeniden yapılması gerektiğini ifade etmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 25.02.1951).

Suat Hayri ÜRGÜPLÜ (Ali Suat Ürgüplü)

1903 Şam doğumlu olan Suat Hayri Ürgüplü, VI., VII. ve IX. dönem Kayseri milletvekili seçilmiş ve II. Şükrü Saraçoğlu kabinesinde Gümrük ve Tekel Bakanı olarak görev yapmıştı. Ürgüplü, milletvekilliği sırasında eğitimle ilgili konulara da önem vermiş; köylü kız çocuklarının ilk tahsil yaşı hakkında, köy okulları ve köy enstitüleri teşkilat kanununun bazı maddelerinin değiştirilmesine dair kanun teklifi vermişti. Dahası milli eğitim komisyon toplantısında kadın erkek bütün Türklerin ilköğretim eğitimini almalarının zorunlu olduğunu ifade etmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 1951).

Salih AVGIN

1879 yılında Kayseri’de doğan Salih Avgın, VIII. dönem Kayseri millevkili olarak meclise girmiş ve Kayseri’yi temsil etmişti (Çufalı, 2012). Mecliste eğitimle ilgili görüş ve düşüncelerini ifade eden sözlere rastlanmamış olmasına rağmen ölmeden önce bütün mal varlığını başta okullar olmak üzere hayır kurumlarına bağışlamıştı. 1958 yılında Kayseri Gevher Nesibe Mahallesinde kendi adını taşıyan bir ilkokul inşa ettirmişti (Salih Avgın Paşa Ortaokulu Stratejik Planı, 2015).

İbrahim KİRAZOĞLU

1919 Kayseri doğumlu olan İbrahim Kirazoğlu, IX. X. ve XI. dönem Kayseri milletvekilliği yapmıştı. Milletvekilliği sırasında eğitimi çağdaş seviyeye çıkarmak için 10 Haziran 1946 tarih ve 4926 sayılı kanuna bağlı (1) sayılı cetvelin (2. Milli eğitim idareleri) kısmındaki ilkokul öğretmen ve yardımcı öğretmen kadrolarının kaldırılarak yerine dört yıllık öğretmen kadrosu konulması gerektiğini ifade etmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 20.06.1952). İbrahim Kirazoğlu ve Kayseri milletvekili olan on arkadaşı 21 Aralık 1977 tarihinde Kayseri’ye bir üniversite açılmasına dair meclise kanun teklifinde bulunmuştu. Kanun teklifi 28 Haziran 1978 tarihli birleşimlerinde görüşülmüş ve kabul edilmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 28.06.1978).

Ömer MART

8 Mart 1910 tarihi Çanakkale doğumlu olan Ömer Mart, 1950 yılında IX. Dönem Çanakkale milletvekili ve 1954 yılında XI. dönem Kayseri Milletvekili olarak seçilmişti. Eğitimci kökenli olan milletvekili Ömer Mart milletvekilliği sırasında eğitime ilgi duyarak, o dönem Milli Eğitim Bakanı Ahmet Özel'in, Türk Öğretmenler bankası kanunu lâyihasının maarif, ticaret, maliye ve bütçe encümenlerinden beşer aza alınarak kurulacak olan Muvakkat Encümende müzakere edilmesine dair önergesinin TBMM'de görüşülmesi sırasında söz almış ve özel okullarda çalışan öğretmenlerin kadrolarına, terfi, taltif ve cezalandırılmalarına ilişkin durumları ve öğretmenler bankası kurulmasına dair düşüncelerini dile getirmişti. (TBMM Tutanak Dergisi, 1956).

Servet HACİPAŞAOĞLU

15 Mart 1918 Bünyan doğumlu olan Servet Hacıpaşaoğlu, TBMM'de X., XI. ve XVIII. dönemlerde milletvekili seçilmişti. Milletvekilliği sırasında Meciste Milli Eğitim Komisyonu'nda çalışmış ve Maarif Vekâleti, Ankara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul Teknik Üniversitesi, Ege Üniversitesi, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü 1960 yılı bütçe görüşmelerinde köylerdeki ilkokullarda yaşanan sorunları dile getirmiş ve Maarif Encümeni'nde görev almıştı (TBMM Tutanak Dergisi, 25.02.1960).

Ziya MÜEZZİNOĞLU

1919 Kayseri doğumlu Ziya Müezzinoğlu, 1972 yılında Ferit Melen hükümetinde Maliye Bakanı olarak görev yapmış ve 1975 yılında Kayseri senatörü seçilerek meclise girmişti. Yüksek Öğretim Kredi ve Yurtlar Kanunu teklifi görüşmelerinde rapor sözcüsü olan Müezzinoğlu, kredi ve yurtlar kurumunu kanununda hem yurtlar hemde öğrencilerle ilgili sunulan maddelerin kabul edilebilir olduğunu ifade etmişti (Temsilciler meclisi tutanak dergisi, 2.8.1961).

Ziya Müezzinoğlu ve diğer Kayseri milletvekilleri Tuhan Feyzioğlu, Gani Âşık İbrahim Kirazoğlu, Mehmet Yüceler, Mehmet Gümüşçü, Mehmet Doğan, Dr. Sami Turan, Şevket Doğan, M. Zeki Okur, Kemal Doğan ve tarafından 21 Aralık 1977 tarihinde Kayseri'ye bir üniversite açılmasına dair meclise kanun teklifinde bulunmuştur. Kanun teklifi 28 Haziran 1978 tarihli birleşimlerinde görüşülmüş ve kabul edilmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 28.06.1978).

HÜSNÜ DİKEÇLİĞİL

1918 yılında Kahramanmaraş'ta dünyaya gelen Hüsni Dikeçliğıl, 1955 yılında Kayseri Milli Eğitim Müdürlüğü yapmıştır. XII. dönem seçimlerinde Adalet Partisi adayı olarak Cumhuriyet Senatosuna Kayseri üyesi olarak seçilmişti (Dikeçliğıl, 2010). Dikeçliğıl mecliste olduğı sürece eğitimle ilgili konularla ilgilenmişti. Hüsni Dikeçliğıl ilkokul öğretmenleri ödeneğı kanununu münasebetiyle söz almış ve Millî Eğitim Bakanı'nın kurmuş olduğı reform komisyonunun millî eğitimde yapılacak reformlarla ilgili kararlarının memleket gerçeklerine uymadığına bu gibi reformların hükümet programlarında yer alması gerektiğini (TBMM Cumhuriyet Senatosu, 10.3.1964) ve Milli Eğitim Bakanlığına bağılı her çeşit orta ve yüksek dereceli okullar öğretmenleri ile öğretmenlikten gelip Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatında çalışanların maaşlarının düzenlenmesi gerektiğini ifade etmişti (TBMM Cumhuriyet Senatosu, 26.3.1964).

Komisyon sözcüsü Hüsni Dikeçliğıl, Millî Savunma Bakanlığı'nın orta sanat okulları öğrencileri hakkında çıkarılacak kanunla ilgili söz alarak çırak okullarının tahsil süresinin yükseltilmesi gerektiğini söylemişti (TBMM Cumhuriyet Senatosu, 31.3.1964). Hacettepe Üniversitesi'nin kurulması hakkındaki kanun tasarısı görüşülürken söz almış ve üniversitelerin açılmasının gerekli olduğunu ifade etmişti (TBMM Cumhuriyet Senatosu, 4.7.1967). Ayrıca Dikeçliğıl üniversite ve yüksekokullarda köklü reformların yapılması gerektiğini belirtmişti (TBMM Cumhuriyet Senatosu, 20.06.1968). Cumhuriyet senatosunun 9. yasama yılında sanat enstitüsü öğrencilerinin boykotları, öğretmen boykotları ve üniversitelerde meydana gelen olaylar ve alınması gerekli tedbirler hakkındaki görüşlerini sunmuştu. Milli Eğitim'de bir huzursuzluğun olduğı ve bu huzursuzluğun sebeplerinin araştırılıp gerekli tedbirlerin alınması gerektiğini belirtmişti (TBMM Cumhuriyet Senatosu, 27.11.1969; 16.12.1969). Dahası Milli Eğitim Bakanlığı'nın kurmuş olduğı reform komisyonunun millî eğitimde yapılacak reformlarla ilgili kararlarının memleket gerçeklerine uymadığını, bu gibi reformların hükümet programında yer alması gerektiğine dair demeç vermişti (Cumhuriyet Senatosu tutanak dergisi, 1971).

Turhan FEYZİOĞLU

1922 Kayseri doğumlu olan Turhan Feyzioğlu, Kayseri milletvekili Sait Azmi Feyzioğlu'nun oğludur. XI. dönem seçimlerinde milletvekili seçilmişti. 27 Mayıs 1960 Darbesinden sonra OTDÜ rektörlüğüne seçilmişti. II. Gürsel Kabinesinde Milli Eğitim Bakanlığına getirilmiş fakat çok kısa bir zamanda görevinden ayrılmıştı. XII. ve XIII. dönemlerinde tekrar milletvekili seçilmişti (Yayın Kurulu, 2010: Arslan, 2007). Milletvekilliği döneminde eğitimle ilgili konularda görüşlerini dile getirmişti. Turhan Feyzioğlu, üniversiteye gitmek kabiliyetli ve çalışkan olan herkesin hakkı olduğunu ve eğitimde köylü kentli ayrımı yapılmadan fırsat eşitliği verilmesi gerektiğini ifade etmişti. Ayrıca 1968 yılında Yükseköğrenim öğrencilerinin başlattıkları boykotun Fransa'da yaşanan olaylarla alakalı olmadığını ve üniversite ve yükseköğrenim gençliğinin şikâyetlerine, işgal hâdiselerine, boykot hâdiselerine de yapıcı bir tutumla ve dertlere çare bulma açısından bakmak gerektiğini ifade etmişti. Millî Eğitimin sorunlarını belirtmek ve gerekli tedbirleri almak için anayasanın 88. maddesi gereğince genel görüşme açılmasına dair önerge vermişti (TBMM Tutanak Dergisi, 1968).

Kayseri Milletvekili Turhan Feyzioğlu ile 5 arkadaşı, Milli Eğitim Bakanlığı merkez ve taşra teşkilatlarında çalışan öğretmenlere eğitim ödeneği verilmesi gerektiğini ifade etmişti (TBMM tutanak dergisi, 21. 12. 1977)

Turhan Feyzioğlu öğretmenlerin, askerlik hizmetlerini er olarak Millî Eğitim Bakanlığının göstereceği köy ilkokullarında yapmaları için yapılan düzenlemede erlerin aylıklarını Millî Eğitim Bakanlığı'ndan almaya devam ederek askerliklerini tamamlamalarının devletin lehine olduğunu ifade etmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 06.06.1978, 193)

Turhan Feyzioğlu ve diğer Kayseri milletvekilleri İbrahim Kirazoğlu, Mehmet Yüceler, Mehmet Gümüşçü, Gani Âşık, Mehmet Doğan, Dr. Sami Turan, Şevket Doğan, M. Zeki Okur, Kemal Doğan ve Ziya Müezzinoğlu tarafından 21 Aralık 1977 tarihinde Kayseri'ye bir üniversite açılmasına dair meclise kanun teklifinde bulunmuştu. Kanun teklifi 28 Haziran 1978 tarihli birleşimlerinde görüşülerek kabul edilmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 28.06.1978).

Mehmet YÜCELER

1923 Kayseri doğumlu Mehmet Yüceler, XII., XIII., XIV., XV. ve XVI. dönem Kayseri Milletvekili olarak TBMM'ye girmişti (Arslan, 2007). Kayseri milletvekili Mehmet Yüceler milletvekilliği döneminde eğitimle ilgili konularda düşüncelerini ifade etmişti. Mesela “326 sayılı Kanunla aylıklı kadrolara geçirilen öğretmenlerin bir yıl içerisinde Emekli Sandığına müracaatta buldukları takdirde, bu kanunun yürürlüğe girdiği tarihten önce borçlandıkları on yıldan arta kalanının da tamamı borçlanmak suretiyle fiilî hizmet sürelerine eklenir” maddesinde söz almış ve bir yıl içerisinde ibaresi öğretmenleri zor durumda bırakacağından dolayı en azından bir yıl ibaresinin kaldırılmasını istemişti (TBMM Tutanak Dergisi, 9.7.1971). 1977 yılında Kayseri'ye bir üniversite kurulması için kanun teklifinde bulunmuştu (TBMM Tutanak Dergisi, 28.06.1978).

İsmail Fehmi CUMALIOĞLU

1912'de Tekirdağ'da doğan İsmail Fehmi Cumalıoğlu 22 Ekim 1965'te XIII. dönem milletvekili olarak meclise girmişti. Mecliste bulunduğu süre boyunca din adamlarının iyi eğitim görmesi gerektiğini savunmuş ve iyi eğitim görmüş din adamlarının din eğitimi ve öğretimi yapan okul ve müesseselerde yetişmesi gerektiğini ifade etmişti. Bu doğrultuda İmam-hatip okulları, Kuran kursları ve Yüksek İslâm Enstitülerine önem verilerek imam-hatip okulları için bütçeden ödenek ayrılmasını gerektiğini ifade etmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 17.02.1966). Ayrıca ortaokul ve liselerde müfredata Kuran derslerinin konulmasının düşünülmeye dair soru önergesi sunmuştu (TBMM Tutanak Dergisi, 27.07.1967).

Sami TURAN

1911 yılında Bünyan'da doğan Hasan Sami Turan, Cumhuriyet senatosu Kayseri üyesi olarak mecliste yerini almıştı. Mecliste bulunduğu sürece eğitimle ilgili konuları yakından takip etmişti. Mecliste, Kayseri Pazarören bucağındaki Mimar Sinan İlköğretmen Okulunun Kayseri'ye (İl belediye hudutları içine) nakledileceği söylentilerinin doğru olup olmadığını ve doğru ise nakil sebeplerinin neler olduğuna dair yazılı soru önergesini sunmuştu (TBMM Cumhuriyet Senatosu, 23.10.1969). Ayrıca Cumhuriyet senatosunun 10. yasama yılında Hasan Sami Turan, Milli Eğitim Bakanlığı bütçe görüşmelerinde söz alarak düşüncelerini dile getirmişti (TBMM

Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi, 1971). Sami Turan ve Kayseri milletvekili olan on arkadaşı 21 Aralık 1977 tarihinde Kayseri'ye bir üniversite açılmasına dair meclise kanun teklifinde bulunmuştu (TBMM Tutanak Dergisi, 28.06.1978).

Kemal DOĞAN

1938 yılında Kayseri Yeşilhisar ilçesinde doğan Kemal Doğan, XVI. dönem Kayseri milletvekili seçilmiştir. Kemal Doğan eğitimle ilgili görüşlerini mecliste sunmuş ve hatta Turhan Feyzioğlu ve 10 arkadaşıyla Kayseri Üniversitesi kurulmasına ilişkin kanun teklifi müzakeresinde söz alarak düşüncelerini şu şekilde dile getirmiştir:

“Kayseri'de üniversite kurulması için her şart mevcuttur ve esasen 1968 yılında tıp fakültesinin temeli atılmıştır. İşletme fakültesi 2 yıl evvel kurulmuştur; Biraz evvel kabul buyurduğunuz kanunla kadroları da verilmiştir. Kayseri'de üniversite kurulması için gereken her türlü şartlar halen mevcuttur, üniversite mezun vermektedir. Kabul buyurduğunuz takdirde, Kayseri'de kurulacak üniversiteyle Anadolu'nun ve Türkiye'deki üniversite noksanlığının büyük bir eksikliği tamamlanmış olacaktır. Üniversitelerimiz, diliyoruz ki, siyasetin dışında ilmi çalışmalarıyla memlekete faydalı gençler yetiştirmek uğrunda değerli çalışmalarına devam etsinler. Ayrıca, Kayseri Üniversitesinin yalnız Kayseri'ye değil, bölge şehri niteliği taşıyan Kayseri'nin komşu vilayetleri Niğde'ye, Nevşehir'e, Kırşehir'e ve Yozgat'a da fakülteler açmak suretiyle merkezi Anadolu'daki ilmi ve kültürel gelişmeleri teşvik etmesi temennilerimizle çıkacak kanunun hayırlı, uğurlu olması dileğimizle hepinize saygılarımı sunuyorum. Kayseri, İç Anadolu'nun bir tarih, kütür ve uygarlık kentidir. Sınaî, ticari ve ekonomik cazibe merkezli olması nedeniyle de yıldan yıla süratle gelişen, 'büyüyen ve modernleşen bir ilimizdir. Hitit, Bizans, Selçuk ve Osmanlı imparatorluğu dönemlerinin geniş kültür kalıntılarını taşıyan Kayseri'ye bir üniversite kurulmasının gerekliliği ortadadır. Üniversite ve öğretim kurumlarının belli kentlerimizde toplanmasının olumsuz sonuçları ve bu kurumların yurdun dört bucağına yaygınlaştırılmasının saymakla bitmeyen yararları açısından da büyük 'bir önem taşıyan Kayseri Üniversitesi Kanunu için Yüce Meclisimizin göstereceği anlayışa, desteğine Cumhuriyet Halk Partisi Grubu adına şükranlarımı ve saygılarımı sunarım. (TBMM Millet Meclisi, 1978, 509)”. diyerek konuşmasını sonlandırmıştır.

1978 yılında 1750 sayılı üniversiteler kanununa tabi olarak Kayseri Üniversitesi adıyla bir üniversite kurulmuştu. Hacettepe Üniversitesine bağlı Gevher Nesibe Tıp Fakültesi ve İşletmecilik Fakültesi kadrolarıyla beraber Kayseri Üniversitesine bağlanmıştı (TBMM Millet Meclisi, 1978).

Abdülğani ÂŞIK

1937 Bünyan doğumlu Abdülğani Âşık, 5 Haziran 1977 milletvekili genel seçimlerinde XVI. Dönem CHP Kayseri Milletvekili olarak TBMM'ye girmişti (Arslan, 2007). Milletvekilliği döneminde eğitimle ilgili konulara ilgilenmişti. Kayseri Milletvekili Gani Âşık Kayseri'nin bazı yerlerde okulların eksikliği üzerinde durmuş, okullarda yaşanan sorunlarının olmaması nedeniyle öğrencilerin eğitimden yoksun kaldığına dair Milli Eğitim Bakanlığına soru önergesi vermişti.

- “1.Kayseri'de 1977 - 1978 ders yılında ilkokul çağındaki çocuk miktarı nedir?
2. Bu çocuklardan ne kadarı ilkokula devam edebilmekte ve ne kadarı bu olanaktan yoksun bulunmaktadır?
3. Kayseri'de ilkokulu bulunmayan köy var mıdır ve varsa kaç adettir?
4. Kayseri köylerinin tamamının ilkokul ihtiyacı ne zaman karşılanacaktır?”

Milli Eğitim Bakanı'nın soru önergesine şu cevabı vermiştir

“1.Kayseri ilinde 1977-1978 öğretim yılında ilkokul çağındaki çocuk sayısına ilişkin istatistik bilgiler henüz Bakanlığımıza intikal etmemiştir. Devlet İstatistik Enstitüsünün Genel Nüfus Sayımından sonra yayınlanan “Yaş Gruptan Kitabındaki” birimlere göre 7 - 12 yaş arasında bulunan mecburi öğrenim çağındaki çocuklar genel nüfusun % 16 - 16,6 oranını teşkil etmektedir. Bu duruma göre adı geçen ildeki çocuk sayısının 108289-112350 arasında olduğu tahmin edilmektedir.

2. 1977-1978 öğretim yılı başı itibarıyla kesin bilgiler alınmamakla beraber 1976-1977 öğretim yılında 19115 yeni kayıt olduğu dikkate alınırca bu öğretim yılı başında 2350-7350 arasında çocuğun okula gitmediği tahmin edilmektedir.

3. İlgili valilikten alınan bilgiye göre halen ilin beş köyünde ilkokul bulunmamaktadır.

4. Öncelikle okulsuz köylere ilkokul binası yapılması geçici, harap ve Prefabrik yapıların planlı okul binalarına kavuşturulması ve nüfus dikkate alınmak suretiyle Kayseri ilinin okul ihtiyacı tam olarak 1980 - 1981 yıllarında karşılanabilecektir.” (TBMM tutanak Dergisi, 31.12.1977, 106).

Gani Âşık diğer Kayseri milletvekilleri Tuhan Feyzioğlu, İbrahim Kirazoğlu, Mehmet Yüceler, Mehmet Gümüüşü, , Mehmet Doğan, Dr. Sami Turan, Şevket Doğan, M. Zeki Okur, Kemal Doğan ve Ziya Müezzinoğlu tarafından 21 Aralık 1977 tarihinde Kayseri’ye bir üniversite açılmasına dair meclise kanun teklifinde bulunmuştu. Kanun teklifi 28 Haziran 1978 tarihli birleşimlerinde görüşülerek kabul edilmişti (TBMM Tutanak Dergisi, 28.06.1978).

Gani Âşık milletvekilliği döneminde Kayseri’de görev yapan bazı okul müdürlerinin görevden alınması, öğretmenlerin açığa alınması ve meslek okullarında yaşanan olumsuz durumlar karşısında Milli Eğitim Bakanı’na şu yazılı soru önergesini vermiştir:

“1. 1967 yılında Adalet Partisi iktidarı döneminde Kayseri Lisesi Müdürlüğüne atanan ve 15 yıldan beri her siyasi iktidar döneminde yerini koruyan Mahmut Taşkın'ın bu dönemde görevden alınmasının sebebi nedir?

2. Kayseri Mimar Sinan Öğretmen Lisesi'nin 30 öğretmeninden 29'u açığa alınmıştır. Müdür Ali Rıza Türkdönmez dahil, bir kısmına gerekçe olarak, komünizm propagandası yapmak isnadı yapılmıştır. Bu ağır bir suçtur. Mademki komünizm propagandası yapıyor bu müdür ve öğretmenlerden bir kısmı, neden mahkemeye verilmiyorlar?

3. Kayseri Fevzi Çakmak Lisesi Müdürlüğüne atanan Celal Toprak'ın, üç taksinin eşliğinde ve komandoların nezaretinde silah sesleriyle mahalleye ve okula girdiğini Sayın Bakan biliyor mu?

4. Kayseri'de görevinden alınan ortaokul müdürleri ve öğretmenlerin büyük kesiminin, endüstri meslek lisesiyle yapı sanat lisesine atanmalarının sebebi, bu okullardaki öğrencilerin komando olmasıyla mı ilgilidir? Bu okullara atanan öğretmenlere, okul öğrencilerinin ye dışarıdan

gelen başıbozukların, ceketlerini kaldırarak silah gösterdiklerini Sayın Bakan biliyor mu? Bilmiyorsa burada bunu öğrendikten sonra, hukuk devletinin bakanı olarak, kürsüde ifade ettiklerinin gereğini yapacaklar mıdır?

5. Bu iki okulda; endüstri meslek lisesinde ve yapı sanat lisesinde felsefe dersi olmadığı halde, Fevzi Çakmak Lisesi öğretmenlerinden felsefeci Hüseyin Akpınar ve Müzeyyen Gönül'ün bu okullara verilmesinin sebebi nedir, bu öğretmenler bu okullarda ne iş yapacaklardır?" (TBMM tutanak Dergisi, 21.2.1980, 484).

Milli Eğitim Bakanı Orhan Cemal Fersoy ise milli eğitim müdürlerinin ve diğer yöneticilerin görevlerinden alınmaları/alıkonulmalarının yönetmeliklere göre yapıldığını ve valilik tarafından açığa alınanların kanuni gerekçelerle alındığı ve Kayseri'de yaşanan olumsuz durumları bakanlığın takip etmesinin zor olduğu cevabını vermişti (TBMM Tutanak Dergisi, 21.2.1980).

4.2.9.2. Kayseri'de basın-yayın ve eğitimli ilgili çıkan dergiler

Kayseri ilinin basın-yayınla tanışması 1908 yılına dayanmaktadır. Kayseri Mutasarrıfı Muammer Bey'in girişimiyle şehre matbaanın gelmesi sadece kamu yönetiminin basılı evrak ihtiyacına cevap vermekle kalmamış, ildeki basın yayın faaliyetlerinin önünün açılmasına da zemin hazılamıştı (Sabah, 2009). İlk sayısı 29 Ağustos 1910 yılında yayınlanan Erciyes Gazetesi, Kayseri'de çıkan ilk Türk gazetesi olmuş ve her hafta pazartesi günleri yayınlanmıştı. Erciyes Gazetesi'nin ilk sayısında yalnız Erciyes adı yazılı iken 15. sayıdan itibaren bu ismin altına Erciyes Dağının resmi konulmuştu. Gazetenin sorumlu yönetmeni Yunus Bekir ve başyazarı Ahmet Hilmi Kalaç'tır (Önder, 1972, Sabah, 2009, Kalaç, 1960). Erciyes Gazetesi 1911 yılında bir süre dergi olarak yayın hayatına devam etmiş fakat 1912 yılında yeniden gazete olarak yayımlanmaya başlamış ve 1913 yılında yayın hayatı sona ermişti.

Kayseri Ermenileri tarafından 1910 yılında Ermeni harfleriyle Ermenice basılan Hayg Gazetesi azınlık haklarını savunmak amacıyla yayınlanan siyasi yayın organı olmuştu. Kayseri'de Hayg Gazetesi'nden ayrı olarak Şepor (Borazan) ve Nor Serunt (Yeni Kuşak) adlarını taşıyan iki gazete daha yayınlanmıştı. Zincidere Köyü'nde yabancı bir kurum tarafından Sion adında bir basımevi kurulmuştu. Basımevi Türk diliyle

yazılmış; Ermeni harfleriyle dizilmiş Rehber adıyla gazete çıkarmıştı. Rehber Gazetesi 1912 yılında yayın hayatına başlamış ve on beş günde bir çıkmıştı (Önder, 1972).

1914 yılında yayın hayatına başlayan ve 1924 yılında yayınına ara veren Kayseri Gazetesi, 1925 yılında tekrar yayımlanmaya başlamıştı. Pazartesi ve perşembe günleri olmak üzere haftada iki kez yayınlanmıştı. 1928 yılına kadar eski harflerle çıkan Kayseri Gazetesi, 1928 yılından sonra yeni harflerle çıkmaya başlamıştı. 1949 yılında Kayseri İl Gazetesi adı altında çıkmaya devam etmiş ve 1952 yılında yayın hayatı sona ermişti (Önder, 1972). Kayseri Vilayet Gazetesi olarak çıkan gazetede Kayseri ile ilgili haberlerin yanı sıra gündemdeki haberlere de yer vermişti. Bu gazete özellikle Kayseri maarifi ve okullarla ilgili bilgilere de yer almıştı.

Kayseri’de daha sonra Adana’ya Doğru (1919, Haftalık), Yeni Gün (1921, Haftalık), Sebilürreşad (1921, Haftalık), Cuma (1922, Aylık), Misak-I Millî (1922, Günlük), Misak (1924, Haftada İki Sayı), Ülker (1928, Haftada İki Sayı), Ata Yolu (1939, Haftalık), Doğru Yol (1945, Haftada İki Sayı), Halkın Sesi (1946, Haftada İki Sayı), Erciyes Postası (1947, Haftada İki Sayı, Daha Sonra Günlük), Volkan (1949, Günlük), Orta Anadolu (1950, Günlük), Ümit (1950, Haftalık), Hâkimiyet (1950, Günlük), Yeni Kayseri (1952, Günlük), İstiklal (1952, Günlük), Anadolu (1953, Haftalık), Erciyes Telgraf (1954, Günlük), Yeni Işık (1957, Günlük), Ses (1958, Günlük) gazeteleri yayımlanmıştı (Önder, 1972, Sabah, 2009).

İlde 1960 yılına kadar haftalık ya da on beş günlük olarak yayınlanan ve çoğu kısa ömürlü olan Gayret (1950), Büyük Dava(1951), Emmi I (1952-1954), Emmi II (1960), Şakacı (1953), Hür Söz (1953), Halk (1953), Bomba (1953), Emmimiz (1953), Bacanak (1954-55), Pastırmacı-Bacanak (1955), Siyasi Baba (1954-1955), Işık (1955), Cop (1960), Haber, Çimdik (1955) ve Buğelek (1960) adıyla çoğu siyasi ve mizahi içerikli gazeteler de yayınlanmıştı (Sabah, 2009).

Kayseri’nin mahalli meseleleri ve memleket mevzuları yerel gazetelerde her zaman yer bulmuştu (Vatan, 18.03.1953). 1950 yılına kadar Yeni Matbaa, Erciyes Matbaası, Sümer ve Hâkimiyet Matbaalarıyla sınırlı kalan matbaa sayısı, 1950’den sonra hem artmış hemde elle yazı dizme metodu yerine 1964 yılından itibaren Entertip ve Linotip makineleriyle yazı tekniğine geçilmişti (Sabah, 2009).

1960 ve 1970'li yıllarda Kayseri Akın, Erciyes Postası, Devrim, Hakimiyet, Zaman, Milli Ülkü, Ülker Gazetesi, Kayseri Akın, Günlük Kayseri Anadolu Haber, Kayseri Yeni Sabah, Kayseri Olay, Kayseri, Hâkimiyet 2000, Kayseri Postası Kayseri Haber gazeteleri yayınlanmaya başlamıştı (Önder, 1972, Sabah, 2009).

Kayseri'de basın yayın hayatında özellikle eğitim dergilerinin ayrı bir yeri olmuştu. 1911-1912 yıllarında haftalık Erciyes Gazetesinin devamı olarak çıkan ve eski harflerle basılan Erciyes Dergisi'nden sonra farklı okuyucu kitlelerine hitap etmek için kültür, edebiyat ve sanat dergileri; haber, magazin ve aktüalite dergileri; çeşitli meslek kuruluşlarının yayımladıkları dergiler; spor dergileri; kurum ve kuruluşların özel yayınları olan dergiler; her kademedeki eğitim kurumlarının öğrenci ve öğretmenlerinin ortak gayretleriyle çıkan okul dergileri olmak üzere çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından çeşitli dergiler yayımlanmıştı (Ayman, 2010). Yayımlanan dergilerin bazıları yayım hayatına devam ederken bazı dergilerin yayınları sona ermişti.

Kayseri Halkevi de çeşitli yayınlar yaparak halkı bilinçlendirmeye çalışmıştı. Bu yayınlardan en önemlisi 1938 yılında yayınlanmaya başlayan ve 1950 yılında son sayısı yayınlanan Erciyes Dergisi olmuştu. Bu dergiden başka Tavlusun Köyü, Germir Köyü, Mimarsinan Köyü (BCA, 5.8.1937), Kayseri Halkevi Armağanı, Kayseri Sözlüğü, Argıncık Köyü, Talas, Üç Devrin Hülasası, Adabı Muaşeret, Riyazi Kadınlar, Yunus Emre-Kayseri Halkevi Başkanı Avukat Bay Naci Özsan, Arzın Menşei, Anadolu Selçuklularından Kayseri ve Civarını İlgilendiren Notlar, Anadolu Türk Beylikleri Devrinde Kayseri'yi İlgilendiren Notlar, Takvim ve Tarihi, Halk Kürsüsünden Akisler ve Kayseri Takvimi adlı yayınlar yapmıştı (Şanal, 2004).

Kayseri'de eğitim konusunda yayınlanan dergiler içerisinde Kayseri Lisesi adına çıkarılan Kayseri Lisesi Dergisi oldukça önemlidir. Kayseri Lisesi öğrencileri ve öğretmenleri tarafından kaleme alınan Kayseri Lisesi Dergisi, şehir, eğitim ve okulla ilgili yazılarını içeren süreli bir yayın niteliğinde olmuştu. İlk sayısı 20 Aralık 1932 tarihinde Kayseri Lise Mecmuası adıyla aylık yayınlanmış ve 3 Mayıs 1933 günü yayımına son veren dergi 4-5 sayı çıkarabilmişti. 10 Kasım 1962 tarihinde Kayseri Lisesi Aylık Kültür Dergisi adıyla ikinci defa yayımlanmaya başlamış fakat yayım hayatına tekrar son vermişti (Özmerdivenli, 2015). 1952 yılında çıkan Çocuk Sesi ve

1953 yılında yayınlanan Öğrenci dergisi o dönem çıkan eğitim dergilerinden bazılarıdır (Kayseri Hakimiyet 2000, 15.12.2016).

1975 yılında yine Kayseri Lisesi tarafından ilk izci dergisi olarak kabul edilen “Barbaros Dergisi” çıkarmıştır. Kayseri Lisesi dışında Kayseri’de eğitim veren bazı okullarda “okul gazetesi” çıkarmıştır. Mesela Kayseri Atatürk Lisesi tarafından iki ay yayınlanan “Altın Nesil” isimli gazete ve 1949 yılında Gazipaşa İlkokulu tarafından “Heves” adlı gazete bunlardan bazılarıdır (Kayseri Valiliği, 1998a).

4.2.9.3. Vakıflar ve dernekler

Vakıfların ilk defa ne zaman kurulduğu konusunda farklı görüşlerin olmasına rağmen Türk-İslam tarihinde muhtemelen 1065/1066 yıllarında Karahanlı Emiri Tamgaç Buğra Han tarafından vakıf yoluyla medrese kurmuştu (Kayaoğlu, 1976, Yüksel, 1999). Semerkant’ta kurulan bu medresenin vakıf belegesini günümüze kadar ulaşmıştı (Akyüz, 2013).

Vakıf, VIII. yüzyılın ortalarından XIX. yüzyılın sonlarına kadar İslâm dünyasında, özellikle Selçuklular ve Osmanlılar zamanında Türk dünyasının sosyal, kültürel ve ekonomik hayatında önemli bir rol oynayan dinî, hukuki ve sosyal müessesedir. Osmanlı Devleti zamanında vakıflar vasıtasıyla sadece kervansaray, imaret, köprü, ribat, sulama kanalı, hamam, mescit, türbe, tekke gibi dini, sosyal ve ekonomik hayata yönelik müesseseler yapmamış aynı zamanda medrese, mektep, kütüphane vs. gibi eğitimi geliştirmeye yönelik kurumlar da yapılmıştı (Soysaldı, 2002).

Toplumun maddi ve manî hayatına yön veren, birlik ve beraberliğin sembolü olan vakıflar Cumhuriyetin ilk döneminde de önemini korumuştur. Halkla devletin işbirliği içinde hareket etmesinin güzel örneğini oluşturan vakıflarla ilgili olarak Mustafa Kemal Paşa, 1 Mart 1922’de Büyük Millet Meclisi açılış konuşmasında “Efendiler, Vakıfların kuruluşlarındaki güzel düşünceler göz önüne alınınca bunun, dini kuruluşlarla beraber, toplumsal dayanışmayı hedeflediği ortaya çıkar.” diyerek vakıfların önemini vurgulamıştı (Başcı, 2007). Cumhuriyet ilanından sonra 1926 yılında yürürlüğe giren Türk Medeni Kanununa göre Vakıflar adı “Tesis” olarak değiştirilmişti. 1967 yılında 903 sayılı vakıflar kanunu ile tekrar “Vakıf” tabiri kullanılmış ve

günümüzde de bu tabir kullanılmaya devam etmektedir (Şenel ve Tuyan, 2009; Aydın, 1998).

Türk-İslam devletlerinin kültür ve medeniyetinde önemli bir yere sahip olan vakıflar Kayseri’de de aktif şekilde rol oynamıştı. Selçuklu ve Osmanlı döneminde kurulan Avgunlu, Melikgazi, Çifteleri Köşk, Seraceddin, Sahabiye, Pervane, Hoca Hasan ve Hatuniye gibi medreseler vakıflar vasıtasıyla kurulan müesseselerden bazılarıdır. Aynı zamanda Hasan Bey, Alameddin Kayser, Hacı Davut, Şerafettin Lala, Yalınca Dede v.b. zaviyeler ve Mevlevihane gibi dergâhlar vakıflar vasıtasıyla kurulup eğitim veren yerler olmuştur.

1926-1967 yılları arasında Kayseri’de Hacı Ömer Özdemir ve eşi Mevlüde Özdemir Tesisi, Hanım Özşerbetçi İşlerbaş Tesisi, Mehmet Sami Delikan Tesisi, Hacı Memiş Karagöz Tesisi, Mustafaoğlu Hacı Ali Karamercan Tesisi, Hacı Kılınç Mahallesi Tesisi, Çardak Camii Tesisi, Havva Temel Tesisi olmak üzere sekiz dini vakıf hizmet vermişti (Şenel ve Tuyan, 2009).

Cumhuriyet dönemiyle beraber sadece dini vakıflar kurulmamış devletin eğitim adına attığı önemli adımlara vakıflarda yardım ederek ülkemizde bazı eğitim vakıfları kurulmuştur. Kurulan eğitim vakıfları vasıtasıyla eğitimin her kademesinde okullar açılmış devletin bu alandaki hizmetine katkıda bulunmuştur. Ayrıca ekonomik imkânsızlıklar sebebiyle okuluna devam edemeyen birçok öğrenciye burs ve kalacak pansiyon temin etmiş ve o gençlerin eğitimlerini sürdürmelerine yardımcı olmuştur (Soysaldı, 2002). Eğitim vakıflarına örnek verecek olursak Kayseri’de de şubesi bulunan Türk Eğitim Vakfı (1967)’nin destekleriyle Kayseri TED koleji kurulmuştur. Cemal Nevzer Ercis Vakfı sayesinde de Kayseri Develi ilçesine Cemal Nevzer Ercis İşitme Engelliler okulu açılmış ve vakıf öğrencileri kalmaları için bir yurt yaptırmıştı. Kayseri Yüksek Öğrenim ve Yardım Vakfı ise Kayseri Üniversitesinin (Erciyes) kurulmasını sağlamıştı. Bu vakıflar eğitim alanında faaliyetlerini sürdüren vakıflardan bazılarıdır.

Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitimin gelişmesi için çeşitli dernekler kurulmuştur. 1946 yılında Kayserili hayırseverler tarafından fakir ve kimsesiz öğrencilere yardımın sistemli bir şekilde ulaştırılması için “Kayseri Fakir ve Kimsesiz Öğrencilere Yardım Derneği” (Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Ocak 1947) ve il dışında

eğitime giden yüksek tahsil öğrencilerine maddi ve manevi yardımlarda bulunmak için Kayseri Yüksek Tahsil Öğrenci Derneği açılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Eylül 1948). Bu dönemde öğrencilere maddi yardımlar yapılmasının yanı sıra köylerde ve kasabalarda eğitimin yaygınlaşması için okul yaptırma ve yaşatma dernekleri açılmıştı. Mesela Özvatan Mektep Yaptırma Derneği, İncesu Lisesi Yaptırma Derneği, Talas Okul Koruma Derneği, Bünyan Okul Yaptırma Derneği, Felahiye Okul Yaptırma Derneği ve Tomarza Okul Yaptırma Derneği açılan derneklerden bazılarıdır (Kayseri Valiliği, 1998a).

Kütüphanelerin gelişmesini sağlam içinde 1961 yılında Kütüphane Binası Yaptırma Koruma ve Geliştirme Derneği (URL-43, 2016) ve 1966 yılında Develi İlçesi Seyrani Kütüphanesi Yaptırma Derneği olarak kurulan ve 1973 yılında ismi Seyrani Halk Kütüphanesi ve Abidesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği olarak değişmişti (Gürlek, 1975). Ayrıca Kayseri Enstitüsü Derneği, Kayseri İmam-Hatip ve İlahiyat Tedrisatı Yardım Derneği, Kayseri Düşünce Okulu (KDO), Kayseri Eğitim Kültür Ahlak ve Çevre Derneği, Kayseri Gönüllü Eğitimciler Derneği, Kayseri Lisesi Mensupları Derneği, Eğitimde Birlik Derneği, Ted Kayseri Koleji Mezunları Derneği, Küçükçalık Anadolu Mezunları Derneği, Sümer Anadolu Lisesi Mezunlar Derneği Kayseri’de eğitim alanında açılan derneklerden bazılarıdır.

4.2.10. Kütüphaneler

Kayseri’de Kütüphanecilik M.Ö. 2000’lerde Asurlulara kadar dayanmaktadır. Ticaretle uğraşan Asurluların kullandığı çivi yazılı tabletler arşiv-kütüphane özelliği taşımaktadır (Yıldız, 1985, Alikılıç, 2003). Kaynaklara göre Anadolu’da kurulan ilk kütüphane Bizanslılar dönemine ait olduğu, İstanbul ve İzmir’den sonra Kayseri’de de kurulduğundan bahsedilmişti. Fakat bu kütüphaneler günümüze kadar ulaşmamıştır (Karadağ, 1992).

İslamiyet’e geçişle, kütüphaneler, ilk olarak hükümdar yada özel kişiler tarafından kurulmuştu. Daha sonra vakıf haline getirilmiş; medrese, cami ve dergâhlarda genel kütüphaneler oluşturulmuştu. Medrese ve cami kütüphaneleri dışında müstakil kütüphaneye ise Fatih Sultan Mehmet zamanından sonra geçilmişti (Alikılıç, 2003). Kayseri ilinde de Osmanlı Devleti zamanında cami ve medreselerin içerisinde

kütüphaneler kurulmuştu. İlde açılan en eski tarihli kütüphane 1553 tarihli 400 ciltten fazla yazma eseri bulunan Kadı Bedreddin Mahmud Kütüphanesi'ydi (Erkiletlioğlu, 1996, Alikılıç, 2003). Daha sonra Kadı Mahmut Efendi Kütüphanesi (1552- halen devam ediyor), Kara Mustafa Paşa Kütüphanesi (1670-1925), Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi (1717-1917), Hacı Halil Efendi Kütüphanesi (1750-1917) ve Raşit Efendi (1796- halen devam ediyor) kütüphaneleri açılmıştı. Çeşitli nedenlerden dolayı 1917 yılında Mehmet Paşa Kütüphanesi ve Hacı Halil Efendi Kütüphanesi, 1925 yılında Kara Mustafa Paşa Kütüphaneleri kapatılarak kitaplar Raşit Efendi Kütüphanesine aktarılmıştı (Karabulut, 1994). Hatta 1929 yılında elektriğin verilmeye başlamasıyla devlet politikası gereği okuma seferberliğini artırmak amacıyla kütüphanelerin geceleri de açık kalması kararlaştırılmış ve 1929 yılında elektrik teçhizatı yapıldıktan sonra Raşit Efendi Kütüphanesi geceleri de açık kalmaya başlamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Mart 1929).

Kütüphaneler, Yeni Türk Devleti'nin kurulmasıyla ayrı bir önem kazanmıştı. Kütüphanelerle ilgili ilk çalışma 25 Eylül 1920'de dönemin Aydın milletvekili Dr. Mazhar Bey tarafından "Büyük Millet Meclisi bünyesinde faaliyetlerini sürdüren bir kütüphane kurulması ve kütüphanenin kurulması maksadıyla bütçeden ödenek ayrılması gerektiğine" dair bir öneri sunulmuş ve öneri kabul edilerek Meclis-i Mebusan Kütüphanesi adlı kütüphane kurulmuştu. Ayrıca 1 Mart 1923 yılında Mustafa Kemal Paşa mecliste yaptığı konuşmada kütüphaneler ve diğer eğitim kurumlarının yaygınlaştırılması gerektiğini vurgulamıştı (Anameriç, 2008).

Devletlerin toplumsal bilincinin beslenmesine yardımcı olan kütüphanelerin kurulma girişimi Cumhuriyetin ilanından sonra başlamış ve kapatılan medreselerdeki kitaplar Anadolu'nun çeşitli illerinde kurulan kütüphanelere aktarılmıştır. Ayrıca 1932 yılına açılan Halkevlerinin dokuz şubesinden biri olan Kütüphane ve Neşriyat Şubesi ile kütüphanelerin yaygınlaştırılması sağlanmıştı (Anameriç, 2008).

Ülke genelinde faaliyet gösteren halkevi kütüphanesi Kayseri'de de faaliyetlerine başlamıştı. 18 Temmuz 1932 tarihinde açılan Kayseri Halkevi Kütüphanesi sabah saat 8.00-12.00, öğleden sonra 14.00-18.00 saatleri arasında hizmet vermeye başlamıştır (Kayseri Vilayet Gazetesi, 5 Eylül 1932). Halkevi kütüphane ve okuma salonları zaman içerisinde işlevini önemli ölçüde yerine getirmişti. 1944

yılındaki bir belgeye göre Kayseri Halkevinde çeşitli türden 16890 kitap talebe, işçi, öğretmen, subay, çiftçi, esnaf, işçi, serbest meslek sahibi gibi kişiler tarafından okunmuştu (BCA, 31.12.1944). 1952 yılına kadar Halkevi Kütüphanesi faaliyetlerine devam etmişti.

İl genelinde kütüphanelerin kurulması ve geliştirilmesi içinde dernekler kurulmuştu. Mesela Kayseri’de 1961 yılında Kütüphane Binası Yaptırma Koruma ve Geliştirme Derneği (URL-43, 2016) ve 1966 yılında Develi İlçesi Seyrani Kütüphanesi Yaptırma Derneği olarak kurulan ve 1973 yılında ismi Seyrani Halk Kütüphanesi ve Abidesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği olarak değiştirilen dernek kütüphanelerin gelişmesine yardımcı olmuştu. Ayrıca bazı ilçelerde özel kütüphaneler kurulmuştu. Develi ilçesinde 1930-1959 yılları arasında faaliyet gösteren Osman Coşkun özel kütüphanesi bir örnek teşkil etmişti (Gürlek, 1975).

Kültür ve Turizm Bakanlığına bağlı olarak Kayseri ilinde 1980 yılına kadar Kayseri İl Halk Kütüphanesi (1953), Bünyan İlçe Halk Kütüphanesi (1961), Bünyan İlçesi Karadayı Köyü Halk Kütüphanesi (1962), Develi İlçesi Seyrani Halk Kütüphanesi (1962), Felahiye İlçe Halk Kütüphanesi (1958), Hacılar Halk Kütüphanesi (1962), Hisarcık Kasabası Halk Kütüphanesi (1972), İncesu İlçesi Halk Kütüphanesi (1962), Merkez Hikmet Taş Çocuk Kütüphanesi (1958), Pınarbaşı İlçe Halk Kütüphanesi (1907), Pınarbaşı İlçesi Pazarören Bucağı Halk Kütüphanesi (1963), Sarıoğlan İlçe Çocuk Kütüphanesi (1976), Sarıoğlan İlçesi Çiftlik Kasabası Halk Kütüphanesi (1963), Talas İlçe Çocuk Kütüphanesi (1948), Tomarza İlçe Halk Kütüphanesi (1976) ve Yeşilhisar İlçe Halk Kütüphanesi (1970) bulunuyordu (Karadağ, 1992)

Cumhuriyet dönemine kadar ilde 7 önemli kütüphane açılmıştı. Açılan kütüphanelerden 5’i kapanmış, 1’i cumhuriyet döneminde il halk kütüphanesi olarak düzenlenmiş, diğeri ise Pınarbaşı halk kütüphanesine dönüştürülmüştü. Kayseri’de Osmanlı Devleti zamanında açılan kütüphaneler şunlardır:

4.2.10.1. Kadı Mahmut Efendi Kütüphanesi

Kayseri’de 1552 yılında açılan ilk kütüphane Kadı Mahmut Efendi Kütüphanesi’ydi. Kadı Mahmut Efendi Kütüphanesi’nin kurulması Kadı Mahmut Bedrettin Vakfiyesinde bildirilmişti. Vakfiyeye göre kurulacak kütüphanenin bedesten

içinde açılması kararlaştırılmıştı (Karabulut, 1994, 20). Kitap koleksiyonu Kadı Mahmut Bedreddine ait özel kitaplık ile dönemin âlimlerinden olan babası Süleymanegî'nin hem yazdığı hem de sahip olduğu bazı kitapların kütüphaneye bağışlanmasıyla oluşturulmuştu. Kitaplar ağırlıklı olarak dini bilimler olmak üzere toplum bilimi ve tıp içerikli olmuştu. İlgili yıllarda matbaa baskısının söz konusu olmadığı için kitapların tamamı el yazmasıydı (URL-41, 2016). Kütüphane, Kadı Mahmut Bedrettin Vâkıfı tarafından 6 Kasım 2009 tarihinde yeniden kurulmuş, okuyucuların hizmetine sunulmuştu.

4.2.10.2. Sadrazam Mehmet Paşa Kütüphanesi

1716-17 yıllarında Sadrazam olan Mehmet Paşa, 1717 yılında zelzelede yıkılan Erkilet Camini yeniden yaptırmış ve caminin yakınına medrese yaptırmıştı. Mehmet Paşa tarafından caminin bir bölümüne de kütüphane kurulmuştu (Atik, 2013). Uzun yıllar halkın faydalandığı kütüphanenin kitaplarından bazıları 1917 yılında Raşit Efendi Kütüphanesine aktarılırken diğer kısımları da yağma edilmişti (Karabulut, 1994).

4.2.10.3. Hacı Halil Efendi Kütüphanesi

1750 yılında Moluluzade Hacı Halil Efendi tarafından Hunat Hatun Medresesi içerisinde açılmıştı (Erkiletlioğlu, 1996). Hacı Halil Efendi kütüphaneye yaklaşık 250 cilt yazma kitap vakfetmiş ve 166 yıl faaliyette bulunan kütüphane 1917 yılında Raşit Efendi Kütüphanesine taşınmıştı (Karabulut, 1994)

4.2.10.4. Kara Mustafa Paşa Kütüphanesi

1670 yılları arasında Merzifonlu Sadrazam Kara Mustafa Paşa tarafından İncesu ilçesinde bir kervansaray, hamam, cami ve bir medrese yaptırmıştı. Medresenin bir bölümüne de Sadrazam Mustafa Paşa tarafından bir kütüphane kurulmuştu. 1925 tarihinde kütüphanedeki eserler Raşit Efendi Kütüphanesi'ne taşınmıştı (Karabulut, 1994).

4.2.10.5. Raşit Efendi Kütüphanesi

Raşit Efendi Kütüphanesi, Kayseri'nin merkez Gezi bucağına bağlı Ispıdın (Bağyurdu) köyünde Kocaağazade Cagfer Fevzi Efendi'nin oğlu, Reisül Küttab Mehmet Raşit Efendi tarafından 1796 yılında Cami Kebir'in avlusuna yaptırılmıştı (Subaşı, 1987). Kütüphane kurulduğunda Raşit Efendi kendi kütüphanesine 925 cilt yazma ve 18 ciltte İbrahim müteferrika basması olmak üzere 943 cilt kitap vakfetmişti. Daha sonra kapanan Hacı Halil Efendi, Kara Mustafa Paşa ve Erkiletli Mehmet Paşa kütüphanelerine bulunan kitaplar buraya aktarılmıştı. Kütüphanede Arapça- Farsa- Türkçe el yazması ve basma eserlerden oluşan yaklaşık 8000 kitapla Kültür Bakanlığı Kütüphaneler Genel Müdürlüğüne bağlı olarak kurulduğu yerde hizmet vermişti (Karadağ, 1992). 1929 yılında elektrik teçhizatı yapıldıktan sonra Raşit Efendi Kütüphanesi geceleri de açık kalmaya başlamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Mart 1929). Raşit Efendi Kütüphanesi Osmanlı Döneminde Kayseri'de açılan kütüphanelerin sonuncusu olması ve ilk müstakil kütüphane binasına sahip olması bakımından önem taşımıştı (URL-42, 2016).

4.2.10.6. Kayseri 75. Yıl İl Halk Kütüphanesi

İl halk kütüphanesi 1912 yılında Kayseri Belediyesi, Milli Eğitim Müdürlüğü ve halkın yardımı ile belediye bahçesi içindeki binada Milli Kütüphane adıyla kurulmuş ve 1938 yılında ise Halkevi Kütüphanesine devredilmişti. 11.8.1951 tarihinde 5830 sayılı kanunun yürürlüğe girmesiyle 1953 yılında halkevi kütüphanesi, Vilayet-İ Umumiye Kütüphanesine dönüştürülmüştü. 1961 yılında Kayseri İline Kütüphane Binası Yaptırma Koruma ve Geliştirme Derneği adı altında kurulan bir derneğin gayretleri ve çalışmaları ile 1961-1970 yılları arasında bir kütüphane binası yaptırılmıştı. VII. Milli Eğitim Şurası'nın kararlarına uygun olarak 1963 yılında kurumun adı İl Halk Kütüphanesi olarak değiştirilmişti (Karadağ, 1992, Çayırdağ, 2015).

Kütüphane 1972 yılında vatandaşlar ve belediyenin katkısı ile Cumhuriyet Meydanında yaptırılan binaya taşınmış ve bina 1998 yılına kadar kullanılmıştı. 1998 yılında kütüphane hizmet binasının Kentsel Tasarım Projesinde yeşil alan olarak yer alması nedeniyle Büyükşehir Belediyesi Başkanlığı'nca yıkım programına alınmış ve

yine Büyükşehir Belediyesi Başkanlığınca Gültepe Parkı yanında yeni bir hizmet binası yaptırılmış ve yeni binasında hizmetlerine devam etmektedir (URL-43, 2016).

4.2.10.7. Kayseri İlçelerinde Bulunan Kütüphaneler

- Kayseri’de Kayseri İl Halk Kütüphanesi (1953).
- Ağrnas Kasabası Mimarsianan Kütüphanesi (1983).
- Bünyan İlçe Halk Kütüphanesi (1961).
- Bünyan İlçesi Karadayı Köyü Halk Kütüphanesi (1962).
- Develi İlçesi Seyrani Halk Kütüphanesi (1962).
- Felahiye İlçe Halk Kütüphanesi (1958).
- Hacılar Halk Kütüphanesi (1962).
- Hisarcık Kasabası Halk Kütüphanesi (1972).
- İncesu İlçesi Halk Kütüphanesi (1962).
- Merkez Hikmet Taş Çocuk Kütüphanesi (1958).
- Pınarbaşı İlçe Halk Kütüphanesi (1907).
- Pınarbaşı İlçesi Pazarören Bucağı Halk Kütüphanesi (1963).
- Sarıoğlan İlçe Çocuk Kütüphanesi (1976).
- Sarıoğlan İlçesi Çiftlik Kasabası Halk Kütüphanesi (1963).
- Talas İlçe Çocuk Kütüphanesi (1948).
- Tomarza İlçe Halk Kütüphanesi (1976).
- Yeşilhisar İlçe Halk Kütüphanesi (1970).

4.2.11. Kayserili Hayırseverlerin Eğitimle İlgili Faaliyetler

Kayseri halkı eskiden beri dayanışma ve yardımlaşmaya ayrı bir özen göstermiş, muhtaç ve düşkünlerin ihtiyaçlarını gidermeye çalışmıştır. Geçmişten gelen bu gelenek günümüzde de devam etmiştir. Kayseri şehrinde eğitim alanında yapılan yardımların ayrı bir yeri vardır. Sadece yardıma muhtaç olanlara değil eğitimin gelişmesi için okul çağındaki çocuklara da yardımlarını esirgememişlerdir. Şehir halkının eğitime yaptıkları yatırım geçmişten gelen geleneğin devamıdır. Bunun en somut örneklerini o dönem eğitim için yapılan yatırımlarda görmek mümkündür.

1937 yılında Kayseri'ye bağlı Hisarcık köyünde mektebin olmaması, köyde yaşayan 500'e yakın tahsil çağındaki çocuğun Cumhuriyet kültüründen ve inkılâplarından mahrum yetişmesine neden olmuştu. Bu durumdan rahatsız olan köy halkı, okul boşluğunu doldurmak için bir taraftan köyde yaşayan halk diğer taraftan Hisarcık'ta sayfiye (yazlık) yapan Kayserililer kendi aralarında konuşarak bu eksiği gidermek istemişlerdir. Hisarcık ihtiyar heyeti tarafından köyde yapılacak olan mektebe “yardım ve hamiyet numunesi” kurulmasını kararlaştırmıştır. Bu karardan sonra ihtiyar heyeti köyde yaşayan halktan 1056 lira para toplamıştır. Toplanan paralar ziraat bankasında bir hesap açılmış bu hesaba yatırılmıştır. Okulun açılması için yardım yapan kişilerin de kaydı yapılmış ve yardım yapanları onure etmek için isimleri o dönem çıkan gazetede yayınlanmıştır. Yardım yapan kişilerin isimleri ve yardım miktarları şu şekildedir (Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Eylül 1937).

Tablo 4.6.

Hisarcık Köy Okulu İçin Yardım Yapan Kişilerin İsimleri ve Yardım Miktarları.

İSİM	YARDIM MİKTARI
Fabrikatör Seyit	100 Lira
Çalık Ağa Zade Bay Mustafa	50 Lira
Gazi Oğlu Bay Şeyh	50 Lira
Bay Refik Bürüngüzlü	25 Lira
Bay Ömer Taşçı	25 Lira
Hacı Seyit Mehmet Efendi	25 Lira
Bay Mustafa Hacırlı	15 Lira
Bay Mahmut Postağası	15 Lira
Osman Seydioğlu	15 Lira
Bay Emin Mollaoğlu	10 Lira
Bay Kamil Hocaoğlu	10 Lira
Bay Hamdi	10 Lira
Ziya Trabuzunlu	3 Lira

Kaynak: Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Eylül 1937.

Çocukların eğitimden uzak kalmamaları ve cumhuriyet rejimini benimseyen sağlıklı genç nesillerin yetişmesi için Kayseri haklı elinden geleni yapmıştır. İhtiyar heyeti tarafından toplanan paralar köy için gerekli olan okulun kurulmasında kullanılmıştı.

Kayserili hayırseverlerden Mustafa Özgür çocukların eğitim alması için uzak okullara gitmesini engellemek amacıyla ilkokul yaptırmaya karar vermişti. Mustafa Özgür tarafından yaptırılan ilkokulun temeli 29 Mart 1947 yılında atılmıştı. O dönem çıkan gazetelerde Mustafa Özgür ile ilgili “Kayseri’ye camiler, medreseler yaptıran hayırseverler ecdatlarının izinden yürüyen ve fakat asrımızın en mühim bir ihtiyacını ileri görüşüyle sezen hamiyetli evlatlarından Mustafa Özgürle tarih boyunca öğrenecektir” diyerek övgüye layık sözler söylenmiş ve o dönemde okul açarak eğitime destek vermenin önemi üzerinde durulmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 7 Nisan 1947). Mustafa Özgür İlkokulu iktisadi ve teknik özellikleri göz önüne alınarak o dönemin ihtiyaçlarına cevap verebilecek modern bir okul olarak planlanmıştı. Özellikle de Milli Eğitim Bakanlığı tarafından çıkarılan kararlar okulun 8 sınıflı yapılması uygun görülmüş ve okulun Çifteönü Camiinin güneyindeki 4700 m² alana sınıf ve öğretmen odalarından başka kütüphane, okul kooperatifi, öğrenci atölyesi, kapalı jimnastik salonu gibi alanların yapılması kararlaştırılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 7 Nisan 1947). İlkokulu tamamlanıp eğitime başladıktan sonra hayırsever Mustafa Özgür kendi ismiyle anılan okuldan fakir ve yardıma muhtaç 7 öğrenciye elbise ve ayakkabı yardımında bulunmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Aralık 1948).

Kayseri’de hayırseverler sadece okul yapılması için yardımda bulunmamış aynı zamanda okulda öğrenim gören öğrencilerin barınma ihtiyacını da karşılamaya çalışmıştı. Adana milli mensucat fabrikası sahiplerinden Nuh Naci Yazgan’ın lisede öğrenciyken vefat eden oğlunun hayratı için bir öğrenci yurdu yaptırmaya karar vermiş ve ilde yurdun temeli atılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Ekim 1939). 13 Ekim 1939’da inşası tamamlanan öğrenci yurdu 40 bin liraya mal olmuştu. Yurdun açılışında bir tören düzenlenmiş ve törene dönemin Kayseri Valisi Şefik Refik Soyer, Belediye Başkanı Necmeddin Feyzioğlu ve çok sayıda davetli katılmıştı. Açılan yurttaki kimsesiz ve yoksul elli öğrencinin ihtiyaçları karşılanarak kalmaları sağlanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 16 Ekim 1939).

Kayseri’de lise, ticaret lisesi, sanat okulu gibi ortaokullara devam etmekte olan köylü, fakir ve kimsesiz çocuklara yardım etmek için Milli Eğitim Müdürlüğü’nde diğer okulların müdürlerinin de katılımıyla 1946 yılında bir toplantı yapılmıştı. Toplantıda Nuh Naci’ye ait öğrenci yurdunun kapasitesinin azaldığı ve öğrencilerin açıkta kaldıkları belirtilmişti. Bu sorunu çözmek için şehirde 50-75 kişilik öğrenci grubunu

barındıracak bir yer tedarik edilmeye çalışılmıştı. Açıkta kalan talebelere barınacakları yer temin etmek için özel idare bütçesinden 2000 lira alınıp şehirdeki hayır cemiyetlerinin de yardımı alınarak yurt yaptırılmak istenmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Eylül 1946). Çünkü Kayseri’deki liselerde eğitim gören öğrencilerin çoğu köylerden gelen yoksul öğrencilerdi. Hanlarda ve otel odalarında kalan bu öğrencilere yer temini için dönemin Milli Eğitim Müdürü Haydar Çelik ve lise müdürleri bir araya gelmiş, şehirdeki büyük evlerden biri olan Metin Feyzioğlu’nun evi kiralanarak yurt haline getirilmesi sağlanmıştır. Masrafların karşılanması için özel idareden 1500, belediyeden 1000 lira yardım alınmış ve tadilatın yapılmasına başlanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Ekim 1946). Tadilatı yapılan evin öğrenci kapasitesi kırk kişilikti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 14 Kasım 1946).

Kayserili hayırseverlerden Nuh Naci ile yapılan bir röportajda Nuh Naci’nin ne kadar duyarlı bir yardımsever olduğunu şu satırlardan anlıyoruz:

“On beş sene kadar evveldi. Kışın şiddetli bir gününde bir iş için Adana’dan Kayseri’ye gelmiştim. Bir akşam dostlarımdan birisi beni yemeğe davet etti. Yemekten sonra saat 11’e doğru çıktık. Eve geliyoruz. İki kişi önde fener çekiyor. Birkaç kişide bana refakat ediyordu. Lapa lapa yağan kar yerde yarım metreye yakındı. Yol falan hep karla kapanmıştır. Lise meydanına geldik bir elektrik direğinin altında boynu boğazı sarılı üstü başı perişan başında lise kasketli bir çocuk, elinde kitap o karın altında ve soğukta kitap okuyordu. Bunu görünce bir hayret ettim bunda haklı idim. Çünkü herkes sıcak sobanın karşısında veya sıcak yatağında yatıp uyurken 16 yaşında bir çocuğun kar altında ve açıkta kitap okuması görülmemiş bir manzara idi. Sokuldum çocuğa ne yaptığını ne okuduğunu sordum.

Çocuk sıkılarak utanıp büzülerek lise talebesiyim, handa yatıyorum handa elektrik, lamba yok. Şu elektrik ışığının altında derslerime çalışmak mecburiyetinde kaldım, dedi.

Nereli olduğunu sordum.

Kırşehir’in köyündenim, dedi.

İçim sızladı. Kendisini ilme kültüre veren ve fakat dersine çalışmak için gaz alacak bir parası bulunmayan bu yavrucağa ihtiyacını temin etmesi için orada bol para verdim. ve gözümden yaş akarak ayrıldım. O akşam

sabaha kadar bu manzara gözümün önünden gitmedi. Uyuyamadım karar verdim Kayseri'ye bir talebe yurdu yaptırmak vazifelerimin en başta geleni olsun dedim ve derhal harekete geçerek bu binayı yaptırđım. O çocuğu unutmadım takip ettim. Buradaki tahsilini bitirdikten sonra yüksek tahsile devam ettirdim. ve bütün masraflarını verdim. Şimdi kıymetli bir adliyecimizdir. İsmi vermeyeceğim için özür diliyorum. (Üzel, 1947).” demiştir.

Nuh Naci'nin bu konuşmasından ne kadar duyarlı bir vatandaş olduğunu, çocuğa sadece para yardımı yaparak destekte bulunmadığını onun gibi çocukların olduğunu düşünüp yurt yaptırmaya karar verdiği görölmüştü. Ayrıca yardımda bulunduğu çocukların peşini bırakmayarak yüksek tahsil yapmalarına da katkıda bulunduğu dikkate şayan bir durumdu.

Kayserili hayırseverlerin eğitim alanında yapmış olduğu yardımlar, özellikle Nuh Naci'nin yaptığı yardımlar halk arasında takdirle karşılanmış ve Nuh Naciye karşı halkta sevgi ve yakınlık uyandırmıştı. Ayvalık'ta öğretmenlik yapan Şaban Soyak'ın Nuh Naci'ye göndermiş olduğu mektup bu duyarlılığı göstermesi açısından önemli olmuştu. Sevgilerinin göstergesini şu mektupla ifade etmişlerdi (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1939):

“Aziz Hemşerim Sevgili Yurttaşım!

Kayserimize kazandırmış olduğunuz talebe yurdu, yakından gördüğüm büyük eseriniz ve birçok yoksul çocuğun iâşesini temin hususunda yüksek hamiyet ve insaniyetiniz beni, memleketim namına kalbi minnettarlığımı size bu şekilde ifade etmeğe sevk etmiştir.

Aziz hemşerim!

Ruhun mektebi ahlak ve faziletin kürsüsü yoktur. Bu mektep ve kürsü ancak hakikati bilen ve esassız hak ve şeylerden nefsinin koruyan kimselerin vicdanları önünde kurulmuş birer mevhibeden başka bir şey değildir. Böyle insanlar, daima iyilik ve güzellik ufukları içinde seyrederek dururlar. Onların nazarında çirkinlik, fenalık denilen arzi şeylerden eser yoktur. Her tarafta insaniyetin ve insani hislerin bütün inceliklerine agâh olurlar. Bu itibarla tabiat dediğimiz şu âlem bir insan modeline pek ala benzeyebilir. Yağmurlu bulutlu bir zamanda ruhumuza çöken kasvet ve açık güneşli bir havada duyduğumuz inşirah nedendir. Boranın şiddetli bir

fırtınanın ağızından hiddet ve gayız köpükleri fişkırarak bir adamın halinden ne farkı vardır? Fakat bunların hepsi de gelip geçici... Şu halde unutulmayan ne unutulmayan ve ruhlarda payidar olan daima iyilik, daima güzellik intibalarıdır. Bu sevilir, bu aranır ve daima insanlar bununla müteselli, bununla münşerih olurlar. Bununla manen niyetsiz şevke dalarlar. Bu itibarla ruhunuzda meknuz iyilik ve güzellik hisleri sizi nefesine arif insanlar katına yükseltmiştir. Ne büyük o insan ki yurdu için bütün servetini bir anda feda eder. O ne büyük insandır ki servetini suiistimal etmeyerek vatan müdafaasına ve böyle hayır müesseselerine sarf eder. Evet, o ne yüksek duygulu insandır ki daima vücudunu ve servetini yurduna vakfederek bundan en büyük manevi zevki duyar.

Aziz Nuh Naci!

Şuna emin olunuz ki insaniyetin insaniyete yardımından ruhi bir insaniyet, ruhi bir meziyet ve ruhi bir ulviyet doğar. Bütün bunları sizin yüksek vatanseverliğinize aksettirmekten maksadım; Kayserimiz gibi mühim bir vilayetimizde meydana getirdiğiniz büyük eserinizden ruhumun sonsuz ve derin bir inşirah duymasıdır. Milli harekâtın ilk günlerinde silah omuzunda atasını karşılayan Nuh Naci, memlekete manen ve madden yardım etmeği kendisine en şerefli bir vazife sayan Nuh Naci atasının Adana'ya teşrifinde **“ordunun iç çamaşırını şahsen temin ederim paşam”** diyen vatansever Nuh Naci emin olunmalıdır ki memlekete hediye ettiği bu eseriyle kendisini uzaktan ve yakından tanıyanlar için bambaşka bir fazilet sahifesi açmıştır. Temenni edelim ki bu eseriniz yüksek ruhunuzdan bütün ruhlara akan ebedi ve lahuti birer terennüm akisleri olsun.

Aziz Nuh Naci!

Bu vatan duygusuz insanların değil duyan ve gören insanların omuzlarında yükselmiştir. Bu insanlar milletin kalbinde ebediyen yaşamak saadetine ermişlerdir. Kayseri'ye kazandırmış olduğunuz yurt sizi de ebediyen yaşatacak kadir bilen Kayserililere Nuh Naci adını unutturmayacaktır. Bu satırlar yurdun namına duyduğum kalbi minnettarlığımın içinden gelen yenemediğim coşkun hissiyatımın en samimi bir tezahüratından başka bir şey değildir. Bu münasebetle yurdum namına birçok zenginlere ne demek istediğimi her şeyi duyan ve gören aziz hemşerilerimin yüksek görüşlerine terk ederim. Bütün memleketin

hassasiyetine tercüman olmak isteyen kalbimin en derin samimiyetiyle
 sana var ol derim Aziz Nuh Naci!
 Ayvalık: Ortaokul Müzik ve Jimnastik Öğretmeni Şaban Soyak (Kayseri
 Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1939)”

Ayvalık'ta öğretmen olan Şaban Soyak, Nuh Naci'nin yaptığı yardımlara çok sevinmiş ve kendi adına sessiz kalmak istemeyerek tüm halkın hislerine tercüman olmuştur. Bunu da duyurmak için bir mektup kaleme alarak halk ve kendi adına Nuh Naci'ye teşekkür etmişti.

Nuh Naci Yazgan'ın eşi Behice Yazgan 'da hayır işleriyle ilgilenmişti. Behice Yazgan milletvekili programı çerçevesinde eşi Nuh Naci Yazgan'la beraber Kayseri'nin köyleri ziyaret ederken köydeki kız çocuklarının okula gitmediklerini fark etmişti. Kız çocuklarının neden okula gitmediklerini sorduğu zaman, kızların ilkokulu bitirdikten sonra ortaokula devam edemediklerini çünkü çocukların şehirde kalacak yerlerinin olmadığı ve okullarda karma eğitim olduğu için kızları okula gönderemediklerini söylemişti. Bu durum karşısında Behice Yazgan Hanımefendi ne yapabileceğini düşünmüş ve yıllar sonra Kayseri'de kızların okuması için bir okul açmak istemiş ve 1967 yılında Behice Yazgan Kız Lisesi'ni yaptırmıştı. Üstelik köyden ve kasabalardan gelen kızlara yer temin etmek içinde okulun içerisine bir pansiyon yaptırmıştı (Doğan, 2016).

Kayserili hayırseverler özellikle Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren ülkenin ekonomik durumunun iyi olmaması nedeniyle öğrencilere dönem dönem giysi yardımı da yapmıştı. Mesela 1944 yılında vilayetin girişimleriyle halkevi sosyal yardım koluna 1072 metre kaput bezi verilmiş ve bu kaput bezinden lise, ticaret lisesi, kız ve erkek sanat enstitülerinde öğrenim gören yardıma muhtaç öğrencilere don ve gömlek, ilkokul öğrencilerinden muhtaç olan öğrencilere ise iç çamaşırı dikilmesini istenmişti. Toplamda 550 yardıma muhtaç çocuğa giysi ve iç çamaşırı yardımı yapılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 8 Mayıs 1944). Yine Nuri Has, Hisarcık ve Zincidere köylerinde yardıma muhtaç mektep çocuklarına kıyafet yapılması için otuz iki top elbiselik bez göndermiştir. “Bir okul yaptırmak bin kişiyi hapisaneyeye düşmekten kurtarır” sözünden hareketle Ahmet Paşa ilkokuluna ek bir yer yapılması için 2.500 lira bağış yapmıştı. Bağış sonucunda okula ek bina ilave edilmiş ve eğitime başlanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 9 Ekim 1939).

Kayseri’de hayırseverlerin eğitime katkısını sağlamak için çeşitli dernekler kurulmuştu. Mesela Kayseri’ye bağlı İncesu ilçesinde “Yoksul Çocukları Himaye Kurulu” kurulmuştur. Kurul kaymakam Necdet Gümüşarda başkanlığında önemli bir toplantı yapmış ve İncesu İlkokulu’nda okuyan fakir çocuklara kitap, kâğıt, kalem, defter, elbise, ayakkabı vesaire temini suretiyle yardımda bulunmuştu. Himaye Kurulu İncesu halkının da büyük desteğiyle hizmet vermiş İncesu ilçesinde yapılan bu duyarlı davranış Kayseri’nin diğer ilçelerine örnek olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 14 Ocak 1946). İncesu’dan sonra Kayseri’de de Himaye Kolu adıyla bir yardım komitesi oluşturulmuştu. Kurulan himaye kolu faaliyetlerine başlamış ve ilk olarak fakir ve yardıma muhtaç okullara yardımda bulunmuştu. Yapılan yardımlarda Kayseri halkının da büyük desteğini almıştı. Özellikle Kayserili iş adamlarından Adana Milli Mensucat Fabrikası hissedarlarından ve ülkemizde de eğitim alanında yaptığı yatırımlarla iyi bilinen Kadir Has’ın babası Nuri Has Kayseri’de kurulan Himaye Koluna ayda 400 lira vermeyi taahhüt etmiş ve bunun altı aylık tutarı olan 2400 lirayı nakit olarak vermişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Ocak 1946).

1930 ve 1940’li yıllarda Kayseri’de eğitime yardım seferberliği hız kazanmış ve hayırseverlerin yaptıkları yardımların listeleri gazetelerde yayınlanarak hem daha fazla yardım için teşvik yapılmış hem de yardımı yapanlar onure edilmişti. 1946 yılında yapılan yardımın listelerden bir örnek aşağıda verilmiştir.

Tablo 4.7.

Kayseri Himaye Koluna Yardımda Bulunan Hayırseverlerin İsimleri ve Yaptıkları Yardım Miktarı

Makbuz No	Adı Soyadı	Lira
2	Âdem Çilsal	5.000
3	Mehmet Sağlam	2.500
4	M. Özek	1.500
5	Kenan Şenel	1.500
6	Mustafa Yapoğlu	10.000
7	Erciyes Kösele	10.000
8	M Germirli	2.500
9	Ömer Cevat Uzun	1.000
10	İsimsiz	1.500
11	Mehmet Erkatırcı	1.500
12	Çarşıbaşı	5.000
13	Pastırmacı	500

Tablo 4.7. (Devamı)

15	Mehmet Yener	2.500
16	Camal Özküçük	2.500
17	Mustafa Harputlu	2.500
18	Yeni Halk Ticaret Hanesi	5.000
19	Rifat Ağa	5.000
20	Burhan Kadioğlu	1.500
21	Kazım Ağa	10.000
23	İbrahim Pekmezci	5.000
23	Ahmet Pıncarı	2.500
24	İbrahim Tütüncü	2.500
25	Şekerci Yıldız	1.000
26	Yeni Pazar	500
27	Ali Çayır	2.000
28	Saraf Hacı	2.000
29	Ali Yelkanat	500
30	Mehmet Saran	500
31	Ali Sönmez	4.000
32	İsimsiz	3.000
33	Fevzi Kızıklı Ahmet	5.000
34	Mustafa Botbot	2.000
35	M. Uzunlu	5.000
36	İsmail Gubavşark	2.500
37	Ali Kibar	1.500
38	Saraf Mehmet	2.500
39	Abit Şekercioğlu	2.500
40	M. Tozlu	1.000
41	Abdullah B. Kuru	500
42	M. Kayaoğlu	1.000
43	Yunus İmamoğlu	1.000
44	Ankara Oteli	2.500
45	M. İzmirli	2.500
46	M. Saygı	1.000
47	M. Soru	2.000
48	Şükrü Şan	1.000
49	M. Tatlı	1.000
50	İ. Albaş	500
51	Ali Kuşcu	1.500
52	Nuri Yazılı	2.000
53	Şaban Evcı	1.000
54	Şekerci Muhsin	1.000
55	Güneş Mağazası	2.500
56	Seyit	2.500
57	Ali İmamoğlu	1.500
58	Eczacı Mustafa	2.500
59	Haşim Özdal	2.500

Tablo 4.7. (Devamı)

60	Osman Alemdar	1.000
61	Sabri Bozkurt	5.000
62	Şah İsmail	1.000
63	Bakkalbaşı	1.000
64	Hüseyin Saatçioğlu	1.000
65	Saatçi Şaban	500
66	Merkez Bakkaliyesi	2.500
67	Merkez Bakkaliyesi	1.500
68	İbrahim Sungur	500
69	Merkez Eczanesi	2.500
70	Ekmekçi Şeyhaslan	2.500
71	Kitapçı Sait	1.000
72	Mehmet Gülsen	2.500
73	Ahmet Karaosman	1.500
74	Ali Çeşmebaşı	2.500
75	Mehmet Selçuk	1.000
76	İbrahim Varinli	1.500
77	Tevfik Mülayim	1.000
79	Nalbant Oğlu	2.500
80	Bakırcı Ömer	1.500
81	M. Uzun Halıcıoğlu	2.500
82	Sarrafi Hamdi	1.000
83	Nuh Mehmed	1.000
84	Eyüp	500
85	Nuh M. Karacao	10.000
86	Enver Ali	1.000
87	Sadık Ok	5.000
88	Eczacı Hazım	2.500
89	İsmail Çingilli	2.500
90	Sarrafi Abdullah	1.000
91	Bekir Özlügil	500
93	Reşadiye Fb.	10.000
94	Derviş Özkan	2.500
95	Rauf Billor	5.000
1	Sait Hüseyin	2.500

Kaynak: Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Ocak 1946.

Bu dönemde Kayseri’de öğretmenler, Mili Eğitim Müdürlüğü ve yardım severlerle koordineli olarak çalışmıştı. İlkokula devam eden öğrencilerin durumları tespit edilmiş, fakir ve yardıma muhtaç öğrencilere her türlü yardım yapmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 19 Eylül 1946). Bunun dışında her yıl okullar açıldıktan dört beş ay sonra vilayet ve belediyeler de çalışma yapmış fakir öğrencileri belirlenmiş, onlara yardımda yapılmıştı. Gerek Kayseri Belediyesi gerek Milli Eğitim Müdürlüğü’nün

hayırseverlikte büyük yardımları olmuştu. Mesela 1933 yılında isminin açıklanmasını istemeyen Kayserili hayırsever bir kadın, öğrencilerin kitaplarının olmaması nedeniyle derslerden geri kaldığını duymuş ve bu konuda Milli Eğitim Müdürlüğüyle irtibata geçerek gerekli çalışmalara başlamıştı. İstanbul'da ders kitabı satan birkaç yer ile görüşmüş, görüşmeler neticesinde İstanbul Maarif Kitaphanesinden köy, nahiye, kaza ve vilayetlerdeki okullarda bulunan fakir öğrencilere ücretsiz, diğer öğrencilere ise düşük fiyatla kitap tedarik etmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 18 Eylül 1933)

21 Ekim 1946 tarihli Vilayet Gazetesi haberine göre Kayseri ilinde okullarda bulunan fakir ve kimsesiz çocukları sevindirecek hayırlı bir işe girişilmişti. İlde kurulan ne kadar hayır cemiyetleri varsa hepsinin yardımı alınarak para toplanmıştı. Toplanan bu paralarla okullarda eğitim gören fakir ve kimsesiz çocukların ihtiyaçların giderilmişti. Bunun için ilk olarak Çocuk Esirgeme Kurumu 900 lira ve Kızılay 1.000 lira para yardımında bulunmuştu. Kayseri'de bulunan diğer hayırseverler de katılmış; Cumhuriyet Bayramı ve kurban bayramından önce fakir çocuklara yardım yapılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Ekim 1946). Kızılay Kurumu sadece para yardımında bulunmamış, her bayram olduğu gibi Cumhuriyet Bayramı'nda da yüz fakir, kimsesiz ve yoksul öğrenciye giyim yardımında bulunmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 31 Ekim 1946). Daha sonraki yıllarda da Kayserili hayırseverler ilde yardıma muhtaç 250 ilkokul öğrencisine kıyafet yardımı yapmıştı. 1952 yılında ise Kayseri Valisi Kazım Arat başkanlığında teşekkül eden yardım komitesi kırk çocuğa, Kayserili hayırseverlerden Mustafa Özgür ve Ahmet Karamancı'da iki yüz fakir ve yardıma muhtaç ilkokul öğrencisine giysi yardımı yapmış ve öğrencilerin ihtiyaçları karşılamıştı (Vatan Gazetesi, 18 Mart 1953).

1946 yılında Kayserili hayırseverler tarafından fakir ve kimsesiz öğrencilere yardımın sistemli bir şekilde ulaştırılması için "Kayseri Fakir ve Kimsesiz Öğrencilere Yardım Derneği" kurmuş ve ilk genel kurul toplantısını 25 Ocak 1946 tarihinde ticaret odası salonunda gerçekleştirmişti. Toplantıda genel kurul başkan, başkan vekili ve kâtipler ile yönetim kurulu asil ve yedek azalarıyla denetçileri seçilmişti. 1947 yılına ait gelir ve giderlerin tanzimi ve yönetim kurulunun durumu konuşulmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Ocak 1947). Kalabalık bir heyetin katıldığı bu toplantıda hayır cemiyetinin tüzüğü madde madde okunmuş ve kabul edilmişti. Yeni idare heyeti denetçileri seçilmiş ve derneğin 1947 yılı bütçesi 150 bin lira üzerinden yapılmıştı. Aynı

amaç ve gaye için İstanbul'da teşekkül etmiş olan cemiyetin Kayseri'deki ile birleştirilmesi teklif edilmiş fakat bu teklif reddedilmişti. Halkın şehirde kurulan bu cemiyete karşı gösterdiği ilgi ve yaptığı yardım takdire şayandır. Üstelik derneğe karşı ilgi yardımseverler ve halkı sevindirmişti. Yeni idare kuruluna İzzet Gözübüyük, M. Göbülük, Nafiz Soysal, Bekir Özhalıcı, Nuh Memet Narin ve denetçiliğe ise Hazim Gönen, Mustafa Karatoprak seçilmişti (Kayseri Vilayet Gazetesi, 27 Ocak 1947). Kayseri Fakir ve Kimsesiz Öğrencilere Yardım Derneği, aktif bir şekilde faaliyetlerine devam etmişti. Dernek, bağışlar, üye kaydı, balo ve müsamerelerden 2.525 lira gelir elde ederek 1948 yılı içerisinde çeşitli okullarda öğrenim gören yirmi üç yoksul öğrenciye giysi ve para yardımı yapmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1948).

Ayrıca Kayseri'deki yardımların sistemli olması amacıyla farklı çalışmalarda yapılmıştı. Bu amaçla Kayseri'nin ileri gelen bayanlarını bir araya toplanarak yardım heyeti oluşturmuştu. Heyetin başkanlığına Saime Noyan, üyeliğe Mevhibe Soydaş, Fazilet Feyzioğlu, Nermin Kılıçkala, Afife Ergüven, Muzahker Egesen, Sabiba Soyoguz, Mihrimah Onaran, Enise İşçen ve yedek üyeliğe Binnas Kurtoğlu, Kamiran Gedeleş, Nermin Çilsal getirilmişti. Bu yardım faaliyetleri Belediye Başkanı İbrahim Ergüven'in de aktif görev alması sağlanmıştı. (Kayseri Vilayet Gazetesi, 22 Mart 1948).

1949 yılına Kayseri'de fakir ve kimsesiz öğrencilere yardım etmek amacıyla ayrı bir dernek daha kurulmuştu. Bu dernek diğer hayır dernekleri tüzüğüne ek olarak amaçlarını şu şekilde ifade etmişti (Özyedekçi, 1949):

“Resmi ve özel okullara ve kurslara devam eden öğrencilerin iâşe ve ibadetlerini ve tahsillerini sağlayacak bütün ihtiyaçları temin edilecektir. Bu öğrencilerden yabancı memlekette tahsil ettirilmeleri faydalı görülenlerin, tahsilleri süresince bütün masrafları karşılanacaktır. Öğrenciler için kurslar açılacak ve bu kurs için gerekli masrafları dernek karşılayacaktır. Derneğin yukarıdaki gayelerini ve bunlardan birini tahakkuk ettirmek için medeni kanun ile kabul edilen her türlü tesisleri yapılacaktır.”

Kayserili hayırsever milletvekili Ömer Taşçıoğlu'da bu derneğe yardımda bulunmuş, o dönem altmış bin lira değerinde olan evini Diyanet İşleri Reisliğine bağışlamıştı. Dernege bağışlanan evde gerekli tadilatı yaptırıldıktan sonra bina için kırk adet sıra yaptırmıştı. Tadilatı yaptırılan ev “Hafızlar Mektebi” olarak eğitime başlamış

ve okula Mustafa Taşçıoğlu Hafızlar Okulu adı vermiştir. Okulun giderlerinin de vakıf tarafından karşılanması sağlanmıştır (Özyedekçi, 1949).

Yine bu dönemde İstanbul'da bulunan Kayserililer, İstanbul'da okumakta olan ve yüksek tahsil almaya giden Kayserili gençlerin tahsil imkânlarını kolaylaştırmak amacıyla bir talebe yurdu açmaya karar vermişlerdi. Bunun için Kayseri Talebe Yurdu adıyla bina yapımına başlamış ve bina bitene kadar başka bir binada faaliyetlerine devam etmişti. Okuyamayacak derecede fakir olan gençler bu yurda yerleştirilmiş bütün masrafları dernek tarafından karşılanmıştı. Bu durum Kayseri halkı tarafından memnuniyetle karşılanmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Kasım 1946).

Kayseri Yüksek Tahsil Öğrenci Yurdu'nda kalabilmek için dernek tarafından 1948 yılında "1948-1949 öğrenim yılı için derneğin açtığı öğrenci yurduna kayıtlar başlamıştır" ilanı ile duyurmuştu. Yurda kayıt ve kabul edilmenin şartları ise şu şekildeydi (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Eylül 1948):

- Mali ve ailevi durumu ve açık adresini bildiri bir dilekçe,
- Kimlik ve diploma belgelerinin onanmış birer sureti,
- Sıhhat ve aşı belgesi,
- 4 aded fotoğraf,
- Belediye başkanlığından alınmış yoksulluk belgesi,

Yurda kayıt yaptıran ve kabul edilen öğrenciler, kendilerine tebliğ edilmeden yurda alınmamışlardı. Müracaatlar İstanbul Laleli'de bulunan Kayseri Yüksel Tahsil Öğrencileri Koruma Derneği Yurdu Müdürlüğüne yapılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Eylül 1948). Kayseri Yüksek Tahsil Öğrenci Yurdu'na alınacak öğrencilere duyuru Kayseri Gazetesinde yayınlanmıştı. Bu şekilde eğitime için giden gençlerin kalacak yer temin etmelerinde sıkıntı yaşamaları engellenmek istenmişti. Ayrıca Kayseri il genel kurulu komisyonunun yapmış olduğu toplantıyla merkezi İstanbul'da olan Kayserili Yüksek Tahsil Öğrencileri Yardım Derneği'ne 500 lira ve Develi Ortaokulu'na ilave olarak yapılan pansiyon binasına da 2.000 lira il bütçesinden yardım yapılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Şubat 1949).

İstanbul'da bulunan Kayserililerin kurmuş olduğu Kayseri Yüksek Tahsil Öğrencilerini Koruma Derneği'nin faaliyetleri çok etkili olmuştu. Derneğin kurulmasındaki amaç sadece Kayserili talebelerin sorunları olmuştu. Memleketten çıkıp başka yere eğitim almaya giden gençlerin maddi imkânsızlıklar yüzünden okuyamayıp

geri dönmeleri Kayseri için bir kayıp olarak görülmüş ve bu sorunu çözmek amacıyla dernek kurulmuş ve bu dernek yurdunda ilk olarak on üç kişi kalmıştı (Kükürtçü, 1947).

Eğitim almaya gelen gençlerin ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla Kayseri’de bulunan hemşehirlilerinin de bu teşebbüse katılmaları istenmiştir. Böylece aynı gayenin gerçekleşmesi fikrinde bütün Kayserililerin birleşmiş olmaları ve elbirliği ile bu faaliyetleri yürütmeleri şehir için büyük kazanç olmuştu (Kükürtçü, 1947). Sömestr tatili için Kayseri’ye gelen yüksek tahsil gençleri içinde bir takım düzenlemeler yapılmış, tanışma toplantıları tertip etmişti. Bu toplantılara ilin önde gelen idarecileri ve şehrin ileri gelenleri katılmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 17 Şubat 1947). Kayseri Fakir Öğrencilere Yardım Derneği ile Yüksek Tahsil Yapan Öğrenci Derneği birleştirilmek istenmiş; fakat dernek üyelerinden bazıları bu duruma karşı çıkmıştı. Derneklerin birleştirilmesini istememişler ama derneğe yardım yapılmasını desteklemişlerdi.

Öğrenci ihtiyaçlarını karşılamak için Kayseri dışında kurulan yardım derneklerinin Kayseri şubesi de aktif olarak çalışmıştı. Mesela Kırşehir Yardım Sevenler Derneği Kayseri şubesi, Kayseri’de erkek lisesindeki çocuklara ve kız enstitüsünde eğitim alan fakir öğrencilere yardımda bulunmuştu. O dönem kız enstitü müdürü Muazzez Kiper yardımlarından ötürü derneğe teşekkürlerini ifade eden bir mektup yazmıştı (Hâkimiyet, 17 Mayıs 1954)

1950 yılına gelindiğinde Kayserili hayırseverler ile belediye işbirliği yapmış, Zincidere’de yetiştirme yurdu açmıştı. Yetiştirme yurdunda kırk iki talebe kalmıştı. 1952 yılında talebe sayısı doksan üçe ulaşmıştı. 1953 yılında yetiştirme yurduna yapılacak yatakhane inşası için bakanlıktan 93.000 lira temin edilmişti. Yetiştirme yurdunda kimsesiz ve bakıma muhtaç çocuklar barındırılmış, İlkokulu bitiren çocuklardan parasız yatılı sınavları kazananlar da bu yurtda ücretsiz olarak kalmışlardı. (Vatan Gazetesi, 18 Mart 1953).

Kayseri ilinin her alanda olduğu gibi eğitim ve öğretim alanında da gelişmesinde şüphesiz Kayserili hayırseverlerin maddi ve manevi destek ve katkıları oldukça fazla olmuştu. Yeni bir devletin kurulmasıyla kısıtlı olanaklar çerçevesinde ülke kalkınmaya çalışırken hayırseverlerde devlete katkıda bulunmak için kendi imkanları doğrultusunda yardımlar yapmışlardı. Özellikle eğitim alanında yapılan yardımlar ayrı bir yer tutmuştu. Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren eğitimin gelişmesi için öğrencilere

maddi yardımlar yapılmasının yanı sıra halk kendi arasında para toplayarak okullar yaptırmış ve eğitimin gelişmesi için ellerinden geleni yapmıştı. Bu dönemde köylerde ve kasabalarda eğitimin yaygınlaşması için okul yaptırma ve yaşatma derneği kurulmuştu. Mesela “Özvatan mektep yaptırma derneği” mahalli olarak açılan okul yaptırma ve yaşatma derneğine bir örnektir. İnsanoğlunun okuma ve öğrenme merakının artması ve aradığı her bilgiyi bir arada bulmak için kütüphaneler kurulmuştu. Kütüphanelerin kurulması ve geliştirilmesi içinde dernekler kurulmuştu. Mesela Kayseri’de 1961 yılında Kütüphane Binası Yaptırma Koruma ve Geliştirme Derneği (URL-43, 2016) ve 1966 yılında Develi İlçesi Seyrani Kütüphanesi Yaptırma Derneği olarak kurulan ve 1973 yılında ismi Seyrani Halk Kütüphanesi ve Abidesi Yaptırma ve Yaşatma Derneği olarak değiştirilen dernek kütüphanelerin gelişmesine yardımcı olmuştu (Gürlek, 1975). Ayrıca eğitimlerini İstanbul ve Ankara gibi büyükşehirlerde sürdüren Kayserili yükseköğrenim öğrencilerine yardım etmek için kurulan Kayseri Okutma ve Yardımlaşma Derneği, Kayseri’ye bir üniversitenin kurulmasını gerektiğini belirtmiş, 1975 yılında Kayseri Yükseköğrenim ve Yardım Vakfı kurulmuştu. Kurulan bu vakfa Hayırsever iş adamı Hacı Mustafa Tatar 500 bin lira para yardımı yapmıştı. Bu vakıf Kayseri Üniversitesi (Erciyes Üniversitesi) kuruluşuna öncülük etmişti. Bu dernekler sayesinde okul ve kütüphanelerin kurulması sağlanmış ve daha sonraki yıllarda da eğitimin gelişmesi için faaliyetler artarak devam etmişti.

Özel teşebbüsünde gelişmesiyle Kayserili hayırseverler memleketlerinin gelişmesi için faaliyetlerine hız vermişlerdi. Kayserili hayırsever aldıkları kültür doğrultusunda doğdukları ve yaşadıkları şehre kalıcı eserler bırakmayı vazife haline getirmişlerdi. Ayrıca birçok okul, yurt yaptırılmış ve maddi imkânları olmayan öğrencilere yardımlarda bulunmuşlardı. Eğitim yuvalarında çocukların iyi bir eğitim almalarını sağlayarak ülkesine ve milletine hizmet edecek genç nesillerin yetiştirilmesi amaçlanmıştı.

Kayserili hayırseverler eğitimin işlevinin sadece toplumu geliştirmek ve ileri götürmekle olmadığı aynı zamanda mutlu ve sağlıklı bireyler yetiştirmenin de eğitim sayesinde olduğunu bildikleri için okul yapımına ayrı bir önem vermişlerdi. Hatta Kayserili hayırsever Servet Akaydın öğretmenlikten emekli olduktan sonra evini satmış ve üzerine de emekli maaşını koyarak 10 derslikli Servet Akaydın İlkokulu’nu yaptırmıştı. Okul yapıldıktan beş yıl sonra da devlet tarafından okula ikinci kat ilavesi

yaptırılmıştı (Şeker, 2005). 1980 yılına kadar il genelinde hayırseverler tarafından birçok okul açılmış ve açılan okullar aşağıda gösterilmişti (URL-57, 2016; Kayseri Valiliği, 1998a).

Tablo 4.8.

1980 Yılına Kadar Kayserili Hayırseverlerin Adları ve Açtığı Okullar.

Hayırseverin İsmi	Okul Adı	Yılı	Derslik	Açıklamalar
Nazmi Toker	Nazmi Toker İlkokulu	1947	16	Hayırsever
Mustafa Özgür	Mustafa Özgür İlkokulu	1947	14	Hayırsever
Lise Yaptırma Derneği	İncesu Lisesi	1950	8	Dernek
Halk Katkısı	İncesu İmam hatip Lisesi	1950	7	Hayırsever
Mehmet Karamancı	Mehmet Karamancı İlkokul	1956	17	Hayırsever
Sümer Bez Fabrikası	Sümer İlkokulu	1956	7	Hayırsever
Sümer Bez Fabrikası	Sümer Lisesi	1956	16	Hayırsever
Nuri Has	Nuri Has ortaokulu	1957	9	Hayırsever
Birlik Mensucat Tekstil	Birlik Mensucat İlkokulu	1958	9	Hayırsever
Şeker Fabrikası	Şeker İlkokulu	1958	7	Hayırsever
Halk Katkısı	Sarıoğlan Karagözü Lisesi	1958	9	Hayırsever
Salih Avgın	Salih Avgın Paşa İlkokulu	1958	14	Hayırsever
Demir Kalaç	Demir Kalaç İlkokulu	1961	2	Hayırsever
Derviş Güneş	Derviş Güneş ortaokulu	1962	10	Hayırsever
Okul Korum Derneği	Talas Anayurt İlkokulu	1962	8	Dernek
Okul Koruma Derneği	Talas İlkokulu	1962	20	Dernek
Feridun Cıngıllı	Feridun Cıngıllı İlkokulu	1963	8	Hayırsever
Emine Akçakaya	Emine Akçakaya İlkokul ve ortaokulu	1964	10	Hayırsever
İbrahim Safa	Safa İlkokulu	1964	6	Hayırsever
Halk Katkısı	Bünyan Ticaret Lisesi	1964	7	Hayırsever
Şeker Bank A.Ş.	Güneşli Kızık İlkokulu	1965	5	Hayırsever
Yurt İçi. Doç. Böl. Kom.	Zeki Doğan İlkokulu	1965	12	Hayırsever
Halk Katkısı	Pınarbaşı Lisesi	1965	12	Hayırsever
H. Ali Karamercan	H. Ali Karamercan İlkokulu	1967	11	Hayırsever
Behice Yazgan	Behice Yazgan Kız Lisesi	1968	24	Hayırsever
Yurt İçi. Doç. Böl. Kom.	Güventürk İlkokulu	1968	8	Hayırsever
Halil Cıngıllıoğlu	İncesu Küllü Halil Cıngıllıoğlu İlkokulu	1968	2	Hayırsever
Halk Katkısı	Pınarbaşı İmam Hatip Lisesi	1968	7	Halk
Mehmet Soysaraç	Mehmet Soysaraç İlkokulu	1969	14	Hayırsever
İmar İskân Bakanlığı	Mehmet Akif Ersoy İlkokulu	1970	9	Hayırsever
Okul Yaptırma Derneği	Bünyan İmam Hatip Lisesi	1970	11	Dernek
Nuh Mehmet Baldöktü	Ahmet Baldöktü İlkokulu	1971	22	Hayırsever
Şükrü Malaz	Şükrü Malaz İlkokulu	1971	22	Hayırsever
Abdullah Aktan	Abdullah Aktan İlkokulu	1972	6	Hayırsever
Halk Katkısı	Sarıoğlan Alametlin İlkokulu	1972	6	Halk
Abdullah Aktan	Abdullah Aktan Ortaokulu	1972	6	Hayırsever

Tablo 4.8. (Devamı)

Osman Düşüngenel	Osman Düşüngenel İlkokulu	1973	11	Hayırsever
Hayrullah Zenger	Esentepe Mumcular İlkokulu	1973	15	Hayırsever
Şeker Bank A.Ş.	Keykubat İlkokulu	1973	10	Hayırsever
Mehmet Ali Bakkaloğlu	M.Ali Bakkaloğlu İlkokulu	1974	5	Hayırsever
Mehmet Soyışık	Güneşli Saraycık İlkokulu	1974	3	Hayırsever
Halk Katkısı	Tomarza Özlüce İlkokulu	1975	5	Halk
Hikmet Yedekçioğlu	Hisarcık H. Yedekçioğlu İlkokulu	1975	8	Hayırsever
Halk Katkısı	Akkışla İlkokulu	1975	6	Halk
Halk Katkısı	Bünyan Elbaşı İlkokulu	1976	3	Halk
Cemal Nevzer Erciş Vakfı	Develi Sağırlar Okulu	1976	10	Vakıf
Osman Yücel	Ağırnas O. Yücel İlkokulu ve Ortaokulu	1976	18	Hayırsever
Yurttaşlar A.Ş.	Erciyes Yurttaşlar İlkokulu	1977	12	Hayırsever
Kemal Dedeman	50. Yıl Dedeman İlkokulu	1977	20	Hayırsever
Kasım Gözüakçalar	Gözüakçalar İlkokulu	1977	9	Hayırsever
Servet Akaydın	Servet Akaydın İlkokulu	1978	20	Hayırsever
Feyyaz Mercan	Hacılar Hüseyin Mercan İlkokulu	1978	7	Hayırsever
Mustafa Tatar	Mustafa Tatar İlkokulu	1978	7	Hayırsever
Muhittin Tatar	Hacılar Muhittin Tatar İlkokulu	1978	6	Hayırsever
Mustafa Tatar	Hacılar K. Sekisi İlkokulu	1978	2	Hayırsever
Mustafa Tatar	Mustafa Tatar Ortaokulu	1978	7	Hayırsever
Arif Eminoğlu	Arif Eminoğlu İlkokulu	1978	15	Hayırsever
Nuh Ticaret A.Ş.	Ahmet Eski Yapan İlkokulu	1979	14	Hayırsever
H. Mehmet Soyışık	H. Mehmet Soyışık İlkokulu	1979	9	Hayırsever
Hacı Ömer Sabancı	Pembe Sabancı İlkokulu	1979	5	Hayırsever
Şeker Fabrikası	Şeker Lisesi	1979	8	Hayırsever
Mustafa Tatar	Hörmetçi M. Tatar İlkokulu	1979	1	Hayırsever
Fikret Gazioğlu	Ş. Mehmet Gazioğlu İlkokulu	1979	8	Hayırsever
Tekin Mollaoğlu	Fevziye Mollaoğlu İlkokulu ve Ortaokulu	1979	8	Hayırsever
Okul Yaptırma Derneği	Felahiye İmam Hatip Lisesi	1980	4	Dernek
Fikret Gazioğlu	Pınarbaşı F. Gazioğlu İlkokul	1980	7	Hayırsever
Okul Yaptırma Derneği	Tomarza İmam Hatip Lisesi	1980	12	Dernek
Fevzi Akçakaya	Pınarbaşı Aygörmez İlkokulu	1980	1	Hayırsever

Kaynak: URL-57, 2016; Kayseri Valiliği, 1998a

Kayseri’de yaşayan hayırseverler diğer illere örnek olacak şekilde eğitimin gelişmesini desteklemişlerdi. Bu kapsamda okul yapımında geç kalınan ve aciliyet gerektiren bölgelere planlamalar kapsamında kamulaştırma çalışmaları tamamlanan alanlara bölge ihtiyaçları dikkate alınarak okul ve derslik yapılmıştı. Kayseri’de hayırseverlerin eğitime yardımları 1980 yılından sonrada artarak devam etmişti. Kayseri’de bugün çoğu eğitim kurumlarının tabelalarında bir hayırsever ismi yer

almaktadır. Bugün Türkiye'nin önde gelen üniversitelerinden olan Erciyes Üniversitesi binalarının tamamına yakını hayırseverler tarafından yapılmıştır.

4.2.12. İl Millî Eğitim Müdürleri

Eğitim ve öğretim faaliyetlerinin devlet eliyle yürütülmesi fikri ilk defa II. Mahmut döneminde gündeme gelmiş ve eğitim faaliyetleri 17 Mart 1857 tarihinde Maarif-i Umumiye Nezaretinin sorumluluğuna verilmiştir. Böylece eğitim ve öğretimden sorumlu bir bakanlık kurulmuş ve okullar sıbyan, rüştiye ve mekâtib-i fünûn-i mütenevvia olarak üç dereceye ayrılmıştır (MEB, 2017).

Eğitim sistemine dair ilk yasal düzenleme 1869 yılında çıkarılan Maarif-i Umumiye Nizamnamesiyle eğitim hakkı, eğitim sisteminin belirlenmesi, eğitim yönetimi, eğitim ödenekleri, öğretmen yetiştirme ve istihdamı, taşra teşkilatı ve sınav sistemleri gibi hususlar düzenlenmişti. 1911 tarihli Maarif-i Umumiye ve Teşkilatı Nizamnamesiyle de bütünsel bir yapı oluşturulmuştu. Milli Mücadele yıllarında ise Osmanlı Devleti'ne bağlı Maarif Nezareti ile Ankara hükümetine bağlı Maarif Vekâleti olmak üzere iki eğitim bakanlığı faaliyetlerini sürdürmüştü. Milli Mücadele'den sonra Cumhuriyetin ilan edilmesiyle Millî Eğitim Bakanlığı kurulmuştu. Millî Eğitim Bakanlığı, 1923-1935 yılları arasında "Maarif Vekâleti", 1935-1941 yılları arasında "Kültür Bakanlığı", 1941-1946 yılları arasında "Maarif Vekilliği", 1946-1950 yılları arasında "Millî Eğitim Bakanlığı", 1950-1960 yılları arasında "Maarif Vekâleti", 1960-1983 yılları arasında "Millî Eğitim Bakanlığı", 1983-1989 yılları arasında "Millî Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığı" ve 1989 yılından günümüze kadar da "Millî Eğitim Bakanlığı" olarak faaliyetlerini sürdürmektedir (MEB, 2017).

İl millî eğitim müdürlükleri ise Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı faaliyetlerini devam ettirmişti. İl millî eğitim müdürleri kanun, tüzük, yönetmelik, yönerge, genelge, program, plân ve amirlerle kendilerine verilen görevleri yaparak bulunduğu görev yerinde millî eğitim hizmetlerini inceleyerek görev alanına dahil olan okul ve kurumların ihtiyaçlarını tespit ederek kendi yetkisi dahilinde olanları yaparak olmayanları yetkili makamlara bildirmekle görevi kişilerdi (MEB, 1995).

Kayseri'de ilk olarak 1900-1901 öğretim yılında Maarif Komisyonu oluşturulmuştu. Müstakil sancaklara maarif müdürlerinin tayini ise II. Meşrutiyet'ten

sonra atanmaya başlanmıştı. 1909 yılında Kayseri müstakil sancak haline gelince Tevfik Bey, Maarif Müdürü olarak atanmış ve Kayseri'nin ilk maarif müdürü olmuştu (Kayseri il Milli Eğitim Müdürlüğü, 2015). Ardından sırasıyla Mehmet Münici Bey (1925-1926), Mücteba Bey (1926-1928) ve Osman Selçuk Beydir (1928-?) (Kayseri Valiliği, 1998a). Kayseri Vilayet Gazetesi haberine göre 1932 yılında Hüsnü (İrkılata) Bey Maarif Müdürü olarak atanmıştı. Hüsnü Savaşçın (28.09.1937-13.10.1938) Kayseri Kültür Direktörü olmuştu (Topal, 2010). Ardından Turgut Tarhan (1939-1940) (Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Ocak 1939), Kemal Ermak (1940-1940), Muvafık Uyanık (1940-1944), Ziya Gürel (1944-1945), Haydar Çelik (1945-1954), Hüsnü Dikeçliğil (1954-1959), Mehmet Yaman (1959-1963), Sadrettin Eyüpoğlu (1963-1963), Reşit Mızrak (1964-1964), Sabahattin Avcıoğlu (1964-1966), Nahit Dinçer (1966-1968), Recep Açıkalin (1971-1974), Fikri Bender (1974-1975), Cemal Şeker (1975-1977), Süleyman Oymak (1977-1978), Fevzi Yılmaz (1978-1979) ve Şuayip Yalçın (1979-1980) göreve gelmişti (Kayseri Valiliği, 1998a).

Kayseri'de görevde kaldığı süre boyunca eğitimin yaygınlaştırılmasında Milli Eğitim Müdürleri çok önemli bir yere sahip olmuştu. Mesela 1926-1928 yıllarında görevde bulunan Maarif Müdürü Mücteba Bey okul açmak için uygun zamanı beklemek yerine sıra ve masa yaptırmış, merkezde bulunan okul sayısını 18'e çıkarmıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 29 Ekim 1946). 1940-1944 yılları arasında görev yapan Maarif Müdürü Muvafık Uyanık ise ilk tahsil çağında bulunan bütün çocukların okula devam etmelerini sağlamak için daha fazla binaya ihtiyaç olduğu üzerinde durmuş ve bununla ilgili çalışmalar yapmıştı. Yaptığı çalışmalarla Kayseri'nin eğitim alanında ilerlemesini sağlamıştı (Kayseri Vilayet Gazetesi, 13 Kasım 1941). Milli Eğitim Müdürü Haydar Çelik ise okullar arasında işbirliği ve iletişimi güçlendirmenin önemine inanmış ve Milli Eğitim Müdürlüğü döneminde gerek okullar arasında işbirliğini gerekse Milli Eğitim Müdürlüğü ve okullar arasında etkileşim ortamı oluşturmak için çalışma yapmıştı. Bu doğrultuda okulları ziyaret etmiş ve sürekli iletişim halinde olmuştu (Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Ocak 1947).

BEŞİNCİ BÖLÜM

5. SONUÇ ve ÖNERİLER

5.1. Sonuç

Geçmişten beri kültür ve ticaret merkezi olan Kayseri'nin eğitim tarihi, Müslüman Türklerin bölgeye yerleşmesinden sonra yani Danişmendoğullarına kadar uzanır. Selçuklular zamanında Türk orduları savaşa Kayseri'de hazırlandıkları için bu şehre *fetih kapısı* anlamında gelen *dârü'l-feth*, ilme verdikleri önem ve birçok âlimin yetiştiği bir yer olması sebebiyle “*makarr-ı ulema (bilginler yurdu)*” denilmiştir.

İlk Osmanlı medresesini kuran Davûd el-Kayserî, Kayseri'de yetişmiş önemli âlimlerden biridir. Şehrin eğitime ve yetiştirdiği âlimlere bakıldığında şehrin önemli bir kültür merkezi olduğunu görülmektedir. Kayseri'de Türk beylikleri ve Selçuklularla başlayan eğitim faaliyetleri Osmanlı Devletiyle beraber artarak devam etmiştir.

Osmanlı Devleti zamanında eğitim sıbyan mektepleri, cami, tekke ve imaretler gibi yerlerde yapılmıştır. Kayseri'de ilk sıbyan mektebi 1494 yılında Bedesten yanında, ikinci olarak da 1576 yılında Kurşunlu Cami avlusunda *Dârüttalim* adıyla açılmıştır. İl genelinde medreseler önemli eğitim kurumlarından biri olmuş ve birçok medrese açılmıştır. Ardından açılan İptidai mektebi, rüştiye mektebi, idadi mektepleri ve gayrimüslim halk için açılan mekteplerin yanı sıra azınlıkların açtığı okullarda da eğitim verilmiştir.

Balkan Savaşlarının çıkması ve ardından Birinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle tüm yurttaki olduğu gibi Kayseri'de de sosyal yapı bozulmuş ve halk arasında huzursuzluklar baş göstermiştir. Bu durum eğitimde olumsuz etkilemiştir. Birinci Dünya Savaşı sırasında öğretmenler, hatta lise öğrencileri dahi silah altına alınmış ve bu sebeple birçok okul kapanmış yada o dönem mezun verememiştir. Tüm ülkede olduğu gibi Kayseri'de Milli Mücadele sırasında eğitim alanında sıkıntılar yaşamış, bazı okullar öğrenci olmaması nedeniyle kapanırken bazı okullar ise hiç mezun verememiştir. Milli Mücadele hareketi, bu olumsuz durumun devam etmesine sebep olmuşsa da eğitim

kurumları, öğretmen ve öğrencilerin milli kurtuluş hareketine katkısı olumlu olmuştur. Çünkü Anadolu'da bulunan okullar Milli Mücadele için en etkili propagandaların yapıldığı yerler olurken, Kongre kararları okullarda tartışılmış, bildiriler basılmış ve halka ulaştırılmıştır. Öğretmen ve öğrenciler ise Milli Mücadele sürecinde bazen cephe gerisinde, bazen de savaş cephelerinde mücadele etmişlerdir. Mesela 1920-1921 öğretim yılında Kayseri Lisesi son sınıf öğrencileri Sakarya Savaşına katılmak için cepheye gitmiş ve cephede şehit düştüğü için o dönem Kayseri Lisesi hiç mezun vermemiştir.

Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasının ardından yeni bir devlet kurulmuştur. Yeni devletin kurulmasıyla ülkede birlik ve bütünlüğün sağlanması için öncelikle ele alınan konulardan biride eğitim olmuştur. Ülkelerin kalkınıp, çağdaş, modern bir yapıya kavuşması, kültürel değerlerinin kuşaktan kuşağa aktarılmasında eğitimin önemli olduğunu bilen Mustafa Kemal Paşa, devleti kurarken ulusal, çağdaş ve laik temellere dayanan bir eğitim politikası belirlemiş ve bunu uygulamaya koymuştur.

Eğitim ve öğretimin birleştirilmesi (Tevhid-i Tedrisat), Latin alfabesinin kabulü, millet mekteplerinin açılması, öğretmen yetiştirmek için öğretmen okullarının açılarak sayısının artırılması ve özel idare bütçelerinden %10'luk bir kısmın eğitime ayrılması eğitiminin gelişmesi için atılan adımlardan bazıları olmuştur. Yapılan bütün yeniliklerle laik, çağdaş ve ulusal bütünlüğün sağlanması hedeflenmiştir. Cumhuriyetin ilanı ile başlayan ve günümüze kadar bir dizi reformlarla devam eden süreçte Türkiye Cumhuriyeti Devleti eğitim sisteminin oluşumu sağlanmıştır.

Bu dönemde Türk eğitim tarihinde yaşanan büyük gelişim ve değişim Kayseri eğitimini de etkilemiştir. Tüm Anadolu'da olduğu gibi İptidaiye ve sıbyan mektepleri ilkokula, rüştiyeler ortaokula, idadiler de liseye dönüştürülerek eğitimin düzenli bir şekilde yapılması amaçlanmıştır. Bunun içinde ele alınan konulardan ilki öğretmen açığının giderilmesi olmuştur. Medreseler de görev yapan müderrislerle, iptidailerde ders veren darülmüallim mezunu öğretmenler devletin açtığı sınava girerek öğretmen olarak görev yapmaya devam etmişlerdir. Kayseri'de de müderris olup öğretmen olmak isteyenler Kayseri İdadisinde sınava girerek yeterlik belgesi almaya hak kazandıktan sonra bu okullarda görev yapmaya başlamıştır. Fakat il genelinde okul sayısı arttıkça öğretmene ihtiyaçta artmış ve öğretmen ihtiyacını gidermek için Zincidere Köy Muallim Mektebi, İncesu Seyyar Köy Muallim Mektebi, Pınarbaşı'na bağlı Sıradan Köy'nde

Geçici Öğretmen Mektepleri açılmıştı. Bu okullarda eğitim yetişen öğretmenler Kayseri merkez ve köy okullarının yanı sıra civar illere öğretmen olarak atanmıştı.

Yeni yatırımların sağladığı kalkınma ve nüfus artışına paralel olarak, nitelikli işgücünü yetiştirecek eğitim yapılarının önemi artmıştır. Sanayinin gelişmesi ve yatırımlarında görev yapabilecek nitelikli teknik eleman ihtiyacını karşılamayı amaçlayan Erkek Sanat Okulu, kadınların sosyal hayata aktif olarak katılmalarını sağlayacak Kız Meslek Lisesi, kırsal kalkınma projesi kapsamında geliştirilen Yeşilkent Köy Muallim Mektebi ve Pazarören Köy Enstitüsü açılmıştı.

Kayseri’de halk eğitimine önem verilerek halkın okuma yazma seviyesini artırmak için Halk Eğitimi Şubesi, Halk Derslikleri, Millet Mektepleri, Halk Okuma Odaları, Halkevleri ve Halk Odaları ve köylü halkın okuma yazma öğrenmesini kolaylaştırmak için de köylerde gece kursları ve gezici kursları düzenlenmişti.

Kayseri’nin İç Anadolu’nun merkezinde bulunması ve stratejik konumundan dolayı Cumhuriyetin önemli sanayi yatırımlarının yapıldığı kentlerden biri olmuştu. Bu yüzden Türkiye Cumhuriyeti’nin ilk sanayi yatırımlarından Tayyare ve Tank Fabrikası, Sümerbank Bez Fabrikası ve Şeker Fabrikasının Kayseri’de kurulmasıyla, yetişmiş insan gücüne ihtiyaç artmıştı. Bunun sonucunda dışarıdan hızlı bir göç dalgası gelmişti. Gelen insanların eğitim ihtiyaçlarını karşılamak için il genelinde birçok okul açılmıştı. Açılan okullardan Kayseri Sanat Enstitüsü, Kayseri Mimar Sinan Yapı Sanat Enstitüsü, Develi Sanat Enstitüsü ve diğer mesleki ve teknik okullar Kayseri sanayisinin gelişmesine olumlu etkileri olmuştu. Sanat ve yapı enstitülerinin çeşitli bölümlerini bitiren gençler sanayi kollarındaki çalışmalarıyla sanayinin gelişmesine katkı sağlamış ve sanat okullarının açılışından 1972-1973 öğretim yılına gelinceye kadar 3.000’den fazla öğrenci mezun olmuştu. Sanayi bölgesinde faaliyet gösteren imalathane ve atölyelerin büyük çoğunluğu enstitü mezunu teknik personel tarafından kurulmuş ya da organize edilmişti

Kayseri’nin planlı yerleşimi ve şehircilik açısından örnek illerden biri olması, Anadolu’nun merkezinde tarihi İpek Yolu güzergâhında bulunması, hava, kara ve demiryolu ulaşım ağına sahip olması, sanayi ve ticaret hayatının canlı olması nedeniyle il cazibe merkezi konumuna gelerek dışarıdan sürekli göç almıştı. Bu durum ilin okur-yazar oranının olumsuz etkilemişti. Çünkü okur-yazar olmayan vatandaşların

Kayseri'ye göç etmesi şehrin okur-yazar oranını aşağı seviyelere düşmüştü. Ayrıca kuzey-batı yönünde büyüyen ilde üç organize sanayi bölgesi kurulmuştu. Bu alanlarda istihdam edecek insan kaynağına ihtiyaç duyması ile hem şehre göç artmış hem de bu bölgelerin insan kaynağı ihtiyacını karşılayacak okullara talep artmıştı.

Kayseri'de özel sektörün ağırlığının etkili olmasıyla yatırımlar sadece sanayi ve ticari alanda olmamış; eğitim alanında da önemli adımlar atılmıştı. Halkın okuma-yazma oranını artırmak, okullaşma seviyesini yükseltmek için sadece devlet desteği değil özel sektör ve hayırseverlerinde desteği alınmış ve yeni okullar açılmıştı. Zamanla il genelinde açılan okul türleri de farklılaşmış ve düz liselerin yanı sıra, özel okullar, sanat okulları, meslek okulları, dini eğitim veren imamhatip okulları açılmıştı.

Özellikle Kayserili hayırseverlerin eğitime maddi ve manevi destek ve katkıları oldukça fazla olmuştu. Hatta bu katkılar, Milli Eğitim Bakanlığı'nın tarafından yapılan tespitlere göre ülke genelinde ilk sırada yer almaktadır. İl genelinde eğitim kalitesinin yükselmesi ve okullaşma oranının artmasında hayırseverler tarafından yaptırılan okulların etkisi fazla olmuştu. Kayseri ilinin hemen hemen her mahallesinde hayırseverler tarafından açılan bir okulun olduğu bilinmektedir. Hayırseverler sadece okul ve yurt açmamış aynı zamanda ihtiyaç sahibi öğrencilere her türlü yardımda bulunmuşlardı.

Kayseri'de eğitime yapılan yatırımlar ve eğitime verilen önem üniversite sınavını kazan öğrenci sayısının her geçen yıl artmasına sebep olmuştu. Kayseri'de üniversite okumaya gelen öğrencilerin yanı sıra Kayserili çoğu öğrenci kendi şehirlerinde okumayı tercih etmişti. Bu durum Kayseri'de biri vakıf iki devlet üniversitesinin olmasına neden olmuştu. Şehirde bulunan üniversitelerde bugün itibarıyla 67.000'dan fazla öğrenci eğitim almaktadır. Bu durum da şehrin sosyo-ekonomik yönden gelişmesini etkilemişti. Ayrıca sanayi ve üniversiteler işbirliği içinde oldukları için mezun olan öğrenci iş bulmada sıkıntı yaşamamıştı. Bu durum dışarıdan üniversite okumak için gelen öğrencilerin okul hayatları bittikten sonra şehrin iş imkânlarından faydalanarak şehre yerleşmelerini sağlamıştı.

5.2. Öneriler

Kayseri Türkiye’de hem şehircilik, hem sanayi hem de eğitim alanında örnek gösterilecek illerden birisidir. Fakat her ilde olduğu gibi Kayseri’de de bazı olumsuzluklar yaşanmaktadır. Dışarıdan göçün fazla olması eğitimi olumsuz etkilemektedir. Kayseri ilinde okuryazar oranı Türkiye ortalamasının üzerinde yer yer almaktadır. Fakat sanayinin gelişmesine paralel olarak göçlerin artmasıyla okuma-yazma oranında düşüşler yaşanmıştır. Bu durum sadece Kayseri ilini değil bütün ülkeyi ilgilendiren bir sorun olduğu için ülke genelinde çözüm önerileri sunulmalıdır.

İlde bulunan meslek okullarının bazılarında öğrenim gören öğrenciler stajlarını işbirliği içinde buldukları belediyeler ve sanayilerde yapmaktadır. Bu durum öğrencinin hem alanda çalışmasına hem de işi öğrenip para kazanmasına yardımcı olmaktadır. Böylece liseyi bitirip üniversite okuyamayan öğrencinin işsiz kalmamasına ve nitelikli ara eleman ihtiyacının karşılanmasını sağlamaktadır. Bu uygulama diğer meslek okulları ve tüm Türkiye geneline uygulanması açısından önem taşımaktadır.

Kayseri halkın eğitime desteği ve hayırseverlerin katkılarıyla il genelinde birçok okul ve yurt açılmıştır. Dahası şehirde kurulan üniversitenin bütün yapılarının hayırseverler tarafından yapılması Türkiye’nin diğer illerine örnek teşkil etmesi açısından önemlidir.

KAYNAKÇA

Arşiv ve Resmi Kaynaklar

1952-1953 Ders Yılı Kayseri İmam-Hatip Okulu Disiplin Kurulu Defteri.

Ankara Vilayet Salnamesi, H.1320/M.1902–1903.

Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi (BCA). (15 Nisan 1931), Fon No: 30 10 0 0, Kutu No: 143, Dosya No: 26, Sıra No: 1.

BCA (1928). Fon No 30. 18. 12. Kutu No 1, Dosya No 10, Sıra No 15.

BCA (1929). Fon No: 49 1 0 0, Kutu No:1, Dosya No: 3, Sıra No: 12

BCA (1931a). Fon No: 030 10, Kutu No:143, Dosya No: 6, Sıra No: 1

BCA (1931b). Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:21, Dosya No: 46, Sıra No: 18

BCA (1931c). Fon No: 30 18 1 2, Kutu No:21, Dosya No: 46, Sıra No: 19

BCA (1933). Fon No 30. 10. 00. Kutu No 120, Dosya No 853, Sıra No 18.

BCA (1934). Fon No 490. 1. 0. 0. Kutu No 792, Dosya No 761, Sıra No 3.

BCA (1952). Fon No 30.18.1.2, Kutu No 129, Dosya No 56, Sıra No 19.

BCA (20.2.938), Fon No: 490.01, Kutu No: 837, Dosya No: 310, Sıra No: 2.

BCA (27.1.937), Fon No: 490.01, Kutu No: 837, Dosya No: 310, Sıra No: 1.

BCA (27.1.937), Fon No: 490.01, Kutu No: 837, Dosya No: 310, Sıra No: 1.

BCA (30.1.1951), Fon No: 490.01, Kutu No: 1743, Dosya No: 1080, Sıra No: 1.

BCA (30.1.1951), Fon No: 490.01, Kutu No: 1743, Dosya No: 1080, Sıra No: 1.

BCA (31.12.937), Fon No: 490.01, Kutu No: 837, Dosya No: 310, Sıra No: 2.

BCA (31.12.937), Fon No: 490.01, Kutu No: 837, Dosya No: 310, Sıra No: 2.

BCA (9.6.1938), Fon No: 490.1.0.0, Kutu No: 837, Dosya No: 310, Sıra No: 2.

BCA (Haziran 1940), Fon No: 490.01, Kutu No: 1743, Dosya No: 1077, Sıra No: 1.

BCA, Fon No. 490 1 0 0-Kutu No: 837- Dosya No: 310- Sıra No: 2 (7.1.1937, 22.02.1936).

- BDİE (1963). *1953-1960 İlköğretim Milli Eğitim İstatistikleri*. Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Bakanlığı.
- BDİE (1977). *Milli Eğitim İstatistikleri Mesleki ve Teknik Öğretim 1967-1973*. Ankara: Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Bakanlığı.
- BDİE (1979). *Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 26.10.1975*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- BDİE (1983). *Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri 12.10.1980*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- BDİE (2000). *2000 Genel Nüfus Sayımı Nüfusun Sosyal ve Ekonomik Nitelikleri*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- BDİE (2000). *Genel Nüfus Sayımı 2000*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası
- BİGD (1936). *Kültür 1934-1935 İstatistiği*. No:81. Ankara: Köyhocası Matbaası.
- BİGD (1937). *Kültür 1935-1936 İstatistiği*. No:102. Ankara: Mehmed İhsan Matbaası.
- BİGD (1938). *Kültür 1936-1937 İstatistiği*. No:121. İstanbul: Sakarya Matbaası.
- BİUM (1934). *Maarif İstatistiği 1932-1933 İstatistiği*. No: 31. İstanbul: Devlet Matbaası.
- BİUM (1935). *Maarif İstatistiği 1933-1934 İstatistiği*. No:68. İstanbul: Devlet Matbaası.
- BİUM (1942a). *Maarif İstatistiği 1939-1940*. Neşriyat No:187. Ankara: Ulusal Matbaa.
- BİUM (1942b). *Maarif İstatistiği 1938-1939*. Neşriyat No:186, Ankara: Ulusal Matbaa.
- BİUM (1943). *Maarif İstatistiği 1940-1941*. Neşriyat No: 199. Ankara: Basım ve Ciltevi.
- BİUM (1944). *Maarif İstatistiği 1941-42*, Neşriyat No: 227. Ankara: Basım ve Ciltevi.
- BİUM (1948). *Öğretmenler İstatistiği 1934-1938-1942-1946*. Yayın No: 293. İstanbul: Pulhan Matbaası.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (1951). *Milli Eğitim İstatistikleri Orta Öğretim (1950-51)*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.

- Devlet İstatistik Enstitüsü (1967). *Milli Eğitim Hareketleri (1927-1966)*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Devlet İstatistik Enstitüsü (1983). *Milli Eğitim İstatistiği İlköğretim (1980-81)*. Ankara: Devlet İstatistik Enstitüsü Matbaası.
- Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü Arşivi (1934). *Muallim Tavsif Varakası*.
- Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi Memur Sicil Defteri (1928-1926).
- Maarif Teşkilatına dair kanun, Düstur, III. Tertip, VII, 1085.
- Maarif Vekâleti Mecmuası (1927). *Köy muallim mektebi talimatnamesi*, 10, (104-105).
- Memur ve Muallimlere Mahsus Sicil Defteri (1926-1932).
- Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi (1929).
- Muallim Sicil Defteri, Tamamlayıcı Eğitim Kursu Sicil Defteri (1948).
- Salnâme-i Nezâret-i Maarif-i Umumiye H.1316/M.1898- 1899.
- Salnâme-i Nezâret-i Maarif-i Umumiye H.1317/M.1899- 1900.
- Salnâme-i Nezâret-i Maarif-i Umumiye H.1318/M.1900- 1901.
- Salnâme-i Nezâret-i Maarif-i Umumiye H.1319/M.1901–1902.
- TBMM (1923). *Millet Meclisi Tutanak Dergisi*, 1. Dönem, 28. Cilt, 1. Birleşim, Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM (1928). *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.V, Devre: III, İçtima: II, Ankara: TBMM Basımevi.
- TBMM (1948). *TBMM Tutanak Dergisi (21.5.1948)*. 8. Dönem 11. Cilt 61. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1950). *TBMM Tutanak Dergisi (25. 1. 1950)*. 8. Dönem 23. Cilt 34. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1951). *TBMM Tutanak Dergisi (25.02.1951)*. 9. Dönem, 5. Cilt, 51. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1951). *TBMM Tutanak Dergisi (26.01.1951)*. 9. Dönem, 4. Cilt, 35. Birleşim, Ankara.

- TBMM (1951). *TBMM Tutanak Dergisi*. 9. Dönem 8. Cilt 88. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1952). *TBMM Tutanak Dergisi (20.06.1952)*. 9. Dönem, 16. Cilt, 88. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1956). *TBMM Tutanak Dergisi*. 10. Dönem, 12. Cilt, Ankara.
- TBMM (1956). *TBMM Tutanak Dergisi*. 10. Dönem, 18. Cilt, Ankara.
- TBMM (1960). *TBMM Tutanak Dergisi (21.09.1338)*. 1 Dönem, 23. Cilt, 16. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1960). *TBMM Tutanak Dergisi (25.02.1960)*. 11. Dönem 12. Cilt 47. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1964). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (10.3.1964)*. 10. Dönem, 66. Cilt, 103. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1964). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (26.3.1964)*. 3. Dönem, 19.Cilt, 55. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1964). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (31.3.1964)*. 3. Dönem, 19.Cilt, 56. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1967). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (4.7.1967)*. 6.Dönem, 42. Cilt, 80. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1969). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (23.10.1969)*. 8. Dönem, 53. Cilt, 70. Birleşim,
- TBMM (1969). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (27.11.1969)*. 9. Dönem, 54. Cilt, 11. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1970). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi (7.5.1970)*. 9. Dönem, 57. Cilt, 66. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1971). *Cumhuriyet Senatosu Tutanak Dergisi*, 10. Dönem, 66. Cilt, 103. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1978). *Millet Meclisi Dergisi*. 5. Dönem, 6. Cilt, 162. Birleşim, Ankara.
- Türkiye Cumhuriyeti Maarif Vekâleti Millet Mektepleri Teşkilatı Talimatnamesi (1929). Ankara.

- TBMM (1920). *TBMM Zabıt Ceridesi*, C.1, İçtima.102, 25.11.1336 (1920).
- TBMM (1968). *MM Tutanak Dergisi* (19.06.1968). 2.Dönem, 28.Cilt, 78. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1967). *MM Tutanak Dergisi* (27.07.1967). 2. Dönem, 21. Cilt, 2. Toplantı, 149. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1966). *MM Tutanak Dergisi* (17.02.1966). 2. Dönem, 3. Cilt, 1. Toplantı, 48. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1980). *MM Tutanak Dergisi* (21.02.1980). 5. Dönem 14. Cilt 49. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1977). *MM Tutanak Dergisi* (31.12.1977). 5. Dönem 2. Cilt 85. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1978). *MM Tutanak Dergisi* (06.06.1978), 16. Dönem, 2. Cilt, 154. Birleşim, Ankara.
- TBMM (1977). *MM Tutanak Dergisi* (21.12.1977). 16. Dönem, 5. Cilt,80. Birleşim, Ankara.
- TUİK (2013). *Seçilmiş Göstergelerle Kayseri*. Türkiye İstatistik Kurumu.
- TUİK (2017). *Yıllara Göre İl Nüfusları 31.01.2017*. Türkiye İstatistik Kurumu
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi (1926). İstanbul: Matbuat-ı Müdüriyet-i Umumiye.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi (1927). İstanbul: Matbuat-ı Müdüriyet-i Umumiye.
- Türkiye Cumhuriyeti Devlet Salnâmesi (1928). İstanbul: Matbuat-ı Müdüriyet-i Umumiye.
- Gazeteler**
- 30 Ağustos 932 Bayram Tezahüratı. (1 Eylül 1932). Kayseri Vilayet Gazetesi. No: 684.
- Açılacak Ortaokul İçin Okul Aile Birliğine Yapılan Bağışlar. (26 Ekim 1949). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Avrupa'ya Lisemizden Talebe Gönderilecek. (19 Temmuz 1928). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Fakir Talebelerin Kitapları Meccanen Verilecek. (18 Eylül 1933). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Fakir ve Kimsesiz Öğrencilere Yardım Derneği. (27 Ocak 1947). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Hakimiyet Gazetesi, 8 Eylül 1951.

Halkevleri Niçin Açıldı. (21 Şubat 1932). Cumhuriyet Gazetesi.

Hava Mektebine Kayıt ve Kabul Edilecek Talipler Hakkında Şerait. (3 Temmuz 1933). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Hayırsever Hemşerimiz Bay Nuri Has'ın Şayanı Şükran Yardımları. (9 Eylül 1939). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

İncesu Yoksul Çocuklarını Himaye Kurulu (14 Ocak 1946). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

İstanbul'da Kayseri Talebe Yurdu (11 Kasım 1946). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Kayseri basın tarihi. (15.12.2016). Kayseri Hakimiyet 2000.

Kayseri Halkevi Reisi Kayseri Mebusu Reşit Bey'e. (5 Eylül 1932). *Kayseri Vilayet Gazetesi*. No:685

Kayseri Halkevi. (2 Haziran 1932). *Kayseri Vilayet Gazetesi*. No.645

Kayseri Örnek Şoför ve Traktör Makinist Mektebi. (4 Mart 1926-20 Eylül 1926). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Kayseri Sütçülük Mektebi Talimatnamesi. (10-24-27-31 Ekim 1932). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Eylül 1939, No. 1293 .

Kayseri Vilayet Gazetesi, 6 Mayıs 1943, No. 1743.

Kayseri Vilayet Gazetesi, 1 Eylül 1932, No.684.

Kayseri Vilayet Gazetesi, 1 Eylül 1932, No.684.

Kayseri Vilayet Gazetesi, 10 Ekim 1932, No.695.

- Kayseri Vilayet Gazetesi, 10 Haziran 1943, No.1753.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 10 Mart 1930, No.433.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Ekim 1930, No.510.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Mart 1937, No.1132.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 11 Ocak 1932, No.620.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Ekim 1939, No.1304.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 13 Mart 1930, No.434.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 14 Ekim 1937, No.1183.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 14 Eylül 1939, No. 1296.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 15 Nisan 1935, No.950.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 16 Ekim 1939, No. 1305.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 17 Aralık 1931, No.613.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 2 Aralık 1929, No.406
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 20 Eylül 1937, No.1176
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Ekim 1940, No.1422.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 21 Eylül 1939, No. 1298.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 22 Ocak 1931, No.522.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 22 Ocak 1931, No.522.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Ekim 1939, No. 1307.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Eylül 1937, No.1177.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Eylül 1943, No. 1783.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 23 Haziran 1932, No:664.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 24 Mayıs 1943.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 25 Ocak 1932, No.624.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 26 Eylül 1932, No:691.

- Kayseri Vilayet Gazetesi, 27 Ekim 1932, No.700.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 27 Eylül 1937, No.1178.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 28 Ekim 1935, No.1006.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 3 Ekim 1932, No.693.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 3 Temmuz 1933, No.769.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 30 Ekim 1939, No.1309.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 31 Ekim 1932, No:701.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Mart 1929, No.234.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 4 Mart 1929, No:234.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 4-8 Nisan 1935, No:947-948.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 5 Aralık 1929, No.407.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 5 Eylül 1932. No:685.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 5 Mart 1931, No.534.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 7 Mayıs 1931, No.552.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 8 Şubat 1937, No.1123.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 9 Ekim 1939, No.1303.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 9 Mart 1931, No.565.
- Kayseri Vilayet Gazetesi, 12 Eylül 1946, 21 Ocak 1946, 14 Kasım 1946, 19 Eylül 1946, 21 Ekim 1946, 31 Ekim 1946, 7 Nisan 1947, 21 Aralık 1948, 7 Nisan 1947, 8 Mayıs 1944, 29 Ekim 1948, 21 Ocak 1946, 21 Ekim 1946, 19 Eylül 1946, 14 Kasım 1946, 20 Ocak 1947, 28 Şubat 1949, 2 Eylül 1948, 13 Kasım 1941, 20 Ekim 1941, 15 Mart 1940, 25 Ağustos 1941, 1 Aralık 1941, 17 Mart 1947, 20 Ekim 1941, 15 Kasım 1926, 15 Mart 1948, 12 Haziran 1941, 29 Ekim 1946, 25 Ocak 1945, 6 Mart 1939, 2 Haziran 1947, 6 Mart 1947, 15 Aralık 1947, 27 Mart 1947, 28 Eylül 1944, 28 Nisan 1947.
- Kız Enstitüsü öğretmen ve öğrencileri gezisi. (23 Haziran 1952). Hakimiyet Gazetesi. Sayı: 523.

Kız Enstitüsü şiir okuma müsabakası yapıldı. (5 Mayıs 1952). Hâkimiyet Gazetesi Sayı: 481.

Lise Okul Aile Birliği Toplantısı. (1 Mayıs 1947). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Lise-Okul Aile Birliği. (13 Şubat 1947). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Okul Aile Birliği Talimatnamesi Değişecek. (29 Ocak 1949). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Okul- Aile Birliği Toplantısı. (1 Mart 1949). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Okul Aile Birliklerimiz Neler Yapıyorlar. (11 Mart 1948). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Okullar birbirleriyle tanışıyor. (20 Ocak 1947). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Okullar hakkında umumi bilgiler. (19 Eylül 1951). *Hakimiyet Gazetesi*. Sayı. 312.

Pazarören köy enstitüsü mezunlarına törenle diplomaları verildi. (31 Temmuz 1952).
Hâkimiyet Gazetesi. Sayı: 552.

Polis Okulu Törenle Tedrisata Başladı. (5 Kasım 1959). *Erciyes Telgraf*.

Raşit Efendi Kütüphanesi. (4 Mart 1929). *Kayseri Vilayet Gazetesi*. No:234.

Resmi Gazete (1940). Köy Enstitüleri Kanunu. Kanun No: 3803, Sayı. 4491.
17.04.1940, 233-237.

Resmi Gazete (1983). Yükseköğretim Kurumları Teşkilatı Kanunu. Kanun No: 2809.
Sayı: 18003, 28.03.1983, 5670

Şehrimizde Bir Talebe Yurdu Daha Açılıyor (21 Ekim 1946). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Ticaret Lisesindeki Kahramanlık Günü. (13 Mayıs 1952). *Hakimiyet Gazetesi* Sayı.
488.

Ticaret Lisesindeki Kahramanlık Günü. (7 Mayıs 1952). *Hakimiyet Gazetesi* Sayı. 488.

Ulus Gazetesi. 30 Mart 1938.

Vatan Kayseri (1953). Maarif İşleri. 18.03.1953. Vatan Memleket Serisi No:62.

Yeni Yardım Sevenler Kurumu (22 Mart 1948). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

Yüksek Tahsil Gençliğinin Tanışma Toplantısı. (17 Şubat 1947). *Kayseri Vilayet
Gazetesi*.

Kitaplar

- Akkurgal, E. (1997). *Anadolu Kültür Tarihi*. Ankara: Tübitak yayınları.
- Akok, M. (1969). *Kayseri' de Gevher Nesibe Sultan Darü's Şifası ve Sahabiye Medresesi rölöve ve mimarisi*. Ankara: TTK Basımevi.
- Akok, M. (1970). *Kayseri'de Tuzhisarı Sultan Hanı Köşk Medrese ve Alaca Mescid Diye Tanınan Üç Selçuklu Mimari Eserin Rölvesi*. Ankara: TTK Basımevi.
- Akyüz, Y. (2013). *Türk Eğitim Tarihi (M.Ö 1000- M.S. 2012)*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Anadol, C. ve Abbasova, F. (2002). *Türk Kültür ve Medeniyeti*. İstanbul: Bilge Karınca Yayınları.
- Apaydın, T., Aydoğan, M., Altunya, N., Başaran, İ. E. ve Gazalcı, M. (2000). *Köy Enstitüleri*. İstanbul: Tüses Yayınları.
- Arıbaş, S. ve Koçer, M.(2008). *Türk Eğitim Tarihi*. İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Arık, R. O. (1983). *Coğrafyadan Vatana*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Arslan, E. (2007). *Türk Parlamento Tarihi (1977-80)*. (Cilt I). Ankara: TBMM Yayınları.
- Arslan, M. A. (1995). *Darülfunun'dan Üniversiteye*. İstanbul: İstanbul Kitapevi Yayınları.
- Aslan, E. (1989). *Atatürkçü Düşünce Sisteminde Türk Eğitimi*. Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Atatürk Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Aydoğan, M. (2000a). *Köy Enstitüleri İle İlgili Yasalar (Cilt 1)*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Aydoğan, M. (2007b). *Tonguç'a Mektuplarla Köy Enstitüsü Yılları*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı.
- Başal, H. A. (1998). *Okul Öncesi Eğitime Giriş*, Bursa: Uludağ Üniversitesi Basımevi.
- Başar, E. (2004). *Millî Eğitim Bakanlarının Eğitim Faaliyetleri (1920-1960)*. İstanbul: MEB Yayınları.

- Başaran, İ. E. (1994). *Türkiye’de Eğitim Sistemi*. Ankara.
- Başgöz, İ. (2005). *Türkiye’nin Eğitim Çıkmazı ve Atatürk*. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Baydur, N. (1970). *Kültepe (Kaneş) ve Kayseri Tarihi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul.
- Biol, F. (2010). *Bozkırdaki Fener Bir Köy Enstitülü Öğretmenin Anıları*. Tülay Biol, Şemsinur Altun, Z. Gökçe Biol (Ed). Ankara.
- Bolay, İ. ve İsen, M. (1996). *Türk Eğitim Sistemi-Alternatif Perspektif-*, Ankara: Türk Diyanet Vakfı Yayınları.
- Bozkurt, M. (2016). *Pınarbaşı (Aziziye)*. Kayseri: Pınarbaşı Belediyesi Kültür Yayınları 2.
- Buyse, Ö.(1939). *Teknik Öğretim Hakkında Rapor*. İstanbul: Maarif Matbası.
- Celep, C. (2003). *Halk Eğitimi*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- CHF (1932). *Halkevleri Talimatnamesi*. İstanbul: Hâkimiyeti Milliye Matbaası.
- Cıvıtlı, H. H.(1983). *İlköğretim. Cumhuriyet Dönemi Eğitim*. İstanbul: MEB basımevi.
- Cihan, A. (2007). *Osmanlı’da Eğitim*. İstanbul: 3F yayımevi.
- Çaycı, A. (2002). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk Milli Bağımsızlık ve Çağdaşlaşma Önderi (Hayatı ve Eseri)*. Ankara.
- Çelebi, Ö. (1970). *Kayseri İli Yakın Çevre İncelemeleri*. Ankara: Töyko Matbaası.
- Çelebi, Ö. (1973). *Atatürk Kayseri’de*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Çepni, S. (2009). *Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş*. Trabzon.
- Çolak, İ. (2010). *Milli Mücadele’de Kalemli Ordu*. İstanbul: Yitik Hazine yayınları.
- Çufalı, M. (2012). *Türk Parlamento Tarihi VIII. Dönem (1946-1950)*. (Cilt III). Ankara: TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları No: 146.
- Demircan, Y. (1992). *Tahrir ve Evkaf Defterlerine Göre Kayseri Vakıfları*. Kayseri: Vakıflar Bölge Müdürlüğü Yayınları.
- Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lügat*. (Haz. Aydın Sami Güneyçal). Ankara: Aydın Kitapevi Yayınları.
- Dewey, J. (1939). *Türkiye Maarifi Hakkında Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.

- Dinçsoy, Ö. (1995). *Türk Eğitim Sistemi*, Ankara: Türk Demokrasi Vakfı Ekin Matbaacılık-Yayıncılık.
- Duman, A. (2007). *Yetişkinler Eğitimi*. Ankara: Ütopya Yayınevi
- Eraşar, O. (2000). *Seyahatnamelerde Kayseri*. Kayseri: Kayseri Ticaret Odası Yayınları.
- Erdeha, K. (1975). *Milli Mücadele Yıllarında Vilayetler ve Valiler*. İstanbul: Remzi Kitapevi Yayınları.
- Ergin, O. (1977). *Türk Maarif Tarihi*. (Cilt I-II). İstanbul.
- Ergün, M. (1982). *Atatürk Devri Türk Eğitimi*. Ankara: DTCF yayınları.
- Ergün, M. (1996). *İkinci Meşrutiyet Devrinde Eğitim Hareketleri*. Ankara: Ocak Yayınları.
- Ergün, M. (1997). *Atatürk Devri Türk Eğitimi*, Ankara: Ocak Yayınları.
- Erkiletlioğlu, H. (1996). *Osmanlılar Zamanında Kayseri*. Kayseri: KBB Kültür Yayınları.
- Erkiletlioğlu, H. (2001). *Kayseri Kitabeleri*. Kayseri: Kayseri Büyükşehir Belediyesi Kültür Yayınları.
- Ertürk, S. (1975). *Eğitimde Program Geliştirme*. Ankara: Cihan Matbaası
- Genç, R. (1998). *Türkiye'yi Lâikleştiren Yasalar (3 Mart 1924 Tarihli Meclis Müzakereleri ve Kararları)*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.
- Geray, C. (1970). *Halk Eğitimine Giriş*. Ankara: Ankara Mülkiyeliler Birliği Yayını.
- Gözler, K. (1999). *Anayasa Hukukunun Metodolojisi*, Bursa: Ekin Kitapevi.
- Gündoğ, K. ve Kariper, N. (ty). *Sarıoğlan Belgeseli*. Kayseri: Can Ofset Matbaacılık.
- Gürlek, A. (1975). *Memleketim Develi*. Ankara: Yeni Desen Matbaası.
- Gürüz, K. (2003). *Dünyada ve Türkiye'de Yükseköğretim Tarihçe ve Bugünkü Sevk ve İdare Sistemleri*. Ankara: ÖSYM
- Güven, A. E. (2003). *Yaşam Öyküm- Kayserili Başkatipzade Teğmen Ragıp Bey'in Eğitim- Savaş- Tutsaklık- Kurtuluş Anıları-*. Ankara: Piramit Yayıncılık.

- Güven, İ. (2014). *Türk Eğitim Tarihi*. Ankara: PegemYayıncılık.
- Honigmann, E. (1971). *Bizans Devletinin Doğu Sınırı*. (Çev. Fikret Işıltan). İstanbul.
- İnan, A. (1969). *Kayseri Gevher Nesibe Şifaiyesi (H. 602-M. 1206)*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- İnbaşı, M. (1992). *XVI. yüzyıl başlarında Kayseri*. Kayseri: İl Kültür Müdürlüğü Yayınları.
- Kalaç, A. H.(1960). *Kendi Kitabım*. Ankara.
- Kansu, M. M. (1968). *Erzurum'dan Ölümüne Kadar Atatürk'le Beraber*. Ankara: TTK Yayınları.
- Kaplan, M. (2003). *Aydınlanma Devrimi ve Köy Enstitüleri*. İzmir: Özgür Eğitim Yayınları.
- Kaptan, S. (1989). *Bilisel Araştırma ve Gözlem Teknikleri*. Ankara.
- Karabulut, A. R. (1994). *Kayseri Raşit Efendi Kütüphanesi Tarihçesi*.
- Karadağ H. (1992). *Kayseri'de Kitap ve Kütüphane*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Matbaası.
- Karaer, İ. (1992). *Türk Ocakları (1912-1931)*. Ankara: Türk Yurdu Neşriyatı.
- Karasar, N. (2010). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel.
- Kars, Z. (1999). *Milli Mücadele'de Kayseri*. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.
- Katoğlu, M. (1995). *Türkiye Tarihi 4 Çağdaş Türkiye 1908-1980* (Yayın Yönetmeni: Sina Aksin). İstanbul: Cem Yayınevi.
- Kayseri İl Yıllığı, 1968.
- Kayseri İl Yıllığı, 1973
- Kayseri Lisesi (1997). *Kayseri Lisesi 100. Yıl Şeref Belgeseli* (Cilt I-II-III). Kayseri.
- Kayseri Valiliği (1998a). *Cumhuriyetimizin 75. Yılında Kayseri Eğitim Belgeseli*. Kayseri: Kayseri Valiliği-Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Kayseri Valiliği (1998b). *Cumhuriyetin 75. Yılında Kayseri*. Kayseri Valiliği.

- KEÇEV (2003). *Köy Enstitüleri I-II*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları.
- Kepçeoğlu, M. (2004). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. İstanbul: Alkım Yayın Evi.
- Keskin, M. ve Hülagu, M. (2006). *Geçmişteki İzleriyle Kayseri*. Mgrup Matbaacılık.
- Kılıç, E. (1981). *Halk Eğitiminde Kuram ve Uygulama*. Ankara: TODAİE Yayınları.
- Kınal, F.(1962). *Eski Anadolu Tarihi*, Ankara.
- Kili, S. (2005). *Türk Devrim Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Kirby, F. (2010). *Türkiye’de Köy Enstitüleri*. İstanbul: Tarihçi Kitabevi.
- Kocabaşoğlu, U. (2000). *Anadolu’daki Amerika*, Ankara: İmge Kitabevi.
- Kocabaşoğlu, U. ve Uluğtekin, M. (1998). *Salnemelerde Kayseri Osmanlı ve Cumhuriyet Döneminin Eski Harfli Yıllıklarında Kayseri*. Kayseri: Kayseri Ticaret Odası Yayınları.
- Koç, N. (2013). *Türk Kültür Tarihi İçerisinde Köy Enstitüleri*. İstanbul: İdeal Kültür Yayıncılık.
- Koçer, H. A. (1967). *Türkiye’de Öğretmen Yetiştirme Problemi*. Ankara.
- Koçer, H. A. (1970). *Türkiye’de Modern Eğitimin Doğuşu ve Gelişimi (1773–1923)*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kurt, İ. (2000). *Yetişkin Eğitimi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kuzgun, Y. (2008). *Psikolojik Danışma ve Rehberlik*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kühne, A. (1939). *Mesleki Terbiyenin İnkişafına Dair Rapor*. İstanbul: Devlet Basımevi.
- Levent, E. (1983). *Beş Yıllık Kalkınma Programlarında Okulöncesi Eğitim. Okulöncesi Eğitim ve Sorunları. Türk Eğitim Derneği VII. Eğitim Toplantısı*. Ankara: Şafak Matbaası.
- Maarif Vekâleti (1939). *Türkiye’de Tahsilin Bugünkü Durumu ve Ana Meseleleri Hakkında Rapor*. İstanbul: Maarif Matbaası.

- Maykut, P. & Morehouse, R. (2005) . *Beginning qualitative reserach*. London: The Palmer Press.
- MEB (2006).*Yaygın Eğitim Kurumları Yönetmeliği*. Ankara. MEB
- MEB (2012b). *12 yıllık zorunlu eğitim sorular-cevaplar*. MEB: Ankara.
- Merriam, S. B. (2013). *Nitel araştırma: Desen ve uygulama için bir rehber* (3. Baskıdan Çeviri, Çeviri Editörü: S. Turan). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Milli Eğitim Bakanlığı (1963). *1953-1960 İlköğretim Milli Eğitim İstatistikleri*. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitü Bakanlığı, Yayın No: 431.
- Nazif, A. (1987). *Mirat-ı Kayseriyye veya Kayseri Tarihi*. (Çev. M. Palamutoğlu). Kayseri.
- Nuri, H. H. (1922). *Kayseri Sancağı 1922*. (Sadeleştiren, Z. KARS), Kayseri: KTO Yayınları.
- Oğuzkan, Ş. ve Oral, G. (2003) *Okulöncesi Eğitimi*. İstanbul: MEB Yayınlan,
- Oğuzkan, T. (1983). Orta Dereceli Genel Öğretim Kurumlarının Gelişmesi. *Cumhuriyet Dönemi Eğitim*. İstanbul: MEB Basımevi.
- Okçabol R (1996). *Halk Eğitimi (Yetişkin Eğitimi)*. İstanbul: Der Yayınları.
- Ortaylı, İ., (2002). *Gelenekten Geleceğe*. İstanbul: Ufuk Kitapları.
- Önder, A. R. (1972). *Kayseri Basın Tarihi (1910-1960)*. Ankara: Ayyıldız Matbaası.
- Öz, F. (1983). Okulöncesi Eğitim. (s. 235-260).*Cumhuriyet Dönemi Eğitim*. İstanbul: MEB basımevi.
- Özbek, Y. ve Arslan C. (2008). *Kayseri'nin Taşınmaz Kültür Varlıkları Envanteri*. (Cilt I). Kayseri.
- Özdamarlar, K. (2007). *Develi Eğitim Tarihi I*, Develi: Develi Belediyesi yayınları.
- Özdoğan, K. (1948). *Kayseri Tarihi, Kültür ve Sanat Eserleri*. Ankara.
- Özgen, B. (2002). *Çağdaş Eğitim ve Köy Enstitüleri*. İzmir: Final Matbaacılık.
- Özsoy, H. (1996a). *Dünden Bugüne Talas*. Kayseri: Talas Belediyesi Kültür Yayınları
- 1.

- Özsoy, H. (1996b). *Kayseri Amerikan Misyoner Faaliyetleri ve Talas Amerikan Koleji*. Kayseri: Talas Belediyesi Kültür Yayınları 2.
- Öztürk, A. ve Yıldız, Ö. (2007). *Amerikan Protestan Misyonerlerin Türkiye'deki Faaliyetleri*. İstanbul: Arka Oda Yayınları.
- Öztürk, A. ve Yıldız, Ö.(2007). *Amerikan Protestan Misyonerlerin Türkiye'deki Faaliyetleri*. İstanbul: Arka Oda Yayınları
- Öztürk, K. (1994). *Türk Parlamento Tarihi TBMM II. Dönem 1923-1927*, (Cilt III). Ankara: TBMM Vakıf Yayınları No:3.
- Öztürk, T.(1986). *Milli Eğitim Mevzuatı*. Ankara: Yorum Matbaacılık.
- Palamutoglu, M. (1987). *Kayseri Tarihi (Mir'at-i Kayseriyye)*. Kayseri: Kayseri Özel İdare Müdürlüğü ve Kayseri Belediyesi Birliği Yayınları No:2.
- Palazoğlu, A. B. (1995). *Atatürk İlkeleri*. Ankara: Türk Hava Kurumu Yayınları.
- Pehlivanoğlu, R. (1998). *Türkiye'de Köy Enstitüleri ve Pazarören Köy Enstitüsü*. Kayseri.
- Ramsay, Wiliam M. (1970). *Anadolu'nun Tarihi Coğrafyası*. (Çev. M. Pektaş). İstanbul.
- Rummel, J.F.(1964). *An Introduction To Research Procedures In Education*. New York: Harper and row.
- Sakaoğlu, N. (1992). *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Tarihi*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Sarı M. ve Karababa, O. (2005). *Dünden Bugüne İncesu*. Kayseri: İncesu Belediyesi Kültür Yayınları
- Sarıkaya, Y. (1997). *Medreseler ve Modernleşme*. İstanbul: İz yayınları.
- Satoğlu, A. (2002). *Kayseri Ansiklopedisi*. Ankara: T.C. Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri.
- Senemoğlu, N. (2009). *Eğitimin Psikolojik Temelleri*. Veysel Sönmez (Ed). *Eğitim Bilimine Giriş* İçinde (s.119-150). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Sezen, T. (2006). *Osmanlı Yer Adları*. Ankara.

- Strabon (2000). *Geographika Antik Anadolu Coğrafyası (XII-XIII-XIV)*. (Çev. A. Pekman). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat Yayınları
- Subaşı, M. İ. (1991). *Dünden Bugüne Kayseri*. Kayseri: Se-Da Selçuklu Yayın Dağıtım.
- Subaşı, M. İ.(1987). *Kayseri Tarihi*. Kayseri.
- Şeker, İ.(2005). *Hayırseverler*. Kayseri: Kayseri Ticaret Odası Yayınları.
- Tanilli, S. (1991). *Uygarlık Tarihi*. İstanbul: Say Yayınları, 6.Baskı.
- Tanilli, S. (1996). *Nasıl Bir Eğitim İstiyoruz*. İstanbul: Cem Yayınevi.
- Temel, M. A. (1973). *Kuruluşundan Cumhuriyetin 50. Yılına Kadar Pınarbaşı*. Ankara.
- Tevetoğlu, Fethi (1986). *Hamdullah Suphi Tanrıöver*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları.
- Tok, V. A. (2007). *Kayseri Lisesinden Nura Koşanlar*. Kayseri: Laçın
- Tomarza Kaymakamlığı (2015). *Toroslardan Erciyes'e Yükselen Ses Tomarza*. Kayseri: Geçit Matbaacılık ve Yayıncılık.
- Topla, N. (2010). *Karamanoğulları Hayat ve Vakayi Tarihiyyeleri*. Konya: Kömen yayınları.
- Tönük, V. (1945). *Türkiye'de İdare Teşkilatı*. Ankara: İçişleri Bakanlığı Yayınları.
- Turan, Ö. (2002). *Avrasya'da Misyonerlik*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırma Merkezi Yayınları.
- Turan, Ş. (1998). *Türk Devrim Tarihi Ulusal Direnişten Türkiye Cumhuriyeti'ne*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Türk, E. (1999). *Milli Eğitim Bakanlığında Yapısal Değişmeler ve Türk Eğitim Sistemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Türk, E. ve Meral Katırcı (2010). *Cumhuriyet Döneminde Türk Milli Eğitim Sistemindeki Gelişmeler 1920-2010*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Türkoğlu, A. (2005). *109 Soruda Öğretmenlik Meslek Bilgisine Giriş*. İstanbul: Kare Yayınları.

- Uğur, A. (1980). *Akkışla*. Ankara: Fon Matbaa.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, S. ve Zeynel, B. K. (2010). *TBMM Albümü 1920-2010*. (Cilt II). Ankara: TBMM Basın ve Halkla İlişkiler Müdürlüğü Yayınları No:1.
- Yıldız, N. (1985). *Eskiçağ Kütüphaneleri*. İstanbul.
- Yılmaz, N. (2003). Türkiye’de Okulöncesi Eğitim, (Ed. Müzeyyen Sevinç), *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitimde Yeni Yaklaşımlar*. (s.12-17). İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.
- Yinanç, R. ve Elibol, M. (1988). *Maraş Tahrir Defteri (1563)*. (Cilt II). Ankara.
- Yücel, H. A. (1994). *Türkiye’de Ortaöğretim*. Kültür Bakanlığı Başvuru Eserleri. Ankara.

Makaleler

- Akbaş, B. (2012). Bünyanlı müderris Mehmet Âlim Efendi. Bunyanhaber.blog.com.tr/2012/02/bunyanlimuderrismehmetalemefendi.html adresinden 04.01.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Akpınar, D. ve Kanalga, R. (2014). Kayseri Millet Mektepleri. *Erzincan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 31-44.
- Aksu, M. (2002). *Cumhuriyetin 79. Yılında Eğitimimiz*, 30. 10. 2002 tarihinde Türk – Alman Kültür ve Dil Enstitüsünde Verilen Konferans.
- Alan, G. (2007). Amerikan Board Okullarında Yürütülen Misyonerlik Faaliyetleri, *İslam Araştırmaları*, 20(4), 464-475
- Alan, G. (2013). İncesu. *Kayseri Ansiklopedisi*. Cilt 3, 292-299.
- Alikılıç, D.(2003). Kayseri’de Kütüphane geleneği, *Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırma Enstitüsü Dergisi*, 22, 319-325.
- Alpagut, L.(2010). Erken Cumhuriyet Döneminde Kızların Eğitimi için Ankara’da İki Önemli Yapı: İsmet Paşa Kız Enstitüsü ve Kız Lisesi. *Mimarlık Dergisi*, 351. <http://www.mimarlikdergisi.com/> adresinden 15.09.2016 tarihinde alınmıştır.

- Altı, A. (2015). Sarız'daki İskân ve Nüfus (1865-1945). *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 38, 19-39.
- Anameriç, H.(2008). Belgelerle Atatürk ve kütüphaneler. <http://www.atam.gov.tr/dergi/sayi-71/belgelerle-ataturk-ve-kutuphaneler> adresinden 15.01.2017 tarihinde edinilmiştir.
- Arı, K. (1950). Büyük Çiftlik Köyü. *Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi*, 84-85, 22-23.
- Arıç, A. S. (2014). Türkiye'de Kız Enstitüleri: Gelenekten Geleceğe. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*, 20, 193-215.
- Arıkan, Z. (1999). Halkevlerinin Kuruluşu ve Tarihsel İşlevi. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 23, 261-281.
- Arslan, N. (2012). Türk Eğitim Sisteminde Köy Enstitülerine Bir Örnek: Kars Cilavuz Köy Enstitüsü. *History Studies*, 4(1), 29-45.
- Atik, K.(2013). Kayserili Bir Devlet Adamı: Sadrazam Mehmed Paşa. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 71-76.
- Avcı, C. (2013). Harf İnkılabı ve Millet Mektepleri. *Mediterranean Journal of Humanities*, 3(1), 43-60.
- Ayata, Ş. (1942). *Kayseri Vilayet Gazetesi*, 8 Eylül 1942.
- Aydın, D. ().Cumhuriyet Dönemi Vakıfları: Tarihi Bir Bakış ve Vergi Muafiyetine Sahip Vakıfların Mali Krizi. www.tusev.org.tr/ adresinden alınmıştır.
- Ayer, A. (1978). Bünyan. *Erciyes Dergisi*, 1 (1), 23.
- Ayman, M. (2010). Dergiler. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 2). 438-442.
- Aysal, N.(2005). Anadolu'da Aydınlanma Hareketinin Doğuşu: Köy Enstitüleri. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 35-36, 267-282.
- Bilge G.(1939). Kıymetli Maarif Müdürümüz Bay Turgut Tarhan (11 Eylül 1939). *Kars Vilayet Gazetesi*.
- Bozkurt, i. ve Bozkurt, B. (2009). Yeni alfabenin kabulü sonrası Mersin'de açılan Millet Mektepleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmaları Dergisi*. VIII (18-19), 117-135.

- Bünyan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2015). *2015-2019 Bünyan İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı*. Bünyan İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Cebeci, O. (2014). Tarihin altın sayfalarında develi lisesi, <http://www.kayserigundem.com/dusunce-gunlugu/tarihin-altin-sayfalarindaki-develi-lisesi>. adresinde 02.12.2015 tarihinde alınmıştır.
- Cebeci,M.O.(2016).Develi Ortaokulu Marşı ve hikâyesi. www.kayserigundem.com adresinden 13.04.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Çağırın, Ö. (2010). Felahiye, *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 2). 294-295
- Çantay, G. (2002). Anadolu Türk Beylikleri Sanatı. *Türkler Ansiklopedisi*. 21, 24-46.
- Çapanoğlu, M. (1949). Okul Aile Birlikleri ve Önemi (5 Ocak 1949). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.
- Çayırdag, M. (1998). Kayseri Hunat Külliyesi. *Vakıf ve Kültür Dergisi*, 1(2).
- Çayırdag, M. (2000). Kayseri’de Sultan II. Abdülhamid Dönemi Bina ve Kitabeleri. *I.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (s.43-60). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Çayırdag, M.(2015). Kütüphaneler. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 4). 308-311
- Çelik, H. (1947). Milli Eğitim İşleri. *Erciyes Dergisi*, 72, 71-74.
- Çelik, M. ve Gündoğdu, K.(2007). Türkiye’de okulöncesi eğitimin tarihsel gelişimi. *Kazım Karabekir Eğitim Fakültesi Dergisi*. 16, 172-190.
- Çetinkaya, S.D. (2010). Ekonomi. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 2). 118-129.
- Dağlıoğlu, K. (1940). Kız Enstitüsü. *Erciyes Dergisi*, 14-15, 433-439.
- Demir, E. ve Şen, H.E. (2009). Cumhuriyet dönemi mesleki ve teknik eğitim reformları. *Ege Eğitim Dergisi*, 10 (2), 39-59.
- Demir, İ. (2000). Bir döneme sistematik eğitimi ile damgasını vuran kurumlarımız ve XIX. yüzyılda Kayseri Medreseleri. *III. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (s.115-124). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları.

- Demirtaş, B. ve Küçük, M. (2008). Kız Meslek Liselerinin Günümüzdeki Sorunlarına Yönelik Öğretmen Görüşleri. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 9 (3),147-159.
- Demirtaş, Z. (2007). Osmanlı'da Sıbyan Mektepleri ve İlköğretim Örgütlenmesi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 17(1), 173-183.
- Derman, M., T. ve Başal, H., A. (2010). Cumhuriyetin İlanından Günümüze Türkiye'de Okul Öncesi Eğitim ve ilköğretimde Niceliksel ve Niteliksel Gelişmeler. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(11), 560- 569.
- Dikeçliğil, B.(2010). Hüsnü Dileçliğil. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 2). 481-482.
- Dinç, S. (2008). Cumhuriyet Dönemi Eğitim tarihimizde II. Milli Eğitim Şurası (15-21 Şubat 1943) ve Uygulamaları. *Çukurova Üniversitesi Türkoloji Araştırma Merkezi*, 1-40
- Dirican, R. (1972). Türkiyede ebeliğin kısa tarihçesi. *Zeynep Kamil Tıp Bülteni*, 4(2), 67-75.
- Dokuyan, S. (2013). Ahmet Hilmi Kalaç. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 3). 400-401.
- Dönmez, C. (2005). Atatürk ve Cumhuriyet Döneminde Ortaöğretim. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14, 255-268.
- Dünden bugüne TED Kayseri Koleji Tarihçesi (2016). <http://www.tedkayseri.k12.tr/tarihce/> adresinden 21.11.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Ecer, A. V.(1987). Mustafa Kemal Paşa'nın Heyeti temsiliye reisi olarak Kayseri'ye gelişi. I. Kayseri kültür ve sanat haftası konuşmaları ve tebliğleri (7-13 Nisan 1987). Kayseri: Kayseri Belediye ve Özel Daire Birliği Yayınları.
- Erciyes Halkevi Dergisi (1938). Kayseri Vilayetinin Kültür Durumu. *Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi*, 1 (6-7-8), 212-213.
- Erciyes Halkevi Dergisi (1949). Kayseri Öğretmenler yardımlaşma derneği. *Erciyes Kayseri Halkevi Dergisi*, 72.
- Erdem, E. (2010). Günümüz Ekonomisi. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 2). 129-136.

- Ergeçe, A. R. (1948). Öğrenci velileri ile açık bir konuşma, *Kayseri Vilayet Gazetesi* 18 Mart 1948.
- Ergül, N. (1942). *Kayseri Vilayet Gazetesi* (20 Nisan 1942).
- Ergün, M. (2006). Atatürk Döneminde öğretmen yetiştirme. *Atatürk döneminden günümüze cumhuriyetin eğitim felsefesi ve uygulamaları sempozyumu bildirileri*. Ankara: Gazi Üniversitesi rektörlüğü yayınları.
- Eskioğlu, M. (1973). *Kayseri. 1973 İl Yıllığı*. Kayseri: Ayyıldız matbaası.
- Ersoy, M. (1946). Kaynar. *Erciyes Dergisi*, 36-37, 47-48.
- Eser, G. ve Orak, A.(2015). Cumhuriyet dönemi kadın eğitiminde bir atılım: Urfa kız enstitüsü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(41), 421-440.
- Esmergül, Ö. (2010). Kayseri lisesinin şehitleri taş mektepte yaşayacak. www.sabah.com.tr/yasam/2010/033/11/kayseriadresinden 21.11.2016 tarihinde edinilmiştir.
- Eti, İ. C.(2001). Kayseri-Zincidere'deki Eski Amerikan-Türk Darüleytamı'nın Özellikleri, *Erciyes Dergisi*, 285.
- Fahir, F. (1946). *Kayseri Vilayet Gazetesi*. 21 Kasım 1946
- Felâhiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2015). *2015-2019 Felâhiye İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı*. Felahiye İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Gedikoğlu, Ş. (2003). Pazarören köy enstitüsü, *Köy Enstitüleri I-II*. Ankara: Köy Enstitüleri ve Çağdaş Eğitim Vakfı Yayınları, .
- Göde, K. (1994). Atatürk'ün Kayseri'yi Ziyaretleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 10 (28), 49-62.
- Gökmen, E.(2008). Aydın Vilayeti İdadi Mektepleri. *Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi*, 23, 101-128.
- Gürkan, K.İ. (1972). Selçuklu Hastaneleri. *Malazgirt Armağanı* (s. 33-66). Ankara: Türk Tarih Kurumu yayınları.

- Haydaroglu, İ. (2006). Osmanlı Devleti'nde Yabancı Okullarda Denetim ve Cumhuriyet Dönemine Yansımaları. *Tarih Araştırmaları Dergisi*, 25 (39), 149-160.
- Hovardaoğlu, Ç.S (2014). Pazarören Köy Enstitüsü'nün Sosyo-Mekânsal Etkilerinin Değerlendirilmesi Üzerine Bir Kırsal Tarih Araştırması (1938-1954). *Tarih Okulu Dergisi*. 7(19). 581-599.
- Işıksalan, N. (1997). İdadilerde Türkçe-Edebiyat Öğretimi. *OTAM*, 8, 151-182.
- IX. Millî Eğitim Şûrası (1974). http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113442_9_sura.pdf. adresinden 21.11.2016 tarihinde edinilmiştir.
- İpşirli, M. (2002). Kayseri. *Diyanet İslam Ansiklopedisi*. XXV, 96-97.
- İzbrakır, R. (1973). Kayseri İlinin Fiziki Coğrafyası ve Jeolojik Oluşumu (13-25). *Kayseri İl Yıllığı*, Kayseri.
- Kahya, E. (1990). Anadolu Selçuklularında Bilim. *Erdem*, 5(13), 63-79.
- Kapluhan, E. (2012). Hazırlık (Kurtuluş Savaşı) Dönemi Eğitim Politikaları ve Eğitim Faaliyetleri. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 1(1), 1-28.
- Karadaş, C. (2006). Dâvûd-i Kayserî ve Genel Hatlarıyla Düşüncesi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 15 (2), 1-17.
- Kars, Z. (2000). Kayseri' de Eğitim Tarihi Üzerine Bir Deneme. *I.Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (s. 175-191). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Kavili Arap, S. (2010). Türkiye Yeni Üniversitelerine Kavuşurken: Türkiye'de Yeni Üniversiteler ve Kuruluş Gerekçeleri. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (1), 1-29.
- Kaya, H. E. (2015). Türkiye'de Halk Eğitimi Merkezleri. *International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS)*, 3, 268-277.
- Kayaoğlu, İ. (1976). Vakfın Menşei Hakkındaki Görüşler. *Vakıflar Dergisi*, 11, 49-55
- Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü (2015). *2015-2019 Kayseri İl Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı*.

- Kayseri İli Gayrimenkul Sektörü Değerlendirme ve Öngörüler (2014).
- Kılıç, S. (2005). Cumhuriyet Döneminde yabancı okullar (1923-1938). *Atatürk Araştırma Dergisi*. 21 (61), 259-280.
- Kıvanç, V. (2011-2012). II. Abdülhamid Devri Eğitim Politikası ve Kayseri Lisesi. *Kayseri Lisesi Dergisi*, 42, 10-11
- Kızılabdullah, Y. (2012). Başlangıçtan Medreselere Kadar Eğitim-Öğretim ve Mekân Anlayışlarının Din Eğitimi Açısından Analizi. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 17(2), 171-190.
- Kocabaşoğlu, U. (2013). Bir Varmış Bir Yokmuş: Talas Amerikan Koleji. *Kebikeç İnsa Bilimleri İçin Kaynak Araştırma Dergisi*, 18 (36), 105-120.
- Kocasinan Kaymakamlığı Halk Eğitim Merkezi ve ASO Müdürlüğü (2016). *2016- 2017 Brifing Dosyası*.
- Kocasinan Kaymakamlığı Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü (2015). *Rehberlik ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü 2015-2019 Stratejik Planı*.
- Küçlü, Ahmet Hilmi (1947). Okul ve Aile (20 Ocak 1947). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.
- Kükürtçü, Mustafa (1947). Yüksek Tahsil Davamız ve Kayseri (27 Ocak 1947). *Kayseri Vilayet Gazetesi*,
- Maarif Vekilliği (1940). Köy Enstitüleri Kanunu. *Tebliğler Dergisi*, 2 (68), 189-191.
- Mansuroğlu, S. (2016). Küllerinden doğan Anka kuşlarıydık. <http://birgün.net/haber-detay/> adresinden 19.04.2016 tarihinde edinilmiştir.
- MEB (1941). Vilayetlerdeki öğretmenlerin hastalık raporlarına dair. (12 Şubat 1941). *Maarif Vekilliği Tebliğler Dergisi*, 3 (109).
- MEB (1961). *İlköğretim ve Eğitim Kanunu*. 10705, 12 Ocak 1961.
- MEB (1995). Milli eğitim bakanlığı milli eğitim müdürlükleri yönetmeliği. http://mevzuat.meb.gov.tr/html/2424_00.html adresinden 17.01.2017 tarihinde alınmıştır.
- MEB (1997). *İlköğretim ve Eğitim Kanunu, Millî Eğitim Temel Kanunu, Çıracılık ve Meslek Eğitimi Kanunu, Millî Eğitim Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri*

Hakkında Kanun İle 24.3.1988 Tarihli ve 3418 Sayılı Kanunda Değişiklik Yapılması ve Bazı Kâğıt ve İşlemlerden Eğitime Katkı Payı Alınması Hakkında Kanun. 23084. 16.8.1997

MEB (2012a). 12 Yıllık Zorunlu Eğitime Yönelik Uygulamalar. <http://www.meb.gov.tr/haberler/2012/12YillikZorunluEgitimeYonelikGenelge.pdf> adresinden 7.9.2015 tarihinde alınmıştır.

MEB (2013). Millî Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, 7 Eylül 2013, 28758.

Millî Eğitim Bakanlığının Kısa Tarihçesi. <http://www.meb.gov.tr/milli-egitim-bakanliginin-kisa-tarihcesi/duyuru/8852> adersinden 17.01.2017 tarihinde edinilmiştir.

Oktay, A. (1989). Türkiye'de Okulöncesi Eğitim. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Sempozyumu Bildirileri*. Malatya

Okur, M. (2005). Milli Mücadele ve Cumhuriyetin İlk Yıllarında Milli ve Modern Bir Eğitim Sistemi Oluşturma Çabaları. *Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(1), 199-217.

Öğretmen (1949). Ünite ve ders planları. *Erciyes Dergisi*, 80, 20.

Özbek, Y. (2013a). Erken Cumhuriyet Döneminde (1923-1945) Kayseri'de Okul yapıları. *Bellekten*, LXXVII (278), 271-346.

Özbek, Y. (2013b). İstiklal İlkokulu (Develi). *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 3). 364-365.

Özdamarlar, K. (2010). Eğitim. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 2). 93- 111.

Özdamarlar, K.(2016). Nasıl Bilirsiniz? www.cagdasdeveli.com.tr/arsiv/Kose-yazıları. adresinden 11.10.2016 tarihinde edinilmiştir.

Özdemir Y., Aktaş E. (2011). Halkevleri (1932'den 1951'e). *A.Ü. Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 45, 235-262.

Özgüven, E. (1972). Türkiye'de üniversiteye girişle ilgili uygulamalar. *Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 10, 179-198.

- Özkan, N. (2001). Kişi Adlarından Gelen Yer Adlarımız ve Kayseri'deki Örnekleri Üzerine. Kayseri ve Yöresi Kültür Sanat ve Edebiyat Bilgi Şöleni Bildiriler. Kayseri.
- Özmerdivenli, Y. (2000). Kayseri Eğitim Tarihinin Ulu Çınarı Kayseri Lisesi'nin Kayseri'nin Eğitim- Öğretim Tarihindeki Yeri. *I. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (s. 241-254). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Özmerdivenli, Y. (2015). Kayseri Lisesi Dergisi. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 4). 93.
- Öztürk, A. A. (2003). Cumhuriyet Döneminde Develi'de Eğitim. *Bütün Yönleriyle Develi I. Bilgi Şöleni* (s.49-62). Develi: Develi Belediyesi Kültür Yayınları.
- Özyedekçi, K.(1946). Kayseri'nin bugünkü öğretim durumu, *Erciyes Dergisi*, 34-35, 25-30.
- Özyedekçi, K.(1949). Kayseri fakir ve kimsesiz öğrencilere yardım derneği ve Mustafataşçıoğlu Hafız Okulu. *Erciyes Dergisi*, 72.
- Sabah, M. (2009). Basın-Yayın. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 1). 201-203
- Sağıroğlu Arslan, A. (2014). Kayseri'nin İlk Modern Eğitim Yapısı: Kayseri Lisesi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 36, 1-33.
- Salih Avgın Paşa Ortaokulu Stratejik Planı (2015). Salih Avgın Paşa Ortaokulu Stratejik Planı 2015-2019.
- Sanal, R. (1998). Tarihi gelişimi içerisinde Türk anayasalarında genel yönetimin taşra örgütüne ilişkin düzenlemeler ve yönetim desenindeki değişimler. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 22, 173-200
- Sargın, Sevil (2007). Türkiye'de üniversitelerin gelişim süreci ve bölgesel dağılımı. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(5). 133-150.
- Sarikoyuncu, A. (2000). Milli Mücadelede Kayserili Din Adamları: Müftü Ahmet Remzi ve Müderris Mehmet Alim Efendiler. *II. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (s.383-396). Kayseri: Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları.

- Sever, H. (1991). Kültepe Tabletlerinin Anadolu Tarihi ve Kültür Tarihi Bakımından Önemi. *Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi Dergisi*, 35(2), 247-268.
- Sezer, H. (2003). Şer'iyye Sicillerine Göre III. Selim Dönemi Kayseri Şehri, *IV. Kayseri ve Yöresi Tarih Sempozyumu Bildirileri* (s.463-472). Kayseri: Kayseri ve Yöresi Tarih Araştırmaları Merkezi Yayınları.
- Sezgin, F. (1946 a). Kızılhan Köyü. *Erciyes Dergisi*, 40-41, 28.
- Sezgin, F. (1946 b). Sıradan Köyü. *Erciyes Dergisi*, 38-39, 39.
- Soyak, Ş. (1939). Nuh Naci'ye Mektup (29 Ekim 1939). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.
- Soydan, A. (2002). Kadın Kimliğinin Oluşması Çerçevesinde Mesleki Teknik Eğitim (Cumhuriyet İdeolojisinin Kuruluş Sürecinde Kız Enstitüleri 1923-1940), *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*. 1, 269-287.
- Soysaldı, H. M. (2002). Vakıfların Günümüzdeki Yeri ve Önemi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*. 12(1), 383-400.
- Süme, M. (2009). Develi. *Kayser Ansiklopedisi*. (Cilt I). 449-455.
- Şahin, M (1992). Bir Halk Eğitim Çalışması Örneği Olarak Millet Mektepleri. *Çağdaş Türkiye Tarihi Araştırmalar Dergisi*, 1(2), 213-234.
- Şahin, M.(2001). Sabri Koçak'ın Pazarören Köy Enstitüsü Anıları. *Toplumsal Tarih*, 88 (185), 12-18
- Şanal, M. (2004). Türk Kültür Tarihi İçerisinde Kayseri Halkevi ve Faaliyetleri (1932-1950). *Milli Eğitim Dergisi*, 161.
- Şanal, M. (2010). Kayseri-Pazarören köy eğitim kursu. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 3(1). 31-55.
- Şanal, M. (2011). Atatürk Döneminde Kayseri Halkevi Tarafından Düzenlenen Köy Gezileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 31, 299-315.
- Şanal, M. ve Karagöz, S. (2006). Türk Eğitim Tarihi İçerisinde Kayseri Zincidere Köy Muallim Mektebi ve Faaliyetleri (1926-1932). *Milli Eğitim*, 172. 183-202.

- Şanlı, H.S. (2015). Amasya İli Halk Eğitim Merkezi Çalışmalarından Bir Örnek: Yassıçal Çuha Dokumaları. *İdil*, 4(17), 123-134.
- Şenel, Ş.ve Tuyan, Z. (2009). 1926-1967 Yılları Arasında Türkiye Cumhuriyetinde Kurulan Tesisler (Vakıflar). *Akademik Bakış*. 3(5), 123-141.
- Şeren, M.(2008). Köye Öğretmen Yetiştirme Yönüyle Köy Enstitüleri. *Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(1), 203-226.
- Talas İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2015). *2015-2019 Talas İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı*. Talas İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.
- Taşkıran, C. (2002). Atatürk İlke ve İnkılapları. *Türkler Ansiklopedisi*, 16, 394-410.
- Taştekin, H. (1947a). Mahzemin. *Erciyes Dergisi*, 50, 29.
- Taştekin, H. (1947b). Kemer köyünün konum ve tanımı. *Erciyes Dergisi*, 48-49, 38-39.
- Tekeli, İ. (2003). Dünyada ve Türkiyede üniversite üzerinde konuşmanın değişik yolları. *Toplum ve Bilim Dergisi*. 97, 123-143.
- Tekeli, İ., (1995). Eğitim. *Cumhuriyet Dönemi Türkiye Ansiklopedisi*. (Cilt 3). İstanbul: İletişim Yayınları.
- Toksoy, N. (2007). Türk İnkılabında Milli Kültürün Yeri ve Halkevi Çalışmaları. *Turkish Studies*. 2(1),124-161.
- Tuğluoğlu, F. ve Tunç, T. (2010). 1926 ilkmektep müfredatı ve Cumhuriyet dönemi eğitiminin ekonomik hedefleri. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*. 26 (76).
- Türkoğlu, A. ve Uça, S. (2011). Türkiye’de Halk Eğitimi: Tarihsel Gelişimi, Sorunları ve Çözüm Önerileri, *Adnan Menderes Üniversitesi Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 48-62.
- Ural, N. (1945). Amarat Köyü. *Erciyes Dergisi*. 29-30. 24-25.
- Uslu, D.(2014). Milli Mücadele’nin son döneminde İzmit ve çevresinde eğitim faaliyetleri (1921-1923). *Uluslararası Gazi Akça Koca ve Kocaeli Tarihi Sempozyumu* (s. 1245-1253). Kocaeli.
- Üzel, S. (1947). Nuh Naci İle Baş Başa (13 Ekim 1947). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.
- Üzel, S. (1948). Sümer İlkokulu (29 Ocak 1948). *Kayseri Vilayet Gazetesi*.

VIII. Millî Eğitim Şûrası (1970).
http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014_10/02113428_8_sura.pdf.
 adresinden edinilmiştir.

Yahyalı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü (2015). *2015-2019 Yahyalı İlçesi Milli Eğitim Müdürlüğü Stratejik Planı*. Yahyalı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü.

Yalçın, E.(2011). Meclisin Kayseri'ye Nakli Tartışmaları ve Mustafa Durak (Sakarya) Bey. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılap Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*. 48, 893-909

Yayın Kurulu (2010). Turhan Feyzioğlu. *Kayseri Ansiklopedisi*. (Cilt 2). 304-305.

Yeldan, A. (1945). Sanat okullarımız. *Halkevi Dergisi*. 3(28). 14-15.

Yeşilhisar Anadolu İmamhatip Lisesi (2015). *2015-2019 Yeşilhisar Anadolu İmamhatip Lisesi Stratejik Planı*.

Yıldırım, K. ve Şahin, L. (2015). Osmanlı'dan Günümüze Mesleki eğitimin Gelişimi. *Çalışma ve Toplum*, 1, 77-112.

Yinanç, R. (1985). Kayseri ve Sivas Darüşşifalarının Vakıfları. *Bellekten*, C.XLVIII, 189-190, Ankara: TTK Basımevi.

Yolalıcı, M. E. (1999). XIX. Yüzyıl ve Sonrası Osmanlı Devleti'nde Eğitim ve Öğretim Kurumları. *Osmanlı Ansiklopedisi*. 5, 281-296.

YÖK (1999). Türk yükseköğretiminin bugünkü durumu. www.yok.gov.tr. adresinden 02.06.2016 tarihinde edinilmiştir.

Yüksel, A.T. (1999). Türk-İslam medeniyetinde Vakıfların Yeri ve Önemi. XVII. *Vakıf Haftası Münasebetiyle Türk-İslam Medeniyetinde Vakıfların Yeri ve Önemi konulu panelde sunulan bildiri*.

Tezler

Akdoğan, E. M. (2016). *Köy Enstitülerinde Eğitim Anlayışı ve Tarih ve Yurttaşlık Bilgisi Öğretimi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.

Akpınar, D. (2013). *Cumhuriyet Dönemi (1923-1950)'nde Kayseri'nin İdari ve İktisadi Gelişimi*. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.

- Alpagut, L. (2005). *Erken Cumhuriyet Dönemi'nde Ankara'daki Eğitim Yapıları*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Atmaca, Dilek (1999). *225 Nolu Seriyeye Sicili Transkripsiyon ve Değerlendirme*, Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Ayvaz, M. A. (2013). Sarız ve yöresi Avşar ağızı (Fonetik ve Morfolojik İnceleme-Metin-Sözlük). Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Bağkale, M. (2002). *Kuruluşundan Bugüne Kayseri İmam-Hatip Lisesi*. Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Kayseri.
- Can, S. (2006). *Cumhuriyet Döneminde Adana'da Eğitim (1923-1950)*. Yüksek Lisans Tezi, Mersin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin
- Çınar, S. (2005). *Eskişehir Eğitim Tarihi (1876-2004)*. Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir Osmangazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.
- Dağcı, Y. (2012). Yahyalı (Kayseri) ve Yöresi Ağızları. Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Niğde.
- Demir, C. (2008). *Kayseri, Nevşehir, Niğde Üçgeninde Amerikan Board'un Eğitim Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Gündüz, Ahmet (1998). *XVII. Yüzyılın Son Çeyreğinde Kayseri*. Doktora Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri
- Işık, Gün (2010). *Erken Cumhuriyet Döneminde Kayseri'de Eğitim Yapıları*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Kayseri
- Kanalga, R. (2010). *Kayseri'de Yeni Harflere Geçiş, Eğitim ve Kültür (1928-1938)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.
- Karadurmuş, S. (2006). *20. yüzyılın başlarında Kayseri'de Eğitim*. Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- Karagöz, S. (2005). *Kayseri-Zincidere Köy Muallim Mektebi (1926-1932) Türkiye'de öğretmen yetiştirme tarihi içindeki yeri*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

- Kazan, M. (2009). *Osmanlı'dan Cumhuriyet'e Bolu Merkezde Eğitim Kurumları*. Yüksek Lisans Tezi. Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Özer, İ. (2010). *Türk Modernleşmesinde Halkevleri ve Diyarbakır Halkevi Örneği*. Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Öztürk, İ. C. (2006). *Osmanlı Devleti'nde Tarih Eğitimi (1839-1922)*. Doktora Tezi. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Temizhan, O. (2006). *Halkevleri ve Halkevlerinin 1932–1940 Arası Eğitim Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Ulusoy, A. (2007). *Kuruluştan 17.Yy'a Kadar Osmanlı Medreselerinde Eğitim Öğretim Faaliyetleri*. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Ünal, Meryem (1999). *224 Nolu Seriyeye Sicili Metin Transkripsiyonu ve Değerlendirme (1871–1873)*. Yüksek Lisans Tezi, Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kayseri.

İnternet kaynakları

- URL-1, heyeti ilmiyeler 1921-1926, http://ttkb.meb.gov.tr/heyeti_ilmiye.pdf adresinden 06.10.2015 tarihinde edinilmiştir.
- URL-2, <http://www.osym.gov.tr/belge/1-2706/tarihsel-gelisme.html>. adresinden 02.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-3, Milli eğitim bakanlığı okul-aile birliği yönetmeliği. <http://mevzuat.meb.gov.tr/html>. adresinden 10.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-4, http://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2014.3_sura.pdf, adresinden 21.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-5, <https://www.tbmm.gov.tr/tutanaklar/TUTANAK/pdf>, sayı191sayfa1, adresinden 26.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-6, <http://ahmetpaşailkokulu.meb.k12.tr> adresinden 04.01.2016 tarihinde edinilmiştir
- URL-7, <http://gazipasa38.meb.k12.tr> adresinden 02.01.2016 tarihinde edinilmiştir.

- URL-8, <http://develiistiklal.meb.k12.tr> adresinden 06.10.2015 tarihinde edinilmiştir.
- URL-9, <http://sumerosmangoksuilkokulu.meb.k12.tr> adresinden 25.08. 2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-10, http://kayserianadoluihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/14/169872/icerikler/okulumuzun-tarihcesi_186194.html?CHK=2eb6124666d99d3a2fc25e99a9b83ace adresinden 12.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-11, <http://www.tedkayseri.k12.tr/tarihce> adresinden 12.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-12, http://develilisesi.meb.k12.tr/icerikler/okulumuzun-statusu-ve-ismi-degisti_646213.html. adresinden 12.06.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-13, http://merkezeml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/14/169740/icerikler/okulumuzun-tarihcesi_39569.html?CHK=02d0de2217b2fc1ceae7202231904896 adresinden 15.10.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-14, http://kayserilisesi.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/14/964140/icerikler/tarihcemiz_97498.html?CHK=878e19a42edd589cff02bd533c36e692 adresinden 15.10.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-15, http://bykal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/15/973814/icerikler/tarihce_70907.html?CHK=be4b08eacde1a267e4054bfe3d804783 adresinden 28.11.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-16, <https://bunyan.meb.gov.tr> adresinden 15.03.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-17, <http://bunyanhem.meb.k12.tr> adresinden 15.03.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-18, <http://develihem.meb.k12.tr/> adresinden 19.03.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-19, http://ozvatancpal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/17/966023/icerikler/okulun-tarihcesi_220597.html?CHK=df5621e5a2797ee1e8f8ceef54ad37c7 adresinden 03.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-20, <http://www.incesu.gov.tr> adresinden 30.03.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-21, http://incesuhem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/05/170479/icerikler/kurum-tarihcesi_562308.html?CHK=4b0eb55219a8d7a68b22bdd7c7cb005 adresinden 30.03.2016 tarihinde edinilmiştir.

- URL-22, <http://www.pinarbasi38.bel.tr> adresinden 13.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-23, <http://pinarbasihem.meb.k12.tr/> adresinden 13.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-24, <http://www.sarioglan.gov.tr> adresinden 22.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-25, <http://sarioglan.meb.gov.tr> adresinden 21.6.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-26, <http://sarioglan.meb.gov.tr/www/kurum-iletisim-bilgileri/icerik/17> adresinden 22.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-27, www.sariz.gov.tr adresinden 28.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-28, http://tomarzahem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/09/170970/icerikler/kurumumuzun-tarihcesi_207276.html?CHK=d54708e6c88f1e3a5c7ab145dd23c614 adresinden 06.7.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-29, <http://www.yahyali.gov.tr/ilcemizin-tarihcesi> adresinden 06.8.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-30, <http://www.yesilhisar.gov.tr/yesilhisar-tarihi-23-04-2009> adresinden 12. 8. 2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-31, http://yesilhisarhem.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/11/171149/icerikler/yesilhisar-sehit-astsubay-oguz-akin-halk-egitimi-merkezi_299474.html?CHK=9d8a0eb60294f6f96f37f3fb6e2a0731 adresinden 12. 8. 2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-32, http://pazarorenanadolulisesi.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/06/343942/icerikler/icerikler/tarihce_213836.html adresinden 29.10.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-33, <http://www.erciyes.edu.tr> adresinden 02.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-34, <http://www.erciyes.edu.tr/tanitim> adresinden 02.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-35, <http://tip.erciyes.edu.tr/tarihce.asp> adresinden 02.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-36, <http://iibf.erciyes.edu.tr/genelbil/> adresinden 02.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-37, <http://mf.erciyes.edu.tr> adresinden 02.02.2016 tarihinde edinilmiştir.

- URL-38, [http://ilahiyat.erciyes.edu.tr/genel-bilgiler/Tarihce-\(Hakkimizda\)/Ilahiyat-Fakultesi/5/13](http://ilahiyat.erciyes.edu.tr/genel-bilgiler/Tarihce-(Hakkimizda)/Ilahiyat-Fakultesi/5/13) adresinden 02.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-39, <http://www.tomarza.bel.tr/sayfa/2784/tarihce.html> adresinden 06.7.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-40, <http://kmy.erciyes.edu.tr/okulumuz/Kurulus/Kayseri-Meslek-Yuksekokulu/1/10> adresinden 04.02.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-41, <http://kadimahmudvakfikutuphanesi.com> adresinden 02.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-42, <http://www.rasitefendi.yek.gov.tr> adresinden 14.9.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-43, <http://www.kayserikutup.gov.tr/TR,62150/tarihcesi.html> adresinden 02.05.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-44, <http://mtegm.meb.gov.tr/www/tarihcemiz/icerik/20> adresinden 20.11.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-45, <http://www.haberler.com/tas-mektep-filminin-oyunculari-kayseri-lisesi-4328644-haberi/> adresinden 5.12.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-46, http://incesuihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/05/748838/icerikler/okulumuzun-tarihcesi_1140558.html?CHK=7485d23f48d859a5900314b8d6217b91 adresinden 5.12.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-47 http://bunyanopl.meb.k12.tr/tema/icerikler/tarihce_258429.html adresinden 13.11.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-48, <http://bunyannacibaydemiraihl.meb.k12.tr/> adresinden 13.11.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-49, <http://felahiyeimamhatiplisesi.meb.k12.tr/> adresinden 13.11.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-50, http://pinarbasieml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/06/170575/icerikler/okulumuz_208632.html?CHK=2b46c213635546ac018eff19e51a90c5 adresinden 15.12.2016 tarihinde edinilmiştir.
- URL-51, http://shkal.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/07/966024/icerikler/sarioglan-sehit-hacibey-kaya-lisesi_49517.html adresinden 21.12.2016 tarihinde edinilmiştir.

URL-52, <http://www.meb.gov.tr/baglanti/okullar/index.php?ILKODU=38> adresinden 12.12.2016 tarihinde edinilmiştir.

URL-53, http://tomarzaanadoluihl.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/09/170969/icerikler/okulumuzun-tarihcesi_270153.html?CHK=a7f115c24adbce084bc10ac3d4661776 adresinden 12.12.2016 tarihinde edinilmiştir.

URL-54, http://tomarzameslek.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/09/170957/icerikler/okulumuzun-tarihcesi_287915.html?CHK=725fbca8686c52261d98ac2faf6a1813 adresinden 18.11.2016 tarihinde edinilmiştir.

URL-55, <http://www.meb.gov.tr/milli-egitim-bakanliginin-kisa-tarihcesi/duyuru/8852> adresinden 01.01.2017 tarihinde edinilmiştir.

URL-56, http://mimarsinanteml.meb.k12.tr/meb_iys_dosyalar/38/14/169727/icerikler/tarihce_173934.html?CHK=4a8298d344faf08069bec561d99fe026 adresinden 10.12.2016 tarihinde edinilmiştir.

URL-57, <http://www.kayseri.gov.tr/hayirseverler> adresinden 26.12.2016 tarihinde edinilmiştir.

Sözlü Olarak Alınan Bilgiler

Bozdağ, Rıza (2016). Kayseri İmamhatip Lisesi Müdür Yardımcısından 29.11.2016 tarihinde alınan bilgiler.

Doğan, M. Sami (2016). Behice Yazgan Kız Lisesi Müdür Başyardımcısından 28.11.2016 tarihinde alınan bilgiler.

Doğan, Nezahat (2016). 24.10.2016 tarihinde alınan Biçki-Dikiş Kursuyla ilgili bilgi.

Göğer, M.(Tarihsiz). Okulun tarihçesi Nazmi Toker'in vasiyeti. 24.11.2016 tarihinde Nazmi Toker Ortaokulu Müdürü Durdu Mehmet Kır'dan alınan okulla ilgili bilgiler.

Hökelek, F. (2016). Kocasinan mesleki ve teknik Anadolu Lisesi hakkında alınan bilgi (okul müdürü Fatma hökelek). 21.11.2016

Yağcı, Yahya (2016). Gazipaşa İlkokulu müdüründen 28.11.2016 tarihinde alınan bilgi.

EKLER

EK 1. 1961 Yılına Ait İlkokul Diploması

İlkokul Diploması

Diploma No 4529 **Tarihi** 2.6.1961

Adı ve Soyadı	Nursel Akdoğan
Babasının Adı	Muammer Naci
Okul numarası	228
Doğduğu Yer ve Yıl	Pınarbaşı 28.9.48

Yukarıda künyesi yazılı **Muammer Naci** ^{Öğüt} **Kızı** **Nursel Akdoğan** 1950-1961 öğretim yılında **4. Sınıf** derece ile **Gesç** ilkokulunu bitirdiğinden bu diplomayı almağa hak kazanmıştır.

Maarif Müdürü Basöğretmen Öğretmen
Mehmet Çarman **Nuri Erdoğan** **Emin Aboğlu**

Nüfus kartığında yazılı olduğu yer	
Vilâyeti	Kayseri
Kazası	Pınarbaşı
Nahiyesi	İç
Mahalle, köyü	Yeni cami
Sokağı	-
Ev No	17
Cilt No	1
Sayfa No	123
Okulun bulunduğu yer	
Okulun Adı	Gesç
Vilâyeti	Kayseri
Kazası	4
Nahiyesi	Gesç
Mahalle, köyü	/

Türkiye Cumhuriyeti
Maarif
 VEKALETİ
Beş sınıflı
İlkokul
Diploması

(Stok No : 09)

2.6.1961
 Aslinin aynıdır.
 2.6.1961
 Okul Müdürü

EK 2. 1966 yılına ait ortaokul diploması

Adı ve soyadı	<i>Nursel Akdoğan</i>
Babasının adı	<i>M. Naci</i>
Doğum yeri	<i>Pınarbaşı</i>
Doğum yılı	<i>1948</i>
Okul numarası	<i>282</i>
İmtihanı bitirdiği öğretim yılı ve dönemi	<i>1965-1966 YAZ</i>
Kaç yıl parasız yahut okuduğu	
Okuduğu yabancı dil	<i>Almanca</i>
Diplomayı veren okul	<i>Yeşilhisar Ortaokulu</i>

TÜRKİYE CUMHURİYETİ

MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI

DEVLET ORTAOKUL DİPLOMASI

Diploma No: *441* Diploma derecesi: *İYİ*
M. Naci ^{oğulu} *Nursel Akdoğan* _{kızı}
 Devlet Ortaokul İmtihanını başarılarak diploma almağa hak kazanmıştır.
 1 / 7 / 1966

Millî Eğitim Müdürü

Nahit Dinçer

Okul Müdürü

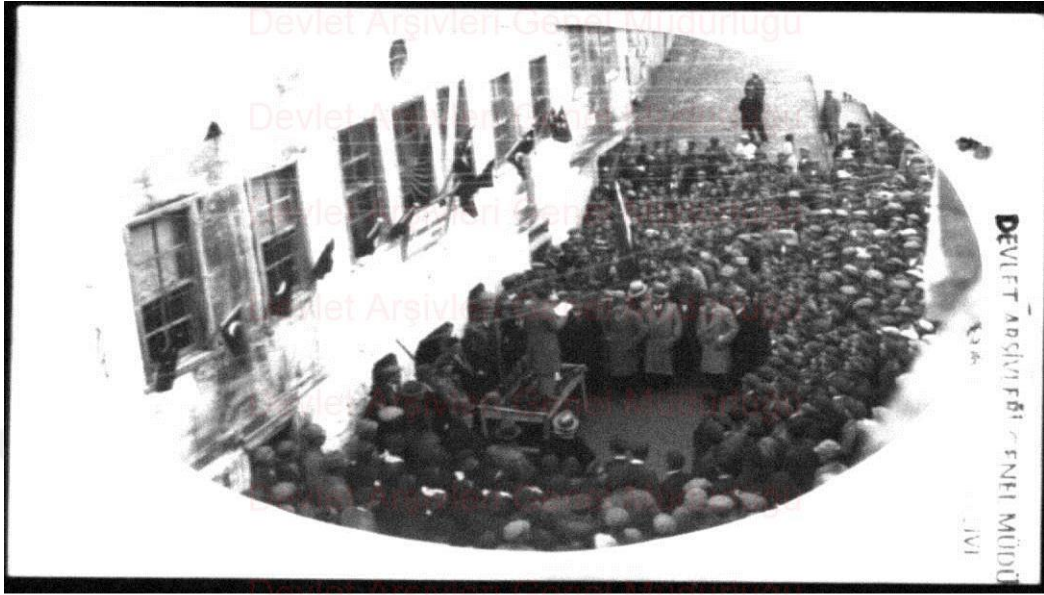
Fevzi Kirbiyık

(Stok No. : 79)

EK 3. Develi Halkevi Açılışı

EK 3a. Develi Halkevi Açılışı

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 837 - Dosya No: 310 - Sıra No: 2

Kaynak BCA.

EK 3b. Develi Halkevi Açılışı

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 837 - Dosya No: 310 - Sıra No: 2

EK 4. Kayseri Lisesi**EK 4a.** Kayseri Lisesi tarihi fotoğrafı.

Kaynak: Kayseri Lisesi

EK 4b. Kayseri Lisesi günümüz fotoğrafı.

EK 4c. Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesinden bir görüntü.

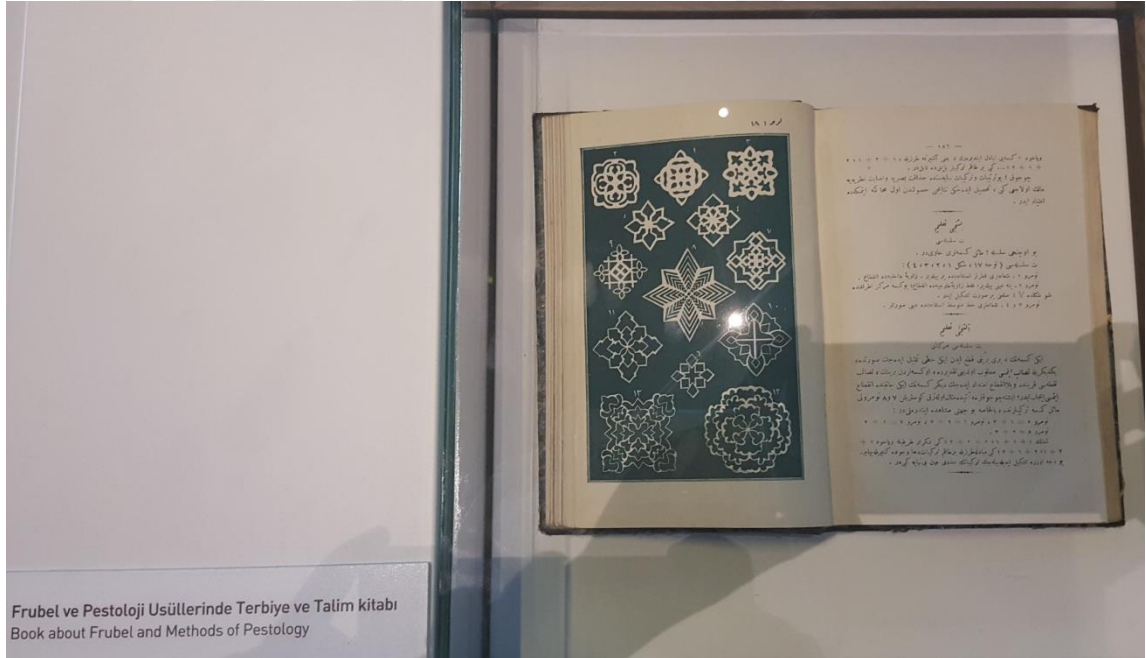

EK 4d. Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesinde Sayın Abdullah Gül ve Sayın Turgut Özal'ın Balmumu heykeli.

EK 4e. Kayseri Lisesi'nin 1927-1928 ders yılına ait yoklama ve ders defteri.

EK 4f. Kayseri Lisesi Milli Mücadele Müzesinde bulunan Frubel ve Pestoloji Usullerinde Talim ve Terbiye Kitabı.

EK 4g. Kayseri Lisesi şehit öğrenciler anıtı.

EK 5. Kayseri Halkevi

EK 5a. 1941 Yılında Kayseri Şehir Kulübü Konferans Salonunda Şevket Süraya Aytaç Konferansı.

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 1011 - Dosya No: 902 - Sıra No: 1

EK 5b. Halkevi İdare Heyeti Toplantısı

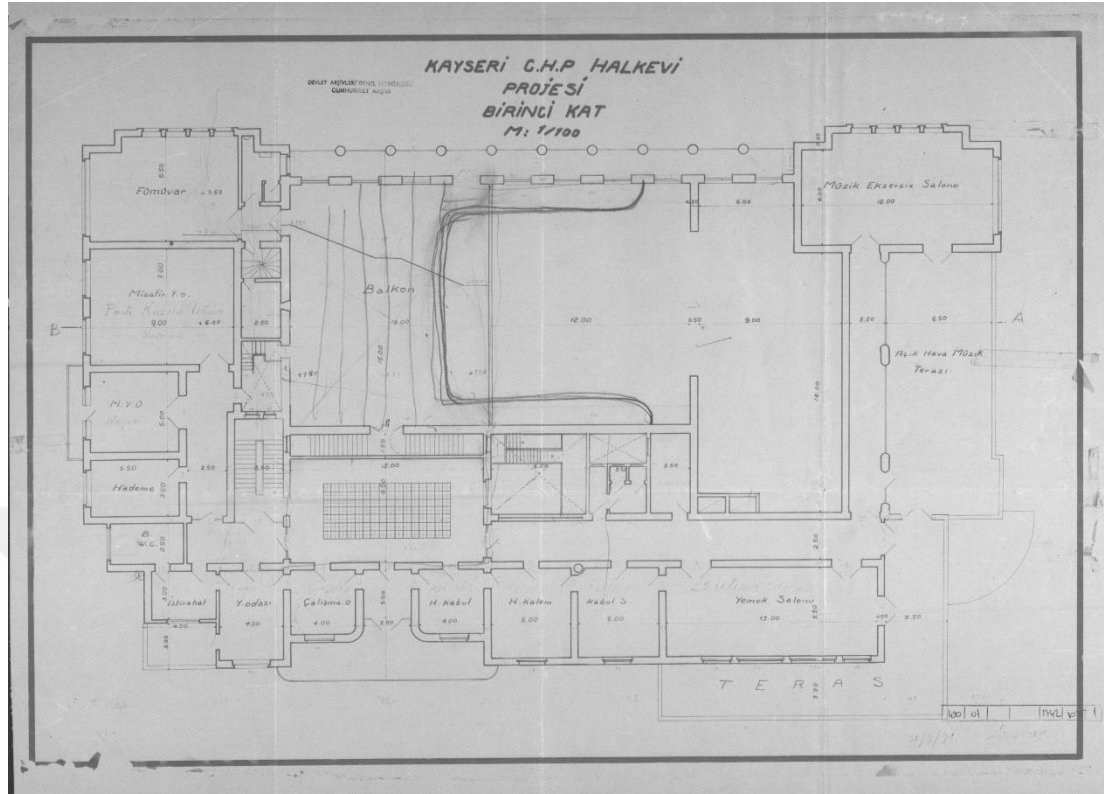
Kaynak: Kayseri Halkevi Dergisi, S.6-7-8, 1938, 167.

EK 5c. Kayseri Halkevi Dergisi İlk Sayısı Kapağı.

Kaynak: Kayseri Halkevi Dergisi, Sayı 1.

EK 5d. Kayseri C.H.P. Halkevi Projesi.

Kaynak: Cumhuriyet Arşivi.

EK 5e. Halkevi Heyetinin Mimarsınan Köyüne Yaptığı Gezi Fotoğrafi

EK 5f. Halkevi Heyetinin Mimarsinan Köyüne Yaptığı Gezi Fotoğrafi

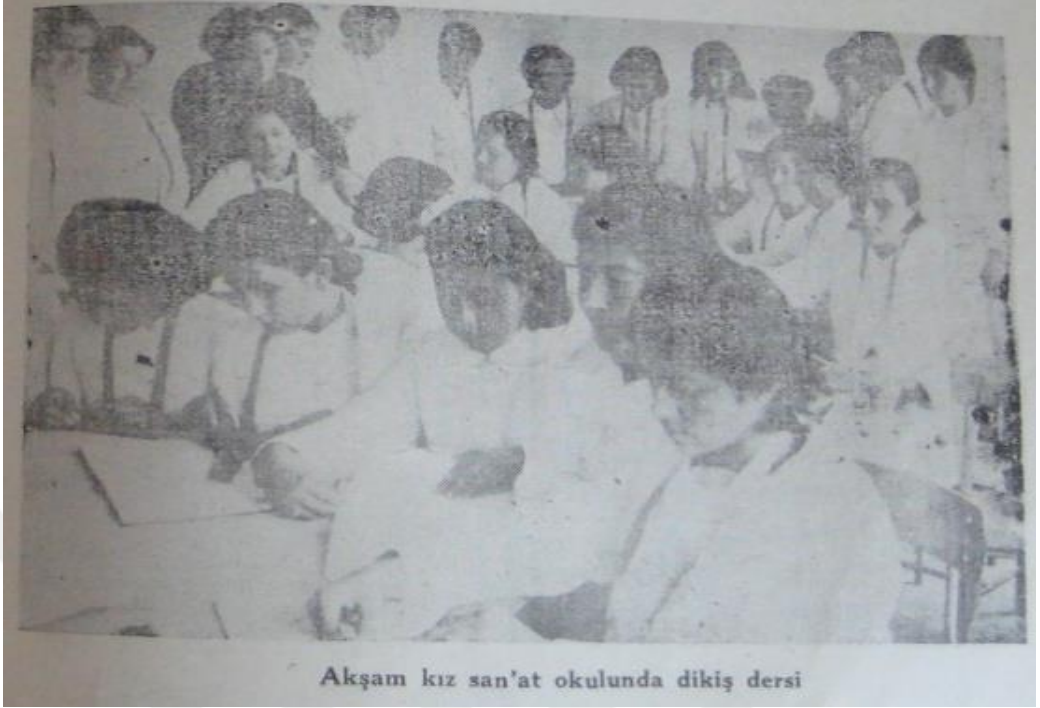
Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 837 - Dosya No: 310 - Sıra No: 2

EK 5g. Halkevi Heyetinin Mimarsinan Köyüne Yaptığı Gezi Fotoğrafi

Fon No: 490 1 0 0 - Kutu No: 837 - Dosya No: 310 - Sıra No: 2

EK 6. Akşam Kız Sanat Okulu Dikiş Kursu Görseli.

Kaynak: Kayseri Halkevi Dergisi, S.14-15, 1940, 437.

EK 7. M. Kemal Atatürk ve İhtiyat Zabitan Cemiyeti Azaları.

Kaynak: Kayseri Halkevi Dergisi, 1946, S.46-47, 27.

EK 8. 1929 yılında yayınlanan Kayseri Gazetesi.

Pazartesi 4 Mart 1929

Beşinci Sayfa No: 233

İDAREHANESİ
Vilayet Matbaasında Dairei
Mahsusası
Telgraf adresi : Kayseri

Kayseri

Pazartesi ve Perşembe günleri Neşr Olunur

ABONE ŞERHİ
Her yer için seneligi 400, altı aylığı 225 kuruştur
İlanların her satırı 10 kuruştur

nushası 5 kuruştur

VİLAYET GAZETESİ

nushası 5 kuruştur

İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyetinin Gazimize teşekkürü

CEMİYET; İNGİLİZ DİLİNDEKİ GÜÇLÜKTEN ŞİKAYET EDİYOR VE DİLİ KOLAYLAŞTIRMAK YOLUNU GÖSTEREN GAZİYE TEŞEKKÜR EDİYOR

Gazi Hazretlerinin Cemiyete cevabı

Reisicumhur Hazretlerine İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyeti Glasgow Subesi şu mektubu göndermiştir:

HECEYİ SADELEŞTİRME CEMİYETİ
GLASGOW SUBESİ
Gazi Mustafa Kemal Hazretlerine

Efendim, 4 Şubat 1929
Komiteden aldığımız emre tevafukla, 1929 ikinci kânununun 8 ünde (İngiliz) Heceyi Sadeleştirme Cemiyetinin bu subesinin icbarında müteakik kabul edilen mukarerratı fevka takdim ediyorumuz. İhtilafın ortadan kalkması için şükür ederiz.

Muti bendinde
Rolerton
Umumi Kâtip

Karar verildi:

İngiliz Heceyi Sadeleştirme Cemiyetinin biz Glasgow subesi; milli alfabeyi islah etmekte attığı makul ve cesur adımdan dolayı Türkiye Cumhuriyeti Reisi Gazi Mustafa Kemal Hazretleri ile hükümetini tebrik eder ve terakki yolunda çocukların ayaklarına dolan enkazı hâlâ muhafaza etmekte bulunan milletlerimizle diğer milletlere yol gösterdiğinden dolayı da teşekkür ederiz.

Reisicumhur Hazretleri cemiyete şu cevabı göndermişlerdir:

Heceyi Sadeleştirme cemiyeti (GLASGOW) Subesi Azalarına

Aziz Efendiler,

Türk alfabesinin sadeleştirilmesi hakkındaki tebrikinizi memnuniyetle aldım. Şurasını tecrübe ile zikrederim ki, hece ve alfabe islahı, hakikaten çocukları müşkülattan kurtaran, onları küçük yaşta muvaffakiyet lezzetini tattıran en müessir vasıftadır. Yaşlı adamların sevinçleri ise daha aşikârdır. İnsanlar arasında kolay ve hevesli okumak vasıtasının temin edilmesi hem milli inkişafa hem de milletler arasında anlaşmağa çok hadimdir.

Centilmen hareket ve yolunuzda muvaffakiyet temennilerimi beyan ederim. Saygılarımla
Türkiye Reisicumhuru
GAZİ MUSTAFA KEMAL

HAVADESİ MAHALLİYE

Hekimler birliği

Hekimler ve eczacılar birliği onbeş günde bir yapmakta oldukları icmalarını geçen cuma günü türk öğünde yapmış ve Toplanmalarında haftanın muayyen günlerinde münavebe ile ocakta tahsis edilen odada halkımızı meccanen müayene ve tedavi etmeğe karar vermiş oldukları haber alınmıştır.

Vazifeye MÜBÂSERET

Maliye vekâletince vazifesine iade edilen Vilâyetimiz Defterdarı Nizamettin Bey gelmiş telrar işe başlamıştır.

TAYİNLER

Maliye evrak mukayyitliği vekâletine Ahmet Varidat kitabetine emlakî millîye Kâtibi İzzet emlakî millîye Kâtipliğine 50 lira ücretle Cavit Varidat kâtipliğine Necmettin emlakî millîye tahsil-darlığına 35 lira ücretle Remzi efendiler tayin olunmuşlardır.

Kayseri Polis müdürü iken eli isten çektirilen Hayri Beyin ahiren Sivas Polis müdürlüğüne tayin edildiği haber alınmıştır.

Tasfiye

Kayseri mürettebatından 20 numarada mukayyet Polis me-

MÜTHİS

Fırtına amerika da çok zarar verdi

Newyork 26 (A.A.) - Dün Tezasin şimali şarkisinde Misisipinin şimali garbisinde ve Arkansasin cenubu garbisinde hüküm sürmüş olan fırtınalar 22 kişinin ölümüne, bir takım kimselerin meccurub olmasına ve bir çok kasabaların harabesine sebebiyet vermiştir.

Maddi hasarât yüz milyon İngiliz lirasından fazla tahmin edilmektedir. Fırtına şiddetini en ziyade Missisipide kâin Duncan kasabasında göstermiş ve mezkûr kasaba temamen harap olduğu gibi 50 kişiden daha telef olmuştur.

İşe başladı

Sulh Hakimliğine tayin okunan Muhittin Süleyman B. şehrimize glmiş işine başlamıştır.

Memur Mehmet Tevfik ve Muhasebei hususiyeye tahsil-darlığından açığa bulunan Mahmut Hamdi ve Maliye varidat Subesi tetkik memuru Fuat Efendilerin haklarında memurün kanununun birinci maddesi mucebince muamele ifasına Tasfiye komusyonunca karar verilmiştir.

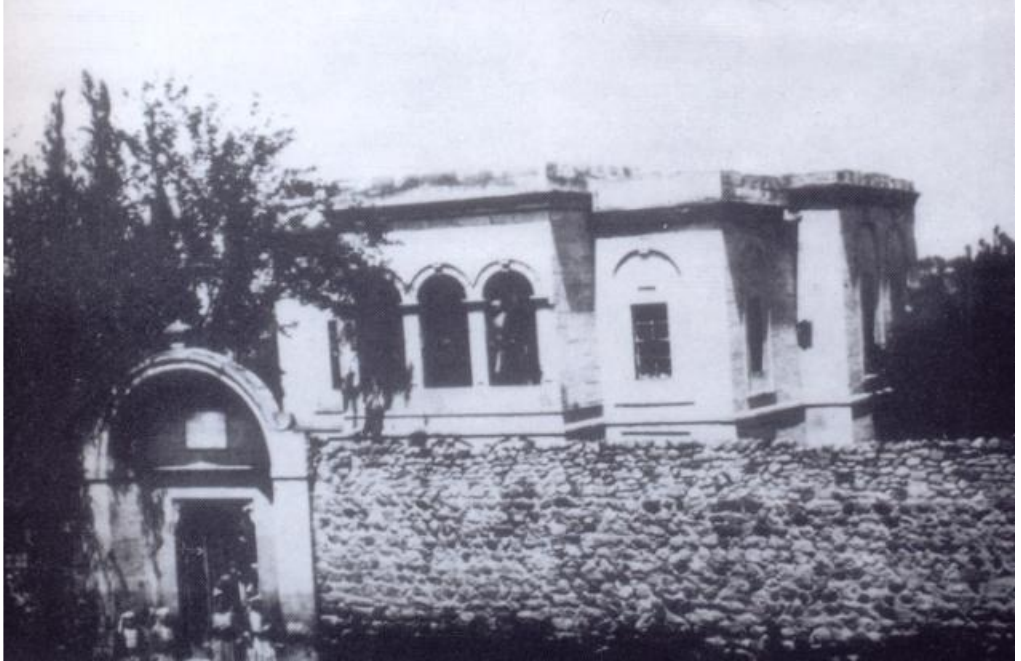
EK 9. Kayseri’de İlkokullar

EK 9a. Kömürlük Mektebi

Kaynak: N. Karakaya Arşivi.

EK 9b. Ahmet Paşa Mektebi.

Kaynak: N. Karakaya Arşivi.

EK 9c. Gazi Paşa İlkokulu

Kaynak: F. Çetinkaya Arşivi.

EK 9d. 3 Aralık 1959 tarihinde açılan Nazmi Toker İlkokulu açılış töreni (Milli Eğitim Bakanı Tefik İleri, Vali Ahmet Kınık, Milli Eğitim Müdürü Hüsnü Dikeçliğil ve Kayseri Milletvekilleri Ali Rıza Kılıçkale, Fahri Köşkeroğlu,)

Kaynak: Nazmi Toker İlkokulu Arşivi.

EK 10. Kayseri Kız Sanat Enstitüsü**EK 10a.** 1940 tarihli Kayseri Kız Meslek Lisesi.

Kaynak: N. Karakaya Arşivi.

EK 10b. Kız Sanat Enstitüsü Öğretmen ve Öğrencileri.

EK 11. Pazarören Lisesi.

Kaynak: Pazarören Lisesi arşivi.

EK 11a. Maarif Vekili Hasan Ali Yücel'in Pazarören Köy Enstitüsü Ziyareti

Kaynak: KEÇEV, 2003.

EK 11b. Pazarören Köy Enstitüsü Binalarını Gösteren Kroki.

Kaynak: KEÇEV, 2003.

EK 12. Kayseri Ticaret Lisesi

Kaynak: Nihat Karakaya Arşivi.

EK 13. Talas Amerikan Erkek Okulu.

Kaynak: Yrd. Doç. Cenk Demir

EK 14. 1869 Yılında Mekteb-İ Rüşdi Olarak Açılan 1894 Yılında İptidai Olan Ahmet Paşa Mektebi

Kaynak: N. Karakaya Arşivi.

EK 15. 23 Nisan Kutlamaları

EK 15a. 23 Nisan 1938 Çocuk Bayramı

Kaynak: Doç. Dr. Nevzat Topal Arşivi

EK 15b. 23 Nisan Çocuk Bayramı Kutlamaları.

Kaynak: Doç. Dr. Nevzat Topal Arşivi

EK 15c. 23 Nisan Kutlamaları

Kaynak: Doç. Dr. Nevzat Topal Arşivi.

EK 15d. 23 Nisan Çocuk Bayramı Kutlamaları Kültür Direktörü Hüsni Savaşın ve devlet erkanı.

Kaynak: Doç. Dr. Nevzat Topal Arşivi

EK 16. Kayseri Kültür Direktörü Hüsnü Savaşm (28.09.1937-13.10.1938).

Kaynak: Doç. Dr. Nevzat Topal Arşivi.

EK 17. İzin Belgesi

T.C.
KAYSERİ VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 40052287-804.99-E.13312815
Konu : Araştırma İsteği

25.11.2016

..... **KAYMAKAMLIĞINA**
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Kars ili Kafkas Üniversitesi Araştırma Görevlisi Meral Metin GÖKSU'nun ilimiz arşivi ve okul kütüphanelerinde 1923-1980 dönemi eğitim alanında araştırma yapma isteği ile ilgili dilekçesi ekte gönderilmiştir.

Bilgilerinizi ve ilgili Meral Metin GÖKSU'ya il arşivi ve okul kütüphanelerinde yasal çerçeveler içerisinde gerekli yardımın yapılmasını rica ederim.

Osman ELMALI
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdür V.

EKLER :
I.Dilekçe ve ekleri (3 sayfa)

DAĞITIM :
Gereği :
16 İlçe Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Gültepe Mah., Talas Bulvarı No:1/B
Melikgazi/KAYSERİ

Ayrıntılı bilgi için :Şahin KANAT-Şb. Md.(1151)
Tel : (0 352) 330 11 25 Elektronik Ağ: eri.meb.gov.tr
Faks : (0 352) 320 98 53

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden acd5-1905-3ebc-853c-a5a9 kodu ile teyit edilebilir

ÖZGEÇMİŞ

Kayseri’de doğdu. İlkokulu Esentepe Mumcular İlkokulu, ortaokul ve liseyi Kayseri Şeker Lisesi tamamladı. 2006 yılında Erciyes Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Tarih Bölümünden mezun oldu. 2010 yılında Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Bilim Dalı Yakınçağ Tarihi Anabilim Dalında yüksek lisans yaptı. 2013 yılında Atatürk Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü Tarih Eğitimi Anabilim Dalında doktora eğitimine başladı. Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler ve Türkçe Eğitimi Bölümü Sosyal Bilimler Eğitimi alanında araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır.

